

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRHUS-ÅRBOG 1978

ÅRHUS-ÅRBOG 1978

ÅRHUS-ÅRBOG

1978

UDGIVET AF ÅRHUS BYHISTORISKE UDVALG

UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS 1978

OMSLAG:

»Den største af Jyllands byer er Århus, den smukkeste – og den farligste.

Ankommer man med toget får man straks på banegården en farvestrålende og dramatisk forsmag på de oplevelser som storbyen kan tilbyde.

Her mødes ledig og travl, stærk og svag, bedrøvet og glad. To råber til hinanden i hele hallens længde i lykkeligt gensyn, to hvisker i hinandens øre i smertefyldt afsked. En løber for at nå sit tog og falder over en drivert, der liggende på jorden end ikke gider trække benene til sig. Gadedrenge, lommetyve og lovens håndhævere stimler straks sammen i håb om at sammenstødet skal udvikle sig til et regulært slagsmål.

Hyrevognschauffører prøver at kapre kunder ved at prale af hvor hurtigt de kan nå frem til bestemmelsesstedet«

(Fra Svend Åge Madsen: Tugt og utugt i mellemtiden, 1976)

(Foto: Henrik Juhl, 1977)

BOGEN

er skrevet og tilrettelagt af:

Jens Byrith

Annegrete Dybdahl

Vagn Dybdahl

Kjeld Elkjær

Henrik Fode

Ib Gejl

Christian R. Jansen

Erik Korr Johansen

Finn H. Lauridsen

Hans Jørgen Madsen

Gunner Rasmussen

Peder Stougård

Lars-Henrik Worsøe

under redaktion af

Ib Gejl

© Århus byhistoriske Udvalg

Århus-Årbog 1978 er sat og trykt i
Århus Stiftsbogtrykkerie

Indbundet af Chr. Hendriksen & Søn A/S

Skriften er Linotype Baskerville og
Linotype Helvetica

ISBN 87-504-0406-7 (indbundet)

ISBN 87-504-0407-5 (uindbundet)

Indhold

1977 dag for dag	7
Det ældste Vilhelmsborg	54
De gamle huse i Amaliegade	62
Brevduer i Århus	68
En samling plakater	77
Udstillingskalender 1977	82
Der synges som aldrig før!	83
Valget 1977 – lokalt set	94
Sporten 1977	100
Byens sygehuse – før og nu	103
Forandringernes år (Erhvervslivet 1977)	113
De fratrådte, valgtes eller udnævntes	126
Historien om et fotografi	130
Kampen mod spritten	132
Hen over de skrå brædder (Teater 1977)	141
Ændringer i bybilledet – Facadeforening ..	150
Håndværkssvendenes Rejse- og Sygeforening .	156
Stilhistorie på Århus-kirkegårde	161
Døde i 1977	166
Navneregister ved <i>Ole Düring</i>	173

1977 dag for dag

Januar

Lørdag 1. januar

Nytårsnat blev kun 2 bilister noteret for at have kørt bil i spirituspåvirket tilstand.

Søndag 2. januar

To kvinder overfalder i Badstuegade en yngre mand, sparker ham bevidstløs og bestjæler ham for 3.000 kr. De idømmes senere henholdsvis 10 og 8 måneders fængsel.

Tirsdag 4. januar

Fra Essos benzinlager på havnen løber knap 150 t olie ud i havnebassinet og Bugten. Til alt held stivner olien til en tyk masse, da den kommer i berøring med det iskolde vand. Det lykkes derfor at »omklamre« en stor del af den og suge den op, men der går dog et par måneder, før problemerne er løst; (se 5. marts).

Onsdag 5. januar

På byens ca. 125 restaurationer er der opstillet godt 200 spilleautomater, som samlet »indtjener« ca. 5½

mill. kr. Byrådet vedtager at forhøje afgiften fra 30 til 40%.

FOF indkøber en motorsejler til en pris af 150.000 kr. Til foråret vil forbundet tilbyde ca. 400 mennesker undervisning i navigation.

Byrådet beslutter at skrinlægge planerne om en udbygning af Universitetet i Århus Nord: det skal ikke være

større, end hvad der endnu kan bygges i parken.

En ung mand tilegner sig 19.000 kr. i sparekassen på de Mezas Vej. Lokallet er fuldt af folk, og politiet får fat i tyven på mindre end en time. En medskyldig fanges tilfældigt af politiet, da han genkendes efter at være grebet i spirituskørsel en halv snes dage senere.

For ca. 150.000 kr. blev FOF skibsreder. Det var den voksende interesse for sejlsport og navigation, som oplysningsforbundet har på sit program, der var den direkte baggrund for købet. Skibet er bygget i Århus for en halv snes år siden og fører 60 m² sejl. Før valget faldt på motorsejleren, havde man forinden beset gamle fiskekuttere og fragtskibe.
(Foto: Knud Nielsen)

Den 4. januar blev havnen ramt af et alvorligt forureningsuheld, og alt disponibelt oliebekæmpelsesmateriel måtte sættes ind. Billedet viser, hvorledes en stor olieplø er fanget ind for siden at blive pumpet op i lastbiler – der var belagt med svær plasticfolie.
(Foto: Brit)

Torsdag 6. januar

Atter er en pyroman på spil i Niels Juels Gade: ilden begynder på bagtrappen, breder sig til køkkenerne, hvor gasledningerne smelter, så gasen strømmer ud. Der sker store skader, men ingen mennesker kommer noget til.

Søndag 9. januar

En nystiftet stryge-kvartet, der består af medlemmer af Århus By-Orkester præsenterer sig ved en koncert i Helsingør Theater i Den gamle By.

Mandag 10. januar

I Århus-området stjæles ca. 2.000 biler årligt. For at imødegå disse tyverier åbnes i Vester Alle en permanent udstilling, hvor enhver kan lære at sikre sin bil på den bedste måde.

Rådmand Olaf P. Christensen indbyder alle borgere, der er interesseret i en forbedring af Egåen og Giber å, der er stærkt forurenet af byens spildevand, til et møde i Rådhushallen. Et foreslået rensningsanlæg begge

steder vil måske føre til en udtørring af åerne til gene for byens lystfiskere.

Tirsdag 11. januar

På grund af de sidste dages snefald får næsten tusind af Renholdnings-selskabets kunder ikke tømt deres skraldespande: vejene bliver ikke ryddet og gruset, så de tunge vogne kan komme frem.

Onsdag 12. januar

Atter har en pyroman været på spil: i en kælder på Vesterbro Torv brænder det i et pulterrum, men viceværten opdager ilden, og en katastrofe undgås.

Torsdag 13. januar

Efter at Renholdningsselskabet har indsamlet byens juletræer i den forløbne uge, afbrændes de nu i et antal af ca. 50.000 på Eskelund Losseplads.

Fredag 14. januar

Ved den årlige præmiering af husejere, der vedligeholder deres ejendomme smukt og forsvarligt, er kun 4 kommet i betragtning mod sædvanligvis 6 husejere.

Før Gasolin-koncerten i Vejlbyskov Hallen sælges der billetter på »den sorte børs« udenfor til tredobbelte priser.

Lørdag 15. januar

Ved Silistria er kajakklubben Vikings klubhus blevet raseret både ind- og udvendigt af hærværksmænd.

Søndag 16. januar

Koncerten med den russiske pianist, Vladimir Ashkenazy, har haft stor forhåndsinteresse: 600 billetter blev solgt på 3 timer, så Byorkesteret flytter den fra Kongreshuset til Stadionhallen, der kan rumme ca. 2.000 tilhørere.

I Århus Politikreds blev 52 mennesker slået ihjel ved trafikulykker i 1976. I halvdelen af tilfældene var spirituspåvirkede indblandet. I forhold til 1975 er der tale om en fordobling.

De konservative byrådsmedlemmer arrangerer fremover en månedlig træffedag, hvor enhver kan komme med forslag og ønsker til en forbedring af de kommunale forhold.

Mandag 17. januar

På Kommunehospitalet arbejdes der med gennemprøvning af en ny operativ form for hjælp til patienter med hjerteforkalkninger.

Solbjergs fremtid drøftes på et borgermøde, men af områdets 1.300 beboere har kun 10% vist borgerforeningens arbejde for fremtiden så megen interesse, at de har tilbagesendt et udsendt spørgeskema.

Evald Boesen Pedersen, bedre kendt som onkel Evald, modtager den kongelige belønningsmedalje for det arbejde, han har gjort for handicappede gennem mange år.

Tirsdag 18. januar

Beboerne i kvarteret ved Nørreport sender alle byrådsmedlemmer et åbent brev med henstilling om ikke som påtænkt at nedrive de gamle ejendomme, men i stedet skabe nogle billige, men gode lejligheder.

Onsdag 19. januar

Byrådet vedtager at overtage de 29 daginstitutioner, som Red Barnet hidtil har drevet i byen. Til overtagelse af de første 10 bevilges 200.000 kr.

Torsdag 20. januar

På Vestre Kirkegård afsløres et stort granitkors af billedhuggeren Erik Heide, hvis arbejder også kan ses andre steder i byen. (Se også s.).

Et vidne i en narkotikasag beskylder i By- og Herredsretten politiet for at have ødelagt hele hans lejlighed under søgen efter hash.

Der gøres et sidste forsøg på at fjerne den stivnede olie i havnens kloakrør (se 4. jan.). Samtidig konstaterer vildtbiologer, at mere end 1.000 fugle vil fryse ihjel efter at være kommet i berøring med den tyktflydende olie.

Ejendommen Niels Juels Gade 79 var udsat for en alvorlig pyromanbrand. Gasinstallationerne af bly smeltede i den voldsomme varme, og den udsivende gas gav øget næring til branden. (Foto: Brit)

Fredag den 14. januar spillede Gasolin i Vejlbj-Risskov Hallen. Koncerten var et led i en omfattende Danmarksturné.
(Foto: Ib Hansen)

Fredag 21. januar

En tandlæge er ansat ved specialtandklinikken for narkomaner, og klinikken bliver endelig indviet.

Mandag 24. januar

Falck melder om ca. 1.000 henvendelser fra bilister, der er kommet i vanskeligheder i dagens løb på grund af sne og tåge. Ventetiden bliver op til flere timer.

En journalist fra Stiftstidende bliver i By- og Herredsretten overfaldet af et vidne i en narkotikasag: han klager herefter over en tilstedeværende politimand, som ikke griber ind.

775 unge møder i Rådhusen til erhvervsorientering. De søger fortrinsvis oplysning om mesterlæren, som ellers skulle være på vej ud til fordel for EFG-uddannelsen.

Tirsdag 25. januar

Århus Teater har i 1976 haft 591 forestillinger med i alt 168.425 tilskuere. Belægningsprocenten var 81,4 mod 72,9 året før.

Onsdag 26. januar

Med henblik på et kommende borgermøde om buskørslen på Skæring-Studstrup-linien har 500 mennesker indsendt »ønskeseddel« til Sporvejene.

Torsdag 27. januar

Statens Skibstilsyn nedlægger forbud mod sejlads med en kutter, der har sejlet med lystfiskere, især drenge, på havfiskeri. Den lider af så alvorlige mangler, at det må anses for at være livsfarligt at sejle med den.

Lørdag 29. januar

950 arbejdsløse protesterer mod den lange ventetid, de udsættes for ved arbejdsløsheds-kassen i Skovgårds-gade. De står somme tider 3 timer, før pengene kommer til udbetaling.

Fra virksomhederne i Holme Industrikvarter klages der til miljøtilsynet over et kafferisteri, der spreder røggasser og derved forårsager hovedpine, kvalme og andre gener.

Den belgiske ambassadør overdrager i forbindelse med åbningen af en udstilling på Kunstmuseet Statsbiblioteket en bogsamling på 400 bind om belgisk kunst.

Søndag 30. januar

Civilforsvaret søger kontakt med ejere af hunde, der kan uddannes til redningsarbejde. Man har i øjeblikket kun 8, men håber at få et »korps« på 30 hunde.

Beboerforeningen Nørre Stenbro henvender sig til Kommunen for at hindre nogen som helst bebyggelse på det areal ved Dynkarken, som Sabroe fraflyttede sidste år. Man ønsker hele arealet, ca. 8.000 m², samt nabogrunden, som i øjeblikket ejes af S. C. Sørensen, udlagt som grønt område med fællesaktiviteter.

Mandag 31. januar

Det nye fag arbejdskendskab bruges af 8. klasse i Vejlbj Skole til at bygge et legehuse til børnehaveklasserne. Den nødvendige viden indhentes hos lokale virksomheder og på kommunale afdelinger, hvor byggetilladelserne indhentes.

Sidst i januar kom vinteren for alvor til byen, og resten af vinteren måtte mange, som damen på billedet, ud for at skrabe bilen fri for sne.
(Foto: Børge Venge)

Februar

Tirsdag 1. februar

Ved By- og Herredsretten idømmes en civilingeniør 10 dagbøder a 30 kr. for forstyrrelse af gudstjenesten i Sabro Kirke juleaftensdag 1975, hvor han advarede præsten mod at efterstræbe hans kone.

Onsdag 2. februar

I Byrådets møde bevilges 2,4 mill. kr. til udbygning af Søndervangsskolen og 6,7 mill. kr. til forskellige kulturelle institutioner.

Ved By- og Herredsretten idømmes en advokat 3 års fængsel for underlæg af 933.000 kr. gennem 20 år. – En yngre mand idømmes 2 års fængsel for narkotikahandel.

Torsdag 3. februar

Der meldes stadig om olieforurening i Bugten. Antallet af omkomne fugle anslås nu til ca. 1.500.

Fredag 4. februar

En røver bevæbnet med kniv truer personalet i postekspeditionen Hans

Broges Gade 22 til at udlevere 3.200 kr. (se 9. februar).

Den svenske bankrøver Clark Olafsson tilstår sig skyldig i røverierne i Privatbankens filial Paludan-Müllers Vej 36 den 19. dec. 1975 og i Handelsbankens Charlottenhøj-afdeling den 26. feb. 1976. Det første røveri blev begået i samarbejde med svenskeren Rolf Kenneth Carlsson.

Lørdag 5. februar

Til et fælles vælgermøde for Fremskridtspartiet og Det Radikale Venstre i Skt. Annagades Skole møder kun 8 tilhørere.

De to biografer i Trøjborg-Centret Saga 1 og Saga 2 udsættes for hærværk. Der ødelægges inventar og film til en værdi af 100.000 kr.

Søndag 6. februar

Sporvejene åbner linje 52 til Solbjerg med »føderuterne« linje 71 og 72. Begivenheden fejres ved en reception i Solbjergskolen for ca. 1.000 beboere.

Tirsdag 8. februar

Det meddeles, at Astra-Teatret i Åbyhøj er solgt for ca. 1,5 mill. kr. til biografdirektør Chr. Hjort.

Onsdag 9. februar

Postrøveren fra 4. februar forsøger sig igen i ekspeditionen Hans Broges Gade 22. Denne gang er udbyttet 4.500 kr., men han anholdes straks efter røveriet. Ved Vestre Landsret idømmes han den 19. august 30 måneders fængsel.

Et indbrud i Sagabiograferne i Trøjborgcentret blev fulgt op af hærværk. Særlig voldsom var ødelæggelsestrangen i operatørrummet, hvor bl. a. store filmruller blev rykket af maskinerne og »rullet ud«, som det ses på billedet. Hærværket blev fuldendt ved, at indholdet fra lokalets pulverslukkere blev hældt ud over filmene, som man siden forgæves forsøgte at støvsuge rene. I dette lokale blev ødelæggelsernes omfang opgjort til ca. 100.000 kr.
(Foto: Jørn Timm)

Fredag 11. februar

11 rutebilchauffører under DSB nedlægger arbejdet for at opnå bedre betingelser ved ruternes overgang til Sporvejene.

Lørdag 12. februar

Stærkt snefald og fygning lammer tog- og rutebiltrafikken omkring byen og skaber store vanskeligheder for bytrafikken.

Søndag 13. februar

Kommunisterne holder valgmøde i Vejlbj-Risskov-Hallen med ca. 2.000 deltagere. Landsformanden Knud Jespersen er forhindret i at komme på grund af vejret. Blandt talerne er Gurli og Freddy Madsen.

På en gård i Geding bryder avlsbygningerne sammen under snemasserne på taget, og byen mørklægges, da ledninger fra en transformator samtidig bliver ødelagt.

Mandag 14. februar

Statsminister Anker Jørgensen afslutter valgkampen ved et socialdemokratisk møde i Stadionhallen med over 2.000 deltagere. De andre talere er Svend Auken, Karl Hjortnæs, Henry Grünbaum og LO's næstformand Knud Christensen.

I Skt. Annagades Skole er der valgmøde med deltagelse af Mogens Glistrup (FRP) og Uffe Ellemann-Jensen (V), og i Viby taler Ib Christensen, formand for Retsforbundet.

Tirsdag 15. februar

Det er mildt vejr på valgdagen og dagen igennem er der stor tilstrømning til kommunens 44 valgsteder. Stemmeprocenten når op på 89,3.

Personalet på plejehjemmet Elanka i Åbyhøj, der har opsagt deres stillinger, trækker opsigelserne tilbage efter forhandling med Social- og Sundhedsforvaltningen og repræsentanter for Kommunernes Landsforening. Forstanderparret sættes under administration.

Afdelingstandlæge Birgit Ellegaard, Tandlægehøjskolen, bliver dr. odont. på afhandling om genopbyggelse af kæben efter paradentose.

Torsdag 17. februar

22 danske dagblade, deriblandt Aarhus Stiftstidende, udkommer ikke, da det tekniske personale nedlægger arbejdet i protest mod Arbejdsrettens dom over typograferne ved Berlingske Tidende og Dansk Litografisk Forbund.

I Byrådets møde bevilges 2,5 mill. kr. til detailprojektering af plejehjem og beskyttede boliger ved hjørnet af Vestergade og Grønnegade.

Fredag 18. februar

En 49-årig advokat er ved By- og Herredsretten idømt 18 måneders fængsel for underslæb og mandatsvig til et beløb af 225.000 kr.

Under et slagsmål i Trøjborg-Centret affyres en luftpistol, uden at nogen kommer til skade.

Statsminister Anker Jørgensen afsluttede den 14. februar valgkampen i Århus med et stort møde i Stadion-hallen. Hovedtemaet var, at »vælgerne burde undgå Glistrup og alt hans væsen«.

(Foto: Jens-Kristian Søgård)

Det meddeles, at landsretssagfører Axel H. Pedersen har oprettet et legat på 2 mill. kr. til fordel for det samfundsvidenskabelige fakultet ved Universitetet.

Lørdag 19. februar

Universitetet har taget et underjordisk sikrings- og garageanlæg i brug med plads til 92 biler. Det er beliggende ved hjørnet af Nordre Ringgade og Nørrebrogade.

En gasekspllosion i en nybygget motorbåd knuser ruderne og mørklægger kvarteret omkring Acervej i Harlev.

Professor i kirurgi Erik Amdrup modtager Novo-prisen på 50.000 kr. for sit arbejde med operationer af mavesår.

Søndag 20. februar

I varehuset Metro i Slet bryder halvtaget over vareindleveringen sammen under snemasserne.

Mandag 21. februar

Fastelavnsoptøget Sluppen, der med få afbrydelser har kørt gennem byen siden 1830, opgives i år på grund af mandskabs- og pengemangel.

Tøvejret forårsager udstrakte oversvømmelser ved Tulshøjvej i Holme, så Falck-Zonen må indsætte fire motorpumper for at fjerne vandet.

Tirsdag 22. februar

Arbejdernes Fællesorganisation holder solidaritetsmøde i Kongreshuset til fordel for de grafiske arbejdere i Det Berlingske Hus. Der indsamles 37.760 kr. til de hjemsendte arbejdere.

Onsdag 23. februar

Det meddeles, at to advokater har deponeret deres bestallinger i Justitsministeriet, mens deres forhold undersøges af kriminalpolitiet.

Torsdag 24. februar

270 studerende fra Roskilde Universitets-Center besøger Universitetet som et led i en aktivitetsuge, rettet mod adgangsbegrænsning.

Et nyt plejehjem i Sabro med 24 pladser til afløsning af det tidligere Sabro Alderdomshjem afleveres til Social- og Sundhedsforvaltningen.

Den 15. februar var det valgdag. Her modtager en vælger sin stemmeseddel, nøje overvåget af en fremtidig vælger.
(Foto: Bjarke Larsen)

I slutningen af februar satte tøbrud ind, og det gav mange problemer; således kom rækkehuse i Holme under vand. (Foto: Jørn Timm)

En pensionist, der skovler sne på Mylius Erichsens Vej, bliver overfaldet og slået ned af en 19-årig. Voldsmanden anholdes senere i Trøjborg-Centret. For dette og andre forhold idømmes voldsmanden i juni 3 måneders fængsel.

Fredag 25. februar

Det Jydske Musikonservatorium fejrer 50 års jubilæum ved en koncert i Risskov Amtsgymnasium i overværelse af dronning Margrethe. Bagefter er der middag i Vejlbj-Risskov-

Hallen og munter afslutning i konservatoriets bygning i Fuglesangs Allé.

Mandag 28. februar

Arbejdernes Fællesorganisation holder generalforsamling i Kongreshuset og vedtager at ansætte en lønnet formand. I en udtalelse til regeringen opfordres den til beskæftigelsesfremmende foranstaltninger og indsats mod jord- og boligspekulation.

Tranbjerg Skole indvier en kantine som den tredje i rækken efter Næshøjskolen og Skæring Skole. Denne er dog kun for elever i 8.-10. klasse.

En advokat anholdes, sigtet for underslæb til ca. 450.000 kr.

Marts

Onsdag 2. marts

Af byens ældre etageejendomme har indtil nu 1/5 fået udskiftet gamle vinduer med termoruder. Fra Arkitekt-skolens afdeling for restaurering advares der mod overgrebene på huse-nes arkitektur, ligesom det hævdes, at der kan opstå problemer med fugt og kondensvand i de tætnede huse.

Byrådet bevilger 390.000 kr. til modernisering og forbedring af Cykelbanen.

Torsdag 3. marts

Som protest mod reklamebu-reauernes tryklare manuskripter nægter personalet på Stiftstidende at montere sådanne annoncer: avisen udkommer derfor med store hvide felter uden tekst.

Byrådets medlemmer sender trafikministeren »uden om byrådet« en udtalelse med krav om en løsning af problemerne omkring udvidelsen af byens indfaldsveje. På denne usædvanlige måde håber man at kunne fremme sagen, der er blevet udskudt gang på gang.

900 mennesker har indsendt ansøgning om en del af de 48 mill. kr., som ventes at blive byens andel af de penge, der bevilges til isolering og forbedring af private ejendomme.

Fredag 4. marts

Efter de sidste dages temperaturstigninger rammes Århus-området af smeltevandsproblemer. I Skejby står vandet således ½ m højt på Kirstinesminde Flyveplads.

Lørdag 5. marts

Det viser sig at være umuligt at fjerne al den olie, der efter uheldet i januar (se 4. jan.) er drevet ind på stranden ved Vejby Fed og Skæring.

Trafikken er på årsbasis steget med 6%. Det mest trafikerede sted, strækningen på Vestre Ringgade mellem Viborgvej og Silkeborgvej, passerer af 30.950 biler i døgnet.

Søndag 6. marts

For at kunne styre udstykningen af jord i Tilst-området, hvor der ikke i øjeblikket er mulighed for at give flere børn skolegang, køber Kommunen 71.000 m² jord af Åbyhøj Boligforening til en pris af 2,8 mill. kr.

Mandag 7. marts

Bryggeriet Ceres slutes sammen med bryggerierne Thor i Randers og Urban i Ålborg. Det fælles navn bliver Jyske Bryggerier A/S.

Svømmestadion på Ingerslevs Boulevard lukker atter: søndagens stormvejr har øget risikoen for, at »tagboblen« kan falde ned ligesom sidste år i marts.

Onsdag 9. marts

På Hovedbiblioteket vises for en indbudt kreds de 5 nyeste lokalhistori-

ske film, der fremstilles med henblik på udlån til foreninger.

To unge mænd overfalder på Søndergade to drenge, der om eftermiddagen kommer trækkende med en knallert. Den ene slås bevidstløs, men ikke en eneste af de mange forbipasserende griber ind, (se 15. marts).

Lørdag 12. marts

I By- og Herredsretten er en 19-årig århusianer blevet idømt 1½ års fængsel efter bl.a. at have slået 2 sagesløse mænd ned med håndkant-slag.

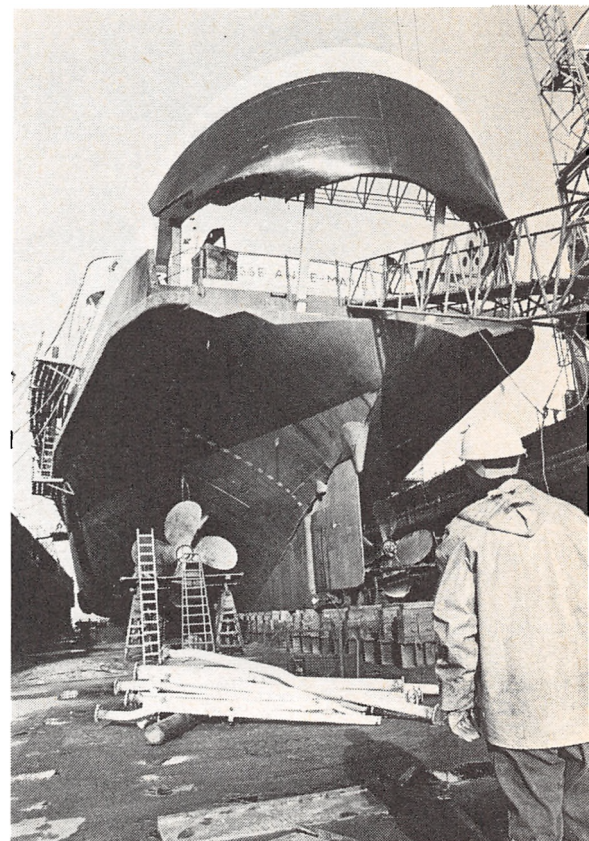
En tandlæge skal tilbagebetale honorarer til adskillige patienter, der efter mangelfuld behandling har klaget til Sygesikringen.

Mandag 14. marts

For at modarbejde den øjeblikkelige tendens til først at gøre kvinder arbejdsløse forsøger nogle rengøringsassistenter at skabe interesse for en organisering af de ca. 5.000 kvinder, der er ansat på større og offentlige arbejdspladser som rengøringspersonale.

To unge mænd røver 2.550 kr. i en kiosk på Skanderborgvej efter at have tvunget ejeren ind i baglokalet ved hjælp af både en pistol og en kniv.

En 26-årig mand idømmes 2½ års fængsel for at have handlet med narkotika til et beløb af ca. 400.000 kr.

Hurtigfærgen Prinsesse Anne-Marie blev på Værtet savet igennem for at blive gjort ca. ½ meter højere. Det omfattende indgreb skabte plads til installering af et hængedæk til forøgelse af færgens personilskapacitet. Der blev brugt 69 håndbetjente donkrafte for at løfte færgens overbygning.
(Foto: Ib Hansen)

Den 16. marts demonstrerede skoleelever flere steder i landet. Mærkeligt nok var målet med aktionen, at eleverne ville have flere undervisningstimer. (Foto: Jørn Timm)

Tirsdag 15. marts

Fødselstallet for Århus faldt i 1976 14% i forhold til 1975. Der fødtes i hele 1976 3.473 børn.

I By- og Herredsretten fremstilles den ene af de unge mænd, som overfaldt to drenge på Søndergade (se 9. marts). Han fængsles, og man forventer også snart at få fat i den anden voldsmand.

Onsdag 16. marts

Fælleselevrådet for skolerne i Århus arrangerer demonstration: de større elever ønsker flere timers undervisning og andre forbedringer af den nye folkeskolelov. Ca. 1.000 skoleelever samles på Rådhuspladsen med taler og bannere, (se 24. marts).

Politiet indleder en hårdere kurs over for bilister, der skønnes ikke at køre med tilstrækkelig årvågenhed. Opmærksomheden skal samles om ældre bilister, syge og folk, der mangler rutine, da disse tre grupper ofte er årsag til trafikulykker.

Torsdag 17. marts

Efter 6 § 13-eftersyn på 3 dage har 15 bilister måttet aflevere nummerpla-

derne, fordi politiet konstaterede, at deres biler var defekte.

Hos Frichs går der hul i en støbeovn, og 2 t hvidglødende jern løber ud. En katastrofeudrykning fra brandvæsenet og Falck gør sit til, at skaden kun får ringe omfang.

Fredag 18. marts

Dansk Flygtningehjælp har atter drevet en legestue, som ikke er godkendt af Kommunens institutionsinspektorat. Da den er placeret i en meget brandfarlig ejendom og ikke opfylder de øvrige krav til en børneinstitution, kræves den lukket af Pædagogisk Medhjælper Forbund.

I 1976 oprettedes i kommunen 258 nye daginstitutionspladser for børn. Byrådet vedtager, at 14 nye institutioner med i alt plads til 1108 børn skal sættes i gang i det kommende år.

Filmen Drenge, lavet af den århusianske instruktør Nils Malmros, har premiere i »Biografen«. Filmen vækker megen opmærksomhed i filmverdenen (se 25. marts).

Lørdag 19. marts

På Scanticon's generalforsamling oplyses, at året 1976 gav 6,1 mill. kr. i overskud mod 1,9 mill. kr. i underskud året før. Der har i 1976 været 438 konference- og kursusarrangementer.

På Clemensbro arrangerer Indre Mission spil, salmesang og korte foredrag for at oplyse om den religiøse holdning, som endnu hersker i I.M.

Alt inspireret af TV-serien over Hans Kirks »Fiskerne«.

Kvindegalleriet i Sjællandsgade åbner debatudstilling om gæstearbejdernes kvinder og især deres børn.

Søndag 20. marts

Til Kunstneres Påskeudstilling i Kunstbygningen er indsendt 3.000 arbejder af 600 kunstnere. Kun ca. 275 vil blive antaget.

Mandag 21. marts

I Huset åbner Kvindegruppen en kvindefestival, hvor der den næste halve snes dage vises kortfilm, der er specielt »kvinderelevante« i emnevalget. Samtidig viser husets egen filmklub almindelige spillefilm med samme emne i Hovedbiblioteket overfor.

I 40 boliger ud af 57 i Boligforeningen Ringgårdens byggeri på Bodøvej driver fugten ned ad væggene. Enkelte familier har af helbredsgrunde måttet opgive at bo der.

Tirsdag 22. marts

Efter at Forbrugerkomiteen har konstateret, at rugbrødspakninger i mange tilfælde er undervægtige, indbyder brødfabrikken Magdalene Brød komiteen til at føre kontrol på fabrikken så længe den måtte ønske.

Dansk Journalistforbund anklager Amtets undervisningsudvalg for at have omgået loven om ophavsret, idet en lærer på Marselisborg Gymnasium har »tappet« en udsendelse fra »Landet rundt« og anvendt båndet i undervisningen.

Onsdag 23. marts

Almennyttigt Saneringsselskab, København, har købt 3 gamle ejendomme i den indre by med forpligtelse til at restaurere dem, så de bringes i anvendelig stand.

Rock-gruppen Gnags starter forårets turné i Silkeborg og har en 2.800 km lang tur foran sig.

Torsdag 24. marts

Efter skoleelevernes demonstration for flere undervisningstimer (se 16. marts) viser det sig, at kun 60% af dem udnytter de normerede 30 ugentlige timer fuldt ud.

En ny regnskabschef på Universitetet skal finde frem til de 90 mill. kr., som er brugt, uden at der er aflagt regnskab for dem.

2 brødre på 14 og 16 år, Hans og Henrik Gregersen, har hver for sig fået en anden præmie på 2.000 kr. ved den opfinderkonkurrence, som Philips-koncernen afholder for unge forskere på det tekniske felt.

Niis Malmros' film »Drenge« fik ved premieren i marts en meget positiv modtagelse. Næsten hele filmen er optaget i byen: på Marselisborg Hospital, på Katedralskolen og i en villa i Risskov. Filmens hovedperson, Mads Ole, står her ved siden af instruktøren.
(Foto: Preben Hupfeld)

Sådan efterlod tilskuerne Vejlbj-Risskov Hallen mandag den 28. marts. Baggrunden for ødelæggelserne var, at den amerikanske rocksanger Lou Reed brat afbrød sin koncert, efter at der var blevet kastet en øldåse mod ham. I utilfredshed med denne beslutning gik mange af de 1700 tilskuere amok og smadrede herunder instrumenter og sceneudstyr til omkring 100.000 kr. Politiet med hunde måtte tilkalde.

(Foto: Børge Venge)

Fredag 25. marts

Filminstruktøren Nils Malmros tildeles en »Bodil« af de københavnske film anmeldere for filmen Drengene (se 18. marts).

Borgerforeningen i Løgten-Skødstrup sender 3.410 spørgeskemaer ud angående den omdiskuterede nærbane Århus-Hornslet: kun 42% svarer, og heraf er 58,1% imod banen.

De fem unge voldsmænd, som i december slog 3 sagesløse mænd ned på Viby Torv, idømmes dels betingede straffe, dels fængsel op til 8 måneder ved By- og Herredsretten.

Et loppemarked i Ridehuset, arrangeret af Ådalsdivisionen, hjemsesøges af tyve uden for åbningstiden: disse stjæler gammelt sølv og ødelægger mange effekter ved at overhælde dem med tomatketchup fra pølseboden.

Mandag 28. marts

En tom øldåse kastet op til rocksangeren Lou Reed, der optræder i Vejlbj-Risskov Hallen, får Reed til at slutte underholdningen efter en times forløb til stor fortrydelse for det unge publikum, der på en halv times tid smadrer instrumenter og sceneudstyr for ca. 100.000 kr. 27 polititjente med hunde må tilkalde for at få hallen ryddet.

Tirsdag 29. marts

En jet-hydrofoilibåd fra det amerikanske firma Boeing prøvesejler mellem København og Århus. Båden sejler med en fart af 80 km i timen, og den har plads til 250 passagerer. Turen gennemføres på 2 timer og 50 minutter.

Onsdag 30. marts

På Unge Hjemms højskole er der atter uro: den nye forstander, Sophus Boas, opsiger sin stilling efter 7 måneders ansættelse. Begrundelsen er samarbejdsvanskeligheder med bestyrelsen.

I byrådets møde foreslår det socialdemokratiske medlem, Bernhard Nielsen, at byrådsarbejdet skal lønnes. Så kan medlemmerne gøre en større indsats for det kommunale arbejde, uden at andet arbejde skal passes samtidigt.

Under megen diskussion bevilger byrådet de nødvendige beløb til fortsat løbende eksperimenter inden for folkeskolen. Særlig et forsøg med kollektiv ledelse af Nordgårdsskolen i Brabrand vækker protester.

April

Fredag 1. april

I forbindelse med den landsomfattende typografstrejke, foranlediget af overenskomstsituationen og konflikten i Det Berlingske Hus, udkommer hverken Aarhus Stiftstidende, Jyllands-Posten eller distriktsbladene.

Mandag 4. april

Typografer og litografer ved Aarhus Stiftstidende og Jyllands-Posten vedtager at fortsætte den overenskomststridige strejke.

Havnen bestiller sin anden containerkran hos Århus Maskinfabrik til levering maj 1978. Ordren, der er på 9,8 mill. kr., sikrer fabrikken arbejde til 170 mand i 3 måneder.

Torsdag 7. april

Sporvejenes sommerkøreplan træder i kraft. Rutenettet er bl.a. udvidet med linje 15 over Hasselager til Kolt, linje 54 over Lisbjerg, Ølsted og Trige til Grundfør og Spørring samt linje 56 over Skæring og Studstrup til Løgten og Rønne.

Onsdag 13. april

På et møde mellem 400 typografer fra Aarhus Stiftstidende og Jyllands-Posten protesteres der mod sammenbruddet i de specielle overenskomstforhandlinger og udtrykkes sympati for det tekniske personale ved Berlingske Tidende.

I Byrådets møde bevilges 4,2 mill. kr. til miljøforbedringer i den indre by, bl.a. beplantning omkring rådhuset, indføring af Brabrandstien i midtbyen og bygning af en tunnel under Dronning Margrethes Vej.

Der bevilges 6,8 mill. kr. til opførelse af et plejehjem i Hasle og 200.000 kr. til istandsættelse af missionshuset Eben-Ezer og Bering Forsamlingshus.

Det vedtages at nedlægge Stautrup Bibliotek, en filial af Viby Bibliotek, og lade betjeningen erstatte med bogbus.

Det vedtages at lade Kommunen overtage Vest-Teatret for 180.000 kr. Hidtil har Kommunen kun ejet bygningen.

Fredag 15. april

En rengøringsassistent bliver overfaldet og voldtaget i Universitetets bygning ved hjørnet af Nordre Ringgade og Nørrebrogade.

Lørdag 16. april

To kunder bliver overfaldet uden for Sparekassen SDS's afdeling Søndergade 44 og frarøvet en kassette med 2.900 kr.

Tirsdag 19. april

Jyllands-Postens ledelse meddeler, at avisen vil blive genudsendt, og at typografer, der ikke går i arbejde, vil blive afskediget. Journalisterne vedtager at genoptage det journalistiske arbejde ved bladet.

Det tidlige forår var præget af studenteruro, men på grund af avisstrejken fik aktionerne ikke den sædvanlige pressedækning – og langsomt ebbede de ud.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

Studerende ved Universitetet iværksætter på linje med landets andre universiteter en 3 dages undervisningsboykot som protest mod adgangsbeholdningen til de højere

Den over 370 år gamle ejendom med det mærkelige navn »Trods Katholm« på hjørnet af Mindegade og Fredens Torv blev i april solgt til Bruun & Sørensen af jernfirmaet Brdr. Kier. Der havde forinden været flere interesserede købere, bl. a. kommunen og en privat skole.
(Foto: Preben Hupfeld)

læreanstalter og mod lukningen af den samfundsvidenskabelige basisuddannelse ved Roskilde Universitetscenter. Institut for Statskundskab og Samfundsfag bliver besat af aktivister.

Onsdag 20. april

Tilbuds-Avisen udkommer i en nødudgave, fælles for byens forskellige kvarterer. Den er trykt hos Centraltryk i Taulov.

Torsdag 21. april

Jyllands-Postens typografer møder ikke op på bladet, men afskedigelsen udsættes.

Studerende, der protesterer mod nedskæringer, adgangs begrænsning og »politisk disciplinering«, iværksætter et demonstrationstog gennem byen fra Klostertorvet til Rådhuspladsen.

Fredag 22. april

Taxa forhøjer taksterne: startpenge sættes op fra 5,80 kr. til 6,40 kr., og kilometertaksten stiger fra 2,90 til 3,00 kr.

Lørdag 23. april

Jyllands-Posten udkommer igen, efter at typograferne har genoptaget arbejdet. Bladet udmelder sig af Danske Dagblades Arbejdsgiverforening, og der indgås en femårig freds-aftale mellem bladets ledelse og dets tekniske medarbejdere. Chefredaktør Laust Jensen betegner i et interview Dansk Typograf-Forbund som uhæderligt og Danske Dagblades Arbejdsgiverforening som uduelig.

Aarhus Stiftstidende udkommer i en 16 siders udgave, fremstillet uden hjælp af typografer og litografer.

Det meddeles, at en 33-årig mand ved et nævningeting er dømt til anbringelse i forvaring for fem tilfælde af brandstiftelse, sidst i september 1976 på Nannasvej i Åbyhøj.

Idrætsklubben Skovbakken fejrer 50 års jubilæum i Vejlbj-Risskov Idrætscenter med afsløring af Erik Heides jernskulptur »Flyvende fugl«, en gave fra Handelsbanken. I klubbens Skøjtesø-stafetløb deltager Tom B. Hansen for sidste gang. Om aftenen er der fest i Vejlbj-Risskov-Hallen.

Det meddeles, at Mogens Betzer har opgivet ledelsen af biograferne Saga 1 og 2 i Trøjbjerg-Centret. De ledes foreløbig af biografdirektør Arne Hübertz Knudsen, Viborg.

Søndag 24. april

Sognepræst Sven Voss holder afskedsprædiken i Fårup Kirke efter at være afskediget af kirkeministeriet i henhold til tjenestemandsløvens § 43, der omhandler varig og dybtgående uoverensstemmelse mellem præst og menighed.

Det meddeles, at forpagtningen af Åkrogen er overtaget af Ilse Thykjær og Jørn Thykjær, den hidtidige overtjener ved restauranten.

Mandag 25. april

Historisk Institut ved Universitetet bliver besat af studerende, der kræver genåbning af den samfundsvid-

denskabelige basisuddannelse ved Roskilde Universitetscenter.

Tirsdag 26. april

Psykologisk Institut bliver besat af aktivister.

Typografer fra Aarhus Stiftstidende etablerer fysisk blokade af et sætteri i Norsgade, der har leveret sats til den reducerede udgave af bladet. Avisen udkommer alligevel.

I Brabrand Boligforenings repræsentantskabsmøde oplyser den afgåede formand Arne Normann Jørgensen, at foreningens krise er overstået bortset fra Holmstrup-afdelingen, hvor der stadig er uløste problemer. Byggeriet, der rummer 400 boliger, har stadig 50% tomme lejligheder.

Ved By- og Herredsretten idømmes to unge voldsmænd henholdsvis 30 og 60 dags fængsel for at have slået og sparket en mand, der luftede sin hund på Skanderborgvej.

Onsdag 27. april

Urolighederne på Universitetet fortsætter med besættelse af endnu 5 institutter: Institutterne for Teologi, Filosofi, Dramaturgi, Romansk og Nordisk Filologi.

I Byrådets møde vedtages det, at Kommunen overtager driften af Egå og Hasselager legestuer.

Der bevilges 21.613.500 kr. til 2. byggeafsnit af Grønløkke-skolen og 380.000 kr. til projektering af Malling og Hårup Skolers udvidelse.

Torsdag 28. april

Aarhus Stiftstidende udkommer i normalt omfang og udstyr, efter at der er truffet overenskomst mellem bladets ledelse og de grafiske arbejdere.

I et konsistoriemøde opfordrer rektor Erik Rasmussen de studerende til at hæve den ulovlige besættelse af 8 universitetsinstitutter.

I By- og Herredsretten idømmes to 19-årige voldsmænd henholdsvis 6 måneders og 30 dages fængsel for at have overfaldet to drenge på Gågaden og stjålet deres knallert (se 9. marts).

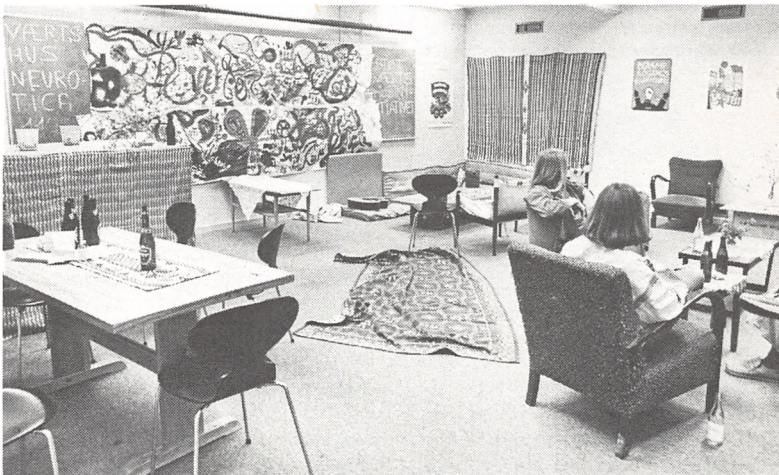
På et beboermøde i Harlev Forsamlingshus orienterer rådmændene Olaf P. Christensen og Jens Arbjerg Pedersen om Kommunens planer for Harlev og Framlev. Det oplyses, at

Kommunen ejer 16 tdr. land i Harlev, som ingen af de kommunale repræsentanter har kendskab til.

Lørdag 30. april

Det meddeles, at Trods Katholm, den gamle ejendom ved hjørnet af Mindegade og Fredens Torv, er solgt af Brødrene Kier til direktørerne Poul Jensen og Ib Bjerregaard, Bruun & Sørensen.

Som et led i studenteraktionerne besattes en række institutter rundt om på Universitetet. Her ses en situation på Psykologisk Institut i Risskov. Studenterne medbragte selv øl og lænestole. (Foto: Børge Venge)

Som i tidligere år stod Kommunen som arrangør af en lang række »sommeraktiviteter«. Musik-, sang- og teatergrupper gav i sommerens løb aften- og weekendforestillinger rundt omkring i byen. Blandt de først optrædende var Clausens & Petersens Gadecirkus, der 6. og 7. maj gøglede og illusionerede på Strøget og foran Teatret. Her er det Petersen, der med overbevisende elegance optræder som »Ildmanden«.

(Foto: Ib Hansen)

Maj

Søndag 1. maj

20.000 mennesker demonstrerer på 1. maj-dagen; heraf deltager de 13.000 i den såkaldte enhedsdemonstration i Botanisk Have, mens

3.500 drager til Tivoli Friheden, hvor fiskeriminister Svend Jakobsen taler.

Mandag 2. maj

Ud af 161 slagterforretninger i byen har 45 overtrådt levnedsmiddelloven ved at tilsætte konserveringsmidler til råt hakket kød.

Skandinavisk Ufo Information i Århus modtager 16 meldinger om en orange farvet lysende genstand, der passerer hen over byen kort før midnat. Senere opklares det, at det er varmluftsballoner, der formentlig blot er opsendt for sjov.

Tirsdag 3. maj

En ny gangbro over jernbanen ved Mårslet viser sig at være en god(!) legeplads: børn går armgang under den og er derved til fare både for sig selv og togene.

Århus Kommunes sommeraktiviteter starter sin 6. sæson som deltager i mere end 250 arrangementer. Den største gruppe er parkunderholdningerne, som begyndte for 30 år siden.

Onsdag 4. maj

Århus-studenternes æreskunstner i 1969, Wolf Biermann, giver koncert i Stakladen, og tilslutningen er så stor, at koncerten gentages fredag.

Som en noget smagløs afslutning på skolegangen tager de vordende studenter på Viby Amtsgymnasium deres rektor og fem lærere som gidsler, binder dem til stolperne ved Gribebrønden og plaffer dem ned med vandpistoler.

DSB indvier ved en reception den nyistandsatte banegårdsrestauration.

De århusianske typograferes demonstration og arbejdsnedlæggelse kommer til at koste 1 mill. kr. i bod.

Torsdag 5. maj

Kommunen planlægger en udbygning af cykelstierne: alene i indeværende finansår skal der anvendes 6 mill. kr.

Lørdag 7. maj

Byens skoler henvender sig efter skolelægerne orientering til hjemmene for at imødegå den om sig gribende sniffing; beruselse fremkaldt ved indånding af kemiske opløsningsmidler.

Mandag 9. maj

DSB påtænker at indstille besejlingen af Samsø; underskuddet er nu oppe på 1 mill. kr. årligt. Århus Amt og Samsø Kommune er begge modstandere af en lukning, mens ejeren af ruten Hou-Samsø er interesseret i en udvidelse af sejladsen på denne rute og tilbyder at indsætte en ny og større færge.

Kæmpeskibet Jinyu Maru lossere i havnen 602 nye biler. Havnevæsenet må have hjælp fra Svitzer for at få skibet ind og ud af havnen, idet dets egne tre bugserbåde ikke er tilstrækkelig stærke til at klare opgaven.

Tirsdag 10. maj

Ved at fyre med kul i maksimalt omfang for at spare på olien bringer Studstrup-værket sig i vanskeligheder: Miljøstyrelsen påtaler de store mængder af slagge og flyveaske. Der forlanges en løsning på dette problem.

Efter at studenterne ved Universitetet har holdt Institut for Statskundskab besat i 3 uger, har de efter afstemning vedtaget at slutte her. Andre institutter holdes stadig besat i »arbejdstiden«.

Onsdag 11. maj

Ved et kommunalt møde for 90 bestyrelsesmedlemmer fra 14 af kommunens forsamlingshuse lover rådmand Thorkild Simonsen tilskud til brandtekniske forbedringer og andre moderniseringer, da forsamlingshusenes samlende virke anses for væsentligt i det moderne samfund.

Til vedligeholdelse af Stadion bevilger Byrådet 500.000 kr.

Torsdag 12. maj

Byrådets socialdemokratiske gruppe foreslår, at spørgsmålet om en nærbane lægges frem til borgernes vedtagelse i forbindelse med kommunervalget i marts 1978.

I forbindelse med studenternes besættelse af Universitetet er der i natens løb slået meddelelse op ved alle busstoppesteder: en adgangsbegrænsning resulterer i, at der kun kan komme 10 buspassagerer med ved hvert stoppested, analogt med den adgangsbegrænsning til de højere læreanstalter, som atter er et stridens æble.

Fredag 13. maj

I løbet af dagen i går sluttede studentbesættelsen af visse institutter på Universitetet efter 3 ugers forløb. I dag vedtager studenterne at forlade også det sidste: Psykologisk institut. Aktionen betragtes som mislykket, idet ministeriet ikke har bøjet sig for de stillede krav.

Lørdag 14. maj

Politiet vil bringe ro på gaderne om aftenen: 10 civilklædte betjente har foretaget 26 anholdelser og skrevet 32 rapporter om forhold i byens centrum inden for den sidste uges tid.

På 14 dage er 373 biler i området blevet standset og underkastet et § 13-eftersyn. 30 biler fik nummerpladerne fjernet, 80 måtte køres til nærmere eftersyn.

Mange ældre ejendomme i den indre by moderniseres i disse år, for at ejerne senere kan udstykke og sælge dem som ejerlejligheder. Moderniseringerne er ikke altid velset af de hidtidige beboere, hvis huslejer stiger kraftigt. I flere tilfælde har lejerne aktioneret mod ombygningerne, ligesom de har beskyldt ejerne for at lade lejligheder stå tomme i længere tid for lettere at kunne sælge dem efter moderniseringen. Billedet er fra en sådan aktion mod ejeren af Falstersgade 33A og B i slutningen af maj. (Foto: Børge Venge)

Kvindefestivalen i Tangkrogen den 21. og 22. maj – en parallel til de københavnske rødstrømpers årlige festival – foregik i en humørfyldt og afslappet atmosfære. Det egentlige formål: at skabe oplysning og debat om kvindernes vilkår på arbejdsmarkedet blev tilgodeset ved plakatoslag, udstillinger, »faglige boder«, teater – eller ved festlige indslag som her, hvor »Cirkus Erna« demonstrerer kvindens dobbeltrolle som husmor og udearbejdende.
(Foto: Jørn Timm)

Søndag 15. maj

Der er atter uro på Skjoldhøjkollegiet: hvis beboerne ikke ophører med at boykotte huslejeindbetalingen, må kollegiet træde i likvidation (se 3. nov.).

Civilpolitiet har længe haft spilleklubben »Tolveren« i kikkerten: ved spil med rigtige penge overtrædes straffeloven; 35 enarmede tyveknægte beslaglægges, og klubben lukkes.

Mandag 16. maj

Kommunen vil i de kommende år anvende en halv snes millioner årligt til modernisering af de gamle skoler, bl.a. Holme skole og Fjordsgades skole.

Tirsdag 17. maj

Langs den forholdsvis nye Viby Ringvej opføres en 400 m lang støjmur. 21 villaejere har hver måttet betale 7.000 kr. for igen at kunne sidde nogenlunde fredeligt i deres haver ud til vejen.

Onsdag 18. maj

På en gård i Skæring er der i stuehuset blevet indrettet en ny børnehave for et beløb af ca. 1 mill. kr.

På Fødselsanstalten føder Inger Michelsen fra Ørting ved Odder firlinger: 2 piger og 2 drenge. Der er kun 10 min. mellem det første og det sidste barn.

I en af Studsgades gamle gårde rykker Hospitalslaborantskolen ind, ef-

ter at bygningen er blevet restaureret for 6 mill. kr.

Torsdag 19. maj

En kreaturhandler i Mørke lægger sag an mod Studstrup-værket: ved et uheld har værkets vognmand aflæst noget flyveaske på hans jord, hvorved mange af hans dyr har taget skade; således har 12 kvier aborteret.

I Tranbjerg har der en tid opereret en bande, der har forøvet vold, hærværk, tyveri og anden terror, men politiet har nu anholdt og sigtet en 22-årig ung mand og hans to kammerater på 17 år.

Fredag 20. maj

Den nye heltidsundervisning af skoletrætte unge har nu løbet i 5 måneder, og 26 unge har deltaget med så gode resultater, at Kommunen beslutter at forlænge eksperimentet med 2 år.

DKP-ungdomsafdelingen i Midtbyen besætter 2 tomme lejligheder i Christiansgade 27. De henvender sig til Kommunen og forlanger dem udlejet straks. Ejeren vil sælge dem som ejerlejligheder, hvorfor de har stået tomme i flere måneder, skønt der er ca. 700 boligløse i byen.

Lørdag 21. maj

60 kvinder inviterer til kvindefestival i Tangkrogen. Ca. 14.000 tager imod tilbuddet, heraf også mange mænd. Til festen i Stadionhallen om aftenen formenes mænd dog adgang.

Et cyklist-protesttog med 500 deltagere udgår fra Harald Jensens Plads og kører igennem byen på en times tid for at slutte af på Rådhuspladsen.

Den kommunale dagpleje udvider antallet af pladser fra 1.700 til 1.850 i de kommende måneder.

Søndag 22. maj

Af 58 parcelhusgrunde, som Kommunen har udbudt til salg i Skåde, er kun 7 blevet solgt i løbet af det første år. Årsagen menes at være en forpligtelse til at bebygge grunden inden 3 år.

Mandag 23. maj

Århus Kunstforening holder generalforsamling og noterer en medlemstilgang på 126 til i alt nu 745 medlemmer. Til foreningens udstillinger har der i årets løb været ca. 17.000 besøgende.

Onsdag 25. maj

Den kulturelle forening ved Universitetet, Kulfor, afholder koncert i Vejlbj-Risskov Hallen med den verdenskendte rocksanger Chuck Berry og rock-musikkens anden konge, Jerry Williams' orkester. Tilslutningen er imidlertid så ringe, at foreningen får et underskud på 30.000 kr.

Teknologisk Institut skal måle solvarmens muligheder på Langkær-gymnasiet i de kommende år.

Torsdag 26. maj

Byrådet vedtager at lukke plejehjemmet »Elanka« i Åbyhøj: det gammel-

dags indrettede hjem er brandfarligt for gamle og syge. Lukningen vil ske gradvis.

Fredag 27. maj

Det fine vejr får folk til at tage forskud på pinsens nydelser: allerede om eftermiddagen er detentionens 10 pladser optaget af fulde folk, der har skabt uro i gaderne.

Lørdag 28. maj

På Moesgård åbner sommerens udstilling: Ansgars byer. Den viser de nordiske vikingebyer, der var på Ansgars tid, og det liv, vikingerne levede i disse.

To unge mænd dræbes natten til lørdag i Risskov: en fejlmanøvre under for stærk fart bringer bilen i grøften efter sammenstød med en elmast.

Søndag 29. maj

Overlæge, dr. med. Palle Juul-Jensen advarer mod den stagnerende hospi-

talsudvikling i Århus: det ender med, at jyder må helt til København for at blive kureret, hvilket yderligere vil fremskynde stagnationen.

Registreringen af ønskede dagplejepladser viser, at der står 2.723 børn på ventelisten.

»Menneskets bedste ven« får ofte mange venner under – eller efter – sin færd på byens gader, og dens efterladenskaber her har givet anledning til mangen avisdebat. I de senere år har stadsgartneren indrettet nogle små offentlige hundetoiletter – 12 ialt – rundt i byen. De er blevet flittigt benyttet, og midt på sommeren blev et af dem, det på Klostertorv, afløst af et nyt og – som det fremgår af billedet – kæmpestort atrædelsesanlæg. Smedjærnsmitteret rundt om er dog ikke indkøbt til formålet. Det har tidligere stået på Klostertorv som indhegning omkring »nålemagerens træ«, en stor ahorn.
(Foto: Ib Hansen)

Arkæologiske udgravninger i midtbyen kan sjældent foregå efter en sammenhængende plan, men må foretages i forbindelse med f. eks. gadeændringer og ejendomsnedbrydninger. For omkring 40 år siden undersøgte arkæologerne resterne af et karmeliterkloster, der omkring år 1500 lå mellem Frederiksgade og Christiansgade.

Klosterets sydlige del blev dog ikke lokaliseret ved denne lejlighed. Det skete i sommer, da et hold arkæologer undersøgte den nu ryddede grund i Frederiksgade 76, hvor tidligere Jyllands-Posten havde til huse. Ved udgravningen blev der også, som billedet viser, fremdraget en række skeletter.

(Foto: Børge Venge)

Juni

Onsdag 1. juni

Det meddeles, at Skjoldhøjkollegiets bestyrelse har lukket for det varme vand, også for de beboere, der ikke deltager i den løbende huslejeboykot.

Torsdag 2. juni

Fregatten »Peder Skram«, Århus bys adoptionskib, aflægger et fem dages besøg, før skibet skal på værft til en gennemgribende ombygning.

Fredag 3. juni

Et nyt kommunalt hundetoilet, det 12. i byen, tages i brug ved Klosterortvet.

Lørdag 4. juni

På et møde i Kongreshuset nedsættes et 10 mands udvalg, der lokalt repræsenterer bevægelsen Boligaktion 76, som skal modarbejde jordspækulation og salg af ejerlejligheder. Der sendes brev til Folketinget med sympatitilkendegivelse for de igangværende boligaktioner i Århus.

Søndag 5. juni

Beboerforeningerne for Nørre Stenbro og Sjællandsgadekvarteret besætter to lejligheder og indsætter et ungt boligsøgende par i den ene, der har stået tom siden januar.

En kontrollør i diskoteket Chat Rose overfalder af en afvist gæst med knivstik i brystet. Kniven preller dog af mod en lommebog.

Foreningernes Fællesråd i Tranbjerg indleder en 8 dages byfest med koncert i Tranbjerg Kirke. Endvidere omfatter festen håndbold- og fodboldkampe mellem forskellige gadehold, beat-koncert, børnefilm og en maleriudstilling af lokale kunstnere.

Tirsdag 7. juni

På et ekspertmøde i Miljøstyrelsen besluttet det i indeværende sommer at undersøge, om algeplagen i Bugten skyldes udledning af spildevand.

En kvinde bliver overfaldet på Brendstrupvej og med et stemmestemmen tvunget til at udlevere sin taske med 117 kr.

Onsdag 8. juni

Politiet anholder de to boligsøgende, der af Nørre Stenbros Beboerforening er indsat i en tom lejlighed i Knudrisgade.

I byrådsmødet bevilges der 2,2 mill. kr. til cykelstier i kvarterer uden for Ringgaderne.

Dagbladet Børsens Århus-redaktion indvier nye lokaler i Magasins bygning Åboulevarden 70.

En rengøringsassistent trues i Varberggade med kniv til at udlevere sin taske, der dog kun indeholder 4 kr.

Torsdag 9. juni

Arkæologer fra Forhistorisk Museum har afsluttet en undersøgelse af Karmeliterklosterets tomt mellem Christiansgade og Frederiksgade. Under sydfløjen, formentlig klosterkirken, er der fundet et antal skeletter med gravgods, bl.a. beskrevet eller påtrykt pergament.

En af de gamle sporvogne sendes med toget til Hannover for at indgå i Deutsches Strassenbahn-Museum.

Fredag 10. juni

I et stormøde på Skjoldhøjkollegiet vedtages det at fortsætte huslejeboykotten, men dog frigive et mindre beløb til betaling af det varme vand.

I et borgermøde på Spørring Hotel orienterer rådmand Olaf P. Christensen om mulighederne for en dispositionsplan for Spørring efter vedtagelsen af planen for Trige.

Den 70-årige Rebekka Østerby tager som den første i landet filosofikum fra Folkeuniversitetet.

Lørdag 11. juni

Der opstår kælderbrande i fem forskellige opgange ved Gudrunsvvej i Gellerupparken. En 37-årig fra kvarteret anholdes og sigtes.

Mandag 13. juni

Forsvarsminister Orla Møller kommer med helikopter og giver på et møde med repræsentanter for amt og kommune tilsagn om rømning af militærets skydebaner ved Skejby, hvor det kommende amtssygehus tænkes placeret.

Rådmand Thorkild Simonsen indvier en ny bade- og anløbsbro ved Varna.

Tirsdag 14. juni

Oslobåden »Peer Gynt« bliver ved ankomsten ransaget af svært bevæbnet politi, der søger efter fire svenske bankrøvere. Tre af dem arresteres ved Oslobåden i København, men ingen i Århus.

Det viser sig, at der er klart flertal i amtsrådet for sygehusplanen af 1975, hvorefter der skal bygges et nyt sygehus ved Skejby.

I 1927 indsamlede beboerne i Todbjerg 1500 kr. og rejste et udsigtstårn på et af byens højeste punkter, hvor der tidligere havde ligget en mølle. Det var anledningen til, at 300 beboere fra Todbjerg og Mejlbjerg den 15. juni samledes i bakkene omkring tårnet til fest med sang, musik, taler, spisning og dans. Festtalen holdtes af Todbjergs borgmester, Orla Hyllested.
(Foto: Ib Hansen)

Lunt vejr med høj himmel og en let brise skabte trængsel omkring byens mange Sct. Hansbål. Flest – omkring 15.000 – var der i Botanisk Have, men mange tog også turen ud langs Bugten, hvor bålene lå som perler på en snor. Her i Risskov ved Bellevue samledes således omkring en halv snes tusinde for at fejre midsommeren, som traditionen byder.
(Foto: Børge Venge)

Det vedtages at lade sygehusvæsenet overtage de privatpraktiserende patologers undersøgelser, hvorved der kan spares 1,2 mill. kr. om året.

Onsdag 15. juni

Valdemarsfesten, der i år har 50 års jubilæum, fejres ved festgudstjeneste i Domkirken og optog med 110 dannebrogslag samt byens banner til Rådhuspladsen. Der tales af Poul

Harris, formand for Danmarks-Samfundets Århuskreds, Hjemmeværnets distriktschef G. Ørum Frandsen og rådmand Thorkild Simonsen, og der uddeles 10 flag.

Ved Todbjerg Udsigtstårn fejres 50 års dagen for tårnets opførelse med deltagelse af borgmester Orla Hyllested og efterfølgende fest på Møllegårdens høloft.

Torsdag 16. juni

Et vidne i en straffesag pådrager sig en parkeringsbøde, mens han vidner i Tinghuset. Ved henvendelse i retten får han sin vidnegodtgørelse forhøjet med bødens beløb.

Fredag 17. juni

Statsbiblioteket fejrer 75 års jubilæum og udgiver i den anledning bogen »Fra Bispetofte til Bjerget«

samt et katalog over bibliotekets musikaler. Blandt gæsterne er kulturminister Niels Matthiasen, rigsbibliotekarerne Palle Birkelund og Gerhard Munthe, biblioteksdirektør Kr. Lindbo-Larsen og rektor Carl F. Wandel. Rådmand Thorkild Simonsen overrækker på kommunens vegne et gavebrev på en film om Statsbiblioteket.

Gymnasierne holder årsafslutning og dimission. Et gennemgående træk i rektortalerne er beklagelse af adgangsbegrænsningen til de videregående uddannelser.

Århus Godstransport i Ormslev, der gennem seks år har været til gene for kvarteret ved støj i aften- og nattetimerne, har af byrådet fået pålæg om at lukke inden tre måneder i henhold til miljøloven.

Lørdag 18. juni

Det meddeles, at socialministeriet har afslået Kommunens anmodning om at måtte forbedre fripladsordningen i daginstitutionerne.

Mandag 20. juni

Trafikminister Kjeld Olesen er på besøg for at forhandle med amt og kommune om fordeling af udgifterne til vejarbejder. Det aftales, at staten påtager sig færdiggørelsen af Hasle og Åby Ringvej samt udvidelse af Skanderborgvej og Grenåvej (i alt 111 mill. kr.), mens amt og kommune overtager vejene inden for Ringvejene, herunder Ringgaderne, Silkeborgvej og Viborgvej (i alt 156 mill. kr.).

Under arbejdet på den ny forbrændingsanstalt ved Lisbjerg bryder en 108 m kran sammen og taber en 4 tons glideplatform ned i en ovnhal. Ingen mennesker kommer til skade, men færdiggørelsen af anlægget bliver formentlig et halvt år forsinket.

26 bogbindere og kartonnearbejdere ved Århus Papir A/S i Højbjerg nedlægger arbejdet for at opnå højere løn. Arbejdet genoptages en uge senere.

Onsdag 22. juni

I Byrådets møde afgøres sagen om den ulovlige helårsbeboelse ved Skæring Strand således, at områdets sommerhusstatus opretholdes, men de beboere, der har været tilmeldt folkeregisteret siden 1971, kan søge om personlig tilladelse til helårsbeboelse.

Det vedtages at indføre fælles takst-systemer og billetter for al kollektiv trafik i kommunen: tog, kommunale, statslige og private busser, gældende fra 15. juli.

Der bevilges 13 mill. kr. til Mårslet Skoles 2. byggeafsnit og 1.385.000 kr. til udvidelse af Bakkegårdsskolen, bl.a. med en boldbane.

Der bevilges 6,2 mill. kr. til opførelse af 16 beskyttede boliger ved Vikærgården samt modernisering af plejehjemmene Solvang, Borgvold og Vejlbj.

Det vedtages at anvende 2 mill. kr. til forbedringer i daginstitutionerne, særlig en udvidet madordning.

Torsdag 23. juni

Det meddeles, at Miljøstyrelsen har påbudt standsning af uddybningsarbejdet i den indre havn ved muddermaskinen »Jyden«. Årsagen er problemer med dumpning af det oprensede materiale.

Sankt Hans-aften begunstiges af lunt og stille vejr. I Botanisk Have åbnes den 30. sæson af parkunderholdninger med ca. 15.000 tilskuere.

Fredag 24. juni

Den Permanente Badeanstalt ødelægges delvis af en brand, der formentlig skyldes gnister fra et sankthansbål i nærheden.

Lørdag 25. juni

Fire berusede unge mænd kravler over hegnet ind til 1.000 landsatte japanske biler ved havnen og »prøvekører« 16 vogne, før de bliver anholdt af politiet.

Således så den sydlige del af den permanente Søbadeanstalt ved Risskov ud efter branden Sct. Hansnat. Badeanstalten blev opført i 1933, efter at den hidtidige Nordre Badeanstalt ud for Østbanegården havde måttet nedlægges på grund af havneudvidelser. I 1966–68 gennemførtes omfattende istandsættelser såvel af de separate dame- og herrebade som i fællesbadet. Det er det sidste, der blev ødelagt ved branden.
(Foto: Preben Hupfeld)

Bybusserne figurerer yderst sjældent i ulykkesstatistikken, så billedet her viser nærmest »undtagelsen, der bekræfter reglen«. Den 28. juni blev denne treer på Viborgvej i Hasle ramt bagfra af en tolvtonslastvogn. Bagperronen blev slemt molesteret, men ingen mennesker kom alvorligt til skade. Heller ikke lastvognschaufføren, hvis bil endte i en villahave på den modsatte side af Viborgvej. (Foto: Jens-Kristian Søgård)

Tirsdag 28. juni

Med en dags forsinkelse på grund af storm ankommer dronning Margrethe og hendes sønner med kongeskibet »Dannebrog« for at holde sommerferie på Marselisborg. Prins Henrik deltager i en kapsejls ved Marstrand og kommer senere.

I en skrivelse til trafikminister Kjeld Olesen protesterer de fire kommu-

ner Århus, Rosenholm, Midtdjurs og Grenå mod de af DSB fremførte planer om nedlæggelse af persontrafikken mellem Århus og Grenå, før nærbanespørgsmålet er løst.

Torsdag 30. juni

Ved en reception på Rådhuset tager Kommunen afsked med socialoverlæge Helge Kjems, der får overrakt et festskrift, og byder velkommen til hans efterfølger Aksel Meldgaard Madsen.

Ved en reception i Institut for Oldtids- og Middelalderforskning fejres Mrs. Dorothy M. Swanson fra Minneapolis, der har skænket instituttet en boggave på 3.745 titler, væsentlig inden for klassisk filologi.

Juli

Fredag 1. juli

I Morten Børups Gade åbner 9 speciallæger praksis i et fælles nybygget hus, som udstyret med det nødvendige tekniske udstyr kommer til at koste over 5 mill. kr.

Lørdag 2. juli

På dyreinternatet i Tingskoven er der i årets første 6 måneder indbragt 232 hunde, som ejerne lader løbe bort for at slippe af med dem i ferieperioder. De sælges til så billige priser til nye ejere, at internatet kun får sine udgifter dækket.

På Odderbanen kører om eftermiddagen et tog fra Århus ind i et holdende arbejdstog. 16 mennesker kvæstes og må bringes på hospitalet, ingen er dog livsfarlig kvæstet.

Mandag 4. juli

1.786 studenter har søgt optagelse på Universitetet, mens der efter adgangsbeholdningens ikrafttræden kunne optages 2.285. Der vil således være mulighed for optagelse af unge, der afvises på andre læreanstalter.

På campingpladsen ved Åkrogen brydes dørene op til 4 toiletter, og med store sten knuses alle de sanitære installationer.

Tirsdag 5. juli

I byggeriet Vejlbj Vest boykotter 172 beboere huslejeindbetalingen, efter

at huslejen siden 1. marts er steget 270 kr. månedligt, (se også 8. nov.).

Byrådet bevilger 190.000 kr. til en omlægning af Mølleparken. Ved at bryde de store plæner med plantestensmure håber man at vanskeliggøre den knallertkørsel af unge, som ødelægger parken.

Ved Vilhelmsborg udgraves i denne sommer fundamentet til en gammel herregård, Skumstrup, fra det 16. århundrede.

Onsdag 6. juli

Til beskæftigelse af arbejdsløse skal Kommunen i det kommende år bruge 16 mill. kr. eller 65 kr. fra hver borger.

2.281 mennesker deltager i en cykelmotionstur rundt om Brabrand Sø, arrangeret af Århus Amatør Cykelklub og Bryggeriet Carlsberg.

Torsdag 7. juli

Atletikklubbernes sommerarrangement, Århus Games, giver 30.000 kr. i underskud; der kom kun 2.200 tilskuere.

Fredag 8. juli

2.200 studerende har i den første uge af juli fået udbetalt 4 mill. kr. i socialhjælp, der skal dække den første af de to sommermåneder, hvor Universitetet er lukket.

Lørdag 9. juli

Østergades Hotel, som har ført et omtumlet tilværelse de sidste par år,

er nu blevet solgt til et københavnsk investeringsfirma for 3,5 mill. kr. Der er ikke i øjeblikket lagt nogen planer for bygningens anvendelse.

Af de 3.311 børn, der til august begynder i 1. klasse, har kun 271 eller 8% ikke benyttet de kommunale børnehaveklasser i det forløbne skoleår. 185 af disse børn har gået i heldagsbørnehave og 24 i halvdags-

Søndag 10. juli

Mere end 20 indbrud begås lørdags-søndag. De mange bortrejste viser for tydeligt, at hjemmene er tomme, derfor det stigende antal indbrud om sommeren.

Temperaturen når i dagens løb op på 30° i skyggen.

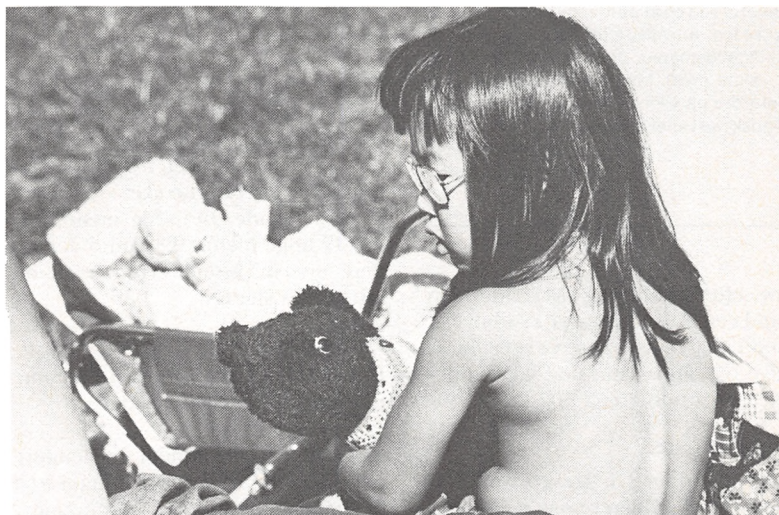
Onsdag 13. juli

Århus Teater moderniserer for 14 mill. kr. i løbet af sommeren.

Torsdag 14. juli

Kommunen bestiller en film om Universitetet hos det lokale filmselskab Nemo Film. Filmen skal være en gave i anledning af Universitetets 50-års jubilæum i 1978, og den koster 125.000 kr. med en spilletid på 25 min.

Selv om sommeren ikke blev så hed som de foregående par år, var der dog mange dage, hvor temperaturen nærmede sig de 30 grader. Og hvad kan en sommerpige så ønske sig bedre end en afslappende søndag eftermiddag i Botanisk Have sammen med sin kæreste ven.
(Foto: Jørn Timm)

For de flere tusinde, der besøgte »Vikingetræf Moesgård Strand 1977« den 23. og 24. juli var der lejlighed til at slå en handel af ved en af de mange boder, nyde et stykke lam, en pølse eller et brød, tillavet på vikingetidsmaner, og skylle efter med en slurk mjød. Man kunne også lade sig befordre på vikingevise – på ryggen af en islandsk hest eller – som her – om bord på et af vikingeskibene.
(Foto: Knud Nielsen)

Om eftermiddagen overfaldes en mand i en trappegang på Trøjborg. 3 mænd passer ham op, trækker deres knive og sårer ham, dog ikke dødeligt. Deres udbytte: 2.300 kr.

Fredag 15. juli

Jehovas Vidner har kongres på Stadion. 7.000 deltagere har meldt sig,

og andre interesserede ventes at ville møde op. Den standende strid om blodtransfusion fortsætter med vanlig intensitet.

En skovbrand bryder ud i Skæring og truer sommerhusene. Takket være stor udrykning fra Falck, Brandvæsenet og Civilforsvaret i Skejby samt indsats fra beboerne sker der ingen materiel skade. Branden menes påsat: 12 unge mennesker anholdes senere, men må løslades igen. En mand eftersøges stadig.

Lørdag 16. juli

I byområdet udstykes 8 ejendomme til ejerlejligheder i hver uge.

Kommunen vil gennem en længere periode foretage gårdrydninger ved de gamle kommunale ejendomme.

En begyndelse er allerede gjort i Spanien og Badstuegade.

Mandag 18. juli

På Carlsberg Bryggerierne depot har 25 chauffører og lagerfolk strejket siden onsdag. De vedtager at fortsætte. De ønsker sikkerhed for, at visse salgsruter ikke nedlægges.

Onsdag 20. juli

Statistisk Kontor har ved en undersøgelse af boligmassen i den indre by konstateret, at ved en sammenlægning af de små lejligheder kan det lykkes at holde på familier med børn, så nyt dyrt skolebyggeri i byens yderdistrikter kan undgås.

Efter at en fem-årig dreng har mistet en lillefinger ved et uheld på Bilkas varetransportbånd, er alle kasseanlæg blevet sikret mod en gentagelse.

Torsdag 21. juli

Ved By- og Herredsretten idømmes en kriminalbetjent 20 dagbøder à 50 kr. for at have givet en 14-årig dreng lussinger under en afhøring.

Fredag 22. juli

En kioskejer i Molsgade bliver om formiddagen truet af en røver med pistol; men røveren bliver bange, da kioskejeren ikke straks udleverer de ønskede penge. Forfulgt af kioskejeren slipper han bort.

Lørdag 23. juli

Den kongelige Livgarde spiller om eftermiddagen i Tivoli Friheden som en hilsen fra dronningen, der slutter sit ferieophold på Marselisborg.

I de danske svømmemesterskaber, der afvikles i svømmestadion på Ingerslevs Boulevard, deltager 350 svømmere. Susanne Nielsson er i vandet 22 gange.

Søndag 24. juli

På Moesgård tager man lørdag og søndag imod en halv snes hjemmebyggede vikingeskibe fra hele landet og 100 islandske heste. I forbindelse med vikingedstillingen afholdes et »marked«.

Mandag 25. juli

Politiet anholder fire mænd i alderen 19-23 år. De anses for gerningsmænd til den seneste tids voldelige røverier.

En ny ulykke i forbindelse med de store butikkers tekniske hjælpemidler: en 6-årig pige får sin hånd i klemme ved leg på Magasins rullende trappe. To fingre bliver næsten revet af.

Tirsdag 26. juli

Rådmand Haar-Nielsen indstiller til Byrådet, at der snarest træffes en overenskomst med DSB om byens nærbane, så der kan komme gang i projektet.

På de gamle kollegier i Universitetsparken vil man favorisere kvindelige studenter som ansøgere, da man ønsker en mere ligelig fordeling af værelserne mellem kønnene.

Statsbiblioteket meddeler i sin årsberetning, at der i 1976/77 kun blev indkøbt 40.513 bøger; hvis tendensen fortsætter på grund af de strammere bevillinger, kan det få katastrofale følger senere hen.

Onsdag 27. juli

Til det nye skoleår har Skolevæsenet indkøbt 3.000 lommeregnerne til skolebørn i 9. klasse.

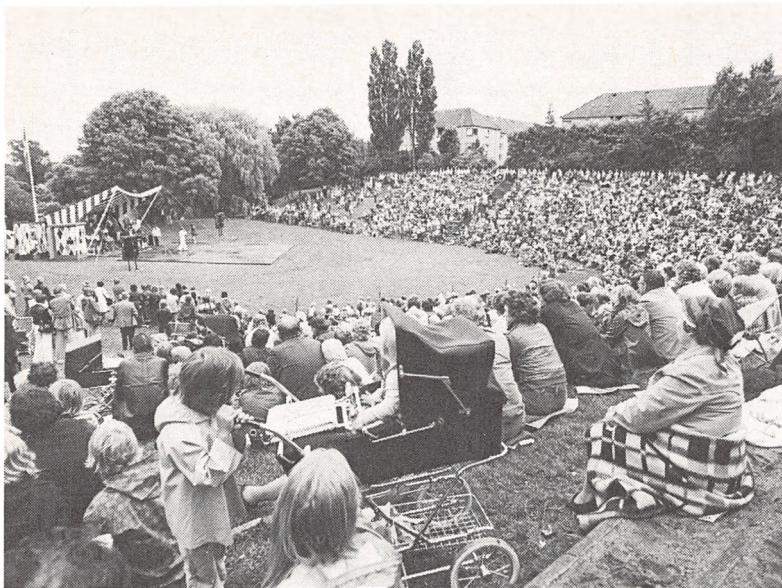
Foreløbig er to 15-års drenge blevet anholdt og kommer under midlertidigt tilsyn. De anses for at være medlemmer af en drengebande, der har været på spil en halv snes gange i den sidste tid. Den ene var den dreng, som en kriminalbetjent i sidste uge (21. juli) blev dømt for at have givet en lussing.

Socialforvaltningen tilbyder som led i arbejdsløshedsbekæmpelsen byens

pensionister en huslig hjælp til hovedrengøring i løbet af efteråret. 945.000 kr. er bevilget til formålet. Pensionisterne skal selv kun betale for rengøringsmidlerne.

Den 27. juli blev denne fire meter lange haj fanget i torsketrålet på en af byens fiskekuttere i farvandet mellem Samsø og Sejrø. På auktionen dagen efter gik den tonstunge fisk for første bud på 100 kr. til Havnens Fiskehus, der satte den til salg – som det ses – som en brugde, en af de største hajararter – og i øvrigt ganske ufarlig. Men det var det ikke, viste det sig ved en nærmere undersøgelse. Derimod et eksemplar af den meget rovgriske grønlandshaj (eller havkal), der normalt lever på store havdybder mellem Island og Grønland, og i øvrigt er giftig som menneskeføde. Den kom på Naturhistorisk Museum.
(Foto: Brit)

1977 var den 30. sæson for parkunderholdningen i Botanisk Have. Der var mange velbesøgte arrangementer i sommerens løb, men flest kom der dog til det sidste eftermiddagsprogram før skoleferiens afslutning. 19.000 i alt.
(Foto: Knud Nielsen)

På Handelshøjskolen er 150 ansøgere til korrespondentuddannelsen blevet afvist på grund af pladsmangel.

Lørdag 30. juli

Teknisk Skole har stadig ledige pladser på EFG-basiskurset, der begynder 1. august. Det drejer sig om 20 pladser på byggeområdet, 16 pladser ved jordbrug og 7 i jern- og metalafdelingen.

August

Mandag 1. august

Hovedbiblioteket i Mølleparken, der atter har været lukket en uge på grund af ombygning, åbner med betydelig øget kapacitet, men stadig med indgang fra Vestergade.

Fabrikant Carl Christensen holder 50 års forretningsjubilæum og skænker 100.000 kr. til Den gamle By, 50.000 kr. til Jyllands Herregårdsmuseum og 100.000 kr. til personalets feriefond.

Tirsdag 2. august

Den Blå Fugl i Restaurant Maritza genåbner efter at være istandsat for 300.000 kr.

Onsdag 3. august

Metro Engros Lager i Slet har skrevet til sine institutionskunder og bedt dem returnere deres »Metro-pas« som følge af en højesteretsdom, der fastslår, at firmaet kun må forhandle til videresalg.

Fredag 5. august

Den nyrestaurerede gamle købmandsgård Studsgade 29 overtages af Hospitalslaborantskolen.

I en grillbar i Frederiks Allé truer en ung mand servitricen og tager 1.300 kr. fra kassen.

Mandag 8. august

Skoleåret begynder med ca. 3.000 nye elever i kommuneskolerne og 2.900 børn i 153 børnehaveklasser. Tranbjerg Skole, der har stået færdig i tre år, indvies officielt. Samtidig åbner den ny lilleskole Interskolen i en tidligere kontor- og lagerbygning ved Engtoften i Viby med 30 elever. Skolen, der vil undervise i fremmede sprog fra 1. klasse, ledes af Jørgen Grand.

I det farlige sving på Grumstolsvej bliver en ung pige på knallert dræbt af en modgående bil. Det er den tredje alvorlige færdselsulykke på stedet inden for det sidste år.

Tirsdag 9. august

I Amtsrådets møde vedtages det at købe grund til sygehusbyggeri i Skejby af Kommunen.

Onsdag 10. august

I Byrådets møde vedtages det at sælge Kirstinesminde Flyveplads i Skejby, i alt 53 ha, til Amtet for 20 mill. kr.

Det vedtages at købe Frederiksgade 79, der hidtil har været lejet af Skolevæsenet, for 2.15 mill. kr.

Der bevilges 637.000 kr. til etablering af et fritidshjem ved Holmstrupbebyggelsen og 350.000 til nye lokaler for Sindslidendes Klub i Gyldenløvesgade.

Torsdag 11. august

En 37-årig arbejdsløs anholdes i sit hus ved Grenåvej i Egå efter at have truet sin kone med et jagtgevær og affyret fire skud mod politiet. Han overgiver sig, da der skydes en tåregaspatron ind gennem et vindue.

Fredag 12. august

Forfatteren Hans Hartvig Seedorff fejres på sin 85 års fødselsdag med en reception på Rådhuset og festmiddag i Kongreshuset. Det meddeles, at Asylgade skal have navneforandring til Hans Hartvig Seedorffs Stræde.

Dansk Arbejdsgiverforening har idømt Jyllands-Posten en bod på 200.000 kr. på grund af bladets

fredsaftale af 22. april med det tekniske personale.

Ved nedkørslen til kælderen under Studenternes Hus eksploderer en hjemmelavet bombe, uden at nogen kommer til skade. Samme aften finder man en bombe i en telefonkiosk ved Møllevangs Allé. Tre drenge på 14, 15 og 16 år vedkender sig senere sprængningen i nedkørslen.

Søndag 14. august

To unge berusede begår groft hærværk i fire virksomheder ved Åbogade: Statens Plantetilsyn, GASA, Jydsk Hærderi A/S og Maskinfabrikken Exact. Sidstnævnte sted bliver en lagerhal ødelagt af brand.

Tirsdag 16. august

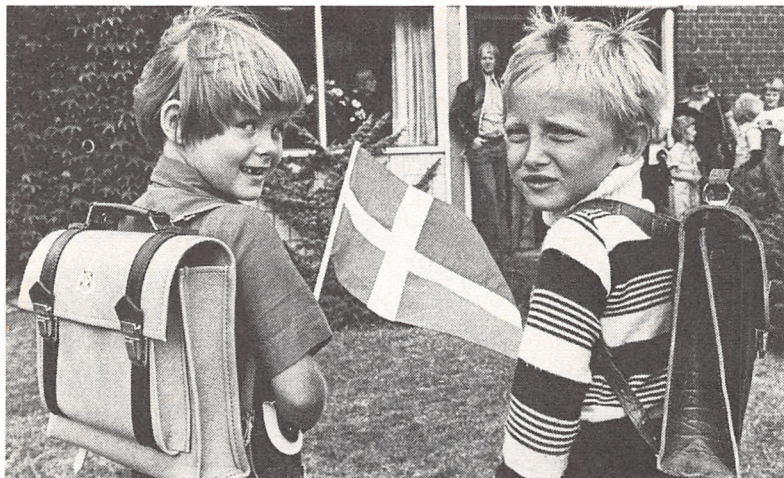
Det meddeles, at Trige Forsamlingshus, opført 1904, er blevet restaureret for 500.000 kr.

Som det fremgår af billedet var der stort rykind, da Sjællandsgades Beboerforening d. 6. august holdt sommerfest. Foreningen var den første, der blev etableret i byen, da bevægelsen dukkede op i slutningen af 1960'erne. Den er blevet en fast institution i kvarteret, hvad ikke blot sommerfesten, den syvende i rækken, vidner om. Festen holdtes i eget hus i Sølystgade, og samtidig fejrede »Beboeravisen« udsendelsen af sit

blad nummer 100.

(Foto: Brit)

Den første skoledag er fyldt med spænding og forventning, men der bliver dog lige tid til at posere for fotografen. De to er på vej ind i den ny Interskole, der sammen med byens øvrige 9 privatskoler tog imod omtrent 200 elever til de nye førsteklaser. (Foto: Jens-Kristian Søgård)

Torsdag 18. august

Det meddeles, at Taxas gule telefon-skabe vil blive fjernet fra gaderne. De er for dyre at vedligeholde på grund af hærværk. Af 45 skabe bibeholdes kun 5: på Banegårdspladsen og ved hospitalerne.

Fredag 19. august

Ca. 200 mennesker demonstrerer på Rådhuspladsen mod justitsminister Orla Møllers udvisning af mexicaneren Jaime Martinez, der hævdes at have været i forbindelse med udenlandske terroristgrupper.

Arkitektfirmaet Werner Kjær og Johan Richter vinder konkurrencen om et musikhus på Vester Allès Kasernes tidligere areal. De fem deltagende forslag er udstillet i Skt. Annagades Skoles aula.

Søndag 21. august

Tre taskerøverier fra ældre kvinder foretages af en ung mand på knallert i Jyllands Allé, Hans Broges Gade og Skovbrynet.

Mandag 22. august

En bankrøver tiltvinger sig 170.000 kr. i Provinsbankens Marselisborg-afdeling ved Frederiksbjerg Torv og tager bankbestyreren med som gidsel i bestyrerens egen bil til Vejle, hvor røveren stiger ud og gør sig usynlig. 1. september tilstår en 29-årig mand røveriet. Ved By- og Herredsretten får han 8 års fængsel den 31. oktober.

En vuggestue og to børnehaver indvies ved Næringen og Nyringen i Vejlbysted.

Tirsdag 23. august

En række erhvervsorganisationer, bl.a. Århus Handelsstandsforening, Århus Industriforening og Foreningen af Arbejdsgivere ved Århus Havn, protesterer mod nærbaneplanerne, som de mener vil skade havnen. Rådmand A. Haar-Nielsen afviser protesten.

Onsdag 24. august

I Byrådets møde bevilges 5,9 mill. kr. til etablering af beskyttede boliger og omsorgscenter i forbindelse med pensionistboligerne ved Marselis Boulevard.

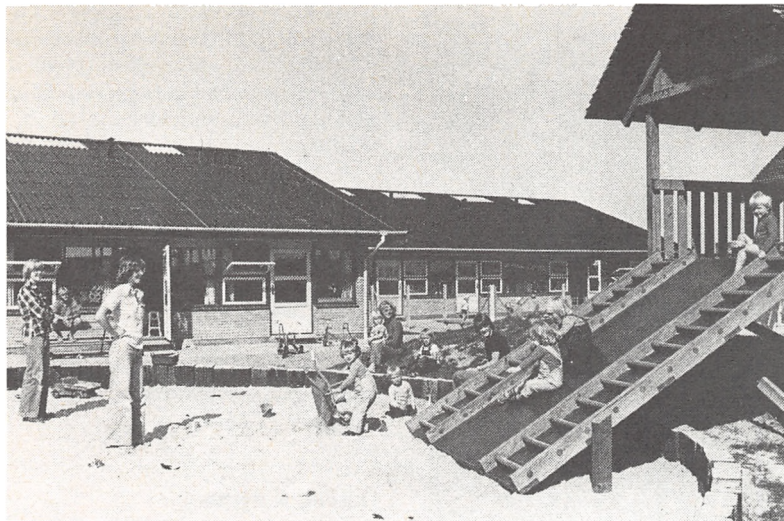
Der bevilges 7.250.000 kr. til færdiggørelse af Skjoldhøjskolen.

Der bevilges 590.000 kr. til anlæg af et grønt område ved Damgård i Mårslet og 73.400 til etablering af en halvdagsbørnehave i Mårslet Borgerhus.

Det vedtages at udbygge Marselisborg Renseværk for 23 mill. kr., så det kan modtage spildevand fra Trøjborg og Højbjerg.

Torsdag 25. august

Lærer Ejvind Nielsen, Samsøgades Skole, retter i bladet Folkeskolen en skarp kritik mod Danmarks Lærershøjskole i Århus, som han beskylder for ensretning og indoktrinering.

I de nye børneinstitutioner i Vejlbj Vest er der plads til i alt 150 børn, men allerede ved åbningen er lige så mange på venteliste.

Bygningerne er opført og ejes af Vibj Andelsboligforening, der har udlejet dem til kommunen.

(Foto: Ib Hansen)

Fredag 26. august

Statsrevisorerne har i en rapport til undervisningsministeren lagt ansvaret for uordenen i Universitetets lønningsregnskab siden 1972 hos universitetsdirektør Jens Sørensen.

Søndag 28. august

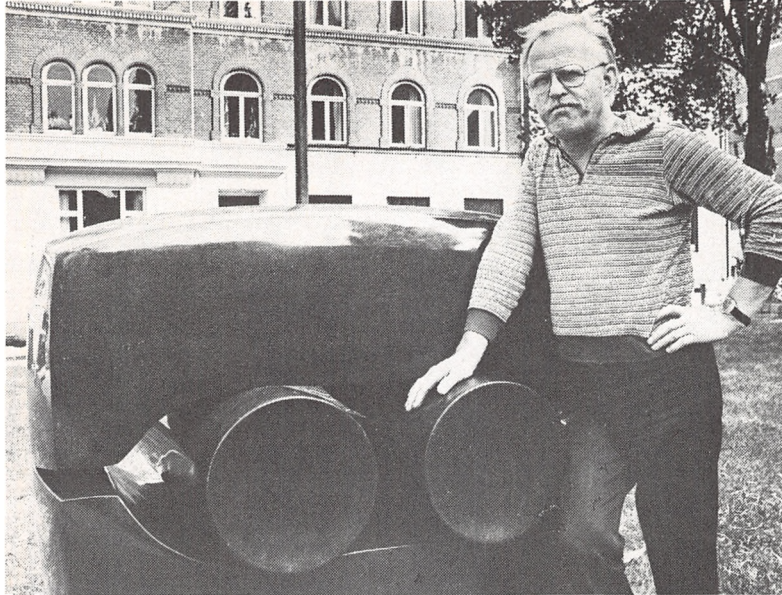
Tivoli Friheden slutter sæsonen med et besøgstal på 476.000, 21.000 færre end i fjor. En medvirkende årsag har været det dårlige vejr i påsken.

FDF og FPF fejrer henholdsvis 75 og 25 års jubilæum med en festgudstjeneste i Domkirken, march gennem byen med faner og musik og et to timers underholdningsprogram i Botanisk Have.

Den 28. august marcherede henved 2000 drenge og piger fra Frivilligt Drenge- og Pigeforbund efter en gudstjeneste i Domkirken gennem byen til Botanisk Have, hvor de holdt fest med 5000 deltagere. Det var et led i festlighederne i anledning af forbundets dobbeltjubilæum (FDF 75 år, FPF 25 år, de to forbund blev sammensluttet 1974). Den første FDF-kreds blev startet i Århus 1907, og forbundet har i dag omkring 1900 medlemmer i byen, fordelt på 22 kredse.

(Foto: Brit)

Billedhuggeren Willy Ørskov foran sin skulptur, som Sparekassen SDS har købt af ham og foræret byen. Købet skete i forbindelse med Ørskovs udstilling »Skulpturen er over alt« i Århus Kunstbygning. Det er besluttet, at skulpturen skal blive stående foran Kunstbygningen.
(Foto: Preben Hupfeld)

September

Torsdag 1. september

Handelsbankens Århuspris på 35.000 kr. tilfalder professor, dr. med. Eivind Thomasen, Ortopædisk

Hospital. En del af pengene skal bruges til at offentliggøre hans erfaringer fra behandlingen af ca. 500 balletdansere.

Ud af 110 ansøgere er udvalgt 14 parkeringsvagter. De påbegynder i dag et 4 dages instruktionskursus, hvorefter de skal træde i funktion.

Psykiatrisk Hospital fejrer sin 125-årsdag med bal for patienterne. En gennemgribende reparation er planlagt, men vanskeliggøres af den økonomiske situation.

Lørdag 3. september

Festugen åbnes på Rådhuset af dronning Margrethe.

Jydsk Racekatte Klub arrangerer lørdag-søndag international racekatteudstilling i Marselisborghallen. 7.000 mennesker besøger udstillingen, og heraf indmelder ca. 100 sig i klubben.

Søndag 4. september

Festugen, som begynder i høj sol, byder på et alsidigt program: alene i dag er der 73 arrangementer.

I det årlige Marselisløb deltager denne gang 12.000 unge og gamle. Turen er 12 km lang.

Tirsdag 6. september

Indre Mission fejrer 100-årsdagen for opførelsen af missionshuset Eben-Ezer.

Amtet påbegynder indflytningen i de nye bygninger i Højbjerg.

5.500 elever fra 45 skoler afholder den årlige idrætsdag; men et kraftigt regnvejr tvinger om eftermiddagen lederne til at udsætte de afsluttende kampe til en anden dag.

I Festugen har Bagerlauget overtaget Ridehuset i Vester Allé. Mere end 150 bagere slider i det fra tidlig morgen for at kunne leve op til den store efterspørgsel.

I Hørning begår en kriminalassistent fra Århus røveri i Andelsbanken. Han benytter tjenestevogn ved forbrydelsen og anholdes få timer efter. Han idømmes senere 6 års fængsel.

Torsdag 8. september

Lederen af den bande unge mænd, der har huseret i Tranbjerg (se 19. maj) er idømt en straf på 2 år og 6 mdr.s fængsel. Ydermere skal han betale 3.500 kr. i erstatning for en knust butiksrude.

Dansk Brandværnsmuseum, som har til huse i den gamle sporvognsremise, er ved at afslutte sæsonen for i år. 10.000 besøgende er en fordobling af besøgstallet fra sidste år, som var museets første.

Fredag 9. september

Et af 60'ernes popidoler, Cliff Richard, giver koncert i Vejlbj-Risskov Hallen. Trods et honorar på 60.000 kr. regner arrangørerne, ICO og Kulfor, med et klækkeligt overskud.

Den 16. ejendomsvurdering skaber megen irritation og forvirring. 13 ens huse i Hasle er f.eks. vurderet forskelligt. Der er ikke mindre end 150.000 kr.s forskel fra det billigste til det dyreste.

Lørdag 10. september

Landsforeningen til Kræftens Bekæmpelse meddeler, at Kommunehospital vil få et nyt teknisk apparatur, en såkaldt Scanner, til kræftbekæmpelsen, et apparat, der koster 5 mill. kr.

Søndag 11. september

I Århus Bio Center gives en mindeforestilling for Elvis Presley, arrangeret af Peter Bach Laursen, som er formand for fan-klubben i byen.

De forretningsdrivende er ikke så tilfredse med Festugen i år: de har ikke fået den forøgede omsætning, som de plejer.

I Botanisk Have afsluttes Festugen med et fyrværkeri under overværelse af 20.000 tilskuere.

En konference lørdag-søndag om de unges arbejdsløshedsproblemer, arrangeret af Århus-Ungdommens Fællesråd, gav ikke de nye ideer, der var formålet med mødet.

Universitetet genoptager festlighederne omkring institutionens »Fødselsdag«, om end under lidt mindre højtidelige og mere tidsvarende former.

Mandag 12. september

Kulfor er atter uheldig med et af sine kulturelle arrangementer i Stakladen: efter den københavnske teatergruppe »Solvognen«s opførelse af Soldaterkammerater forlanger – og får – samtlige 800 tilskuere 20 kr. tilbage af en billetpris på 48 kr.

Sparekassen Østjylland køber for 160.000 kr. en Willy Ørskov-skulptur, der har været udstillet foran Kunstbygningen i Festugen. Den skænkes til Kommunen og skal herefter blive stående på samme plads.

Tirsdag 13. september

Arkitektskolen oplyser, at der ikke er nogen brug for den nye adgangsbe-grænsning: der har ikke været flere ansøgere, end der kunne optages.

Festugen i år blev ikke begunstiget af vejrguderne, men som det fremgår, kan 5 mand beskyttes mod regnen med enkle midler. Alligevel blev ugen en succes, ikke mindst for de indendørs aktiviteter.

Billetsalget til de forskellige foranstaltninger var betydeligt større i år end de forrige.

(Foto: Jens-Kristian Søgård)

Heller ikke Universitetet melder fuldt optaget: der er endnu 217 ledige studiepladser.

Havneudvalget vedtager en investeringsplan på 111 mill. kr. til den nye østhavn.

En af de største succeser i festugen var Bagerlaugets salgsudstilling i det gamle ridehus på kasernearealet. Der var kø dagen lang både foran det åbne, arbejdende bageri og foran salgsboderne. Men der var også mange gode tilbud som f. eks. festuge-flutes. 450 store kringler hang ned fra loftet sammen med neg. Og på gulvet i hele ridehuset var lagt et stort gulvtæppe.
(Foto: Jens-Kristian Søgård)

Onsdag 14. september

Under en fornyelse af beplantningen i Mølleparken benyttes lejligheden til en opgravning og fjernelse af beskyttelsesrum fra Anden Verdenskrig.

Social- og Sundhedsforvaltningen oplyser, at der er voksende behov for

dagpleje- og vuggestuepladser: der er nu 3.051 børn på venteliste mod 2.723 på samme tid i fjor.

Fredag 16. september

Byrådets konservative ordfører, Lars P. Gammelgård, påstår, at der drives venstreorienteret politik på kommunens dag-institutioner og forlanger forholdet ændret. Personalet afviser klagen: der er kun ved løbesedler opnået en påkrævet og ønskelig kontakt med børnenes forældre.

Nærbanen spøger stadig: to byrådsmedlemmer går til DSB for at få udsættelse af fristen for afgørelsen.

I byens sociale byggeri står 618 lejligheder ledige, heraf er ca. en tredjedel på 4 værelser og derover.

Lørdag 17. september

På Skæring Hede afsløres en mindesten for sabotører fra Anden Verdenskrig. På stedet blev 5 unge henrettet 2. dec. 1943.

Søndag 18. september

En pyroman er atter på spil i byens ældre ejendomme: for 3. gang i løbet af et par måneder trues Frederiks Allé 112 af en påsat brand på bagtrappen. På Gudrunvej i Brabrand anholdes et par timer senere en mand, som havde antændt et bål i et kælderrum i komplekset.

Mandag 19. september

Danmarks Radios jagt på sortseere er atter gået ind. Med afsløringen af 77 her i byen i løbet af dagen lægger Århus sig ligesom tidligere i spidsen.

Tirsdag 20. september

Af de 15 mill. kr., som Kommunen afsætter til erhvervsfremmende virksomhed i det kommende år, skal de 6 mill. støtte virksomheder, der antager unge arbejdsløse.

En flok arbejdsløse demonstrerer fra Rådhuspladsen til Jyllands-Postens bladhus i Viby: de er ikke tilfredse med bladets holdning i spørgsmålet om, hvorvidt de arbejdsløse er villige til at tage anvist arbejde.

Onsdag 21. september

I Sabro byggemodner Kommunen 110 grunde: heraf skal 46 villaparceller og 10 håndværkerparceller være færdige endnu i år.

geret i 2 år, er så ringe, at det næppe vil være muligt at fortsætte ordningen.

Lørdag den 17. september blev på Skæring Hede afsløret en mindesten for 5 sabotører, der blev henrettet af tyskerne 2. december 1943 for deltagelse i en række brandstiftelser og sprængstofattentater, bl. a. på jernbanebroen ved Langå. Tyskerne benyttede den gamle militære skydebane ved Skæring som henrettelsesplads gennem en lang periode under besættelsen, men kun 5 danskere blev henrettet her. Afsløringen af mindestenen fandt sted med grev Ingolf som repræsentant for kongehuset.
(Foto: Knud Nielsen)

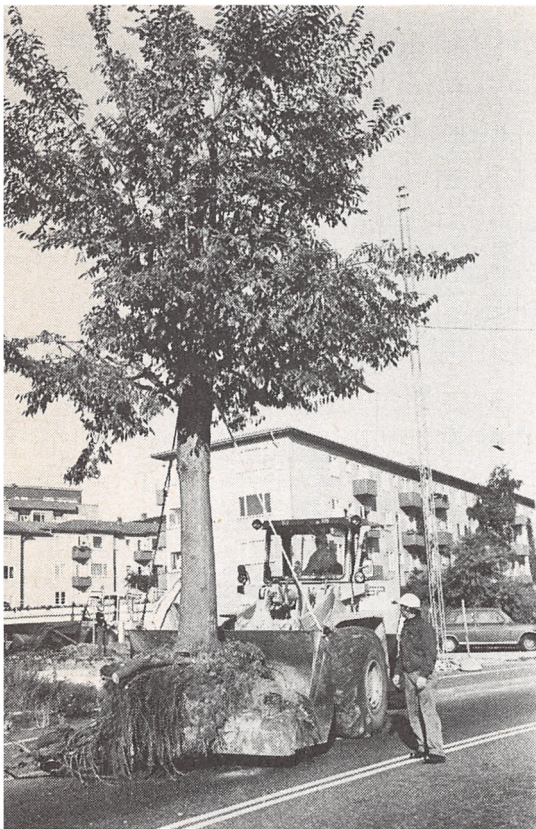
Hotel- og Restaurationspersonalets Samvirke indledte ved festugens begyndelse en blokade af restauration Guldhornet på hjørnet af Park Allé og Banegårdspladsen. Indehaveren havde efter Samvirkets opfattelse underbetalt sit personale. Blokaden førte efter 16 dages forløb til, at Guldhornet lukkede, og indehaveren erklærede, at lokalerne ville blive anvendt til andet formål. I december åbnede han dem dog igen efter at have skrevet overenskomst med fagforeningerne.
(Foto: Preben Hupfeld)

Ved Arbejdsformidlingen har 316 unge meldt sig som ansøgere til 41 ledige uddannelsespladser.

Torsdag 22. september

Tilslutningen til den kommunale 11. klasse i Folkeskolen, som nu har fun-

I forbindelse med bygningen af tunnelen under Strandvejen fra Marselis Boulevard til havnen blev 7 4–5 meter høje elmetræer gravet op med rode på hjørnet af Marselis Boulevard og Strandvejen. Træerne blev derefter flyttet hen på det grønne areal ud mod Strandvejen ved Kildegården. Om operationen lykkedes vil vise sig til foråret; skyder træerne igen, er det gået godt.
(Foto: Jørn Timm)

Fredag 23. september

I forbindelse med etableringen af tunnelen under Strandvejen opgraves 7 træer, der er 4-5 m høje og 38 år gamle. I håb om, at omplantningen ikke vil tage livet af dem, plantes de igen på Kildegårdens grønne areal.

Århus By-Orkester giver i denne uge daglige koncerter rundt på byens skoler. Programmet er lagt under hensyntagen til tilhørernes unge alder.

Efter at Hotel- og Restaurationspersonalets Forbund i 16 dage har blokeret restaurant Guldhornet, har ejeren nu lukket forretningen.

Onsdag 28. september

Byrådet holder sit hidtil længste møde: budgettet var bl.a. til debat, og 77 afstemninger i aftenens løb forhaledet mødet til efter midnat.

Byrådet vedtager at købe den store grund mellem Silkeborgvej og Viborgvej ved Ceres. Herved bliver det muligt at rette op på et af de i trafikmæssig henseende vanskeligste kryds.

Torsdag 29. september

En 45-årig finne begår røveri på postkontoret på Paludan Müllers Vej 117. Ved at true med to køkkenknive lykkes det ham at tilegne sig 9.500 kr., men de to knive fælder ham: ved midnatstid er han identificeret og anholdt.

Oktober

Lørdag 1. oktober

Havnen har af Miljøstyrelsen fået tilladelse til at dumpe 30.000 m³ oprenset materiale 500 m øst for bugtrørets udmunding.

Mandag 3. oktober

Marselisborg-Hallen indvies som idrætshal efter en ombygning til 1.5 mill. kr.

Lejerne i ejendommen Falstersgade 32 har af Huslejenævnet fået lejen nedsat til nul kroner på grund af manglende vedligeholdelse.

Tirsdag 4. oktober

35 repræsentanter for Faglig Ungdom i boliggruppen fra Sjællandsgades Beboerforening besætter en tom lejlighed i Hjelmensgade 21, men rømmer den igen, efter at politiet er tilkaldt.

Tennisspilleren Björn Borg optræder i Stadionhallen.

Onsdag 5. oktober

Århus Folkemusikskole, der har eksisteret som selvejende institution siden 1946, overtages af Kommunen.

En bevæbnet røver truer ekspeditricen i en kiosk i Sønderborggade til at udlevere 15.000 kr.

Torsdag 6. oktober

Et hold studerende fra Nordisk Institut flytter ud i en skurvogn i protest mod det dårlige indendørsklima i Universitetets Trøjborgafdeling.

Faglig Ungdom og De Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg demonstrerer på Klostertervet mod løntryk og underbetaling af unge.

Oplysningsforbundene holder optaktmøde til vinterens studiekredse om regionplanlægning i Langkær Gymnasium. Der møder kun et halvt hundrede, og kun 10 indskriver sig til studiekredsene.

Mandag 10. oktober

På et socialdemokratisk opstillingsmøde vælges Orla Hyllested som førstemand på listen, hvorved hans valg som borgmester for perioden 1978-82 skulle være sikret.

100 arbejdsmænd på Dannebrog Værft nedlægger arbejdet efter et fagligt møde om afviste lønkrav.

Der meldes om en ualmindelig travl weekend for kriminalpolitiet med i alt 146 kriminelle forhold, herunder 48 indbrud.

Tirsdag 11. oktober

I Kongreshuset arrangerer Danmarks Radio en to afteners TV-udsendelse med titlen »TV er Deres«. Emnet er arbejdsløshed, og det er tanken, at alle skal komme til orde.

Onsdag 12. oktober

Det vedtages at nedsætte et ad hoc udvalg, bestående af magistraten og økonomiudvalget, til at foreslå en udvidelse af magistraten og ændring af styrelsesvedtægten.

Formanden for Skjoldhøjkollegiets bestyrelse, folketingsmand Per Bendix, træder tilbage, efter at forhandlinger om en rekonstruktion af kollegiet er brudt sammen.

På et møde i Århus Lærerforening vedtages en resolution, der stempler de gældende principper for læreransættelse i Århus som udemokratiske og kræver, at alle vurderinger skal forelægges ansøgeren skriftligt.

Torsdag 13. oktober

Boligminister Ove Hove og Folketingets boligudvalg er på besøg for at se på problemerne vedrørende Skjoldhøjkollegiet og Holmstrupbyggeriet.

Landsforeningen »Mit livstestamente – retten til en værdig død« åbner Jyllandskontor i Park Allé 15.

Ved en sammenkomst i Pressens Hus i København får redaktør Helge Jensen, Aarhus Stiftstidende, Den Danske Presses Belønningsfonds hæderspris på 4.000 kr.

Søndag 16. oktober

Vejlby Kirke genåbnes efter gennemgribende restaurering. Der er fundet rester af romanske kalkmalerier, og det er konstateret, at kirken oprindeligt havde fladt bjælkeloft.

Gaver fra Carlsbergs Mindelegat, Nationalbankens Jubilæumsfond og Aarhus Oliefabriks Fond har muliggjort, at Byorkesteret kunne erhverve en violin til 180.000 kr. Violinen er bygget i 1784 af den italienske instrumentmager Guisepe Gagliano, der er næsten ligeså berømt som Stradivarius. Her præsenteres violinen af koncertmester Ove Vedsten Larsen.
(Foto: Ib Hansen)

11. og 12. oktober bragte fjernsynet to debatudsendelser »TV er Deres« fra Kongreshuset. Temaet var arbejdsløshed, og en række mennesker, der normalt ikke kommer til orde, fik mulighed for at ytre sig. Talelysten var meget stor, så stor at ikke alle, der havde noget på hjerte, kunne komme frem, hvad der medførte, at den sidste udsendelse var ved at udarte til ballade. Forlænget sendetid bevirkede dog, at endnu flere synspunkter kunne fremføres.
(Foto: Knud Nielsen)

Stuehuset til gården Petersminde i Mundelstrup, der netop er restaureret, raseres af brand.

Mandag 17. oktober

Partierne SF og VS klager til Indenrigsministeriet og Tilsynsrådet for Århus Amt over, at de ikke er repræsenteret i det af byrådet 12. okt. nedsatte ad hoc udvalg vedrørende ændringer i styrelsesvedtægten.

Færgeruten Århus-Oslo indstilles uden varsel på grund af uenighed om charteraftalen mellem Scandinavian Ferry Lines i Helsingborg og rederiet J. A. Reinicke i Hamburg.

En pistolbevæbnet røver truer personalet i bistandskontoret Skovvangsvej 97 til at udlevere 59.000 kr. og flygter på cykel.

Tirsdag 18. oktober

En finsk røver tvinger servitricen i Molino Bar i Banegårdsgade til at udlevere 5.000 kr. Senere bliver han anholdt i Valdemarsgade, og det viser sig, at han er efterlyst af det svenske politi for to drab i Borås den 15. oktober.

Onsdag 19. oktober

På et møde i Vejlbj-Risskov Hallen oplyser formanden for Vejlbj-Risskov Sociale Bolig- og Byggeselskab,

direktør Kaj Armann, at VERI-Par-ken fra 1. januar 1978 overtages af Arbejdernes Andels Boligforening.

Torsdag 20. oktober

142 timelønnede chauffører ved Sporvejene nedlægger arbejdet i protest mod Kommunernes Landsforening, der har opsagt chaufførernes overenskomst uden at beramme forhandlinger om en ny. Buskørslen er for en dag reduceret med 33 %.

Arbejdsretten idømmer de strejkende arbejdere på Dannebrog Værft en bød og pålægger dem at genoptage arbejdet.

Med en pistol og en falsk bombe truer en røver personalet i postkontoret Thorvaldsensgade 28 til at udlevere 45.000 kr.

Fredag 21. oktober

Oslobåden »Peer Gynt« genoptager sejladsen, efter at Scan Ferry, Helsingborg, har overtaget driften.

Overlæge Hans Adserballe, Psykiatrisk Hospital, bliver dr. med. på afhandling om frihedsberøvelse og tvang i psykiatrien.

Lørdag 22. oktober

Som led i en landsomfattende aktion demonstrerer Boliggrupperne og Samarbejdsudvalget mod Ejerlejligheder ved et optog gennem byen og besættelse af en lejlighed i Marsstrandsgade, der to gange må ryddes af politiet.

Søndag 23. oktober

Boligdemonstrationerne fortsætter med besættelse af fem tomme lejligheder i Ny Munkegade 89, og der indgives politianmeldelse mod ejendommens administrator for overtrædelse af boligreguleringsloven.

Mandag 24. oktober

De boligsøgende i Munkegade 89 sættes ud af politiet, men besætter senere lejlighederne igen.

Onsdag 26. oktober

I Byrådets møde bevilges 6 mill. kr. til 3. byggeafsnit på Ellekærskolen og 3.2 mill. kr. til ombygning af Abildgården, Bjerggården og Vejlbj Plejehjem.

48 vietnamesiske flygtninge ankommer og installeres af Dansk Flygtningehjælp i Grøfthøjparken.

Torsdag 27. oktober

De 100 arbejdsmænd på Dannebrog Værft, der har strejket siden 10. oktober, genoptager arbejdet.

En deputation fra Beboerforeningen Vejlbj Bakke besøger Folketingets trafikudvalg med anmodning om fremskyndelse af motorvejen mellem Viborgvej og Skødstrup i stedet for en udvidelse af Grenåvej. Man ønsker en aflastning af det indre vejnet for den gennemgående trafik.

Social- og Sundhedsforvaltningen indvier en vuggestue i Læssøesgade, en såkaldt mobil institution med plads til 30 børn.

Fredag 28. oktober

I Scala er der premiere på Amtets regionplanfilm i overværelse af miljøminister Niels Matthiesen.

Bevægelsen mod Kvindearbejdsledsløshed holder protest- og aktionsmøde på Skt. Clemens Bro.

LOE, Landsorganisationen af Skoleelever, arrangerer landsomfattende demonstrationer for medbestemmelse til elevrådene, men da det er i skoletiden, er der ringe tilslutning til demonstrationen.

Det meddeles, at 9 af fabrikant G. A. L. Thorsens ejendomme er sat på tvangsauktion, bl.a. hovedkontoret i Lystrup og tankanlæg på havnen.

Lørdag 29. oktober

I O. Dalgaard Sørensens tidligere villa, Engdalsvej 18 i Brabrand, købt 13. april for 1.9 mill. kr., indvies et kommunalt fritidshjem med plads til 60 børn og udstyret med svømmebassin.

Under et besøg i Århus den 26. oktober så boligminister Ove Hove på dårligt vedligeholdte ejendomme i ø-gade-kvarteret. Her ser han på Falstersgade 32, hvor beboerne af Huslejenævnet blev fritaget for at betale leje fra 1. oktober, indtil ejeren havde fået udbedret en lang række fejl og mangler. (Foto: Hans Otto)

Natten mellem den 28. og 29. oktober udviklede der sig et gigantisk slagsmål mellem et par hundrede restaurationsgæster og omkring en snes politifolk fra Århus, Odder og Randers uden for restauranten Bryggergården i Graven. Sten, flasker og træsko blev anvendt som kasteskyts mod politiet. Kampene opstod, da politiet på Bryggergården ville anholde gerningsmændene til et indbrud, der kort forud var begået i et firma lige overfor. Da nogle restaurationsgæster søgte at hindre anholdelsen, udviklede situationen sig. Episoden førte til, at Bryggergården nogle dage senere lukkede.
(Foto: Børge Venge)

Mandag 31. oktober

En politiassistent bliver under opklaring af et færdselsuheld i Skt. Pauls Gade påkørt af en stjålet bil og slæbes 75 m hængende på køleren. Bilen fører og passager indhentes og anholdes ved Thors Mølle. Det viser sig, at de er efterlyst af det svenske politi.

November

Tirsdag 1. november

Ved en koncert i Helsingør Theater i Den gamle By overrækkes en Gagliano-violin til Århus By-Orkester. Violinen har kostet 180.000 kr. og er skænket orkestret af Carlsbergs Mindelegat, Danmarks Nationalbanks Jubilæumsfond og Århus Oliefabriks Fond.

Kommunens statistiske kontor noterer 1976 som året med de færreste fødsler i byen i dette århundrede. Der er tale om et fald på 600 fra året før.

Onsdag 2. november

Byrådet bevilger 6 mill. kr. til udbygning af Ellekærskolen i Hasle.

Efter voldsomme slagsmål i den indre by natten til lørdag lukker politiet værtshuset Bryggergården i Graven.

Torsdag 3. november

Adskillige af byens boligforeninger er i en så akut økonomisk krise, at Kommunen må træde til med 50 mill. kr.

Samtidig træder Skjoldhøjkollegiet i likvidation efter store økonomiske vanskeligheder og mange former for beboer-indblanding i de seneste år.

Fredag 4. november

For 5. gang i år har en sagfører måttet deponere sin bestilling som sigtet for klientsvig.

Borgmesteren og tre byrådsmedlemmer fra venskabsbyen Julianehåb kommer på besøg.

En bombetrussel rettes mod Jyllands-Postens bladhus i Viby. Personalet forlader bygningen, men en ransagning giver intet resultat.

Lørdag 5. november

Under en oprydning i en garage i Holstebro dukker flere kilo gamle fotografier af Århus fra ca. 1900–1940 op. Billederne er taget af pressefotograf Boris Andersen, og hele samlingen foræres til Lokalhistorisk Samling på Folkebiblioteket.

Jazzhus Tagskægget gennemfører verdens længste jamsession i anledning af 10 års-dagen for husets be-

ståen: 30 af landets jazzmusikere spiller sammenlagt uafbrudt i 38 timer for 600 skiftende tilhørere.

Søndag 6. november

På Jydsk Væddeløbsbane anholder politiet en 65-årig mand og sigter ham for at have drevet bookmakeri gennem en lang periode. Få dage efter tilstår han.

Mandag 7. november

For at gøre alle skolens elever mere samfundsbevidste suspenderer Rundhøjskolen hele denne uge almindelig undervisning og erstatter den med et lille selvskabt samfund, Minihøj, hvor børnene prøver at handle, at organisere og at arbejde som i verden udenfor.

På Kommunehospitalet indopereres ca. 50 hornhinder årligt på folk, som ser dårligt. Ni ud af ti får synet tilbage. Der påtænkes oprettet en »øjenbank«.

Kriminalpolitiet anholder en 27-årig mand, som tilstår 19 villa-indbrud med et samlet udbytte på 90.000 kr.

Tirsdag 8. november

Politiet må igen rykke ud til ejendommen Ny Munkegade 89, som en aktionerende boliggruppe besatte for 14 dage siden. De boligsøgende forlader lejlighederne uden kamp.

De aktionerende lejere i Vejlbj Vestbebyggelsen har fået en økonomisk støtte på 10.000 kr., der er indsamlet på arbejdspladser og i fagforeninger.

Onsdag 9. november

Tre brugsforeninger beslutter sig for boykot af varer fra Sydafrika.

Menighedsrådsvalgene præges af manglende tilslutning: I Domsognet var stemmeprocenten helt nede på 4,7%, på landsbasis formentlig den laveste. Århus Domsogn har 8.034 indbyggere, heraf er 1.149 eller 14,3% ikke medlem af Folkekirken.

På byrådsmødet viser en afstemning, at der er flertal for en nærbane på strækningen Århus-Hornslet. Der vil dog gå mere end et år, før den kan realiseres.

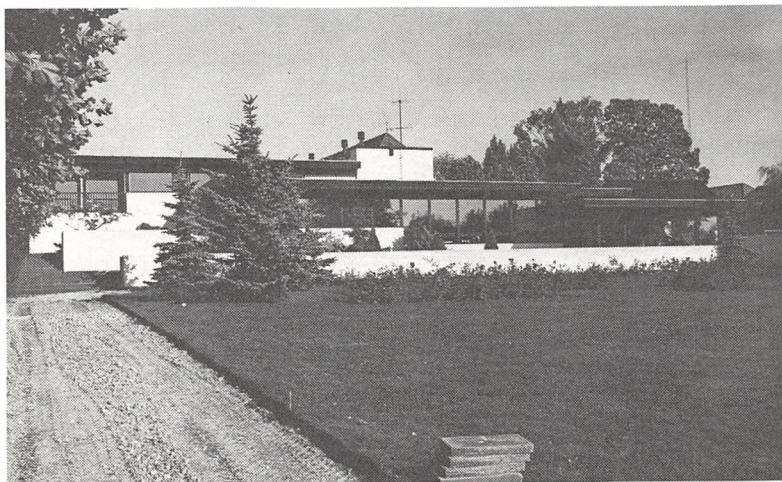
Efter at byrådsmødet har været mere end 6 timer, opstår der uenighed om, hvorvidt forhandlingerne skal fortsætte. Efter en afstemning, der giver borgmesteren medhold, indklages

han alligevel til tilsynsmyndighederne for at have overtrådt byrådets vedtægter ved at afslutte mødet.

Byrådet bevilger 2 mill. kr. til istandsættelse af 2 gamle købmandsgårde i Studsgade. Om et årstid vil Arkitekt-skolen kunne rykke ind og derved få en tiltrængt udvidelse.

En gruppe forældre i Brabrand fandt i november 1976 ud af, at storvillan Engdalsvej 18, der ligger direkte ned til Brabrand Sø, var til salg. Den tilhørte fabrikant Ove Dalgaard Sørensen, hvis firma A/S Dalsø Maskinfabrik i 1975 standsede betalingerne. Forældrene foreslog Kommunen at købe villan og indrette den til fritidshjem. Kommunen fulgte forslaget, og i begyndelsen af oktober kunne børn tage det første fritidshjem i det gamle Brabrand i brug, mens den officielle indvielse fandt sted den 29. oktober.

(Foto: Knud Nielsen)

Sengeudstyrforretningen Dyhr-Nielsen i Immervad, som den så ud, efter at slukningsarbejdet var overstået. Branden var meget kraftig, og en overgang var både Abels Blomster på Lille Torv og en skotøjsforretning i Immervad truet, men det lykkedes brandvæsenet at begrænse ilden til Dyhr-Nielsen.
(Foto: Brit)

Torsdag 10. november

En ny avis ser dagens lys: det socialistiske »Århus Folkeblad« skal komme endnu et par gange inden nytår. Der sigtes mod en ugentlig udgivelse.

Samtidig med en københavnsk demonstration samler 300-400 skolelever sig i protest mod den nye skolelov. Adskilligt flere elever forlader skolerne uden at deltage i demonstrationen.

Fredag 11. november

Det er stadig galt i Ny Munkegade: politiet må for tredje gang rydde nr. 89 for boligaktivister. En uges tid senere præsenteres de for et samlet bødeforlæg på 10.000 kr. for overtrædelse af politivedtægten.

Ved kransenedlægningen i Mindeparken på våbenstilstandsdagen deltager 5 århusianske veteraner fra Første Verdenskrig i alderen 79-85 år.

Lørdag 12. november

Kommunen har påbegyndt en udgivelse af skolebøger. De koster herved kun det halve, og skolerne tilbydes bøgerne uden vederlag.

Under uvejret nedbrænder 2 længer af den gamle bindingsværksgård Hougården i Brabrand. 12 puddelhunde indebrænder.

Søndag 13. november

Forsøget med kantiner på tre af Kommunens skoler er faldet så heldigt ud, at der fortsættes med oprettelsen af andre, ikke blot på de nye skoler. Mellem 25 og 45% af de store elever køber deres frokost i kantinerne, hvor maden både er billig og rigtig sammensat.

I Odense afholdes Danmarksmesterskaber i skoleskak. Århusianske spillere vinder 3 ud af 4 titler, den ene Danmarksmester bliver således den 7-årige Torben Rasmussen.

Mandag 14. november

4 partier i Byrådet stiller forslag om, at rådet for at hindre misbrug skal give tilladelse til moderniseringer af ældre ejendomme.

5 byrådsmedlemmer stiller forslag om, at åen atter frilægges, og at der plantes træer langs med den, så byen får et nyt grønt område.

Torsdag 17. november

Bilka-Føtex-koncernen køber grund i Skejby for 10,5 mill. kr. Når den er udbygget, kommer den til at huse administrationen af koncernen og et centrallager på 10.000 m².

Midtbyens socialdemokrater har udarbejdet en plan for styring af udviklingen i byens centrale dele for at hindre udflytningen.

I Risskov holdes møde om den vedtagne nærbane. Nogle modstandere ønsker at starte en organiseret kamp

mod gennemførelse af projektet. Kun 40 deltager, men et arbejdsudvalg på 4 bliver oprettet.

Lørdag 19. november

Sundhedsstyrelsen henstiller til Amtet, at der snarest sker en forbedring af forholdene for fødende kvinder: hver 6. må under fødslen overflyttes til specialafdelingen på den tidligere fødselsstiftelse, og kapaciteten her er ikke tidssvarende.

En spot-lampe er årsag til, at Dyhr-Nielsens udstyrsforretning i Immervad udbrænder i løbet af kort tid. Forbipasserendes hurtige reaktion forhindrer, at hele den gamle, smukke ejendom nedbrænder.

Mandag 21. november

En statistik over huskøb, udarbejdet af Kommunens statistiske Kontor, viser, at priserne på huse i femåret 1971/76 er steget med 86% i Århusområdet, og ved periodens slutning kostede et hus i Århus gennemsnitlig 80.000 kr. mere end i omegnskommunerne.

Toldvæsenets største sag i år kommer i havnen: et skib med kaffe medbringer skjult – men ikke skjult nok – 2.100 flasker whisky og 40 flasker rom. Der må nu betales told af varerne, ca. 215.000 kr., og hertil kommer en bøde på 430.000 kr.

30 arbejdsløse bygger et lille hus midt på Klostertorv: det centrale arbejdsløshedsudvalg står som bygherre og ønsker at vække opmærksomhed om de arbejdsløse håndværkere.

Onsdag 23. november

6 unge arbejdsløse har udarbejdet et forslag, der vil kunne bringe 40 unge i arbejde. Ideen er baseret på genbrug af kasseret materiale fra Renholdningsselskabet og private indsamlere af byggematerialer og lign.

Fredag 25. november

Inden 1. april skal 1.600 ældre ejendomme i byen være brandsikrede. Indtil nu er arbejdet kun udført på 216.

Århus Havn vælges af ØK som containerhavn for en skibrute til Vestafrika og bliver dermed landets største containerhavn.

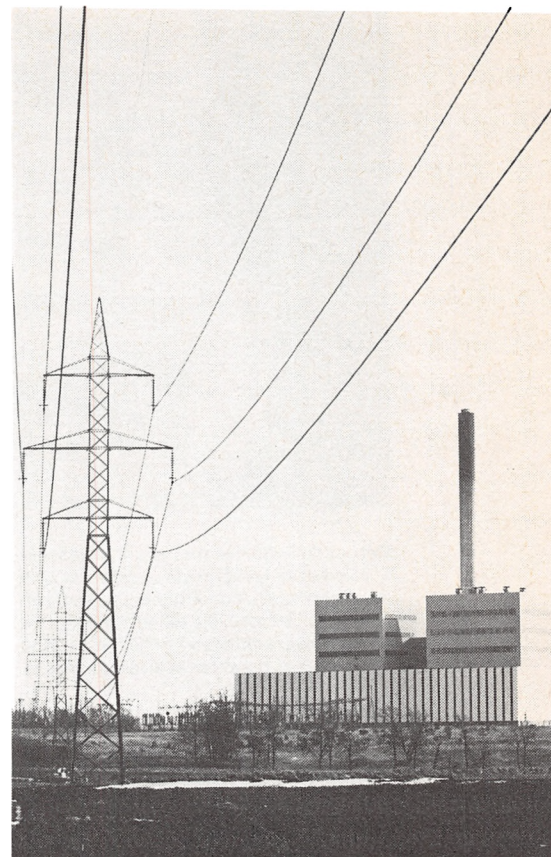
Århus Teater må aflyse begge sine forestillinger: kontrollørerne er utilfredse med aflønningen og bruger aftenen til fagligt møde. Ca. 1.000 teatergæster må gå hjem.

Søndag 27. november

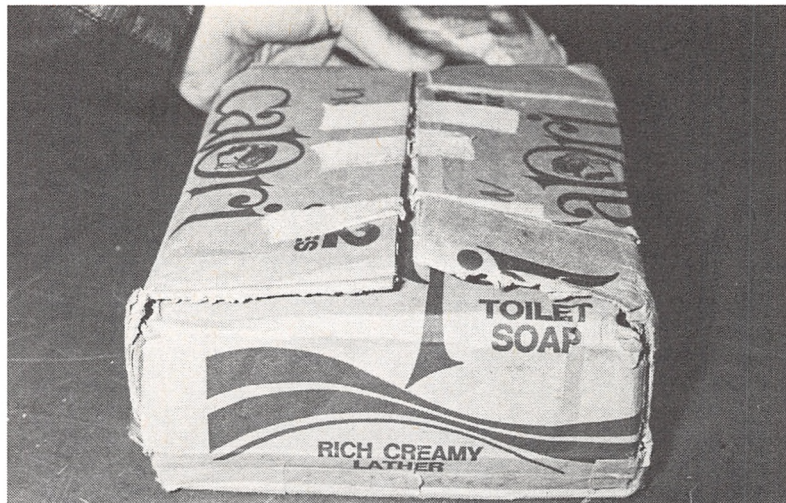
Under gudstjenesten i Ravnsbjerg Kirke trænger 5 mænd ind, uddeler løbesedler om Satan-kulten og slipper nogle høns løs. De ønsker at komme i TV, som netop transmitterer gudstjenesten. Dette opnår de dog ikke.

Mandag 28. november

Der holdes igen møde om nærbanen til Hornslet: 100 modstandere mødes og gør alvor af at oprette en forening.

Midkrafts repræsentantskab godkendte den 25. november planerne for en udvidelse af Studstrupværket. Udvidelsen forventes at være færdig i 1983 og koste over 1 milliard kr. Der er tale om et såkaldt kraftvarmeværk, dvs. et værk der kan levere både elektricitet og fjernvarme.
(Foto: Knud Nielsen)

Det var ikke til at se det, hvis toldvæsenet ikke havde lukket denne pakke op: Den indeholdt hash for omkring 40.000 kr. Da en kvinde ville afhente pakken fra postekspeditionen i Ankersgade, stod politiet parat for at arrestere hende.

Onsdag 30. november

150 politifolk foretager en razzia for at afsløre misbrug af »enarmede tyvekægte«. Toldvæsenet og skattevæsenet deltager, og 40 anholdes for at have snydt med moms og skat i forbindelse med spillet.

Studenternes Hus skal forøges med 1.100 m². 356.000 kr. er afsat til projekteringen, mens selve byggeriet budgetteres til 4,4 mill. kr.

December

Torsdag 1. december

Taxa forhøjer atter taksterne. Startpengene sættes til 7 kr., og taxameteret tæller herefter kun hele kronebeløb.

Det meddeles, at der er indgået aftale mellem A/S Frichs og Scandia A/S i Randers om, at produktionen af jernbanemateriel inden for trækraftområdet overgår til Scandia. Af de ca. 60 mand, Frichs må afskedige, vil ca. 25 blive ansat hos Scandia.

På postekspeditionen i Ankersgade finder toldvæsenet i en pakke med souvenirs fra Pakistan 1 kg hash.

Kvinden, der vil afhente pakken, bliver anholdt.

Lørdag 3. december

Det meddeles, at Gellerupparken har ansat en socialrådgiver for at imødegå de talrige hærværksepisoder og klager over naboer. Som eksempel nævnes, at en gæstearbejderfamilie er blevet opsagt efter at have parteret en ged på altanen.

Søndag 4. december

Postens Marchforening arrangerer julemærkemarch på henholdsvis 5 og 10 km fra Skovvangskolen med over 1.000 deltagere.

En hjemmeværnsmand i Brabrand, der generes af støj fra en nabo, klatrer op på hans altan og affyrer sin maskinpistol mod hans båndoptager.

Tirsdag 6. december

I Amtsrådets møde bevilges 500.000 kr. til kunstnerisk udsmykning af amts administrationsbygning i Højbjerg, heraf 120.000 kr. til et vægtæppe på 10 m².

Onsdag 7. december

Det meddeles, at Kommunen har tvangsindsat en lejer i en lejlighed i Frederiks Allé 43-45, der har stået tom siden februar. Ejeren har anket fogedens kendelse til Vestre Landsret.

Det meddeles, at professor G. J. Bonde, Hygiejnisk Institut, er fratrådt som institutbestyrer i skuffelse over sin medarbejder, dyrlæge Jens C. Hansens afviste doktordisputats om kviksølv i blodet. Posten som in-

stitutbestyrer er overtaget af lektor Finn Behrendt.

Torsdag 8. december

I et repræsentantskabsmøde i Brand Boligforening vedtages, at bestyrelsens møder skal være åbne for hele repræsentantskabet, og at de enkelte afdelinger skal kunne henvende sig til kommunen eller staten.

En kraftig storm fra sydøst har anrettet alvorlig skade på den ny bade- og anløbsbro ved Varna.

Fredag 9. december

Byens juletræ, en gave fra den norske by Horten, tændes på Rådhuspladsen.

Taxa flytter fra Sønder Allé til nybygning ved Sommervej i Hasle og indvier samtidig et forbedret telefon-system med såkaldt kørdner.

Lørdag 10. december

En beruset politibetjent bliver anholdt i Fredensgade, efter at han har truet tre personer med sin tjenestepistol.

Søndag 11. december

Den Gamle By åbner sine traditionelle julearrangementer, der i år bl.a. omfatter en udstilling af fire juletræer fra forskellige perioder.

Mandag 12. december

Under nedrivning af en ejendom i Dannebrogsgade bryder tagkonstruktionen sammen og styrter med stilladset ud på gaden. En håndværker falder ned og brækker en arm, men ellers kommer ingen til skade.

Det meddeles, at hvidevarekæden Hvidberg Nees har standset sine betalinger.

Tirsdag 13. december

I et ekstraordinært byrådsmøde vedtages det at forhøje renovationsafgiften fra 221 kr. til 308 kr. for en almindelig skraldespand.

Der bevilges 2,3 mill. kr. til skitseprojektering af musikhuset. Rådmand Thorkild Simonsen anslår, at den samlede pris vil blive ca. 90 mill. kr.

Det vedtages at lade Kommunen indtræde som andelshaver i ejendommen Borgporten, så 11 af lejerne med Kommunens støtte kan oprette

Ca. 1.000 deltog i den march, som Postens Marchforening i Århus arrangerede den 4. december. Formålet var at indsamle penge til julemærkehjemmene. Det skete ved, at der i forbindelse med marchen blev solgt nye og gamle julemærker. Tilsvarende foranstaltninger fandt også sted i en række andre byer, og i alt blev der marcheret for 150.000 kr.
(Foto: Ib Hansen)

en andelsboligforening, hvorved man undgår udstykning i ejerlejligheder.

Der bevilges et tilskud på 130.000 kr. til Beboerhuset på Trøjborg.

Onsdag 14. december

I Byrådets møde vedtages det at forhøje eltaksten fra 1. januar med 4 øre

En af de sædvanlige decemberstorme rasede i dagene omkring den 8. december og forvoldte en del skader. Bl. a. gik det ud over den nye bade- og bådebro, som i sommer blev indviet neden for restaurant Varna. Den yderste del af broen blev helt ødelagt, og også resten var mærket af stormen.
(Foto: Jørn Timm)

til 29,5 øre pr. kilowatt og at fordoble den årlige afgift til 96 kr.

Der bevilges 6,6 mill. kr. til udvidelse af plejehjemmet Århus Vest i Hasle, der er under opførelse.

Et forslag fra fem byrådsmedlemmer af forskellige partier om udarbejdelse af plan til afdækning af Århus Å

henvises efter diskussion til nærmere overvejelse i magistraten.

Lektor Erik Damgaard, Institut for Statskundskab, bliver dr. scient. pol. på afhandlingen »Folketinget under forandring«.

Det lægevidenskabelige fakultetsråd beklager professor G. J. Bondes udtalelser om kolleger ved Universitetet i forbindelse med Jens C. Hansens afviste disputats.

Torsdag 15. december

En kriminalassistent frikendes ved Vestre Landsret for vold mod en 14-årig dreng efter en hårdhændet afhøring. Sagen tilbagesendes til Lokalnævnet, (se 21. og 27. juli).

Glascalstrup meddeler, at firmaet er overtaget af den engelsk-svenske glaskoncern Pilkington Floatglas AB.

Lørdag 17. december

Der opstår slagsmål i en kø foran pølsevognen ved Hovedbanegården, og en kvinde får brækket næsen.

Søndag 18. december

I krydset mellem Busgaden og Østergade kolliderer en bus med en personbil, og fire personer bliver lettere såret.

Mandag 19. december

Der gennemføres tvangsauktion over en enkelt af fabrikant G. A. L. Thorsens ejendomme, mens syv tvangsauktioner tilbagekaldes, da ejeren har fremskaffet ca. 2 mill. kr.

Onsdag 21. december

Efter klager fra grundejerforeningerne ved Studstrup Strand pålægges Amtsrådets udvalg for teknik og miljø Strudstrupværket at nedsætte støjniveauet til 55 decibel i dagtimerne, 35 decibel om natten og i weekenden.

Torsdag 22. december

En røver overfalder en mand på Gågaden, tager hans pung med 325 kr. og flygter bag på en knallert.

En 18-årig knallertkører og hans 15-årige passager bliver dræbt på Høgevej, da de kører ind i en holdende lastbil.

Ejeren af Borgporten havde planer om at udstykke ejendommen i ejerlejligheder, men et flertal af lejerne slog sig sammen og dannede en andelsboligforening, der kunne overtage bygningen. 9 af de i alt 20 lejere ønskede ikke at være med, men på et byrådsmøde den 13. december besluttedes det, at Kommunen skulle træde i deres sted. Byrådet ønskede dermed at bremse op for udstykningen af ejerlejligheder i den ældre boligmasse.
(Foto: Brit)

Lørdag 24. december

Århus Motor-Klub klager i et brev til rådmand Thorkild Simonsen over lukning af motorcykelbanen ved Vestereng, idet man gør opmærksom på motorsportens betydning i forbindelse med ungdommens fritidsproblemer.

Mandag 26. december

Politistationen i Mejlgade beskadiges af en brand, forårsaget af en 14-årig drengs cigaretrykning i detentionen, hvor han er indsat på grund af pladsmangel.

Fredag 30. december

Rådmand A. Haar-Nielsen, Århus og borgmester N. Barslund Nielsen, Rosenholm, underskriver sammen med generaldirektør Povl Hjelt, DSB, en overenskomst om etablering af nærbanetrafik mellem Århus og Hornslet fra 1979.

Det meddeles, at Kommunen er blevet indsat som lejer i endnu to lejligheder i ejendommen Frederiks Allé 43-45 (jfr. 7. december).

Lørdag 31. december

Nytårsaften forløber forholdsvis roligt. Dog er der otte tilfælde af øjensskader efter brug af fyrværkeri, og tre lejligheder hærages af brand, formentlig antændt af glemte cigarettumper. Under Skt. Clemens Bro bliver en ung mand truet med kniv til at udlevere sin tegnebog med 2.600 kr.

Det ældste Vilhelmsborg

Vilhelmsborg ligger i skønne omgivelser, hvor Giberåen fra de åbne marker i vest søger ind i Kystlandets yndefulde skove. Idag ser man avlslængerne placeret i et kompleks for sig, isoleret fra hovedbygningen; men sådan har det ikke altid været. For godt og vel hundrede år siden lå den daværende avlsgård i nær kontakt med hovedbygningen, og denne bygning er således idag ene om at markere stedet for det gamle herregårdsanlæg. Gamle bygningsplaner og endnu ældre beskrivelser antyder, at Vilhelmsborgs ældste hovedbygning engang har ligget umiddelbart sydøst for den nuværende. Sådanne antydninger lader sig jo efterspore ad arkæologisk vej, og da parkområdet skulle omlægges, var der i sommeren 1977 lejlighed til at stikke spaden i jorden for at søge efter den gamle »borggård«. Udgravningerne foregik i et snævert samarbejde mellem Forhistorisk Museum og Århus Kommune, og på ganske enkelte punkter må de videreføres i 1978. I det store og hele kan der dog allerede nu gives en skildring af det ældste Vilhelmsborg.

Den første søgegrøft afslørede fundamentrester i form af sten, og efterhånden som udgravningen skred frem, blev der afdækket større og større dele af fundamentet til den eftersøgte bygning. Det har været et ca. 35 meter langt hus med en karnapagtig udbygning til havesiden og med et trappetårn i vestfacaden ind imod gården. En lang søgegrøft viste, at gården aldrig har været omgivet af volde og grave. Huset har under dets sydlige del haft en prægtig kampestensbygget kælder, der fandtes fyldt med byggeaffald fra nedrivningen, men som nu på ny kunne frilægges. Kampestensvæggene var opmuret i en grov mørtel, men hist og her kunne man se rester af pudsede flader med kalkspor, så oprindeligt har væggene stået hvidkalkede. Loftet har antagelig været et fladt bjælkeloft, og midt i kælderen står endnu et kraftigt fundament for et ildsted i stueetagen. Fra gårdsiden førte en munkestensmuret trappeskakt ned til kælderen, der havde et omhyggeligt pigbrolagt gulv, med en lav balk langs alle ydervæggene. Her kunne øltønder og saltkar stå uden at blive fordærvet af det indsvivende vand, som man i øvrigt også på anden måde har værnet sig imod. I selve gulvfladen var nemlig anlagt vandrender, der førte hen til en spildevandsbrønd nær udgangen til gården. Når situationen krævede det, kunne vandet så herfra lempes ud ved hjælp af spande. Uden for husets haveside fandtes en dræneling i form af en lille stenbygget tunnel, der har retning efter kælderen, mens dens tilslutning hertil endnu ikke er arkæologisk afklaret, og den synes ikke at være direkte forbundet med spildevandsbrønden.

Huset har stort set været bygget i bindingsværk.

Fundamenterne i den kælderfrie del har aldrig været solide nok til at bære teglstensmure, men trappetårnet og karnapudbygningen kan dog muligvis have stået i grundmur. Endelig skal det også siges, at husets afslutning imod nord endnu byder på visse uløste problemer. En mindre supplerende udgravning bør her afklare, om de fundne rester af et tværgående fundament virkelig angiver nordgavlen, eller om denne må søges lidt længere ude imod nord.

Som tidligere nævnt kunne man inden påbegyndelsen af udgravningerne formode, at Vilhelmsborgs ældste hovedbygning havde ligget på dette sted. Bygningen kendes ganske vist ikke fra gamle tegninger, og på gårdens ældste bygningsplaner fra begyndelsen af 1800-årene er der på dette sted et gabende tomt areal; men hele den gamle avlsgårds udformning viser, at der engang må have ligget en hovedbygning her, og fra 1673 kendes en ret indgående beskrivelse af en sådan bygning, eller »borggård«, som den dengang kaldtes. Af denne beskrivelse fremgår det, at borgegården bestod af et hovedhus samt et nordre og et søndre sidehus, alt sammen isoleret fra avlsgården ved hjælp af et plankeværk. Sidehusene har kun været i et stokværk, hvorimod hovedhuset var to stokværk højt, og det havde imod øst en karnapudbygning og imod gården et trappetårn. Visse dele var i god stand, mens andre dele af bygningen var noget forfaldne, og det nævnes blandt andet også, at kælderen hver anden dag måtte tømmes for vand.

Der kan ikke herske tvivl om, at de fundamenter, der blev afdækket ved udgravningerne i 1977, tilhører denne gamle borgegårds hovedhus. Senere un-

De frilagte husfundamenter set fra nord med karnapudbygningen til venstre og trappetårnet til højre.

dersøgelser vil da antagelig også kunne vise os sidehusenes placering.

Hvilke mennesker har mon så levet her? Ja, for at klarlægge dette må vi først beskæftige os lidt med gårdens ejerforhold gennem de skiftende tider.

Kælderen i hvis midte der var bygget et kraftigt fundament for et ildsted i stueetagen. I jordområdet for enden af den skråtløbende vandrende blev der senere fremgravet en spildevandsbrønd.

Vilhemsborg hed oprindelig Skumstrup, og i sin første begyndelse var dette en landsby, som nu er forsvundet, og hvis beliggenhed ikke kendes mere. Den nævnes første gang i 1483, da væbneren Orm ejede en større sædegård her. Omkring 1550 opkøb-

te adelsmanden Just Ulfeldt både Skumstrup, Moesgård og Østergård, og efter hans død i 1563 arvede hans tre døtre hver én af disse besiddelser. Datteren Anne, der fik Skumstrup, blev i 1581 gift med adelsmanden Jørgen Friis til Vadskærgård ved Lemvig. Deres søn Niels Friis blev opdraget som en sand adelsmand i tidens stil. Han gik på skole i Sorø og foretog også som ung mand en uddannelsesrejse til andre europæiske lande. I 1622 blev han gift og solgte kort efter sin egen og sin hustrus arveparter i himmerlandske godser. Han samlede atter Skumstrup, Moesgård og Østergård i én besiddelse ligesom morfaderen, og vi ved, at han 1625 skriver sig til Skumstrup. Denne Niels Friis har således virkelig boet på Skumstrup, hvorimod dette ikke ligger klart for de to foregående generationers vedkommende.

I 1662 afhændede Friis'erne Skumstrup og Moesgård til finansyrsten Gabriel Marselis, hvis søn Vilhelm i 1673 blev adlet til lensbaron Gyldenkrone. Hans baroni kom til at omfatte Skumstrup, Moesgård og Østergård, og han tog bolig på Skumstrup, som derefter fik sit nye navn Vilhelmsborg.

Et århundrede senere, omkring 1780, rejste en af hans efterkommere, den elegante verdensmand Christian Frederik Gyldenkrone, den nye hovedbygning på Moesgård, som nu blev ejerens stilfulde residens. Vanskelige tider bevirkede imidlertid, at familien i 1822 måtte afstå Moesgård og flytte tilbage til Vilhelmsborg. Hvilket hus, der i de følgende år tjente som bolig for Gyldenkronerne, vides ikke, men i 1843–44 formåede man omsider at rejse den hovedbygning, som endnu står.

For at besvare spørgsmålet om, hvem af disse ejere, der har beboet det nyligt udgravede herregårdshus, må vi nu gøre et forsøg på at tidsfæste bygningen nærmere. Til løsning af dette problem er der hjælp at hente fra forskellig side. Ved udgrav-

Spildevandsbrønden i kældergulvet. Bunden var stenbrolagt, og siderne træopbygget som en tæt kasse. De øverste planker manglede på grund af råd.

Munkestensmuret væg i kældernedgangen fra gården. Stenene er sat i »krydsskifte«, en muringsteknik, der først kendes fra ca. 1550.

ningen fandtes adskillige af de genstande, beboerne havde benyttet sig af i det daglige liv: lerpotter, glas, kridtpiber, vinflasker o. s. v. Selvom det alt sammen fandtes som sønderknuste brudstykker, kan disse fund dog give visse oplysninger om,

Vinflasker og glas fra 1700-årene fundet i kælderen.

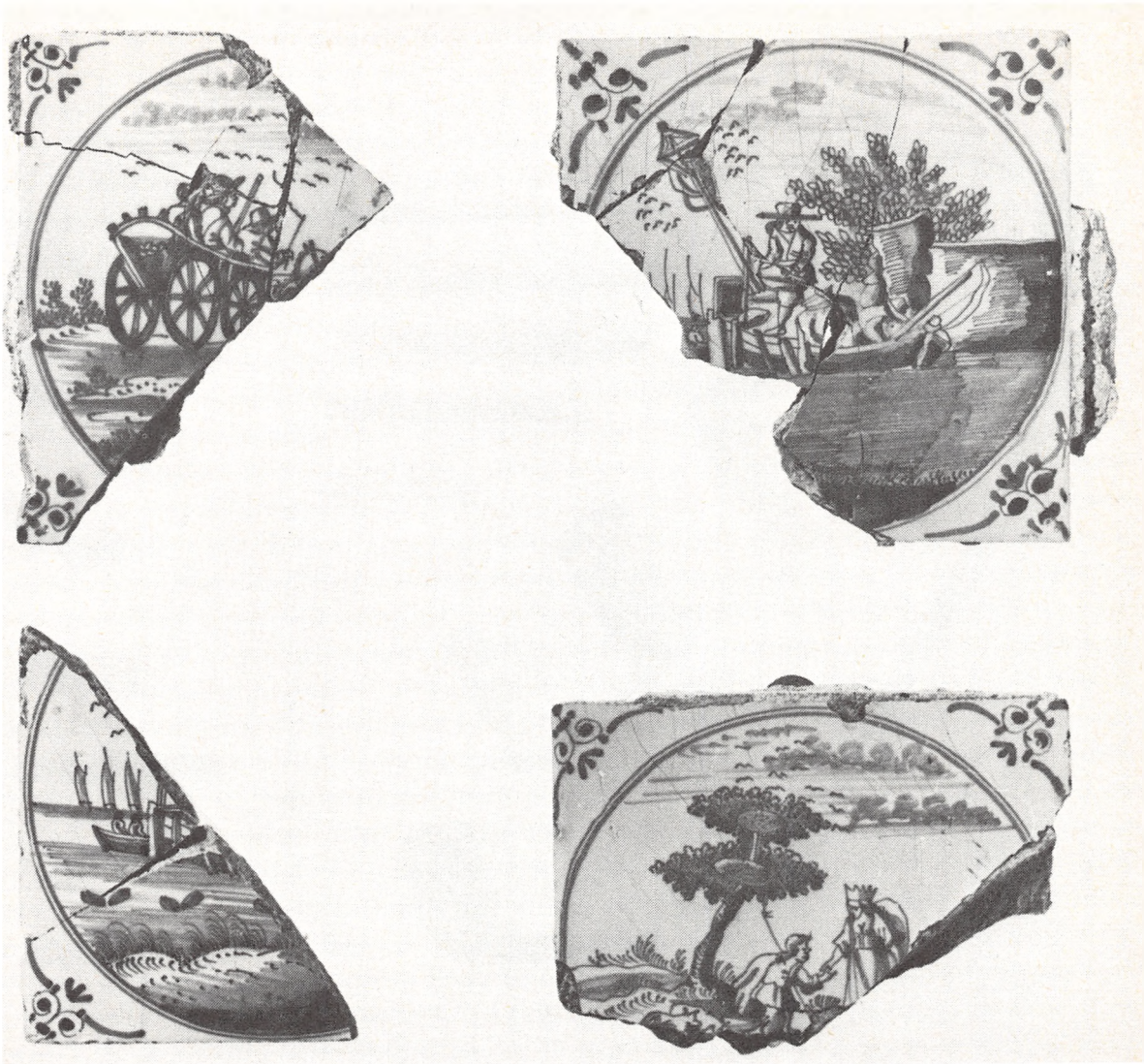

hvornår huset var i brug, og også bygningsresterne selv kan tages med i disse overvejelser. Hertil kommer så resultaterne fra en helt ny naturvidenskabelig dateringsmetode, dendrokronologien, der ved hjælp af et studium af træernes årringe kan tidsfæste gammelt bygningsstømmer.

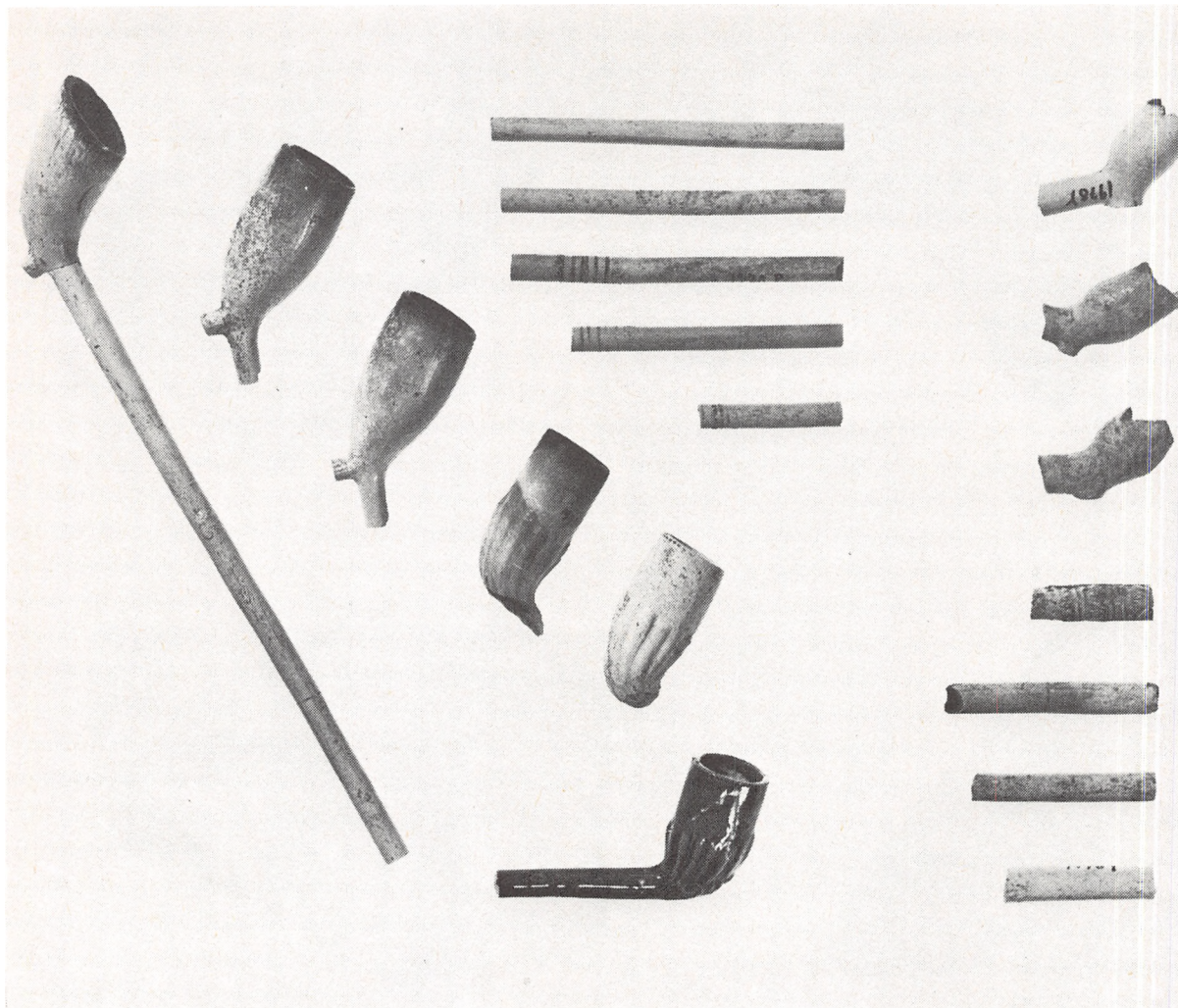
Lad os begynde ved afslutningen. Hvornår blev det gamle hus revet ned? Den ældste plan over Vilhelmsborgs bygninger stammer fra 1817, og her figurerer det ikke. Omvendt må det endnu have været i brug i 1761, for i kælderen fandtes en smuk lille tallerken, der bar dette årstal. Nedrivningen må altså være foregået engang i perioden 1761–1817, og sammenholdes dette med vore oplysninger om, at familien Gyldenkrone omkring 1780 bygger sig en prægtig ny residens på Moesgård, ja så er det vel en rimelig formodning, at det gamle Vilhelmsborg-hus blev nedrevet i den forbindelse. Dengang havde man nemlig udpræget sans for at genanvende gamle brugbare bygningsmaterialer. I Moesgårds hovedbygning ser man da også talrige eksempler på genanvendt bygningsstømmer stammende fra en stor, ældre bindingsværksbygning. Der er bl. a. tale om festligt dekorerede loftsbjælker, der engang har prydet en sal, men som nu indgår i Moesgårds kælderetage. Mon ikke de skulle stamme fra Vilhelmsborg? Dimensionerne passer i hvert fald.

Skal vi nu forsøge at datere Vilhelmsborg-husets opførelsestid, er vi imidlertid i langt større vanskeligheder. I den tidligere nævnte beskrivelse fra 1673 omtales visse dele af huset som brøstfældige, og vi må heraf slutte, at huset ikke på daværende tidspunkt er nyopført. Det må allerede dengang have haft nogle år på bagen. Den særlige opmuringstek-

Hollandske kakler fra 1700-årene fundet i kælderens fyldlag.

Kridtpiber. De små piber, til højre, stammer fra kridtpibernes første tid, 1600-årene, og de fandtes i en møddingsgrube uden for huset. De større piber, til venstre, hører derimod til blandt kælderfundene fra 1700-årene. En af piberne var overtrukket med grønlig glasur.

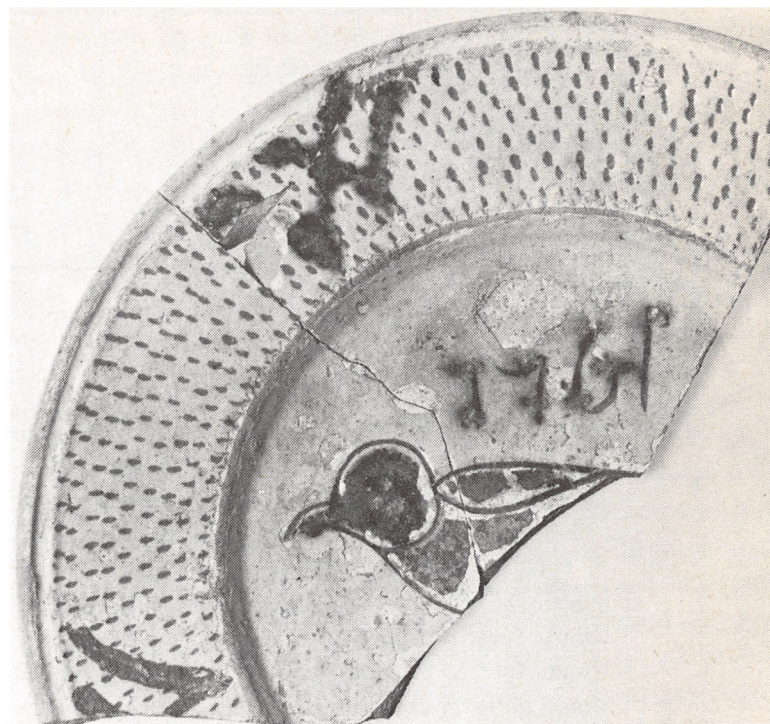

nik, krydsskifte, der præger kældernedgangens vægge, viser dog, at vi befinder os i tiden efter ca. 1550, og såfremt det netop omtalte bindingsværkstømmer i Moesgårds kælder oprindeligt har tilhørt vores Vilhelmsborg-hus, må vi yderligere frem i tiden, for ifølge en dendrokronologisk undersøgelse, foretaget af institutionen »Wormianum«, kan dette tidligst stamme fra 1576, og måske er det noget yngre. Genstandsfundene er endnu ikke studeret i detaljer; men de peger snarest i retning af en opførelsestid i 1600-årene. De ældste genstande synes nemlig at tilhøre 1600-årenes første årtier, og på nuværende tidspunkt må vi da blot i almindelighed sige, at huset synes at være opført engang omkring 1600 eller i 1600-årenes begyndelse.

Udgravningsresultaterne tyder således på, at stedets første godssamler, Just Ulfeldt, næppe nåede at rejse »borgegården« på Skumstrup inden sin død i 1563. Bygherren må således enten have været datteren Anne eller dattersønnen Niels Friis. Skal vi gætte, må valget snarest falde på den sidste. Måske vil en nærmere undersøgelse af de overleverede skriftlige kilder kunne bringe nye oplysninger frem til afklaring af dette problem.

Søger vi rundt i landet efter herregårde af samme udformning som Skumstrup, det ældste Vilhelmsborg, vil vi ofte komme til at gå forgæves, for der findes kun ganske få bevarede bindingsværks-herregårde af så høj en ælde. Alene af den grund er det vigtigt, at det gamle Vilhelmsborg-hus er blevet fremdraget, og i tilgift har vi fået en lang række fund af det husgeråd, der kendetegnede det daglige liv på en mindre herregård i 1600- og 1700-årene.

Århus kommune har nu iværksat en restaurering

Glaseret tallerken af østjysk type fundet i kælderen. Det indrisede årstal 1761 bevidner, at kælderen endnu må have været i brug på dette tidspunkt.

af de fremdragne bygningsrester. Der er mange tekniske problemer forbundet med dette; men når de er løst, vil området på indbydende måde stå tilgængeligt for offentligheden.

H.J.M.

Mere om Vilhelmsborg er trykt i Århus-Årbog 1974.

De gamle huse i Amaliegade

Den 29. oktober 1880 indfandt snedkermester S. Ørum og tømrermester A. E. Andersen, begge tidligere medlemmer af byrådet, sig hos enken Severine Georgine Pedersen i hendes hjem i Amaliegade nr. 11. De kom som taksationsmænd for den nye Kreditforening af Købstadsgrundejere i Nørrejylland, fordi Severine Pedersen havde søgt lån i ejendommen. Efter at have besigtiget huset og hele grunden med halvtaget med de to latriner anslog de salgsværdien til 6.000 kr., det samme som Severine og hendes afdøde mand, A. Pedersen, havde givet i 1877.

97 år senere, den 12. september 1977, indfandt et lille halvt hundrede, fortrinsvis århusianere, ellers oplandsboere, sig på Stadsarkitektens kontor på Rådhuset for at overvære salget af en lille række byhuse i Amaliegade, deriblandt også Severines. Denne gang var huset 255.000 kr. værd.

Mens huset i 1880 blev betegnet som vel vedligeholdt, kun det nødvendige årlige eftersyn var påkrævet, er det nu i en så dårlig forfatning, at det er kendt uegnet som menneskebolig. Den nye ejer har

Husrækken i Amaliegade set mod Kongreshuset. Den blev efterhånden opkøbt af Sygekassen Århus med henblik på udvidelse af kontorbygningen i Østergade; med den nye bistandslov og sygekassens ophævelse blev planerne skrinlagt og husene overtaget af Århus Kommune. Af nr. 5 ses ikke den del af huset, hvori der var butik. På billedet ses de mange forskellige vinduer, som man nu ønsker standardiseret med vinduet over porten som mønster.

forpligtet sig til inden 3 år at bringe huset i en sådan stand, at det atter bliver beboeligt efter de krav, der stilles i dag. Sammen med de 6 andre ejendomme i samme gade og fra samme tid har det stået ubeboet, siden Århus Kommune i vinteren 1976/77 kondemnerede dem til fraflytning 1. april 1977. På baggrund af den interesse for gamle huse i byens kerne, som er vokset frem i de senere år, har byen imidlertid ønsket at gøre et forsøg på at redde hus-

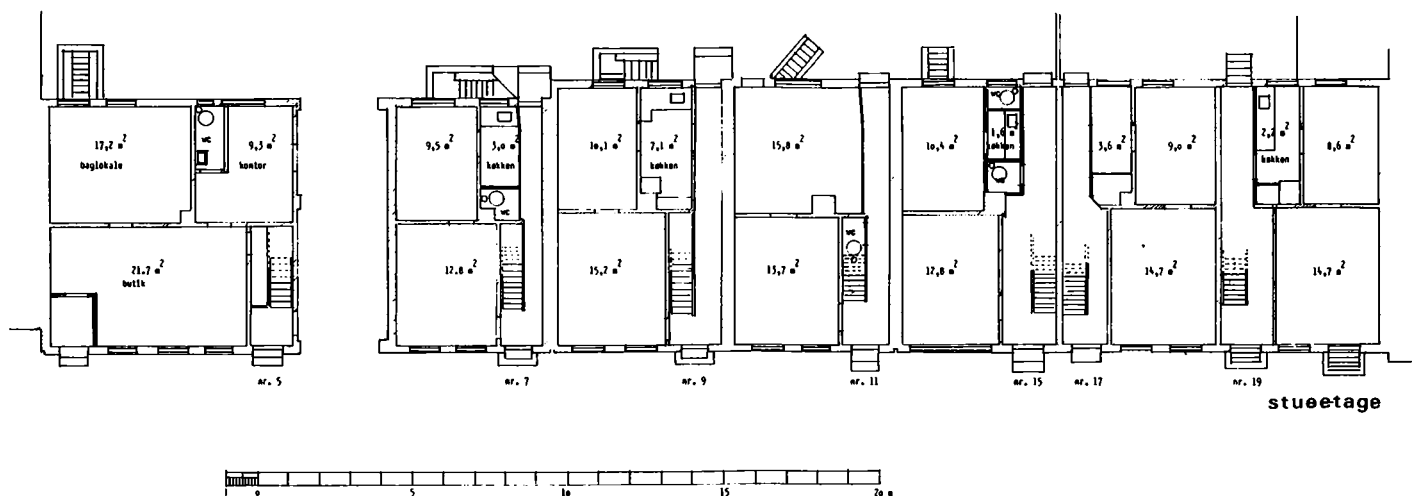
ene fra nedrivning. Et forsøg, der synes at skulle lykkes: Stadsarkitekten havde i sin annonce 3 uger før salget sat en mindstepris på husene; men som det fremgår af tabellen, var interessen så stor, at den samlede salgssum blev 60 % større. De fleste liebhavere havde lagt tilbud ind på hvert af husene, og det samlede antal kom derved op på 83, et forbløffende højt tal, når man tager husenes dårlige forfatning i betragtning.

Set ude fra Amaliegade er de alle ganske pæne. Kommunen har ved en reparation af facaderne i 1973 sørget for, at de ikke skæmmer gadebilledet; men indeni forestår der en gennemgribende istandsættelse og modernisering: kun et enkelt af husene har centralvarme, nogle har gaskaminer og atter andre blot gammeldags runde kakkelovne, alle el- og vandinstallationer er defekte, og enhver form for moderne faciliteter mangler, når lige bortses fra toiletter i stil med det her afbildede. I de fleste kældre

driver fugten ned ad væggene og danner søer på gulvet.

Naturligvis er ikke alle husene lige medtagne. Det største og dyreste, nr. 5, er også det bedst bevarede og vil sikkert være det billigste at gøre beboeligt, mens andre synes at trænge så hårdt til istandsættelse, at det er tvivlsomt, om der vil være ret meget af det oprindelige indre tilbage, når der igen flytter nogen ind. Nr. 17 synes således i flere år at have været et kæmpe-dueslag, at dømme efter alt det duemøg, der ligger i hvert fald på 1. sal og på loftet med den sammensunkne kvist og det utætte tag.

Stueetagen i alle husene. Porten ind til gårdene ses mellem nr. 5 og nr. 7. At nr. 13 mangler er ingen fejl; det var et udbredt fænomen i ældre gader fra en tid, hvor man var mere overtroisk end i dag.

Det beskedne køkken har som eneste »pryd« en nutidig stålvaske.

Århus Kommune ønsker at bevare disse 100 år gamle bygninger, fordi netop denne lille række er karakteristisk for byggeriet i forrige århundrede. I hele byen dukkede de op i industrialismens første årtier lige før århundredskiftet. Talrige århusianere er vokset op i huse som disse, inden de fleste af dem blev nedrevet for at give plads for større og bedre boliger, kontorer eller forretninger.

Grundplanen af stueetagen viser, at husene også inden i er ret ens indrettet: en lille stue på 15–20 m² med to vinduer, et endnu mindre soveværelse til gårdsiden med et vindue og til samme side et køkken så lille og så beskedent udstyret, at man har

svært ved at forstå, at det har været muligt at sørge for al den mad, i mange tilfælde til en større familie, som det var nødvendigt selv at lave den gang, da halv- og helfabrikata og husholdningsmaskiner var en ukendt sag. Lige så beskedent udstyret som køkkenet var toilettet. Ord som køkken- og badeværelsesmiljø havde ingen mening dengang, da man i 1920'erne og -30'erne opgav lokummet i gården og fik kilet et lille rum ind under trappen til 1. sal, lige stort nok til et w.c. Ganske givet er det blevet betragtet som et ualmindelig stort fremskridt – hvad det sandelig også var – selv om alle husets beboere har været fælles om det.

Lejligheden på 1. sal er lidt større end den i stuen, idet stuelejligheden formindskes, fordi der fra fordøren går en lang gang gennem hele huset ud til bagdøren. Studeres Kreditforenings taksations-skemaer, viser det sig da også som regel, at husets ejer beboede denne etage, mens de små kvistlejligheder oftest har været udlejet til unge eller gamle familier uden børn.

Var lejlighederne – set med vore øjne – små, så omtales de til stadighed som vel vedligeholdte. Ejerne og lejerne var håndværkere og arbejdere, der sikkert selv har klaret den årlige reparation, og lånene er da også blevet bevilget hver gang, der blev søgt, som regel af en størrelse som den halve salgsværdi. Først omkring Anden Verdenskrig begynder det at knibe. Til ejeren af et af husene henstilles det således gang på gang, at der skal ske forbedringer; men alligevel bliver der intet gjort, før Kreditforeningen i 1942 truer med at opsiges lånet. Samtidig skrider Boligkommissionen ind ved at forbyde beboelse af det baghus, som ligger der endnu. Heref-

Prisforlangende og bud på Amaliegade-husene

	Århus Kommunes mindste- pris	Lieb- haveres mindste bud	Højeste bud = købs- pris	Udbeta- ling = 15 % af købspris	An- tal bud	Bebo- el- ses- areal
nr. 5	184.500	190.000	371.200	55.680	14	141
nr. 7	121.000	127.050	191.000	28.650	9	110
nr. 9	139.250	139.550	275.132	41.270	16	132
nr. 11	113.250	115.000	255.000	38.250	11	121
nr. 15	112.750	114.700	175.600	26.340	12	110
nr. 17	104.250	105.300	157.500	23.625	8	120
nr. 19	137.500	140.300	256.000	38.400	13	120
i alt	912.500	931.900	1.681.432	252.215	83	854

ter betegnes det som lager og værksted, hvad det også er i dag.

Det gik også ned ad bakke med de andre huse i gaden. Frem til ca. 1890 blev de handlet til ca. 6.000 kr., hvorefter der sker en langsom stigning gennem resten af tiden frem til kondemneringen, en

stigning, der dog ikke svarer til den, der gælder for nyere ejendomme med moderne bekvemmeligheder som større rum, praktiske køkkener, badeværelser med håndvask og badekar og gode vaskekældre. I 1936 sælges nr. 19 således – lige efter at være blevet istandsat – for 36.000 kr., og den årlige husleje op-

Et kig ind i det lille toiletrum på trappegangen. Sædet er af den gedigne trækonstruktion med gummipropper.

lyses for de tre 2 vær. lejligheder at være henholdsvis 600, 690 og 600 kr., en husleje det ikke var muligt at komme ned på i f. eks. Kommunens og boligforeningernes ejendomme i andre kvarterer i byen.

De sidste to billeder er taget fra gårdsiden med 30 års mellemrum. Det ene viser bagsiden og gården

til nr. 17. Her var – som ved alle 7 huse – en gårdsplads, enten cementeret eller belagt med rå sten. Oprindeligt havde alle en retiradebygning, som taksationsmændene benævner den, nogle med et latrin og et pissoir, andre med to latriner. I nr. 11 var der i 1880 kun et halvtag over, men ellers var brændeskur og vaskehus gerne bygget sammen med lokummerne. Den ubebyggede del af grunden i nr. 11 var ca. 75 m², og her var som ved nogle af de andre huse lidt blomster- og køkkenhave. Hvor udhusene ikke dannede skel til naboerne, var opsat plankeværker. Billedet giver et ret trist indtryk af husene i deres forfaldsperiode, men her er Kommunen da også begyndt forbedringerne, før salget af husene fandt sted: alle udhuse, alle gårdspladser, alle havelodder er fjernet, det samlede areal er jævnet, og går man gennem porten i nr. 5, fører en smuk flisegang langs med et plankeværk helt frem til det sidste hus, nr. 19. Det nye plankeværk, som ses på det sidste billede, brydes af en låge og et cykel- og redskabsrum ved hvert hus, og inden for lågen fortsætter gangens fliser, bliver først til en plads – f. eks. til havemøbler og grill – og fortsætter derefter op til bagdøren over den jord, der skal udlægges til have; stor bliver den ikke, men det kan blive ganske smukke gårdpartier, adskilt af plankeværket, der følger hver lod.

Ud over dette fælles præg til gårdsiden, som Kommunen selv har udformet, er der opstillet regler for den videre restaurering. Til den indvendige istandsættelse skal der udarbejdes planer, som skal godkendes af bevaringsudvalget og bygningsmyndighederne. Der stilles naturligvis ikke krav om det samme antal lejligheder som før i hvert hus, dertil

Gårdbilledet viser, hvor dårligt husene var bevaret allerede i 1940'erne. Både udhuset, gården og huset med de åbentstående vinduer, stort set uden gardiner, taler sit tydelige sprog.

er de for små efter vor målestok; men de skal indrettes, så der kan bo mindst en familie i hvert hus. Hvad det ydre angår, så skal døre og vinduer, tage og kviste have en bestemt vedtaget karakter, og husenes farve skal aftales med Stadsarkitektens kontor; de skal ikke nødvendigvis have samme farve, men skal svare til hinanden, så de fremtræder harmonisk. Alt sigter ikke mod en ensretning, men mod et fælles præg, der er rettet mod det oprindelige i den udstrækning, det er praktisk gennemførligt. Et princip, som også de nye ejere – håndværkere og studenter, unge og lidt ældre – må gå ind for, siden de frivilligt har påtaget sig den spændende og krævende opgave, det er at gøre disse gamle huse til tidssvarende boliger.

A.D.

Det nye stakit og udhusene viser frem mod bedre tider for de gamle huse. Bagved ses de medtagne murflader og vinduerne, der er dækket med træskodder.

Brevduer i Århus

De århusianere, der jævnligt passerer Ingerslevs Plads, kan dårligt undgå at se den ganske vist beskedne skurvogn, der står i den ene ende af torvepladsen. »Brevduetotalisator« står der på den, og de fleste ved nok, at det er et sted, hvor man spiller på duerne, uden at mange vel tør sværge på, at de nogen sinde har set en brevdue. Og så er der vel endda 15–16.000 brevduer i byen, fordelt på et par hundrede dueslag, der tilhører de lokale brevdueforeningers medlemmer.

Brevduesporten har sine egne poeter:

*Når barnet plukker skovviol
er flyvningstid oprunden,
er landet bragt i sommervind
har duen formen funden,
den krydser over bælt og kyst
og skærper sine sanser –
den anden slagfjer falder tyst,
midsummer Danmark kranser*

hed det i et digt i sportens organ »Brevduen« i 1953. Og her antydes det, hvad det drejer sig om: At

slippe duerne ud at flyve på et fremmed sted og lade dem finde hjem til slaget så hurtigt som muligt. Det kan godt gå stærkt. En irlænder har den absolutte hastighedsrekord; hans due fløj i 1961 en strækning på 300 km med en hastighed af 156 km i timen.

For dette formål – kapflyvningen – opdrætter brevduemanden sine duer under hensyn til arvelighedsvidenskabens resultater, fodrer og passer duerne, indretter hygiejniske slag, sætter ind med øjeblikkelig behandling i tilfælde af sygdom i bestanden og træner sine duer; så en dag er de klar til kapflyvningen, når formen er kommet. »Formen« har noget at gøre med parringskredsløbet og kan beskrives som den tilstand, i hvilken duen er på sin højeste ydeevne.

Den første betingelse for at forstå noget af brevduesporten er altså, at man ved noget om dette parringskredsløb: Sammensætningen af parrene foregår i marts. Hunnen lægger sit første æg ca. 8 dage efter parringen, og rugetiden er 17 dage; rugningen udføres af både hun og han, der skiftes til at ligge på reden, idet hannen går på ved 9–10 tiden om formiddagen og bliver til langt ud på eftermiddagen. De første 8 dage af ungens liv gylper *begge* forældrene mælk i ungen. Når ungerne er små 4 uger gamle, tages de fra forældrene. Allerede længe inden – når de er 6–7 dage gamle – forsynes de med fodring af aluminium med plasticovertræk af forskellig farve for hver årgang. Ringene fås kun gennem brevdueforeningen, og ved hjælp af ringens nummer kan man identificere ejeren, idet numrene hvert år 1. april offentliggøres i »Ringlisten«, der har adressefortegnelse over alle danske medlemmer.

Kapflyvningerne foregår dels med unger, dvs.

duer under 1 år, og med gamle duer. Allerede når ungerne er 2½–3 måneder gamle, kan træningen påbegyndes. Ungerne bliver sluppet løs i ret kort afstand fra dueslaget, og derpå forøges afstanden gradvis. Også de ældre duer trænes, men mest for at styrke deres fysik, mindre for at opøve hjemfindingsevnen. Når duen så er i form hen på sommeren, er den klar til kapflyvning. Det er forskelligt for den enkelte due, i hvilken redetilstand, den yder sit bedste. En gammel regel siger, at 8–12 dages æg sætter mest fart på duerne, men

Totalisator kiosken, en skurvogn, fotograferet under en midlertidig placering ved Rådhusårmet. Placeringen af kiosken har været et problem omtrent så længe, der har været fløjet totalisator; det har ikke altid været let at komme overens med de kommunale myndigheder om en ønskelig central placering. Den nuværende placering på Ingerslevs Plads blev opnået ved lejemål i 1968. I slutningen af 1930'erne stod kiosken en tid på Vesterbro Torv, hvorfra den blev flyttet til Kvægtorvet 1939; her var den til 1950. I slutningen af 1950'erne og i begyndelsen af 1960'erne var spillet ude i en slem krise, og i 1962 blev der slet ikke fløjet totalisator.

Et moderne dueslag, tilhørende Knud Bertelsen fra »Århus«. Slaget ligger i kolonihaveforeningen Dybkjær ved Bodøvej, hvor de to foreninger Århus og Standard har indrettet sig med klubhus; mange af foreningens medlemmer har dueslag og hus i kolonien. Syd for byen, i kolonien Bjødstrup Mose, har foreningen Kvik indrettet sig på samme måde.

nyere statistik peger mere på de første 3 dage efter ungers udrugning. Før brevduerne sendes på kapflyvning, forsynes de med en gummiring på det ene ben. Dette besørges ved brevdueforeningens kontrolkomité, der noterer gummiringens nummer. Når duen kommer hjem til slaget, tages gummiringen af dens ben og lægges i en metalkapsel, der igen nedlægges i kontroluret, som er blevet udleveret i klubhuset. Uret stempler klokkeslettet for kapslens

ilægning. Afstanden til hvert enkelt deltagende dueslag er nøje udregnet i forvejen, og ved at dividere afstand med tid kommer man frem til fløjne meter pr. minut, hvoraf placeringerne afhænger. Ved de større flyvninger transporteres f. eks. 3–4.000 duer i specialvogne med anhænger til løsladelsesstedet. Vognene er konstrueret således, at duerne kan fodres og vandes undervejs, og således at alle duer kan løslades på en gang.

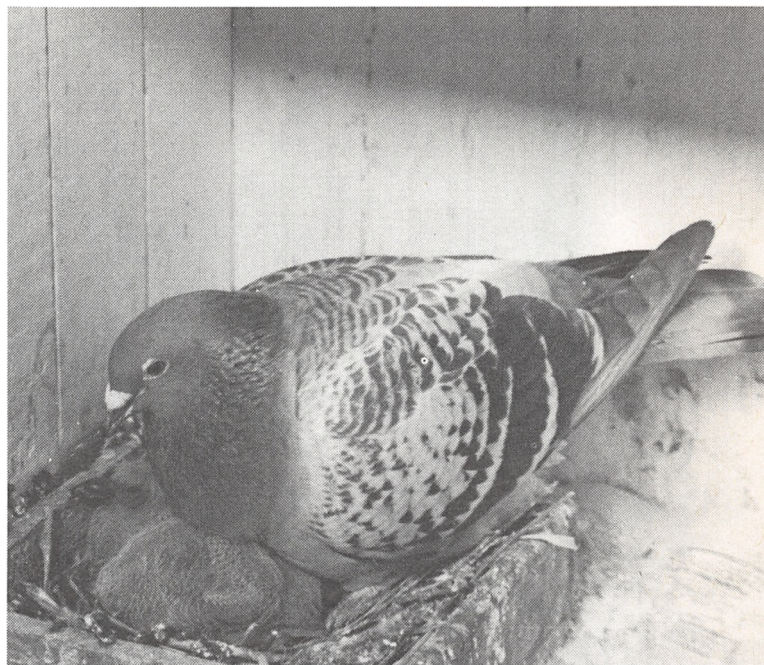
I Århus er der 11 brevdueforeninger, som det fremgår af skemaet.

Nr.	Navn	Antal medlemmer	Antal solgte ringe 1977	Største medlemsgruppe fra
017	Århus	24	1.000	Århus C
069	ABC	11	410	Århus C
080	Marselisborg	24	875	Viby
085	Nordre	27	1.100	Århus N
096	Fri	21	940	Århus C
0123	Centrum	18	625	Egå
0132	Risskov-Egå	14	740	Egå
0137	Brabrand	12	450	Harlev
0154	Standard	29	1.160	Århus N
0220	Sirius	15	595	Åbyhøj
0246	Kvik	25	950	Højbjerg
Ialt		220	8.845	

Brevduesporten drives nogenlunde jævnt over hele byen, men det synes dog som om, nordbyen er særlig stærk som base for sporten. En femtedel af samtlige avlere bor i hvert fald inden for postdistrikt N,

og nordbymennesker dominerer stærkt medlemskaren i foreningerne Nordre og Standard. Alt i alt er der tale om 45 fra område nord mod kun 38 fra Århus C. De sidstnævnte er mere jævnt fordelt over stort set alle byens foreninger. Dette gælder også for forstædernes brevueavlere; de er spredt over forskellige foreninger, så det er svært at tegne noget klart geografisk mønster. De 10 avlere i Brabrand fordeler sig således på 6 foreninger, og kuriøst nok er kun én medlem af foreningen Brabrand, der nemlig er en forening af Harlev-Galten brevuefolk.

De 8.845 numre svarer til det antal ringe, medlemmerne har købt for at sætte dem på ungerne. Lægger man hertil for hver brevuejer et gennemsnit af 30 voksne duer, når man frem til et skønnet tal på 15–16.000 brevdUER i alt i byen. Vel kun omkring halvdelen af ungerne kommer til at flyve om kap; resten bliver f. eks. spist. Hertil kommer en tabsprocent på flyvningerne, der for en erfaren brevuejer næppe kommer under 33, gældende både for voksne og unger, idet de voksne er ude på noget længere flyvninger end ungerne. For lige at gøre organisationssammenhængen færdig skal det nævnes, at de århusianske foreninger er medlemmer af De danske Brevueforeninger, der igen er delt op i 3 grupper, bestående af i alt 14 sektioner. De 11 lokale foreninger er placeret i sektion nr. 24, der tillige omfatter brevueforeningerne i Brædstrup, Skanderborg, Ry, Hedensted, Odder samt de 5 foreninger i Horsens. I alt er der omkring 250 foreninger med 5–6.000 medlemmer under DdB, så Danmarks duetal når vel op på ca. 300.000. Internationalt er DdB repræsenteret i Skandinavisk Brevueunion, samt i Federation Colombophile Inter-

Et usædvanligt billede: en brevue privat i færd med at passe sine unger. Denne blåtavlede hun tilhører V. Juul Hansen, »Århus«, og den har nr. Dan 017-70-1062 U. Dan for Danmark, 017 for »Århus«, 70 for årgangen og nummeret 1062 er et af de ringnumre, der det pågældende år er stillet til rådighed for ejeren af foreningen. Endelig står U for hun i modsætning til A for han. Duen er af den franske Dordin-stamme og har fløjet fra Orebro og Stockholm.

nationale der har hovedsæde i Bruxelles, omfattende godt ½ million medlemmer med 17–18 mill. duer. Det må ikke glemmes, at brevduesporten i en vis forstand er et militært anliggende. Alle landets brevdUER er underlagt hjemmevernet, hvilket medfører, at brevuefolkene i påkommende tilfælde må stille duerne til rådighed, og det er overhovedet ikke

Denne due 096-67-1355 U, blåtavlet, tilhører gas- og vandmester P. L. Pallesen fra foreningen Fri. På faderens side har hun skotsk blod, mens moderens afstamning er belgisk. 1355 præsterede i 1972 at vinde en kapflyvning fra Gävle i Sverige (645 km). Hun var hjemme på mindre end 15 timer, hvoraf den sidste 1½ blev fløjet i regnvejr. 1355 nåede frem 11 timer før næste due i sektionen. To gange har duen vundet grand-prix på udstillinger i landsholdsklassen.

tilladt at eje brevduer uden for den organiserede sport. Hjemmeværnets chef er præsident for DdB.

Den ældste af de lokale foreninger, 017 Århus, er blandt pionererne inden for den danske brevduesport, der går mere end 100 år tilbage i historien. Den ældste efterretning om kapflyvning i Danmark går tilbage til en annonce i et københavnsk dagblad fra 1871; der har dog muligvis ikke været tale om egentlige brevduer. Det var der imidlertid i forbindelse med en kapflyvning Roskilde-København i 1876. Den 11. juni 1878 stiftedes den første egentli-

ge brevdueforening, der fik navnet Kjøbenhavn. Som filial af denne forening oprettedes Århus, der fungerede således indtil 1904, da den blev selvstændig. Formand ved stiftelsen i 1878 var apoteker H. Grauer, der havde købt Løve-Apoteket på Store Torv i 1875. Han var meget fjerkræinteresseret og fra 1878 sekretær i »Foreningen for Danmarks Fjerkræavl«. I 1879 arrangerede han den første danske fjerkræudstilling overhovedet i Århus. Efter ham fulgte kaptajn Koch og bogtrykker Alfred Bjørnbak, ejer af Århus Amtstidende til han solgte til et aktieselskab. Bjørnbak rejste senere til Amerika og døde i Chicago 1904. Efter Bjørnbak kom en meget dygtig brevduemand i formandssædet, nemlig kaptajn O. Kauffeldt, der bragte »Århus« frem blandt de førende foreninger. Han var formand i 15 år og etablerede kapflyvninger fra så fjernt et sted som Hannover. Kaptajnen ledede den militære brevduestation, der 1889 blev oprettet i Fodfolkskasernen (Høegh-Guldbergsgade). Dette slag blev først befolket med nogle københavnske duer, men trods avl med udenlandske duer nåede Kauffeldt ikke de store resultater i første omgang. Først fra 1897 og 1898 kom det militære dueslags opgangsperiode. Der blev indkøbt 2 stammer duer fra Köln og Kiel; de blev holdt rene i 3 år, hvorefter krydsningen begyndte. Kauffeldt vandt mange flyvninger og blev berømt som opdrætter. Endnu op i 1950'erne var der duer fra Kauffeldt-stammen i et af foreningens slag.

Fra 1883 fik »Århus« en betydelig tilgang. Kauffeldt selv kom ind i 1884, og det gjorde også speditør Bergman, købmand Buchtrup, boghandler Thruue og købmand Jaster. Det var i det hele en

sport for byens bedre borgerskab. Hans Broge og Otto Mønsted var også på et tidspunkt blandt medlemmerne. Blandt dem, der har været formand i dette århundrede, og som er kendt af en bredere kreds, er slagtermester Anton Ovesen og vinhandler Knud Thorup. Brevdueforeningen Århus vil i 1978 fejre sit 100-års jubilæum.

I det første 10-år af dette århundrede kom ABC til som den næste forening i byen. På dette tidspunkt var De danske Brevdueforeninger blevet stiftet; det skete i 1901 ved, at de to hovedforeninger, Kjøbenhavn og Danmark med filialer, i alt 8 foreninger med 52 aktive medlemmer, blev slået sammen under generalstabens medvirken. Dette var ikke så mærkeligt, da det var tilskud og præmier fra krigs- og marineministerium, der dannede grundlaget for foreningernes økonomi. Det primære formål var landets forsvar, og foreningerne anmodede generalstaben om at designere overbestyrelsens præsident. Det gjorde staben, der placerede kaptajn A. L. Hansen på posten, hvor han skulle samarbejde med foreningernes formænd.

Fra 1914 fungerede præsidenten ikke mere som overbestyrelsens formand. Dette har måske forbindelse med en lovændring i 1910, der skabte uro i sporten. Det blev nemlig således, at brevdueforeninger kunne udelukkes fra DdB, hvis generalstaben skønnede dem betydningsløse i krigstilfælde! Dette medførte splittelse og etablering af den alternative forening Dansk Brevdueunion i 1914. Den fik så stor succes, at DdB måtte slette militærklausulen 1922, hvorefter unionen afgik ved døden året efter, og dens stærke mænd gik til DdB. Da første verdenskrig brød ud, blev landets brevduer

De danske brevduer står principielt til rådighed for forsvaret, og hjemmehærens chef er præsident for De danske Brevdueforeninger. På Høegh-Guldbergsgades kaserne var der fra 1889 og mange år frem en egentlig militær brevduestation, og også på Langelandsgades kaserne har der været duer; i sidste omgang heit op til begyndelsen af 1970'erne. De var dog privatejet af militært personel. På billedet ses premierløjtnant Chr. H. Andersen, medlem af »Århus«, med en brevdue. Til venstre ses en speciel feltransportkasse til duerne, som i påkommende tilfælde bæres i seler på ryggen.
(Foto: Knud Nielsen)

mobiliseret. Da der ikke var brug for dem alligevel, blev de hjemsendt, men blev dog holdt i beredskab. Præsidenten, kaptajn With, sørgede for bevilling til kornleverancer af majs og byg, men i 1919 måtte duerne en kort overgang tage til takke med valset havre, som egentlig var tiltænkt militærets heste.

1-2 væddemål 3 kr. - 1. vinder 2 kr. - 2. vinder 2 kr.
 1. løbsdag lørdag den 24. september 1977
 Låsby-løbet (ønslip) 25 km.

Tot. nr.	Duens navn/Ringnr.	Ejer/Slag-adr.	Afstand
1	"Agnes" 085-72-1281 U	Ivan Knudsen, Dybkjærvej	23,27 km
2	"Bibsen" 017-73-562 U	Ole Christensen, Solhøjvej	22,43 km
3	"Nuttepiggen" 080-73-1072 U	Jørgen Rasmussen, Aahavevej	22,68 km
4	"Nicolaiaba" 0154-73-1165 A	Andersen og Nielsen, Dybkjær	22,93 km
5	"Klamer" 096-70-358 A	L. Hemdorff, Rugholm	21,39 km
6	"Svinder" 080-72-369 A	Børge Jensen, Øster Alle	22,73 km
7	"Marianne" 096-72-302 U	N. Wendt, Rosenvangs Alle 142	23,82 km
8	"Brint" 0246-73-176 A	Kaj Mortensen, Bjødstrup	22,83 km
9	"Tummelumsen" 080-73-933 A	Sv. Aa. Nielsen, Aahavevej	22,68 km
10	"Geniet" 0220-73-446 A	Th. Røll Petersen, Sylbæksvej	21,13 km
11	"Ahfred" 017-72-366 A	Edv. Andersen, Kalendervej	22,12 km
12	"Atom" 0154-73-301 A	L. Andersen, Bjødstrup	22,78 km
13	"Klaus" 017-73-564 A	K. Hemdorff, Haraldsgade	22,80 km
14	"Erna" 017-73-457 U	Manø Nielsen, Dybkjær	23,03 km
15	"Lurika" 0154-71-294 U	V. Mosegaard, Thorshavngade 8	23,36 km
16	"Skipper" 085-73-979 A	Henn. Knudsen, Dybkjær	22,94 km
Res.			

Tips 15 - 9 - 3 - 10 Bonsalg: kl. 08.30 - 11.00
 Resultatet forventes ca. kl. 12,00

2. løb lørdag den 24. september 1977
 Odder-løbet (ønslip) 20,9 km.

Tot. nr.	Duens navn/Ringnr.	Ejer/Slag-adr.	Afstand
1	"Nebukadnezer" 080-73-188 A	Villy Pedersen	23,29 km
2	"Næs" 085-73-439 A	Henn. Knudsen, Dybkjær	23,32 km
3	"Suleima" 085-72-1056 U	Bjarne Knudsen, Ystadgade	23,37 km
4	"Klør" 085-70-049 A	Hans V. Pedersen, Landskronagade	23,48 km
5	"Whisky" 0154-72-372 A	Tage Rasmussen, Grønnegade	21,04 km
6	"Isac" 096-72-338 A	N. Wendt, Rosenvangs Alle 142	16,86 km
7	"Hanne" 017-73-486 U	Hans Nielsen, Dybkjær	23,27 km
8	"Vibbe" 0154-73-440 A	V. Mosegaard, Thorshavngade 8	22,81 km
9	"Tandberg" 080-73-84 A	John Sørensen, Falstersgade	21,52 km
10	"Orla" 0154-73-1185 A	Andersen og Nielsen, Dybkjær	23,23 km
11	"Herbert" 085-71-1199 A	Ivan Knudsen, Dybkjærvej	22,89 km
12	"Henning" 0154-70-685 A	Leif Mogensen, Dybkjær	23,23 km
13	"Gyldenris" 0154-73-178 A	Frode Sørensen, Dybkjær	23,30 km
14	"Børge" 017-71-367 A	Allan Kristensen, Kalendervej	22,39 km
15	"?"	Th. R. Petersen, Rugholm	18,97 km
16	"Mugge" 0154-72-1076 U	Gunner Jensen, Thorshavngade	22,96 km
Res.			
Res.			

Tips: 1 - 10 - 12 - 5 Bonsalg: kl. 08.30 - 13.00
 Resultatet forventes ca. kl. 14,00
 Resultaterne udregnes efter gennemsnitshastighed og telefon 13 61 61
 giver kl. 12,00 - 14,30 oplysning om duernes placering.
 Kiosken er åben i indtil en halv time efter resultatet foreligger.
 Uindlæste bons udbetales næste løbsdag og kun fra totalisatorkiosken.

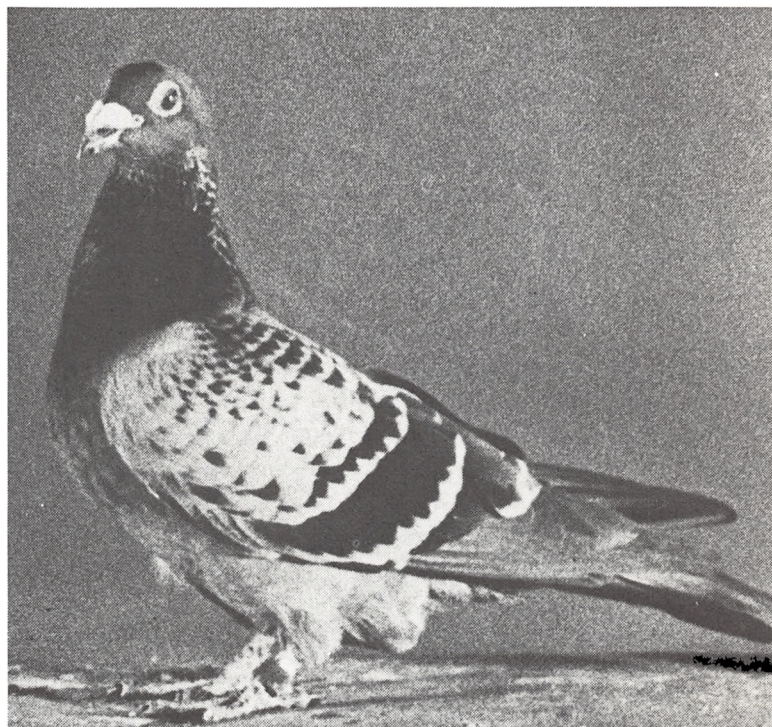
I 1920'erne kom tre foreninger til i Århus. Først Marselisborg, derefter i 1927 Nordre og i 1929 Fri. Nordre blev stiftet af 10 Trøjborg-drenge med brødrene Bertelsen i spidsen. Ejler Bertelsen blev formand og sad på posten til 1969, altså i en periode på over 40 år. I sin anden sæson, 1928, indkøbte foreningen et antal vækkeure. Når duen var kommet hjem, blev gummiringen fra foden stoppet i vækkeuret, der dermed gik i stå. Vundet havde somme tider den, hvis ur tabte mest! I 1930'erne kom yderligere Centrum, Brabrand og Standard til i kredsen samt de senere opløste foreninger Åbyhøj, Kongsvang og Frederiksbjerg. Risskov-Egå, Sirius og Kvik er alle oprettet fra 1950 og op til de seneste år.

Kapflyvningsruterne blev fra begyndelsen fastsat af generalstaben. Under »Århus« hørte jo den militære brevuestation, så foreningen skulle flyve de lange afstande syd på, f.eks. i 1902 Hamborg, Rendsborg og Flensborg, samt øst på, Rønne og Ystad. Nordruten gik det år kun til Ålborg. Værst var det for københavnerne, idet marineministeriet forlængede ruten til Thisted ud i Nordsøen, så afstanden blev 350 km. De stakkels dueløsladere blev slemt søsyge på marinens skibe. I 1912 blev brevueportens fornemste præmie for kapflyvninger indstiftet, nemlig kongens vandrepræmie. Allerede 1913 gik vandrepræmien til Århus, idet beslagsmed J. Andersen vandt; flyvningen var fra Groningen i

Program for duebanen for løbsdagen lørdag 24. september 1977
 med flyvninger fra Låsby og Odder. Læg mærke til den præcise
 udregning af afstanden til de enkelte dueslag.

Holland. I tiden op til anden verdenskrig gik præmien 5 gange til medlemmer af forskellige foreninger i Århus, sidst til brdr. Højstrøm fra Fri i 1938. Siden har ingen århusiansk brevduemand formået at vinde denne flyvning. Navnene på kongepremievinderne var oprindeligt samlet i en smuk skindprotokol med vinders navn og duenummer, kalligraferet på helse for hver vinder. Desværre konfiskerede tyskerne protokollen den 29. august 1943, og siden har den været forsvundet.

Mellemkrigsårene var tydeligt en ekspansionsperiode i århusiansk brevduesport. Det var ikke let at komme ind som medlem i en forening; i reglen var man passivt medlem et par år, før der blev plads som aktiv. Dette pres på foreningerne medførte en livlig aktivitet i disse. I Fri f. eks., en af de førende foreninger i 1930'erne, var der månedsmøder, ordinære og ekstraordinære generalforsamlinger på stribe samt den årlige præmieuddelingsfest og andre fester. Problemer og stridigheder kunne dog opstå mellem festlighederne, f. eks. i 1932, da følgende forslag blev stillet: »Undertegnede foreslår, at medlemmer af Brevdueforeningen Fri, der ude omkring i byen udbreder sig om foreningens forretningsgang, kan ekskluderes af denne. *Motivering:* Forslaget stilles for at bremse den sladder, der går efter ethvert af foreningens møder eller generalforsamlingen«. Forslaget blev vedtaget; det var stillet af foreningens sekretær, en dygtig brevduemand, men en temperamentsfuld herre. I august 1932 afgav han følgende erklæring: »Da arbejdet inden for bestyrelsen ikke længere har min fulde interesse, anser jeg det for min pligt at nedlægge det og stille mit mandat til rådighed«. Bag denne åbenhjertige er-

Hvis man kan udnævne nogen brevdue til byens bedste gennem tiderne, er det måske Dan 017-31-1276, en blåtavlet han, kaldet »Hollænderen«, fordi dens mor var fra Holland. Duen vandt kapflyvningen om Kongens vandrepræmie, sportens fornemste trofæ, i 1932. Flyvningen fandt sted den 5. juli, og duerne blev løsladt i Antwerpen kl. 5.25. »Hollænderen« var hjemme kl. 16.43.09, hvilket gav en gennemsnitsfart på 964,7 m pr. minut, altså knap 60 km i timen; i sig selv ikke nogen voldsom hastighed, men en god præstation, den østlige vind taget i betragtning. »Hollænderen« fløj ikke i 1933, men i 1934 blev den atter byvinder fra Antwerpen. I alt nåede den at flyve 7 gange fra Antwerpen og 5 gange fra Rouen inden besættelsen 1940. Under krigen kom »Hollænderen« i pleje hos bogbinder Mortensen i Næstved på grund af tyskernes evakueringskrav. Her døde den i slutningen af november 1944 i den høje alder af næsten 14 år. Duen tilhørte æresmedlem i »Århus«, V. Juul Hansen, der har kapfløjet duer siden første verdenskrig og stadig gør det.

klæring lå den kendsgerning, at sekretæren var blevet diskvalificeret på et noget spinkelt grundlag i forbindelse med en kapflyvning fra Rouen. Der var tale om en betydningsløs overtrædelse af reglerne, men lov er lov, og diskvalifikationen blev opretholdt. Sekretæren blev dog senere formand for foreningen. Bølgerne gik i det hele taget højt i begyndelsen af 1930'erne. Således udviklede Tønderflyvningen i maj 1932 sig til en ren skandale. Der var tale om en flyvning, arrangeret af Fællesforeningen for de århusianske brevueforeninger »Aros«. Et medlem fra »Marselisborg« fik en due meget tidligt hjem, og et par medlemmer af foreningen gjorde opmærksom på, at vedkommende havde haft en due ude af kurven på indbringningsdagen. De kritiserende medlemmer blev ekskluderet af foreningen, men bakket op af foreningerne Fri, Nordre og ABC, der krævede eksklusion af Marselisborg fra Aros. En undersøgelse viste imidlertid, at dueejeren havde flyttet en anden due end vinderen fra en kurv til en anden af tekniske grunde, og sindene faldt atter til ro.

Besættelsestiden blev streng for alle jyske brevueejere. Alle flyvninger blev forbudt, og i februar 1944 kom en meddelelse fra v. Hanneken om, at alle duer i Jylland skulle aflives eller evakueres og fastholdes i dueslag på øerne. Medlemmerne kunne dog afhænde duerne til den tyske værnemagt i stedet. Det var der ingen, der gjorde, og i stedet blev 12–13.000 duer evakueret og lidt flere aflivet. Der blev lejet store lagerrum og hønserier på øerne, hvor duerne kunne leve adskilt i hanner og hunner for at undgå formering. Udlandsflyvninger kom først igennem igen i 1946, idet generalstaben formentlig unødigt

fastholdt forbudet mod flyvninger i 1945. Nogen betydning for modstandsbevægelsen fik duerne ikke, men i foråret 1945 blev der dog etableret en illegal forbindelsestjeneste mellem brevdueslag på Sjælland/Lolland-Falster og en samlestation nord for København, oprettet for det tilfælde, at kommunikationen mellem hovedstad og provins skulle blive afbrudt.

Noget meget ejendommeligt for dansk brevue-sport er totalisatorflyvningerne; ifølge brevuefolkene er dette ovenikøbet enestående for Danmark. Ideen blev fostret af en Ålborg-grosserer, der i 1919 bragte den første totalisatorflyvning i stand med flyvninger fra København, Fanø og Skagen.

Totalisatoren i Århus drives af Fællesforeningen for de århusianske brevueforeninger, Aros. Der flyves over korte afstande mellem 20 og 30 km fra Odder, Låsby eller Kristrup. Rekorden er sat af en due, der fløj fra Låsby med en hastighed af 126 km i timen. Omsætningen er vel ikke voldsom stor, men dog f.eks. for regnskabsåret 1974/75 på over 350.000 kr.

Den lokale brevue-sport trives godt i dag. Under De danske Brevueforeninger flyves over et dusin kapflyvninger om året fra ca. begyndelsen af juni til begyndelsen af august; hertil kommer sektionens egne flyvninger, især i maj måned, men også senere på sommeren. Et kendetegn for den relativt lille skare, der driver denne krævende hobby, er, at interessen for sporten ofte holder hele livet igennem, så generation efter generation af brevduer udklækkes og kapflyves; og i de rene og titalende dueslag trives de smukke fugle.

I.G.

En samling plakater

I efteråret 1977 viste maleren Peder Stougård udstillingen »Ældre plakater« i Kunstbygningen. Her fortæller han om sin samling, hvorledes den er blevet til, og hvad den skal bruges til.

Ideen til min plakatsamling opstod helt spontant. Jeg havde startet gallerie »ØST« d. 21. november 1970 i Knudrigsgade i en tidligere slik- og brødbutik; meningen med dette gallerie var at vise arbejder af mere eller mindre ukendte kunstnere, fordi kun få gallerier ville beskæftige sig med denne ende af kunsten. I den store butiksrude hængte jeg plakater op, som blev sendt til galleriet fra forskellige museer, teatre, biografer, andre gallerier osv., og efterhånden som plakaterne blev taget ned, blev de lagt ind på en hylde; som tiden gik, voksede plakatkunsten. I samarbejde med den polske ambassade i København fik jeg dernæst en udstilling i stand med polske plakater, og den viste sig at blive en succes. Maj 1972 lavede jeg en udstilling med gamle sovjetiske 1. maj plakater, lånt af venskabsforeningen Danmark/Sovjet, og den blev også velbesøgt. Det gav

Filmplakat fra omkring 1910, trykt af Reklametrykkeriet i Ryesgade, der var specialist i filmplakater og -programmer.

mig ideen til at samle på plakater, også fordi jeg mener, at plakaten fortæller meget om den tid, vi lever i på godt og ondt.

Jeg besluttede, at jeg på et eller andet tidspunkt ville lave en stor plakatudstilling her i byen, med

Flere gange i mellemkrigsårene var der radioudstilling i Kunstbygningen. I 1926 tegnede den lokale kunstner, Martinus Hougaard (1897–1956), denne plakat.

plakater fra så mange forskellige lande som muligt. Det var en stor mundfuld, og for at denne plan kunne realiseres, måtte det hele sættes i system. Jeg fik hjælp fra en af mine gode venner, Astrid Pedersen, og vi lavede et standardbrev både på engelsk og dansk, der blev sendt til alle de ambassader og

konsulater, der er her i landet. Resultaterne var gode; der kom mange adresser, vi kunne kontakte i de forskellige lande, og i hundredevis af breve blev sendt ud. Efter kort tid begyndte plakaterne at strømme ind, til tider i så store mængder, at vi knapt kunne følge med til at pakke dem ud. Dette stod på et par år, og dermed var materialet til udstillingen klar. Jeg kontaktede først Århus Kunstmuseum, men her så man sig ikke i stand til at lave en udstilling af dette omfang. Århus Kunstforening af 1847 var mere positiv og lod mig låne hele kunstbygningen i Mørksgade i perioden 17. august til 1. september 1974. Maleren Mogens Gissel hjalp mig med at udvælge de godt 700 plakater fra 42 lande, som var med på udstillingen, grafikerens Bo Bendixen, der har studeret plakatkunst i Polen, lavede en meget spændende udstillingsplakat og katalog, og lektor Jens Aggebo, som på dette tidspunkt var formand for 1847, var til stor hjælp i det praktiske arbejde, ligesom personalet i kunstbygningen ydede stor hjælp. 23–2400 mennesker så denne udstilling, og dette tal viser, at der er stor interesse for plakater og plakatkunst.

I 1975 lavede jeg sammen med Elsebeth Hansen en ny indsamling, men denne gang udelukkende på danske plakater. Igen blev der lavet et standardbrev, og igennem et årstid blev alle Danmarks byer gennemtrawlet fra a til z; resultatet blev omkring 1.000 plakater. Desuden er der indsamlet plakater fra banker og sparekasser samt film- og biografplakater. Der har været vist udsnit af samlingen i gallerie Kvak Mølle ved Vejle i 1974, Projekt Hus, Birkerød i 1974, og i samarbejde med Århus Festugeudvalg og keramikeren Kim Holm blev der lavet en

I begyndelsen af 1941 udstillede besættelsesmagten nye råstoffer i Århushallen. Denne plakat er ikke specielt fremstillet til lejligheden; udstillingen havde i slutningen af 1940 været vist på Charlottenborg i København, og man genanvendte plakaten ved overklæbning af nyt tidspunkt og sted.

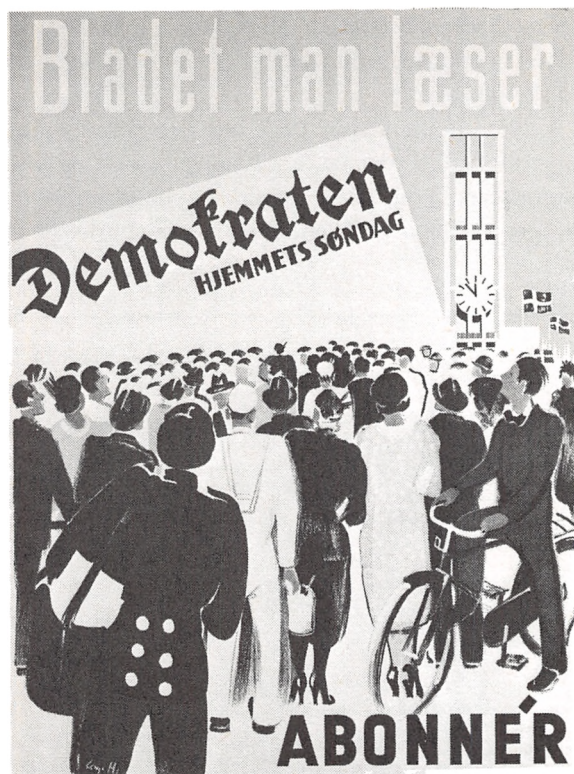
udstilling i Rådhushallen med festugeplakater gennem 10 år i festugen 1975. Arkitektskolen havde i 1977 en udstilling med teaterplakater fra Sverige,

Polen, Tjecoslovakiet, Vesttyskland og Danmark. Ribe kunstmuseum havde i 1977 en udstilling med polske plakater.

I løbet af sommeren 1977 blev jeg ringet op af fotograf Poul Pedersen, som spurgte, om jeg var interesseret i en plakatsamling, som hans far, afdøde fotograf Thomas Pedersen, havde samlet gen-

Plakat fra en udstilling i anledning af byjubelåret 1941.

Denne plakat er tegnet af en anden lokal kunstner, Aage Handest (1894–1965). Han har bl. a. udsmykket Folkets Hus (nu Kongreshuset) og var medarbejder på Demokraten, for hvem han i 1940'erne tegnede denne plakat.

nem en årrække. Det viste sig at være en enestående samling af gamle plakater helt tilbage til 1911; samlingen rummede ca. 300 plakater fra forskellige lande. Det gav mig ideen til en ny udstilling i Kunstbygningen, og det blev til Thomas Peder-

sen-samlingen suppleret med en anden samling af gamle plakater, som er kommet fra Svend Aage Revsgaard Andersen, der er lærer på Århus Kunstakademi; hertil en samling af den danske plakatkunstner Ib Antoni, som omkom ved hotel Hafnia-branden i København. Udstillingen under titlen »Ældre Plakater« blev vist i Kunstbygningen i perioden 22. til 30. oktober 1977, og ca. 900 personer så den. Foruden Ib Antoni kunne man på udstillingen se plakater af: Maleren John Sparre Christensen, der er uddannet på Kunstakademiet i København. (Han kom til Århus i 1953, og fra 1953 til 1961 lavede han en hel række plakater og dekorationer for Århus Teater, bl. a. plakaten til »Den Kære Familie«. Plakaterne blev skåret i linoleum og trykt under ret barske forhold på Aarhus Stiftsbogtrykkerie, hvor der ikke kunne blive tid til noget så nødvendigt som et prøvetryk i farver). Derudover var der plakatkunstnere som Thomas Pedersen, Mogens Zieler, Aage Rasmussen, Bøgelund, Aage Handest, Thelander, Martinus Hougård, Ernst Hansen, Sikker Hansen, Henrik Hansen, Maggi Baaring, Borges Andersen, Ungermann, Bjørn Wiinblad, Marlie Brande, Mogens Bryder, Robert Storm Petersen og mange andre. Til denne udstilling lavede fotograf Poul Pedersen en fotografisk udstillingsplakat efter et gammelt Århus-fotografi, som er taget af byrådssekretær Hjalmar Aae i 1911; motivet er fra Klostertorv med en af de gamle plakatsøjler, som fandtes her i byen på den tid. Desværre er de ikke bevarede, i stedet har vi fået nogle arkitekttegnede plakattavler, som skæmmer bybilledet, og som ikke har den funktion, de gamle klassiske runde havde, hvor udnyttelsesgraden var

Den 23. marts 1954 havde Johannes Meyer premiere på sin første gæsterolle på Århus Teater som grosserer Friis i »Den kære Familie«. Plakaten er et eksempel på John Sparre Christensens formåen inden for denne genre.

100 %. Man kunne klæbe plakater på plakater, og med den strøm af plakater, som kommer hver dag, kan man ikke forstå, der ikke er taget højde herfor.

Netop den store mængde viser, at plakaten spiller en rolle i den moderne kommunikation, som den har gjort det til alle tider. Ordet plakat kommer af det latinske placare, som betyder offentlige bekendtgørelser; Toulouse Lautrec var en stor ynder af plakaten som udtryksmiddel i 1800-tallet, og i vor tid, f. eks. under maj-opstanden i Paris i 1968, er den blevet brugt flittigt. Østlande som Polen, Ungarn, Rumænien og Tjekoslovakiet er de lande, som bedst har udviklet plakaten kunstnerisk. Hvert andet år afholdes en stor international plakatbiennale, hvor plakater fra alverdens lande konkurrerer, og da er disse lande svære at hamle op med.

Min plakatsamling rummer på nuværende tidspunkt ca. 5.500 forskellige fra 51 lande, og den vokser dag for dag. Det er en meget alsidig samling, og det er bevidst med henblik på at nå spektret rundt. Hvad vil jeg så med alt dette? For det første skal plakaterne bruges til udstillinger og lign., for det andet har jeg en drøm om, at det hele kan danne grundlag for et plakatmuseum, helst i Århus. Men om det vil lykkes, vil fremtiden vise.

P.S.

Udstillingskalender 1977

Århus Kunstmuseum

29. januar: Moderne belgisk grafik.
15. februar: Dansk pressefoto.
12. marts: Jørgen Boberg: Grafik. Dokumentarudstilling omkring Jan Vermeer van Delft. N. A. Abildgaard: Om kunst og konservering.
2. april: Museum – samfund.
14. maj: Wayne Thiebaud: Grafik.
25. juni: Gunnar Aagaard Andersen: Maleri, lysskulptur og møbler.
1. august: Udstilling af museets ældre samling 1750–1900.
3. september: Mesterværker fra Stenersens Samling. Kinesiske bondemalerier.
8. oktober: Sonde. Børnekunst i Afrika.
12. november: Vilhelm Lundstrøm: Retrospektiv udstilling. Bornholmsk keramik.
27. december: Karl Thyrrer gave til museet.

Århus Kunstforening af 1847

8. januar: Dansk Mixed Media Festival 1977.
29. januar: Kontraster.
18. februar: Kunstnersammenslutningen M 59.
23. april: 26 franske kunstnere.
4. juni: Niels Jensen: Malerier. August Lüdemann: Træskulpturer. Kunstnere fra Braunschweig: Maleri, grafik, skulptur.
3. september: Willy Ørskov: Skulpturer og tegninger.
21. oktober: Bodil Brems, Poul Bækhøj, Per Baagøe og Monika Poulsen: Grafik og skulptur. Ældre plakater fra Peder Stougaards plakatsamling.
6. november: Udstilling med Paul Gernes, Per Kirkeby, Bjørn Nørgård, Lene Adler Petersen og Richard Winther.
25. november: Morten Skovmand, Egon Bjerg Nielsen, Johanne Foss og Louis Schmidt.

Århus Kunstbygning

10. marts: Muskelsvindfondens kunstudstilling og auktion.

3. april: Kunstnernes Påskeudstilling.
18. maj: Jubilæumsudstillingen Kunst i skolen.
13. august: Nordisk Trekant: Göteborg, Bergen og Århus.
1. oktober: Å-udstillingen: Skulpturer og tegninger.

Galleri »Ved Æen«

8. januar: Mette Kornbeck: Malerier.
29. januar: Preben Schmidt: Malerier.
19. februar: Erik Ålykke: Skulpturer. Otto Deleuran: Collager, akvareller og farvetræsnit.
12. marts: Ib Lauritzen: Maleri og skulptur.
2. april: Jesper Østerbye: Malerier.
7. maj: Polske kunstnere. Alek Balcerzak: Maleri. Anna Kozniowska: Maleri.
28. maj: Massimo Ghiotti: Skulptur.
3. september: Hermann Stilling: Malerier, grafik og collager.
1. oktober: Jan Jensen: Maleri.
15. oktober: Jens Grove: Maleri.
5. november: Michael Kubaszewski: Keramik.

Der synges som aldrig før!

Koraktiviteten i Århus

Som konsekvens af musiklovens vedtagelse er der pr. 1. maj 1977 oprettet et fast landssekretariat for danske amatørkor og danske amatørmusikere. Denne nyskabelse er placeret i Århus, hvor der nu er indrettet lokaler i Rosenkrantzgade 31. Sekretariatets økonomi hviler på tilskud fra kulturministeriet, og som sekretariatschef har amatørorganisationerne ansat sekretæren i Danske Amatørkor, Maria Mathiasen. Sekretariatet dækker servicefunktioner for 11 landsdækkende kor- og orkesterorganisationer og er registreret under navnet *Landssekretariatet for Dansk Amatørmusik*.

Med udgangspunkt i landssekretariatets oprettelse vil årets musikartikel forsøge at tegne et billede af koraktiviteten i Århus, således som den tog sig ud i 1977. I det følgende vil kort blive præsenteret de Århus-kor, der pr. 1. dec. 1977 var aktive, og som det har været muligt at komme i kontakt med. I øvrigt henvises til oversigten.

Herrekoret *Arion*, stiftet 1893, er udgået af det i 1883 oprettede Århus Håndværkerkor; det har stadig en vis tilknytning til Århus Håndværkerforen-

Ved den officielle indvielse af Landssekretariatet for Dansk Amatørmusik den 25. maj i Rosenkrantzgade ses her fra venstre formanden for Danske Amatørkor, August Kornow, sekretariatschef Maria Mathiasen, og formanden for Dansk Amatørmusik Union, Dan Tørring.

ing, men henter også sine medlemmer fra andre faggrupper. Koret synger det danske guldalderrepertoire, men også folkesange, inspireret af dets mange rejser til Østrig og Tyskland, hvor man har indsunget mange radioprogrammer til Norddeutscher Rundfunk i Hamburg. Det er siden 1953 blevet dirigeret af Vagn Pedersen. Som noget helt enestående må nævnes, at medlemmerne har købt og selv indrettet klubhus i Åbyhøj.

Som det fremgår af navnet, har smedekoret *Vulcan* en stærk tilknytning til smedeforbundet – i dag Dansk Metal. Koret, der er et mandskor, stiftedes i 1907, og har i dag ca. 20 medlemmer. Det synger først og fremmest arbejdersange – obligatorisk ved alle samlinger er Grovsmedens Sang – men det synger også mange andre ting fra det traditionelle mandskorsrepertoire. Korets arbejde formidles især ved koncerter på plejehjem og gennem samarbejdet i Arbejdernes Fælleskor. Desuden deltager koret ofte ved festlige lejligheder i fagforeningen. I 1978 skal koret være vært for Dansk Smedesangerstævne, hvori foruden Århuskoret deltager de fire øvrige smedekor i Danmark, fra Helsingør, København, Odense og Ålborg. Dette stævne afholdes hvert andet år med skiftende værterkor.

Jernbanesangkoret stiftedes i 1910. Fra starten blev kun indlemmet medlemmer fra jernbaneetaten, men i dag, hvor koret har 35 medlemmer, er det åbent for alle, dog med den begrænsning, at det er et mandskor. Koret arbejder både med kirkelig og verdslig musik, først og fremmest med danske mandskorssange og arbejdersange, men det beskæftiger sig også med andet, idet det tager aktivt del i Arbejdernes Fælleskors arrangementer. Derudover er der tradition for, at koret deltager i julefesten for statspensionisterne og en julefest på plejehjemmet Solvang.

Det eneste tilbageværende malerkor i landet er *Malernes Sangkor* i Århus, der stiftedes i 1912. Koret, der er et mandskor, udsprang af Malernes Fagforening og har stadig tilknytning til denne organisation. For øjeblikket er der 24 aktive sangere i koret, og de synger fortrinsvis danske sange og lettere folkelige

ting. Det har for et par år siden indledt et samarbejde med et mandskor i Fleckeby i Sydslesvig, hvor man skiftes til at besøge hinanden. Således var det tyske kor på besøg i Århus i maj 1977. Koret har ikke nogen egentlig koncertvirksomhed, men der er dog tradition for besøg på plejehjem, og der er også et vist samarbejde med AOF.

Sangkoret *Harmonien* stiftedes i 1918 som et mandskor med særlig tilknytning til Åbyhøj. I dag, hvor koret har ca. 20 medlemmer, dækker det hele Århus-området og alle samfundsgrupper. Repertoiret omfatter arbejdersange, danske mandskorssange, svenske og norske sange samt nordiske folkeviser. I løbet af 1977 har koret givet koncerter på forskellige plejehjem og andre institutioner i Århus, og det giver traditionelt en julekoncert på Århus Kommunehospitals Radiumstation. Derudover var koret repræsenteret ved det nordiske sangerstævne i Oslo i sommeren 1977.

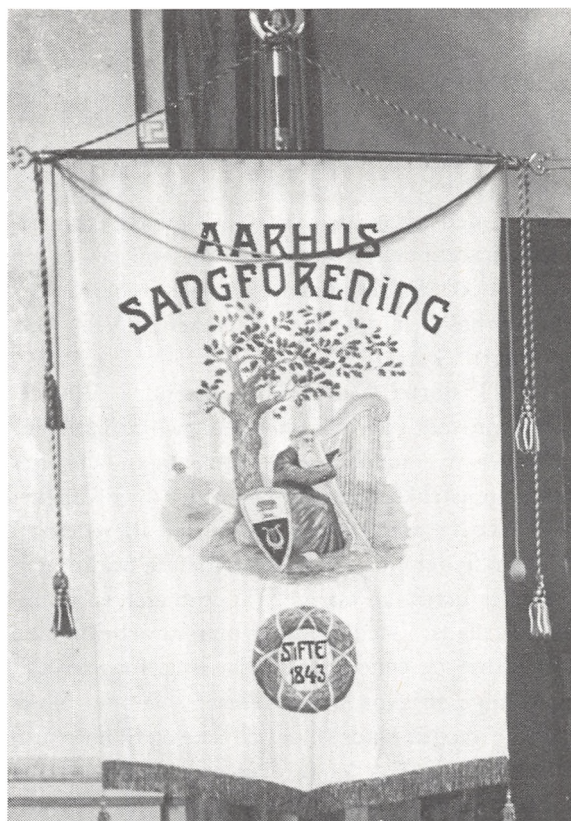
I 1973 blev de to mandskor Juno og Oktaven slået sammen til et enkelt kor *Juno-Oktaven*. Begge kor havde rødder tilbage til slutningen af 1920'erne, og disse søges selvfølgelig bevaret. I dag er der ca. 30 medlemmer, og koret er åbent for alle, der har lyst til at deltage i arbejdet. Som de øvrige mandskor i Århus synger Juno-Oktaven fortrinsvis sange fra det danske guldalderrepertoire (Hartmann, Heise og Jeppesen), og skandinaviske sange, samt enkelte operakor. Koret deltog i det nordiske sangerstævne i Oslo i sommeren 1977. Det giver regelmæssigt koncerter på plejehjem og i pensionistklubber. Derudover har koret deltaget i flere kirkekoncerter. En af planerne for 1978 er deltagelse i det jyske mandskorsangerstævne i Hjørring.

Vivo, stiftet 1911, var oprindeligt et arbejderkor, men medlemmerne repræsenterer nu et bredt udsnit af befolkningen, også aldersmæssigt. Koret lægger vægt på både det sanglige og det kammeratlige samvær. Det giver en del kirkekoncerter, 1977 således koncert i Skødstrup kirke i august og julekoncert i Christianskirken. Koret dirigeres af den unge musikpædagog Poul Lumbye Andersen.

I 1939 stiftedes *Århus Folkekor*. Det har i dag omkring 40 medlemmer, i alle aldre fra 22 til 83 år, og mere end halvdelen af medlemmerne har en anciennitet i koret på over 20 år. Programmet spænder vidt, fra danske sange over rytmisk musik til større kirkemusikværker. Århus Folkekor har et kontaktkor i Norge, som det mødes med hvert andet år i henholdsvis Danmark og Norge, og ved disse lejligheder bliver der givet en større kirkekoncert. Blandt traditionerne i koret kan også nævnes en fast julekoncert i Elsted kirke samt besøg på forskellige plejehjem i Århus-området.

Århus kristelige Sangkor stiftedes i 1895 med den formålsparagraf at udbrede evangeliet gennem sang og musik. Koret er åbent for alle, der føler sig knyttet til et kristent arbejde, og det har for tiden ca. 20 medlemmer. Det synger fortrinsvis kirkemusik, spændende fra danske salmer til Palestrina og Kodály. I dette repertoire optager den moderne musik den mindste plads. I 1977 har arbejdet omfattet en kirkekoncert i Viby og en julemusikgudstjeneste i Hornum ved Horsens. Derudover er der tradition for, at koret afholder en julekoncert på Århus Amtssygehus. Alle aldersgrupper er repræsenteret i koret, men man ville gerne have flere til at deltage.

Viby blandede Kor er oprettet 1906 – oprindeligt som

Blandt de ikke længere eksisterende sangforeninger, er der én som særligt må fremhæves, nemlig Aarhus Sangforening af 1843, der, indtil sit ophør for få år siden, var Danmarks ældste borgerlige sangforening. I sine bedste år omkring 1870 havde foreningen over 300 medlemmer, men den kunne ikke klare udviklingen væk fra de rene mandskor over til de blandede kor. Foreningens fane, der ses her, stammer fra 1913 og er tegnet af den daværende sekretær, senere formand i foreningen Emil Thomsen. Fanen blev fremstillet af Nordisk Flag- & Fanefabrik, København for 187 kr. Foreningens 2 første faner overdroges i 1915 til Aarhus Museum. Fanen, der symboliserer sangen, viser den gamle keltiske bardo Ossian, der sidder med sin harpe, og i skjoldet ses foreningens eget mærke, lyren.

mandskor – i tilknytning til Viby Højskole, og højskoleånden præger det stadig. Blandt dets første dirigenter var koncertsanger Thøger Rasmussen, den senere direktør for Det jydsk Musikonservatorium. Koret synger nu under ledelse af sanginspektør Erik Bak Nielsen et både kirkeligt og verdsligt repertoire med hovedvægt på dansk musik. Man afholder traditionelt hvert år en julekoncert og en forårskoncert. Selvom navnet antyder et mere lokalt tilhørsforhold, er det ikke udelukkende Viby-folk, der synger i koret.

I 1923 startede en gruppe mænd i Viby et mandskor, som kom til at hedde *Viby Mandskor*. For at hverve nye medlemmer (især unge) overvejer man en omstrukturering af koret, der for øjeblikket har 27 aktive medlemmer. Dette har allerede haft en vis indflydelse på repertoiret, idet de traditionelle danske mandskorssange ikke indtager en dominerende plads; i stedet prøver man at arbejde med gospelsange og engelske og tyske ting, inspireret af korets unge dirigent Kjeld Heinsen; men der bliver selvfølgelig også plads til det danske og til kirkemusik. Op mod jul er der tradition for en koncert på Sct. Josephs hospital, og Sct. Hans aften er der fast koncert i Tivoli Friheden. Derudover arrangerer koret hvert år i april en fest for de ældre i Viby.

Højbjerg Sangforening, der stiftedes i 1943, startede som et lokalt kor, men i dag kommer medlemmerne fra hele Århus. Det er et blandet kor med omkring 40 medlemmer. Koret synger alt, fra 1600-tals musik og fremefter, dog med hovedvægten på det klassiske, som man finder det mere tilfredsstillende at arbejde med end den helt moderne musik. Det uadvendte arbejde foregår mest i samarbejde med

andre kor, men der er tradition for at give enkelte julekoncerter på egen hånd.

Århus Damekor, der er ene om at repræsentere denne gren af korlivet i Århus, oprettedes i 1936 og har i dag 28 medlemmer, dækkende alle aldersklasser og sociale lag, og koret er åbent for alle. Repertoiremæssigt spænder man så vidt som muligt, med tre hovedpunkter, danske sange, rytmisk musik og kirkemusik. Arbejdet med musikken formidles gennem et koncertsamarbejde med andre kor, men koret plejer at afholde en selvstændig forårskoncert.

Århus Motekor er det yngste skud på stammen i samlingen af kor i Århus, idet det blev stiftet så sent som den 1. september 1977. Det er et blandet kor, registreret under aftenskolen. Det er allerede oppe på at have 30 medlemmer, hvoraf en stor del er unge under uddannelse. Det er meningen, at korets repertoire skal være så bredt som muligt, og man har allerede arbejdet med komponister som Bach, Bruckner, Otto Mortensen og Anders Örvall. Det var oprindeligt ikke meningen at give koncerter, før koret var sunget sammen, men man har alligevel deltaget i en produktion for Østjyllands Radio, og koret har sagt ja til at deltage ved åbningen af en udstilling på Århus Rådhus. Derudover planlægger koret nu en forårskoncert i 1978.

Århus Studiekor er et blandet kor, der er åbent for alle. Det blev startet i 1953 og er idag oppe på at have 80 aktive medlemmer. Op mod halvdelen af korets medlemmer er unge under uddannelse. Det arbejder primært med kirkemusik og oratorier, men der er også tid og plads til verdslig a capella-sang (a capella: sang uden musikledsagelse). I de senere år har Århus Studiekor deltaget i mange store opførel-

Oversigt pr. 1. dec. 1977 over aktive kor med tilknytning til Århus

Navn	Stiftelsesår	Type	Antal aktive medlemmer, ca.	Dirigent
Arion*	1893	mandskor	45	Vagn Pedersen
Cæciliakoret*	1975	blandet kor	55	Johs. Nielsen
Da Camera	1969	blandet kor	20	Erling Kullberg
Den jydsk Opera's Kor	1947	blandet kor	22	
Folkemusikskolens pige- og drengekore	1946	børnekore	50	Vagn Pedersen
Gaudium	1975	blandet kor	20	Bodil Andersen
Harmonien*	1918	mandskor	20	Søren Østergaard
Højbjerg Sangforening*	1943	blandet kor	40	Thorkild Fischer Bertelsen
Institutkoret	1973	blandet kor	45	Morten Slæbo
Jernbanekoret af 1910*	1910	mandskor	35	John Berger Pedersen
Juno-Oktaven*	1973	mandskor	30	Kjeld Heinsen
Jysk Akademisk Kor*	1948	blandet kor	60	Jesper Grove Jørgensen
Konservatoriets Kammerkor	1971	blandet kor	30	Erling Kullberg
Malernes Sangkor	1912	mandskor	24	Vagn Pedersen
Motetkoret	1975	blandet kor	25	Mogens Helmer Petersen
Musikstuderendes Kammer-kor*	1957	blandet kor	10	Jens Peter Jacobsen
Nota	1968	blandet kor	50	Mogens Helmer Petersen
Rundhøjskolens Forældre- og Lærerkore	1966	blandet kor	55	Peter Pedersen
Viby blandede kor*	1906	blandet kor	75	Erik Bak Nielsen
Viby Mandskor*	1923	mandskor	27	Kjeld Heinsen
Vivo*	1911	blandet kor	35	Poul Lumbye Andersen
Vor Frue Kirkes Cantori	1960	blandet kor	18	Walter Børner
Vulcan*	1907	mandskor	20	Ib Hansen
Værkstedskoret	1972	blandet kor	30	Mogens Helmer Petersen
Århus Damekor	1936	damekor	28	Søren Østergaard
Århus Folkekor	1939	blandet kor	40	John Berger Pedersen
Århus Koncertkor*	1966	blandet kor	60	Helge Jensen
Århus Kristelige Sangkor*	1895	blandet kor	20	Søren Birch
Århus Motetkor	1977	blandet kor	30	Inge Beck
Århus Pensionistkor	1974	blandet kor	35	Jens Allan Mose
Århus Studenterangere	1930	mandskor	40	Finn Egeland Hansen
Århus Studiekor*	1953	blandet kor	80	Hans Chr. Magaard

*De med * mærkede kor er medlem af en af organisationerne under Danske Amatørkor. Oversigten er udarbejdet i samarbejde med Maria Mathiasen. Den gør ikke krav på at være fuldstændig.*

ser som Messias, Skabelsen og Matthæuspassionen. I 1977 har de største programpunkter været Bach's Magnificat, optaget af Østjyllands Radio, og en produktion for Danmarks Radio med sange af Otto Mortensen. Koret er for øjeblikket ved at forberede en tur til Island i sommeren 1978. Det bliver ikke korets første store rejse, idet det i sommeren 1975 var på en meget succesrig tur til Israel.

Aarhus Studentersangere er stiftet i 1930 og er således nogenlunde jævnaldrende med Universitetet, hvis officielle mandskor det er. Ud over at synge det klassisk danske – og nordiske – mandskorsrepertoire har ASS i vid udstrækning dyrket den nyere musik med værker af Britten, Stravinsky, Sjostakovitsj, og uropførelser af danske komponister som Karl Aage Rasmussen, Gunnar Møller Petersen, Bent Lorentzen og Per Nørgård. Det nordiske plejes både repertoiremæssigt og ved kontakter til broderkerne i venskabsbyerne Bergen, Göteborg og Åbo.

Som et århusiansk modstykke til Unge Akademiernes Kor i København dannedes i 1948 *Jysk Akademisk Kor*. Det er et blandet kor, hvis medlemmer næsten udelukkende er knyttet til Århus Universitet og byens andre højere læreanstalter. JAK har idag ca. 60 aktive sangere, plus en forening af passive medlemmer på 150. Repertoiret spænder vidt og omfatter både verdslig og kirkelig musik. Der lægges især vægt på den helt moderne musik. I det forløbne år har JAK været involveret i flere store projekter. Således stod det bag opførelsen af Matthæuspassionen i Århus og Ribe, mens koret selv har opført Misa Creolle af Ramirez, og Fauré's Requiem. Desuden har det indspillet danske sange til Danmarks Radio og givet en julekoncert i Ry. Ko-

ret har planlagt en tur til Japan i sommeren 1978, hvortil Per Nørgård har skrevet stykket Kredsløb. Før turen påregner man en præsentation af programmet her i Århus og på Louisiana. Blandt tidligere store arrangementer skal særligt nævnes, at JAK i 1971 med Gottfried Wolthers som dirigent præsenterede Monteverdi's Maria Vesper i dansk førsteopførelse.

Et tredje universitetskors er det i 1975 oprettede *Gaudium*, tilknyttet de studerendes kirketjeneste. Det synger salmer og i øvrigt et kirkeligt repertoire. Blandt andet har koret i år lavet en kirkecabaret, som er optaget af Danmarks Radio.

I det rige musikliv, der udfolder sig på Det jyske Musikkonservatorium, indgår to kor. *Konservatoriets Kammerkor*, som fortrinsvis består af de sangstuderende på konservatoriet, dirigeres af Erling Kullberg. Koret har i år blandt andet medvirket ved konservatoriets opførelse af Händel's Judas Maccabæus i Århus Domkirke. Det har, ligeledes i år, indsunget flere grammofonplader. *Værkstedskoret*, der dirigeres af Mogens Helmer Petersen, henter sine medlemmer blandt studerende på konservatoriets almen-musikpædagogiske linie. Det har i efteråret givet skolekoncerter rundt omkring på amtets skoler.

På byens anden musikuddannelsesinstitution, Universitetets musikvidenskabelige Institut, findes ligeledes to kor. Det ældste, *Musikstuderendes Kammerkor*, er oprettet 1957 af Jens Peter Jacobsen, der stadig er dets dirigent. Koret synger en del renaissanceværker, eksempelvis af Palestrina. I år har koret indsunget en række folkeviseudsættelser af Otto Mortensen til en plade, der udsendtes i anled-

ning af komponistens 70-års fødselsdag d. 18. august 1977. Koret er på mange turneer. Det er således traditionelt i Sønderjylland hvert år en uge i januar. *Institutkoret* ledes af Morten Slæbo, der lægger vægt på det pædagogiske sigte i sit arbejde med det. I år har koret givet syv koncerter rundt i Jylland med et repertoire, der spænder fra Heinrich Schütz til en rockkantate af Bobrowich.

Da Camera er nok et amatørkor, men dets medlemmer er folk, der på en eller anden måde beskæftiger sig professionelt med musik. Dets repertoire er hovedsagelig af nyere og eksperimenterende karakter, men spænder i øvrigt tidsmæssigt vidt. For en bredere offentlighed vil det især være kendt for de to festugeforestillinger på Helsingør Theater, Banchieri's madrigalkomedie *Festino* (1974) og Bellman-operaen *Ulla-min Ulla*, begge transmitteret af TV. I efteråret medvirkede koret ved Duke Ellington-koncerten i Domkirken.

Vor Frue Kirkes Cantori kan ikke umiddelbart sammenlignes med de øvrige kor i oversigten. Det startedes af Walter Børner i 1960, og han står stadig for den kunstneriske og praktiske ledelse af koret. Det har en fast grundstamme på 18 sangere, men kan udvides til 24. Der kræves færdigheder i såvel nodelæsning som sang for at blive optaget, og derfor består koret da også fortrinsvis af musikstuderende og konservatoriestuderende. Det synger udelukkende kirkemusik, men dækker inden for dette repertoire hele spektret fra gregoriansk musik til den allernyeste kirkemusik. I koncertsammenhæng er det særdeles aktivt, og det giver både koncerter a capella og med kammerinstrumental ledsagelse. Inden for de sidste fire år har koret medvirket ved 8

Aarhus Sangforening gjorde altid meget ud af festerne. Man opførte tit små sketches, forfattet af foreningens medlemmer, eller, når det var muligt, en dilettantkomedie. Billedet her, der stammer fra foreningens 95-års stiftelsesfest i 1938, viser en scene fra Hostrups »Intrigerne«. Stykket var iscenesat af stud. mag. Folmer Sørensen og gik iflg. Aarhus Stiftstidende over scenen »med stor Sikkerhed og under megen Munterhed«. Fra venstre ses Emil Christensen (skolelærer Sørensen), Vilhelm Carlsen (præsten), fru Andersen (Augusta), Niels Voetmann (kandidat Hellebæk), Holger Mortensen (krisråd Richter) samt en unavngiven sangerkone (frk. Lundberg).

radiooptagelser og 1 TV-optagelse.

Den Jydske Opera's Kor er jævnaldrende med operaen og har derfor i år kunnet fejre 30-års jubilæum ved en koncert i årets festuge. Perioden frem til 1966 er korets – og operaens – pionertid, hvor man kunne bygge på medlemmernes store idealisme og

glæde ved at være med. I 1966 fandt en omorganisering af koret sted, og det består nu af konservatorieuddannede sangere og privatuddannede sangere med tilsvarende kvalifikationer og har således professionelt niveau. Optagelseskravene er strenge, og der er i øjeblikket da også kun 22 faste korister, der til de forskellige opgaver suppleres med medlemmer fra assistentforeningen ved Den jydsk Opera. Da koret kun ca. halvdelen af året har beskæftigelse på operaen, arbejdes der på at skaffe det opgaver, det kan løse selvstændigt eller i samarbejde med andre institutioner, eksempelvis Århus By-Orkester.

Delvis af assistenter fra det gamle Århus Operakor dannedes i 1966 Århus By-Orkestets Koncertkor, og forbindelsen med orkestret fortsatte frem til 1975, hvor samarbejdet ophørte. Koret, der fortsatte under navnet *Århus Koncertkor* har nu med Aalborg By-Orkester etableret et vist samarbejde, der foreløbig har resulteret i opførelser af Rossini's *Stabat Mater* og Händel's *Messias*. I år har koret for Aalborg Teater indsunget scenemusik til Strindberg's *Et Drømmespil* og for Århus Teater Erling D. Bjerno's musik til Nordahl Grieg's *Nederlaget*. Det dirigeres af seminarielæktor Helge Jensen.

Blandt de nyere kor er *Cæciliakoret*, stiftet 1975. Dets medlemmer er studerende af alle kategorier. Repertoiret er både kirkeligt og verdsligt. Koret har sunget Bach-kantater, medvirket ved en opførelse af *Matthæuspasjonen* i foråret 1977, men også den nyere musik tilgodeses. I øjeblikket er koret således ved at instudere et bestillingsværk af Bent Lorentzen: *Tre madrigaler* (1977).

Notakoret, som ledes af Mogens Helmer Petersen,

består fortrinsvis af unge uddannelsessøgende, men står principielt åbent for alle interesserede. Repertoiret spænder vidt. Der synges rytmisk musik, politisk engageret musik og lægges vægt på det kordramatiske. Eksempelvis lavede koret i foråret en scenisk opførelse af Stravinsky's *Les Noces*, ligesom det i sommer deltog i arrangementer i Den gamle By og lavede torvemusik i Herning. Det har i år også indsunget et program med danske sange til radioen.

Motetkoret dirigeres ligeledes af Mogens Helmer Petersen. Det er nyt, stiftet 1975, og dets medlemmer er unge under uddannelse. Det er et kammerkor, hvad der naturligvis præger repertoiret. Det har sunget en del middelaldermusik, men også værker af Bernhard Lewkovitch og Zoltan Kodály.

Da *Århus Pensionistkor* startedes i 1974, var det tænkt som en terapeutisk foranstaltning; men det har efterhånden vist sig, at der er nogen, som kan bruge koret, så det også har værdi for andre end medlemmerne. Trods navnet er det ikke en betingelse at være pensionist for at blive medlem, men

Som det fremgår af dette balregulativ beskæftigede Aarhus Sangforening sig med andet end sangen; i hele foreningens levetid var der tradition for mange fester. Balregulativer som dette var ganske almindelige i foreningslivet indtil 1. verdenskrig. I regulativet nævnes flere gange »den opførende Herre« og »at opføre en Dans«. Derved forstås ikke en solodans, men at føre an i dansen og lede afviklingen af de forskellige danse. I det private selskabsliv udpegede husets frue en opførende kavalier, som så aftenen igennem var dirigenten, og den der styrede dansenes ture og rækkefølge. I foreningerne gik hvervet på skift, som det fremgår af § 4, og øverste myndighed havde balinspektøren.

Regulativ

til

Ordenens Overholdelse ved Baller og lignende Festiviteter

i

Aarhus Sangforening.

§ 1.

Bestyrelsen er den ledende Myndighed ved Baller og lignende For-
nojelser, ligesom i Foreningens andre Anliggender.

§ 2.

Til Foreningens Baller affatter Bestyrelsen en Balplan, som ophænges i
Balsalen.

Regulativet ophænges paa et i Øjne faldende Sted i Foreningens Lokale.

§ 3.

Balplanen undertegnes paa Bestyrelsens Vegne af et af de til Stede
værende Bestyrelses-Medlemmer. Den undertegnede er Bal-Inspektør, og passer
at Beslutningene vedrørende Ballet, punktlig overholdes.

§ 4.

De Medlemmer, som ønske at opføre, hvortil Enhver er berettiget, hen-
vende sig til Bal-Inspektøren derom, som da indtegner deres Navn i den Orden,
hvori de anmeldes. Indtægningen er gjælden for indtil tre Døgn, dog ikke ud
over tre Fjerdedel Time.

§ 5.

Skulde nogen paatage sig at opføre en Dans, men viser sig udrygig
dertil, skal han efter Bal-Inspektørens Ordre opføre dermed, og derefter opføre
eller besørge Bal-Inspektøren Dansen opført.

§ 6.

Ved Baller, Kopoerter og Maskerader ere Deltagerne forpligtede til at
efterkomme de af Bestyrelsen givne Forskrifter til Ordenens Overholdelse. De i
Balsalen værende, saavel dansende som enhver anden, skulle uvægerligen rette
sig efter Bal-Inspektøren og den opførende Herres Anordninger.

§ 7.

I Tilfælde af Meningsforskjel imellem Bal-Inspektøren og den opførende
Herre under Udøvelsen af deres Funktion, skal Bestyrelsens Afgjærelse tages til
Følge.

§ 8.

Ved Maskeballer kan Bestyrelsen foretre Demaskering af enkelte, naar
den maatte finde Anledning dertil; men dette skal foregaa for lukkede Døre.

§ 9.

Ingen maa, uden den opførende Herres Tilladelse, danse ud, ligesom
ingen af de dansende maa vesblåve, efter at han har givet Signal til Ophold.

§ 10.

For Overtrædelse af nogen af de i dette Regulativ givne Forskrifter,
saavel som af andre Regler til Ordenens Overholdelse, kan Bestyrelsen idomme
Boder fra 1 til 4 Kroner, i Gjentagelsestilfælde indtil 10 Kroner, eller udvise
Vedkommende af Foreningen; dog kan der appelleres til Generalforsamlingens
Kjendelse.

Vedtaget i Aarhus Sangforening den 8. Februar 1881.

Bestyrelsen.

Aarhus Amtstidende's Bogtrykker.

En af de helt centrale ting i en forenings liv var – og er det til en vis grad også i dag – den årlige udflugt eller skovtur. Også når det gjaldt udflugter, var sangforeningerne at finde blandt de mest aktive. Billedet her viser Arbejdersangforeningen på udflugten til Grejsdalen ved Vejle, sommeren 1901. Det er ret usædvanligt, at man tog så langt væk. De fleste Århusforeninger foretrak udflugtsmål i byens nærmeste omegn, og hvis man endelig tog længere væk, var Himmelbjerg og Silkeborg-søerne det foretrukne sted.

Hilsen fra Grejsdalen

gennemsnitsalderen i koret ligger på omkring 70 år. Ikke desto mindre er mødeprocenten for korets 35 medlemmer ved den ugentlige prøve på 90. Ud over den faste prøve holder de enkelte stemmer på eget initiativ også en stemmeprobe hver uge. Repertoiret er næsten udelukkende dansk musik, små motetter o. lign. Koret har givet en del små koncerter på plejehjem og i pensionistklubber og er altid klar til at rykke ud, hvis der bliver kaldt.

Rundhøjskolens Forældre- og Lærerkor blev oprindeligt etableret med det ene formål at synge kantate ved skolens indvielse i 1966; men interessen for koret viste sig meget stor, og det har da siden, under skoleinspektør Peter Pedersens ledelse, fungeret som en musikalsk kontakt mellem skole og hjem. Man har i de senere år blandt andet sunget udtog af musikforestillinger som *Nei*, *Nøddebo Præstegård* og *Sommer i Tyrol*.

Folkemusikskolens pige- og drengekore må også omtales. Det er oprettet i 1946, og siden da har mange århusianske børn her fået vakt en interesse for korsangen, som senere er kommet voksekorene til gode. Koret er siden 1955 blevet ledet af Vagn Pedersen. Blandt mange aktiviteter kan nævnes, at det traditionelt har medvirket ved Den jydsk Opera's forestillinger, når der har været behov for børnekore (Boheme og Carmen). Siden 1972 har skolen også haft et ungdomskor, der dirigeres af Vagn Pedersen.

I byens kornliv indtager skolekorene en fremtrædende plads. Et eksempel – blandt mange – er *Samsøgade Skoles børnekore*, der ledes af Erik Bak Nielsen. Koret har ca. 45 medlemmer, der spænder over 4.-10. årgang. Af repertoiret kan nævnes en århusi-

ansk førsteopførelse af Benjamin Brittens store værk for børnekore, *A Ceremony of Carols* (1972) og – i samarbejde med Århus By-Orkester og børnekore fra Rundhøjskolen og Hasle skole – en dansk førsteopførelse af *Childrens Crusade*, ligeledes af Britten (1975). Da Danmarks Radio i 1973 stoppede 'Sangerdyst fra kyst til kyst' tog Samsøgade Skoles børnekore og Erik Bak Nielsen initiativet til en videreførelse af arrangementet af dyst nr. 16, 17 og 18. Nu har en komité af korledere overtaget arrangementet af dyst nr. 19, der i øjeblikket er tilmeldt 82 skolekore fra hele landet.

Som det fremgår af oversigten spænder korarbejdet i Århus over et meget bredt spektrum; der er virkelig noget for enhver smag. Generelt kan man sige, at der medlemsmæssigt har været en voldsom stigning i de sidste 10 år. Denne stigning har først og fremmest gavnet de blandede kor, hvorimod mandskorene har haft problemer med at skaffe den ønskede tilgang.

J. B. & L.-H. W.

Valget 1977 – lokalt set

Da statsminister Anker Jørgensen den 22. januar afbrød forligsforhandlingerne og udskrev valg til den 15. februar, blev der travlhed på de århusianske partikontorer. Omkring en trediedel af kandidaterne fra valget i 1975 genopstillede ikke, og flere af partierne var langt fra færdige med at udpege og opstille kandidater i alle opstillingskredse.

Dette i forbindelse med den korte valgkamp kom til at sætte sit præg på kandidaternes valgkampagner. Specielt de nye kandidater måtte gøre en kraftig indsats for at blive kendt af vælgerne. Flere af dem kørte personlige kampagner på strøget, i butikscener og på arbejdspladser, og »Stiften« var i højere grad end ved tidligere valg præget af et stort antal annoncer for de enkelte kandidater.

Hertil bidrog også, at der ikke i så stort omfang som tidligere blev holdt fælles vælgermøder med repræsentanter for alle partier. Ved enkelte møder, bl. a. på Ravnsbjergkollegiet og i Kongreshuset, diskuterede kandidater fra 5 eller 6 af de i alt 12 partier, men oftest arrangeredes valg møderne som duelmøder eller med kandidaterne fra et enkelt par-

ti. Det sidste var tilfældet på de to største vælgermøder i byen, kommunisternes i Vejlbj-Risskov Hallen den 13. og socialdemokraternes traditionelle afslutningsmøde i Stadionhallen aftenen før valget. Begge af disse samlede omkring 2000 deltagere.

Af kommunens 174.109 vælgere havde 5.433 allerede stemt pr. brev før valgdagen. Til disse hørte bl. a. patienterne på byens hospitaler og plejehjem. I løbet af valgdagen mødte yderligere 150.114 op på de i alt 44 afstemningssteder, der findes rundt i kommunen, og stemmeprocenten nåede i Århus op på 89,3, godt en halv procent over landsgennemsnittet på 88,7.

Resultatet af valget i Århus den 15. februar fremgår af tabellen overfor, hvor til sammenligning også er anført partiernes andel af stemmerne ved valget i januar 1975.

Der er foregået betydelige ændringer i partiernes indbyrdes styrkeforhold mellem de to valg. Hovedtendensen i forskydningerne her har haft samme retning som på landsplan, men for nogle af partierne har frem- eller tilbagegangen i Århus dog været væsentlig anderledes end i partiets samlede landsresultat.

Blandt de partier, der styrkede deres stilling ved valget, havde socialdemokrater, konservative og centrum-demokrater en fremgang i Århus, der stort set lå på linie med udviklingen på landsplan. Venstresocialisterne, der ved valget i 1975 havde dobbelt så stor andel af stemmerne i Århus som i hele landet, fik yderligere styrket deres position i byen. Deres stemmefremgang her var betydeligt stærkere end i resten af landet, mens det modsatte gjorde sig

Folketingsvalget i Århus 1977 og 1975

Parti	1977		1975
	Antal stemmer	%	%
Socialdemokrater	63.482	41,0	34,0
Radikale	4.634	3,0	6,8
Konservative	12.575	8,1	5,3
Retsforbundet	5.775	3,7	2,5
Socialistisk Folkeparti	10.624	6,9	7,4
Kommunister	7.811	5,1	5,6
Centrum-demokrater	8.963	5,8	2,1
Pensionistpartiet	1.141	0,7	–
Kristeligt Folkeparti	3.790	2,5	4,7
Venstre	12.286	7,9	18,0
Venstresocialister	8.970	5,8	4,2
Fremskridtspartiet	14.643	9,5	9,4

gældende for Retsforbundet og Fremskridtspartiet. På landsbasis næsten fordobledes tilslutningen til Retsforbundet, mens stigningen i Århus »kun« lå på omkring 50 %, og Fremskridtspartiet, hvis stemmetal for landet som helhed steg med omkring 7 %, fik i Århus kun ganske få stemmer flere end ved valget i 1975.

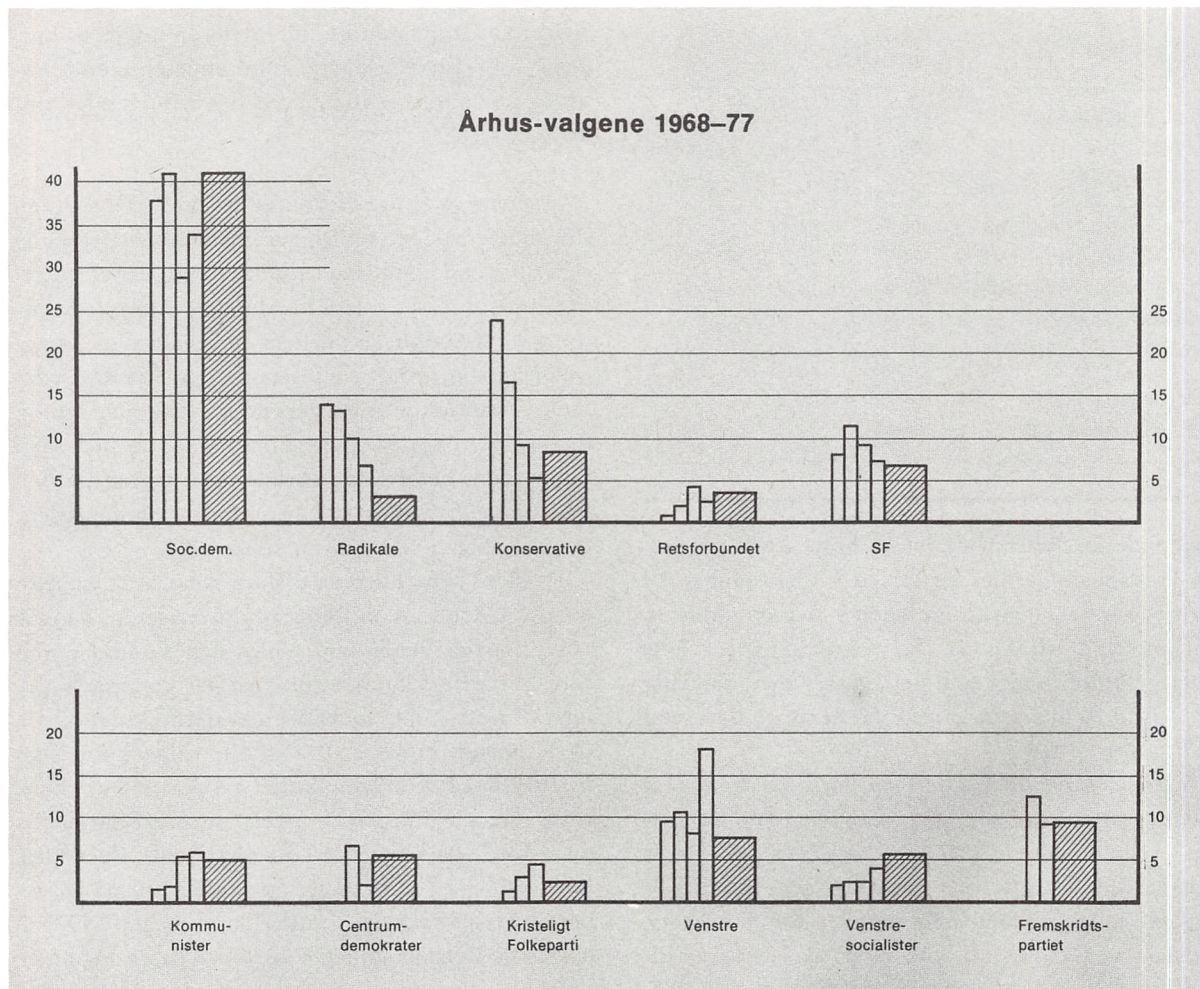
Valgets tabende partier var først og fremmest Venstre og de radikale, der mistede næsten halvdele af stemmerne i forhold til 1975-valget. Deres tilbagegang i Århus var – som det ses i tabellen – endnu stærkere, idet stemmetallet her for begge partiers vedkommende kun lå på ca. 44 % af tilslutningen ved sidste valg. Også Kristeligt Folke-

parti havde et særdeles dårligt valg i Århus. Her halveredes næsten partiets stemmetal, mens det dog samlet nøjedes med at miste godt en trediedel af stemmerne. For SF var tendensen modsat. På landsplan gik partiet 20–25 % tilbage, mens tabet i Århus var langt mindre, idet det kun udgjorde omkring 7 %. Endelig havde kommunisterne en tilbagegang på omkring 10 % såvel her som i landet som helhed.

I de senere år er der blevet talt og skrevet meget om de mange vælgervandringer mellem partierne og den tiltagende politiske ustabilitet. Og der er vitterligt inden for det sidste tiår foregået store forskydninger i de politiske partiers styrkeforhold. Svingningerne i partiernes stemmeandel har været betydelige overalt i landet, men der er dog en ikke uvæsentlig forskel på, hvorledes udviklingen har formet sig i landet som helhed og i Århus. Oversigten på den følgende side viser de enkelte partiers stemmeprocenter ved valgene her i byen siden 1968.

De store svingninger i tilslutningen til de enkelte partier i Århus, som fremgår af oversigten, har for nogle partier nogenlunde fulgt den samme rytme som partiernes landsresultater. Det kommer tydeligst til udtryk hos socialdemokraterne, de radikale og Kristeligt Folkeparti. Ved alle valgene fra 1968 til 1977 har Socialdemokratiet i Århus således konstant ligget 3–4 % over partiets landsresultat, mens de radikale og Kristeligt Folkeparti ved valgene her har fået ½–1 % lavere stemmeandel end på landsbasis. Med en enkelt undtagelse – valget i 1973 – har også Retsforbundet konstant haft en stemmeprocent i Århus på omkring ½ over landsgen-

På figuren er angivet de enkelte partiers stemmeprocenter i Århus kommune ved folketingsvalgene i 1968, 1971, 1973, 1975 og 1977 (fra venstre mod højre). Enkelte småpartier er ikke medtaget: Liberalt Centrum (1,9 %) og De Uafhængige (0,5 %), der deltog i valget i 1968, samt Pensionistpartiet, der ved valget i 1977 fik 0,7 % af stemmerne.

nemsnittet. Som det ses, har socialdemokraterne i Århus igen overvundet tabene ved de dårlige valg i 1973 og 1975 og ligger nu efter valget omkring 3 % over valresultatet i 1968. Det samme gælder Retsforbundet, mens derimod de radikales stemmeandel har været i konstant og stærk tilbagegang. Partiets andel af stemmerne er nu på mindre end en fjerdedel af tilslutningen for ti år siden.

Af de borgerlige partier har de konservative haft den stærkeste tilbagegang i tiårsperioden. Partiet har tabt endnu mere terræn end på landsplan, idet de konservative i 1968 stod stærkt her (4–5 % over landsgennemsnittet), mens deres stemmeandel nu ligger lidt lavere end i landet som helhed. Venstre har derimod i forhold til landsresultatet gradvis forbedret sin position i byen. I 1968 lå partiets Århus-resultat på godt halvdelen af landsresultatet, i 1977 på omkring $\frac{2}{3}$ heraf. Det nye højrefløjsparti, Fremskridtspartiet, har siden oprettelsen i 1973 ligget svagt med 4–5 % lavere stemmeandel her end i resten af landet.

Venstrefløjen har styrket sin position i byen i det forløbne tiår. Stærkest har fremgangen været for Venstresocialisterne, hvis stemmeandel i Århus i 1968 lå på linie med landsgennemsnittet, men nu er steget til mere end det dobbelte (5,8 mod 2,7 %). Hos kommunisterne stemmer fremgangen mere overens med partiets generelle stemmeudvikling, men såvel dette parti som SF, der ved de seneste valg har haft en mindre tilbagegang, har fået en forholdsvis stærkere position i Århus.

De store svingninger i de enkelte partiers styrkeforhold i denne periode giver dog let et overdrevent indtryk af ændringerne i den politiske holdning. På

Trækplasteret ved kommunisternes afsluttende valgmode i Vejby-Risskov Hallen skulle naturligvis være partiformand Knud Jespersen, men han måtte i sidste øjeblik melde afbud på grund af vintervejret. Det var derfor de lokale kandidater, der satte punktum for valgkampen på det store og festlige valgmode. Af disse ses på billedet Bent Gammelgård, Bernard Jeune samt Gurli og Freddy Madsen.

(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

landsbasis har de socialistiske partier mellem 1968 og 1977 fået en samlet stigning i stemmeprocenten på omkring 4 (fra ca. 43 % til 47 %), mens højrefløjen (her betragtet som Venstre, Konservative, Uafhængige og Fremskridtspartiet) er gået tilsvarende tilbage fra ca. 39 % til 35 %; de forskellige små midterpartier (Retsforbundet, Radikale, Centrum-demokrater og Kristeligt Folkeparti) har

samlet bevaret omkring 17 % af stemmerne. For Århus er styrkelsen af de socialistiske partier dog en del kraftigere. Deres samlede stemmeandel mellem de to valg er vokset fra ca. 49 % til 59 %. Den socialdemokratiske stemmefremgang har som på landsbasis ligget på omkring 3, mens venstrefløjs-partierne, der i hele landet kun har haft en fremgang på 1 %, i Århus har forøget stemmeandelen fra ca. 11 % til 18 %.

Ved valget i Århus amt opstillede i alt 111 kandidater fordelt på 12 partier samt en løsgænger. Blandt kandidaterne var 18 af amtets hidtidige 19 folketingsmedlemmer, idet venstremanden Bent Knie Andersen, der var blevet nyvalgt i Århus vest i 1975, ikke havde ønsket genopstilling. Af folketingsmedlemmerne genvalgte 15. Det var således tilfældet for de 6 socialdemokrater (Svend Auken, Henry Grünbaum, Karl Hjortnæs, Søren B. Jørgensen, Jens Kampmann og Otto Mørch), men partiet fik som følge af stemmefremgangen yderligere valgt en kandidat. Det nye folketingsmedlem blev den tidligere borgmester i Skanderborg, undervisningsleder Marinus Sørensen.

Trods de radikales voldsomme tilbagegang opnåede Bernhard Baunsgård, der var opstillet i Århus vest, genvalg, selv om der på forhånd havde været usikkerhed om, hvorvidt han kunne trues af østkredsens mere venstreorienterede kandidat Svend Skovmand. Denne opnåede dog kun godt og vel halvdelen af Baunsgårds stemmetal.

Hos de konservative nyopstillede Jyllands-Postens tidligere chefredaktør Ole Bernt Henriksen i Århus syd og vest. Han kunne dog ikke true partiets

hidtidige repræsentant Oluf Lowzow, der blev genvalgt, og det samme var tilfældet med Ebba Strange fra SF, kommunisten Freddy Madsen, Inger Stilling Pedersen fra Kristeligt Folkeparti, Sten Folke fra Venstresocialisterne samt Fremskridtspartiets to medlemmer John Arentoft og Børge Halvgård.

For Venstre betød den store tilbagegang derimod, at partiet i Århus amt kun fik valgt to mandater mod hidtidigt 4. Foruden Bent Knie Andersen, der som nævnt ikke genopstillede, måtte Anna Dorith Skriver forlade folketinget igen efter at have siddet siden 1975. Den største overraskelse ved valget i Århus amt var dog, at Knud Enggaard, en af Venstres ledende folketingsmedlemmer, der havde siddet i tinget siden 1964, måtte se sig slået af Knie Andersens afløser som kandidat i Århus vest, den tidligere TV-mand Uffe Ellemann-Jensen. Denne havde markeret sig forholdsvis stærkt i valgkampen som tilhænger af et bredere samarbejde mellem Venstre og Socialdemokratiet. Men om det var dette særstandpunkt, der gjorde, at han opnåede et meget stort antal personlige stemmer (næsten 11.000), eller blot hans tidligere erhverv, lader sig ikke uden videre afgøre. Udover Ellemann blev tidligere finansminister Anders Andersen genvalgt for Venstre.

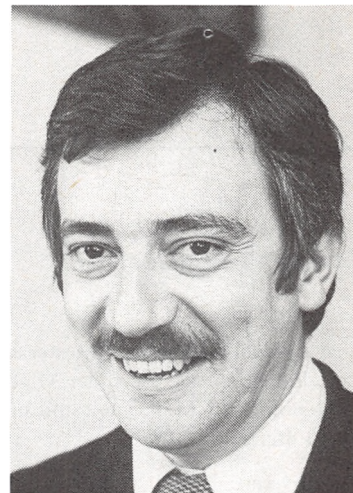
Også hos Centrum-demokraterne skete der udskiftning. Den lokale kandidat, Christian Arnfast, der havde repræsenteret partiet siden 1975, blev besejret stort af Arne Melchior. Endelig betød Retsforbundets fremgang, at dets leder, Ib Christensen, på ny blev indvalgt i folketinget, hvor han tidligere har været medlem 1973–1975.

E.K.J.

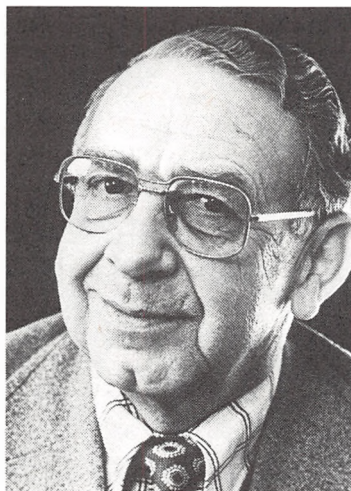
**Direktør
Arne Melchior
Centrum-demokraterne**

**Redaktør
Uffe Ellemann-Jensen
Venstre**

**Undervisningsleder
Marinus Sørensen
Socialdemokratiet**

**Psykotekniker
Ib Christensen
Retsforbundet**

Sporten 1977

Stævnekalender 1977

23. januar

Ved de uofficielle danske mesterskaber i indendørs atletik vinder Michael Henningsen, AGF, kuglestød med 16,30 meter.

5.-6. februar

Britta Agerskov, Århus Damekegleklub, vinder to danske ungdomsmesterskaber. Hun bliver individuel mester ved at vinde med 1055 points, og sammen med Inge Merete Krogh vinder hun parmesterskabet med 1995 points.

14. februar

Steen Pedersen, ABC, bliver jysk mester i fri carambole-billard i mesterrækken. I Århus Billard Clubs lokaler vinder han foran klubkammeraten Bent K. Pedersen og Ole Hansen, ABK 31, Ålborg.

26.-27. februar

Århus får fem jyske mesterskaber i bowling, 380 deltagere dyster i bowlinghallen i Eckersbergsgade.

Viby Bordtennisklub er nu i første division efter en sejr på 8-2 i topopgøret på udebane mod Kildeskoven; holdet kan tåle nederlag på 0-10 i de sidste to kampe.

5.-6. marts

DSB/ASF bliver, sammenlagt, jysk mester i skydning. Mesterskaberne bliver afviklet i Skytternes Hus.

19.-20. marts

Vægtløfteren Henri Høeg, Århus Atlet Klub, bliver dansk mester i letsværvægt i både stød og tokamp.

Keld Jensen, FAK, bokser sig til det danske mesterskab i fluevægt. FAK har hermed fået sin første mester siden 1958.

Claus Pedersen, MBK, vinder som ventet det danske mesterskab i bordtennis. Det er Claus Pedersens 8. mesterskab.

Det er ikke så sært, de ikke vil gøre det gratis mere. Billedet viser en dramatisk situation fra den formentlig sidste fodboldsæson på amatørplan. Det er taget grundlovsdag, da B 1901 var på besøg hos AGF og fik 1-1.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

27. marts

Skovbakken får sin første danske me-
ster i brydning siden 1946. Vagn Ny-
gård vinder over John W. Pedersen,
Helsingør.

27. marts

2300 gymnaster og næsten lige så
mange tilskuere oplever Århus Amts
Gymnastikforenings opvisning i Sta-
dionhallen.

24. april

Århus 1900 vinder Skovbakkens tra-
ditionelle Skøjtesø-stafet. Skovbak-
ken slutter som nummer to, og Århus
Fremad kommer på tredjepladsen.

7.-8. maj

Århus Sportsdancerforening vinder
det danske mesterskab for hold.

11.-12. juni

Tikæmperen Walther Møller, AGF,
kommer for første gang over 7000
points i kampen om det danske me-
sterskab. Han opnår i alt 7132 poi-
nts, hvilket er nok til en andenplads.

18.-19. juni

Under det årlige atletikstævne,
Østersø Cup i Lübeck, præsenterer
Jesper Tørring på Jyllands hold pæ-
ne resultater med 14,5 i 110 meter
hæk og 2,12 i højdespring.

27.-28. juni

Margareta Maunsbach, Skovbak-
ken, vinder 5 guldmedaljer ved de
danske juniormesterskaber i Ran-
ders.

2.-3. juli

Jesper Have, AGF, vinder 400 meter
i 49,27 og 400 meter hæk i 54,63 se-
kunder ved de danske juniormester-
skaber på Østerbro Stadion i Kø-
benhavn.

17. juli

Århus erobrer tre ud af fire titler ved
de jyske mesterskaber i udspring fra
vippe i Videbæk.

7. august

Skytter fra DSB hjemfører alle seks
titler – tre for hold og tre individuelle
– ved de jyske mesterskaber på 50
meter salonriffel i Vejlbjby-Risskov
Centret.

Det er snart længe siden, byens
håndboldhold har gjort videre væsen af sig i
turneringen. Det blev dog til en fjerdeplads i
1977 for Århus KFUM, der her ses i kamp
med sølvvinderne fra Holte.
(Foto: Jens-Kristian Søgaard)

20. august

Susanne Nielsson vinder sølv i 200
meter brystsvømning ved europame-
sterskaberne i Jönköping i Sverige.

21. august

5100 tilskuere på Stadion ser AGF
vinde 3-0 over de danske mestre i
fodbold, B 1903.

3.-4. september

Atletikpigen Jane Thomsen, AGF, bliver bedste århusianer ved de danske ungdomsmesterskaber i Ålborg. Hun får guldmedalje i 800 meter og 400 meter løb, sølv i 200 meter og bronze i 100 meter for 17-18 årige.

4. september

9983 gennemfører Marselisløbet, mens ca. 25.000 tilskuere ser til uden for afspærringerne ved Tangkrogen.

6. november

Skovbakkens 2. divisionshold i fodbold taber 1-3 i Sundby Idrætspark mod Fremad Amager – men rykker alligevel op i 1. division.

19.-20. november

Henrik Fahrenholz og Poul Nielsen, Højbjerg Badmintonklub, står for en af de største overraskelser ved de nordiske mesterskaber i Greve-Hallen. I Herredouble spiller de sig frem til semifinalerne.

27. november

Weltevægteren Brian Iversen, Århus AK, vinder sin syvende sejr i denne sæson, da han ved det internationale boksestævne i Horsens vinder med dommerstemmerne 2-1 over englænderen Roy Hutchison.

10.-11. december

Århus Skøjteklub sikrer tre guldmedaljer og én sølv ved de jyske mesterskaber i kunstskejteløb i Odense.

Turneringsresultater

Atletik

- 1. division herrer (9 hold)
Skovbakken nr. 1.
AGF nr. 4
- 1. division damer (9 hold)
Skovbakken nr. 8
- 2. division herrer (9 hold)
Århus 1900 nr. 3
- 2. division damer (9 hold)
Viby nr. 4

Badminton

- 1. division (8 hold)
Højbjerg nr. 5
- 2. division (8 hold)
Århus BK nr. 6

Basketball

- 1. division herrer (10 hold)
Skovbakken nr. 6
Viby nr. 8
AUS nr. 10
- 1. division damer (8 hold)
Skovbakken nr. 5.
Åbyhøj nr. 6.
Viby nr. 8.
- 2. division herrer (10 hold)
Åbyhøj nr. 8.

Bordtennis

- 1. division herrer (8 hold)
MBK nr. 5.
- 1. division damer (8 hold)
Viby nr. 6.
Rytterparken nr. 7.

- 2. division herrer (8 hold)
Viby nr. 1.
Rytterparken nr. 8.
- 2. division damer (8 hold)
Vejlby nr. 2.

Bowling

- 1. division herrer (8 hold)
Viking nr. 3.
- 1. division damer (8 hold)
Puds nr. 2.

Cricket

- 1. division (12 hold)
Århus nr. 3.

Fodbold

- 1. division (16 hold)
AGF nr. 9.
- 2. division (16 hold)
Skovbakken nr. 2.
IHF nr. 9.
- 3. division (16 hold)
AIA/Tranbjerg nr. 14

Firmafodbold

- Århus Stiftstidende nr. 1

Håndbold

- 1. division herrer (12 hold)
Århus KFUM nr. 4.
Skovbakken nr. 6.
Viby nr. 12.

- 1. division damer (10 hold)
AIA/Tranbjerg nr. 4.
Skovbakken nr. 9.
- 2. division herrer (12 hold)
AGF nr. 3.
AIA/Tranbjerg nr. 12.

Ishockey

- 2. division (6 hold)
Skovbakken nr. 4.

Tennis

- 1. division (6 hold)
Århus 1900 nr. 4.
- 2. division (6 hold)
Brabrand nr. 1.
AGF nr. 4.

Volleyball

- 1. division herrer (10 hold)
ASV nr. 5.
IHF nr. 7.
- 1. division damer (9 hold)
ASV nr. 2.
Skovbakken nr. 9.
- 2. division herrer (10 hold)
Skovbakken nr. 9.

Vegløftning

- 1. division (10 hold)
Århus AK nr. 5.

Byens sygehuse – før og nu

Sygehusspørgsmål har i det forløbne år talrige gange præget dagbladene. Avislæserne har bl.a. set, at Amtsrådet har givet en større bevilling til Amtssygehusets store udvidelse »Behandlingsbygning Øst« og 26,5 mill. kr. til en nybygning til Thoraxmedicinsk afdeling på Kommunehospitalet. Endelig har man måske også bemærket, at Ortopædisk Hospital ved årsskiftet overgik til Amtskommunen, hvorefter områdets hospitalsvæsen – der har meget forskellig baggrund – er samlet under Amtet.

Den største sygehusnyhed var dog nok meddelelsen om, at Amtsrådet i august vedtog at købe en grund af Kommunen – Kirstinesminde Flyveplads – til opførelse af et nyt stort sygehus, der på længere sigt skulle gøre det muligt at nedlægge nogle af Amtskommunens ældste og mindste sygehuse.

På baggrund af denne udvikling er det rimeligt nok at se på, hvordan og hvornår områdets sygehusvæsen opstod, og hvorledes det voksede frem til det, der i dag administreres af Århus Amtskommunes Sygehusvæsen.

Ældst er det såkaldte Århus Hospital i Frue Kloster, der har rødder helt tilbage til reformationstiden i 1500-årene. Som sygehusinstitution var det dog radikalt forskelligt fra det, vi i dag forstår ved dette begreb, for stiftelsen var alene for hjemløse og fattige, som under sygdom ikke kunne blive plejet andre steder. Hospitalet har naturligvis i sin lange historie undergået talrige ændringer, inden

Epidemi- og karantænehospitalet fra 1874 lå endnu i 1890'erne, da dette fotografi blev taget, uden for byen. Der er landligt præg over omgivelserne; i baggrunden ses Ny Munkegade og Domkirken. I 1892 blev epidemihuset sat i beredskab, idet der var frygt for en koleraepidemi. Der blev opført isolerede barakker til indkvartering af ligbærere, men da epidemien udeblev, blev de 10 ligbærere hospitalets eneste indkvarterede.

Amtssygehuset ved Godthåbsgade på Frederiksbjerg var byens stolthed i 1880'erne. Bygningen var på to etager foruden kælder og kvist. Køkken, vaskeri, værelser for tyende, desinfektionsovn og varmeinstallationer var indrettet i kælderen. I stueetagen havde »økonomen« sin lejlighed på 3 værelser. Resten af bygningen var optaget af 15 sygeværelser med plads til 30–40 patienter, 2 sindssygestuer, en operationsstue samt badeværelse.

man i 1856 – ved en fundatsændring – vedtog kun at give plads til 16 »fruentimmer« og 12 »mandfolk«, der skulle have en alder af mindst henholdsvis 50 og 60 år. Her kunne de få husly, varme, lys, vask, klæder og underhold samt lægehjælp og medicin – og de kunne blive her, til de døde. Dette sidste forhold gav bl.a. grundlag for den folkelige opfattelse, som det i hele det 19. århundrede var vanskeligt at få udryddet: at man kom på hospitalet for at dø.

Spiren til det moderne hospitalsvæsen kan således ikke hævdes at være kommet fra Århus Hospital. Sygehuse, betragtet som behandlingsanstalter, kendes nemlig først fra midten af det 18. århundrede i Danmark, og baggrunden var bl. a. frygten for den veneriske syge. Et klart udtryk for denne angst kom til udtryk i, at soldater fik udleveret en lille tryksag om »Kjendemærker på den veneriske sygdom«, så de straks, hvis de konstaterede ét af disse tegn, kunne søge råd hos distriktets »physicus« eller »chirurg«; han ville helbrede den pågældende for offentlig regning, og herunder eventuelt kræve indlæggelse – men der var kun få sygehuse. Således kun 6 i Jylland i begyndelsen af det 19. århundrede.

Det ene lå i Århus og var i 1789/90 blevet til på initiativ af stiftsamtmænd Ove Høegh-Guldberg, der købte ejendommen Rosensgade 11 for at indrette den til hospital. I sin argumentation for købet henviste han til, at man »flere gange havde været i forlegenhed med de veneriske«, hvorefter han fortsatte med at understrege, at den indkøbte bygning ville være særdeles velegnet som hospital – ikke mindst fordi den lå ved siden af distrikts-kirurgens bopæl. Købet blev for 3/4 vedkommende finansieret ved et lån fra Århus Hospital, der fik pant i ejendommen, og i øvrigt skulle det nye sygehus være fælles for købstad og amt, således at byen disponerede over 1/4 af sengene og amtet over de resterende.

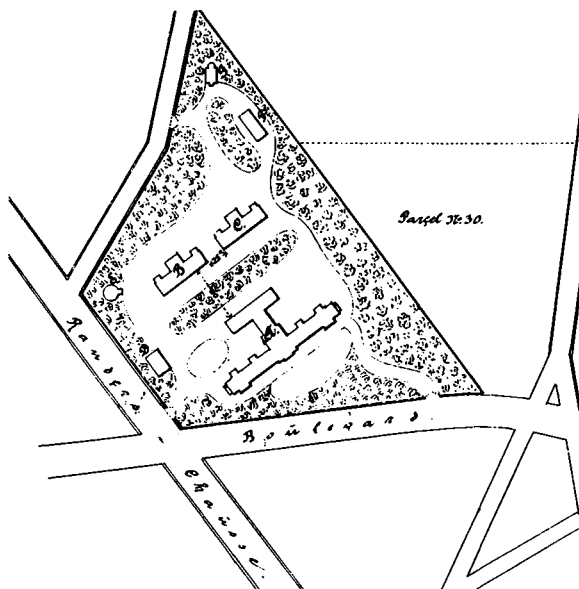
Ejendommen i Rosensgade rummede kun to kamre for syge, og heraf kan man slutte, at der har været én sygestue for mænd og én for kvinder og i alt næppe 20 senge. De primitive forhold fremgår i

øvrigt af en beskrivelse fra 1821; den fortæller, at der kun én gang om måneden blev lagt rent på sengene, samt at der dagligt skulle betales 24 sk. for en syg.

I 1829 flyttede hospitalet, der gik under betegnelsen »Byens og Distriktets Sygehus« til Vester-gade 51, og nogle år senere karakteriseres det som »hensigtsmæssigt indrettet med høje luftige værelser og gode sengesteder foruden at det havde et velfor-synet inventarielkammer«. Denne karakteristik ud-dybes med oplysninger om, at der i gården var lighus og vaskehus med badekar samt et »bin-dingsværks lokum«. Man havde nu 28 senge og behandlede årligt omkring 52 patienter med et personale, der bestod af en »sygevogterske« og en tjenestepige. Lægen – den lokale stiftsphysikus – kunne tilkaldes.

De offentlige omkostninger til sygehuset var særdeles beskedne. I 1845 viser kærnerregnska-berne, at udgiften til »Syges Kuur« var 279 Rd, og det var væsentligt mindre, end hvad der medgik til byens renovation. Det ses også, at den almindelig-ste grund til indlæggelse fortsat var den »venere-iske«. Måske var det derfor, at hospitalet ikke nød særlig opmærksomhed fra offentligheden.

Først i 1853 – under den store koleraepidemi – blev det klart, at hospitalskapaciteten var for lille, og der blev følgelig etableret et midlertidigt lazaret i Dynkarken i en gammel realskole, hvis klassevæ-relser blev indrettet til sygestuer. Da huset imidler-tid viste sig velegnet, flyttedes hospitalet to år se-nere hertil, hvor der ligeledes kunne disponeres over 28 sengepladser. Flytningen betød samtidig, at det gamle sygehussamarbejde mellem amt og køb-

Således forestillede arkitekt Thomas Arboe sig i 1890 situationsplanen for det nye Kommunehospital. Herfra og til den endelige plan blev der kun mindre ændringer; således blev de små bygninger flyttet fra arealet mod Randersvej til den modsatte side.

Bogstaverne dækker over følgende:

A: Hovedbygning. B og C: Epidemibygninger. D: Forvalterbolig. E: Ishus. F: Desinfektions- og vaskerbygning. G: Lighus med obduktionsstue. På trods af store ombygninger og moderniseringer har hovedbygningen bevaret sin oprindelige sydfacade ned mod byen.

stad blev opgivet, og i begyndelsen af 1856 stod »Århus nye Sygehospital« færdigt til brug, alene for byens borgere, men var der plads, modtoges også patienter fra amtet.

Bygningen var på to etager, grundmuret, tegl-hængt og med 11 fag vinduer. Det gav plads til 6

Fra dette store komfur blev maden leveret til patienterne på Kommunehospitalet ved århundredskiftet. Det var indrettet efter de mest moderne principper, og der var såkaldte »ringhuller« i den svære støbte plade, så der kunne koges med dybe, store kar. De store institutionskomfurer var i øvrigt ofte lavet efter mål, og almindeligvis var de, som her, omgivet af et messinggælender.

stuer i hver etage, hvoraf de to var enestuer. Hertil kom en operationsstue, og én eller to stuer til dagvagt og pigen. Endelig havde man på loftet indrettet yderligere to sygestuer med tagvinduer. Selv om det gav dårlige lysforhold, betød det ikke så meget sammenholdt med de øvrige sygestuer, idet de alle lå mod nordvest og til gården. Køkken og rullestue var indrettet i en sidebygning mod gården; her stod også hospitalets træbadekar, ligesom

der var opført et brændselsrum, vaskehus, obduktionsstue og retirader.

Den 6. juni 1856 kunne borgerne i Stiftstidende læse, at det »Aarhus Kjøbstad tilhørende Sygehospital« var færdigindrettet, hvorfor man offentliggjorde hovedpunkterne i dets reglement, der i øvrigt blev udvidet og suppleret i 1869.

Det indledtes med den understregning, at hospitalet var for »legemlig syge«, og kun sådanne, som lægen ikke anså for »skadelig for andre syge«. Denne begrænsning i patienttallet mente man at kunne gøre, efter at staten i 1852 havde etableret Jydske Asyl i Risskov, hvortil kunne henvises patienter, der led af sindssyge.

Patienterne var inddelt i to klasser, og prisen var henholdsvis 7 Mk. og 4 Mk. daglig. For den højere pris fik man eneværelse, mens værelserne for 2. klasse var fælles for flere. Før man i det hele taget kunne indlægges, skulle der ske anmeldelse til hospitalets inspektør, og der skulle stilles kaution, som inspektøren i hvert tilfælde skulle vurdere. Var denne ikke tilfredsstillende, skulle der ske anmeldelse til fattigvæsenet inden indlæggelsen. Betalingsspørgsmålet var imidlertid ikke afklaret hermed, for skulle der opereres, måtte der yderligere erlægges betaling »efter billighed« til lægen. Herfra var dog undtaget dem, der var indlagt for fattigvæsenets regning og af kommunerne fra amtsråds kredsen. Reglementet var i det hele taget så effektivt og betalingen så rigelig, at Kommunen i flere år havde et mindre overskud på sit sygehus.

Den overordnede ledelse af sygehuset var lagt i hænderne på et sygehusudvalg, der i »alle måder skulle overvåge hospitalets drift« og aflægge rap-

port til byrådet. Som konsekvens heraf blev der årligt udarbejdet regnskaber og lister over inventar. Det fremgår af dette materiale, at der fortsat ikke var nogen egentlig læge normeret til hospitalet, men at »den for byen ansatte læge tillige var læge ved hospitalet«, og herfor fik han årligt 200 rd. Lønningsregnskaberne viser yderligere, at personalet bestod af 2 »økonomaer« (senere kaldt økonoma og oversygevogter) samt en inspektør. Senere nævnes også 2 diakonisser.

De årlige inventarlistere giver et stærkt indtryk af sygehusvæsenet. Listerne fra 1867 fortæller, at man havde træinventar til 63 »sengesteder«, men blot 26 dyner; til gengæld 142 uldne tæpper og talrige skråmadrasser. Der var også 44 fruentimmer nattøjer, og herefter nævnes bygningens 12 rullegardiner. Man kan danne sig et vist indtryk af sygestuerne, når man erfarer, at listerne opregner 61 småborde og talrige taburetter, og hører, at der var 34 spyttebakker af jern – mindst én til hver stue. Tranlamper og tællelys oplyste det sparsomme indbo.

Listerne er meget detaljerede, hvilket fremgår af, at der nævnes 200 klemmer og 6 musefælder, 2 rottesakse samt et flueskab i kælderen. Hospitalet havde også inventar til patienternes underholdning: to dominospil, 4 dambrætter og 27 bind rejsebeskrivelser + 15 eksemplarer af spisereglementet og Efterretninger for Syge.

Blandt det lægelige inventar opregnes ét operationsbord, 8 læderremme og »5 maskiner« til benbrud, og til brug efter operation – 4 par krykker. Endelig nævner listerne også glas og porcelæn, der blev vedligeholdt af økonomaen mod en fast årlig

Kommunehospitalets gange var ved århundredskiftet udstyret med pottplanter, spytbakker, gaslamper og plakater, der henvendte sig til såvel patienter som besøgende. Det oplyses her, at det er forbudt for de besøgende at medbringe drikkevarer, kager, frugt og deslige til patienterne. Endelig skulle alle iagttage, at der ikke måtte spyttes uden om spyttebakkerne.

godtgørelse. Der var tale om 29 vandfade, 60 kammerpotter og 50 madskåle.

Samtiden fandt ikke sygehuset særlig tiltalende. Det var en lang, kedelig rød bygning med kun nødtørftigt udstyrede sygestuer, sådan som inventarfortegnelsen fortæller. Det kan derfor ikke undre, at folk »strittede mod at blive smækket på sygestuen«, som man populært kaldte en hospitalsindlæggelse. Mange af patienterne blev indlagt for fattigvæsenets regning på trods af, at fattigvæsenet siden opførelsen af Fattiggården mod Vester Allé

1869/70 selv disponerede over sygestuer med plads til 30, mens byens sygehus i 1880 kun havde plads til 50.

Bevarede patientlister giver et klart indtryk af, hvor længe en indlæggelse varede. I 1866 var der 270 patienter indskrevet, og nedenstående tabel viser, at halvdelen af patienterne var indskrevet mindre end 10 dage. Det betød dog ikke, at de var helbredte, men bag den store andel af korte indlæggelser skjuler sig mange dødsfald. Det forklarer nok til dels folks angst for at komme på sygestuen.

Indlæggelsernes varighed på Århus Sygehospital 1866

<i>Dage</i>	<i>%</i>
-5	6,3
6-9	44,1
10-14	7,8
15-19	11,1
20-24	4,8
25-29	5,2
30-	20,7
Total	100,0

I Dynkarken blev patienter med kopper og kolera ikke modtaget. De var henvist til Epidemi- og karantænehospitalet, der blev opført 1874 ved »Galgebakken på den såkaldte Rakkertoft«, som det siges i en samtidig vejviser. Det var på den plads, hvor Munkegades skole siden blev opført. Med sine sidelænger lignede komplekset en lille landejendom. Her var der plads til 32 patienter, men i det daglige førte epidemihospitalet en upåagtet tilværelse,

og i 1912 blev det nedlagt og erstattet af Marselisborg Hospital.

Billedet af byens sygehuse er ikke komplet uden at nævne det største af dem alle: Garnisonssygehuset i Valdemarsgade. Det var opført af Kommunen i 1877 og blev taget i brug året efter. Det havde 100 sengepladser og skulle betjene den store militærforlægning i byen. Det afløste i øvrigt et ældre militært sygehus i Frederiksgade.

Det er allerede nævnt, at etableringen af det nye hospital i Dynkarken betød, at det snævre samarbejde mellem amt og købstad ophørte, og det inddebar naturligvis, at amtet selv måtte etablere et sygehus.

Først efter langvarige forhandlinger kunne amtet den 1. juli 1882 åbne sit eget nyopførte hospital for enden af Godthåbsgade på Frederiksbjerg. Det var blevet lagt her, fordi »ingen larm fra den nære by kunne nå hertil« – «og den landlige beliggenhed ville i sig selv være et sundt opholdssted«. Hospitalet var opført efter tegninger af arkitekt Thomas Arboe, der senere kom til at stå for opførelsen af adskillige sygehuse.

Amtssygehuset blev siden udvidet adskillige gange, særlig stærkt i 1907, da der blev opført en stor bygning ud mod Ingerslevs Boulevard.

Utilfredsheden med Kommunens gamle hospital blev naturligvis stærkere efter åbningen af Amtssygehuset. I 1888 udtalte daværende stiftsfysikus Bünger sig hårdt om det gamle i Dynkarken. Efter en forholdsvis høflig indledning nævnedes han en række konkrete kritikpunkter,

... således sygehusets beliggenhed ved foden af en skråning med sygestuer vendende mod nordvest; mangel på kældre, gamle kak-

kelovne og mangel på ventilationssystem, hvoraf følgen er, at alle sygestuer er mørke, mangler tilstrækkeligt sollys, og at ydermurene i stueetagen stadig er fugtige og luften allevegne mindre god. Desuden mangler der forskellige nødvendige rum såsom en rummelig lys og velindrettet operationsstue, et modtagelsesværelse med tilhørende baderum for nyankomne patienter, værelser til betjeningspersonalet, tekøkkener, lettilgængelige velventilerede retirader, skyllerum m. m.

Sådan fortsatte han sin skrivelse til sygehusudvalget, som ydermere selv i Sygehospitalets årsberetninger kunne se den alvorlige baggrund for udtalelsen. I året 1889 havde patienttallet været 940 med et gennemsnit på 51 patienter pr. dag. Til dette tal skulle egentlig lægges alle de patienter, som hospitalet af pladsnød havde måttet henvise til det nye amtssygehus. Ganske vist var sygekapa-citeten blevet udvidet med 20 senge efter købet af et såkaldt Døckersk filtelt, som var opstillet i hospitalshaven, men situationen var på længere sigt uholdbar. Endelig i 1889/90 vedtog Byrådet at bede arkitekt Arboe om at udarbejde planer og overslag til et nyt hospital.

Den 20. oktober 1893 kunne bystyret indvie det nye kommunehospital på bakken ved Randersvej. I en præsentation af begivenheden indledte en lokal journalist med at konstatere, at det var blevet så godt, fordi det var »nutidens bedst udviklede hjerner, der havde arbejdet sammen for at skaffe de sundeste og bedste resultater for dem, der trængte til lægedom og pleje.« I samme artikel blev læserne i øvrigt også oplyst om, at der til hver seng hørte et termometer og et elektrisk ringeapparat – »med et apparat for enden af en tråd.« Det blev også meddelt avislæserne, at alle lokaler i bygningen var udstyret med »gasbelysningsappa-

Det gamle sygehus i Dynkarken havde egen sygevojn, men ingen heste; dem måtte patienten eller dennes pårørende selv skaffe, f. eks. ved lån hos byens vognmænd. Senere blev sygehusenes udstyr på dette område mere komplet. Også Marselisborg Hospital, indviet 1913, havde egne sygevojn. Her ses vognporten med flere vogne samt uniformsklædte kuske.

rater,« hvoraf sygeværrelserne havde et blus fælles for hver to senge. Bygningen var indrettet sådan, at stueetagen var for mænd, mens førstesalen var for kvinder.

Lægepersonalet bestod af én overlæge og to reservelæger, der ikke måtte gifte sig. Det var der nemlig ikke plads til i de to ungarlejligheder, der var til rådighed for reservelægerne. Ved indvielsen var hospitalet monteret med 140 senge, og personalet bestod foruden af de nævnte læger til-lige af 4 sygeplejersker, en elev fra Røde Kors, 14 piger og 3 karle. Den årlige løn til overlægen var

3.000 kroner, mens reservelægerne fik henholdsvis 900 og 600 kroner samt »fri station«. Byggeomkostningerne løb op i godt ½ mill. kr.

I november 1893 blev det nye Kommunehospital, som det officielt blev kaldt, taget i brug, idet 35 patienter blev overflyttet fra det gamle hospital.

Det nye Kommunehospital medførte en stærk forøgelse af hospitalskapaciteten i byen. Nedenstående tabel viser situationen ved århundredskiftet.

Kommunehospitalet havde de fleste indlæggelser, men i øvrigt er tabellens tal påfaldende forskellige. Således var den gennemsnitlige sygetid for de udskrevne kortest på amtssygehuset og længst på fattigvæsnets sygestuer. På amtssygehuset havde man omvendt det største antal sygedage for de patienter, der døde, mens kommunehospitalet her fremviste det laveste tal.

Medicinalstatistikken fortæller, at der blev udført flest operationer på amtssygehuset, mens kommunehospitalets tal – 334 – var en smule lavere. Statistikken opregner mave-, hals-, og brokoperationer og amputationer. På dette område er billedet nogenlunde ens for de to store hospitaler, mens der intet oplyses fra fattigvæsnets sygestuer. Men her fortæller lægens ekstraforplejningsbog til gengæld, at han søgte at helbrede med ekstra rationer af sødmælk og æg – eller hvad der gik oftere på: sodavand, cognac og portvin.

Det offentlige sygehusvæsen blev på væsentlige områder suppleret af et privat. En række af byens speciallæger havde egne sengeafsnit. Øjenlæge Eriksen havde i året 1900 haft 300 patienter indlagt på sin klinik, og de havde i gennemsnit ligget

Hospitalsstatistik for året 1900

Hospital	Antal Indlæggelser	Sygedage for Udskrevne	Døde
Kommunehospitalet	1791	38,8	19,6
Fattigsygehuset	109	126,5	29,2
Amtssygehuset	760	28,3	31,6

Kilde: Medicinal-Beretning 1900, s. 188.

23 dage. Han havde foretaget 52 større operationer samt 374 andre større indgreb. Store operationer blev også udført af private praktiserende læger. Bl.a. havde læge Prior foretaget 2 nyreoperationer, 5 maveoperationer, én amputation samt en del gynækologiske operationer.

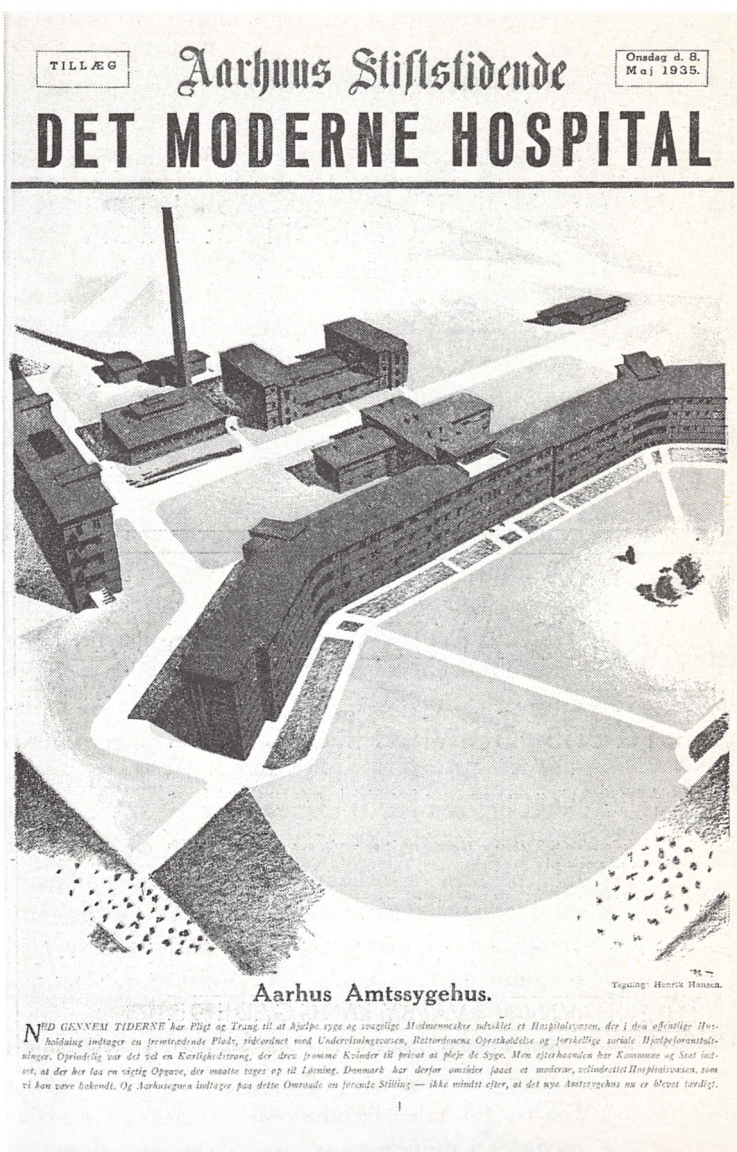
Allerede ved århundredskiftet fik man pladsproblemer på kommunehospitalet. Det var de mange ældre med lange sygelejer, der optog sengepladserne. Det var derfor nærliggende i forbindelse med planer om opførelse af De gamles Hjem på Kirkegårdsvej at etablere et særligt sygeafsnit specielt for de ældre. Overvejelserne førte til, at der blev lavet en særlig sygeafdeling med plads til 50 patienter.

På trods af denne udvidelse kunne det offentlige sygehusvæsen ikke klare alle specialopgaver, og det forklarer Kommunens stærke interesse i Skt. Joseph-Ordenens planer om at etablere sig i byen,

(se Århus-Årbog 1977). I 1901 åbnede Ordenen en poliklinik i Frederiksgade 32 for ubemidlede med en sengekapacitet til 20. Få år senere overlod Kommunen ordenen en grund i Marselisborgkvarteret, hvor den opførte et hospital med plads til 96 patienter. Indvielsen fandt sted 20. september 1907. Hospitalet modtog specialpatienter, og fra 1913 blev dette forhold yderligere understreget, idet der blev sluttet overenskomst med Kommunen om indlæggelse af patienter med øjen-, hals-, næse- og øresygdomme; senere modtoges også ortopædiske patienter.

Også staten supplerede i disse år det lokale sygehusvæsen, idet den etablerede Den jyske Fødselsanstalt, der blev indviet 9. oktober 1910, (se Århus-Årbog 1977). Fødselsanstalten var fra starten tænkt som en social institution, hvor ubemidlede og enligt stillede mødre kunne få hjælp og pleje før og efter fødslen. Var der plads, kunne børnene blive her til et-årsalderen. Baggrunden for initiativet var den store spædbørnsdødelighed, der fulgte tæt på de sociale skillelinier i samfundet. Fødselsanstalten fik snart pladsproblemer, og allerede i 1913 blev den udvidet ved købet af en tidligere generalbolig. Institutionen blev hurtigt populær i

Det var en stor dag, da det nye amtssygehus blev indviet i maj 1935. Aarhus Stiftstidende fejrede begivenheden med at udsende et 20 sider stort tillæg til avisen. Her gengives forside; tegningen giver et klart indtryk af hospitalets planløsning. I østfløjen lå Medicinsk afdeling, mod vest Kirurgisk. Mellem de to afdelinger lå centralhallen, der mod nord havde forbindelse med en mindre bygning, den såkaldte Behandlingsbygning.

bredere kredse i byen, og i midten af 1930'erne fandt mere end 40% af byens fødsler sted her.

Ved århundredskiftet var det gamle epidemihospital blevet ganske utidssvarende, og hertil kom, at byen efterhånden var vokset op omkring bygningerne. Efter langvarige forhandlinger kunne Kommunen endelig i årene 1910–13 opføre et nyt epidemisygehus – Marselisborg Hospital ved Skanderborgvej. Det blev opført efter pavillonsystemet med i alt 8 pavilloner. To til epidemiske sygdomme, to til hudsygdomme, én til pest, en køkkenpavillon, en administrationsbygning og en stald. I alt blev der plads til 155 patienter, og det blev taget i brug den 7. juni 1913.

Først i 1930'erne skete der igen afgørende nyt på sygehusområdet. Der havde ganske vist i mellemtiden fundet store udvidelser sted på kommunehospitalet, bl.a. var der opført en ny medicinsk afdeling i 1918, og i 1935 blev Radiumstationen etableret. Men den største sygehusbegivenhed i 1930'erne var dog nok opførelsen af et nyt amtsygehus ved Vestre Ringgade efter tegninger af arkitekt A. Høeg-Hansen. I modsætning til Marselisborgbyggeriet havde man her søgt at skabe en tæt bygningsmæssig enhed, domineret af en 200 meter lang patient- og behandlingsbygning. Denne planløsning havde naturligvis kun været mulig, fordi amtets epidemipatienter efter overenskomst med Kommunen blev henvist til Marselisborg. Det nye hospital havde fra starten plads til 316 patienter.

Indvielsen fandt sted den 15. maj 1935, og i mange indvielsestaler blev byggeriets store omfang berørt: En taler fremhævede således, at der var medgået 4 millioner mursten, 35 km rørledning og

ca. 10.000 m² linoleum – men så havde man også fået landets mest moderne hospital.

De gamle bygninger, som Amtssygehuset forlod på Ingerslevs Boulevard, fungerede endnu nogle år som hospitalsinstitution. I efteråret 1936 blev det af Samfundet og Hjemmet for Vanføre indrettet til Ortopædisk Hospital. Det var dog kun en midlertidig løsning, for den 7. december 1940 kunne Samfundet indvi sit nye store Ortopædiske Hospital ved Randersvej, opført efter tegninger af arkitekterne Harald Gad og C. F. Møller. Hermed var den sidste af byens store hospitalsinstitutioner – som vi kender i dag – blevet til.

Den store kommunalreform 1970 betød, at Amtskommunen skulle overtage sygehussektoren, og i årene frem mod 1978 blev alle områdets hospitaler – sidst Ortopædisk Hospital – underlagt Århus Amtskommunes Sygehusvæsen. For næsten alle institutioner var situationen den, at de lå indeklemmt uden udvidelsesmuligheder, samt at en del af bygningerne var aldeles utidssvarende. For den nye administration var det indlysende, at det meget forskelligartede sygehusvæsen måtte samordnes, og at der herigennem ville være store rationaliseringsgevinster at hente. Efter langvarige diskussioner nåede amtsrådet derfor frem til, at det nye sygehusvæsen ville være bedst tjent med, at der blev bygget et nyt storsygehus, og det var netop til dette formål, Amtskommunen indkøbte det store areal, Kirstinesminde Flyveplads.

H. F.

Forandringerne år

Erhvervslivet 1977

Det går op og ned i disse år inden for byens erhvervsliv. 1976 var lidt af et lyspunkt, efter at mange virksomheder og forretninger i ca. 1½ år fra midten af 1974 havde været småt kørende. Den vestlige verden prægedes af tilbagegang i omsætning og beskæftigelse. Selv om meget tydede på, at fremgangen i 1976 var kunstig skabt, kunne man dog have håbet på, at den havde holdt sig. Det gjorde den ikke. 1977 blev et rigtig dårligt år, nærmest at sammenligne med 1975. En lang række firmaer har haft uforandret omsætning, dvs. at de har solgt for stort set samme beløb i 1977 som i 1976. I betragtning af, at priserne på de produkter, de har solgt, i den mellemliggende tid er steget, vil det faktisk sige, at de har solgt færre varer. Derfor ser man også, at fortjenesten, overskuddet, i mange tilfælde er gået ned.

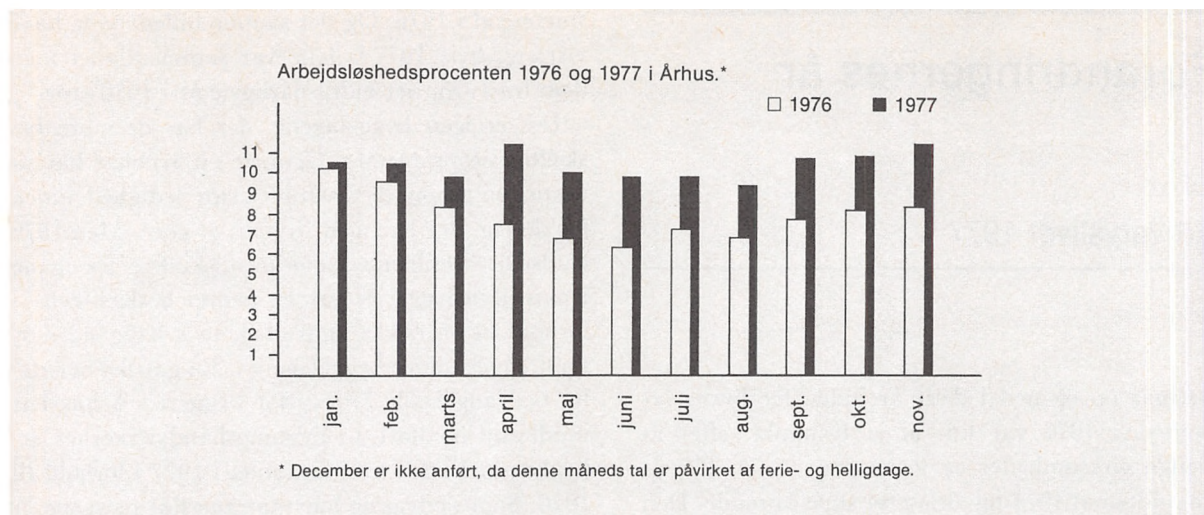
Endnu værre er det, at arbejdsløsheden igen er vokset i det forløbne år, dels fordi der har skullet produceres mindre, dels fordi udbuddet af personer på arbejdsmarkedet er steget. Som det ses af diagrammet over ledigheden i Århus i de sidste to år, var arbejdsløsheden i hver eneste måned i 1977

større end i 1976. Og det samme billede ville have vist sig, hvis 1977-tallene var sammenlignet med dem fra 1975, det hidtil dårligste år i 1970'erne.

Det er igen byggefagene, der har de store beskæftigelsesproblemer. Gennem en årrække har situationen været den samme: stor ledighed inden for de fag, der har med byggeri at gøre. Men 1976 ændrede forholdene. Isoleringstilskud og fremgang i parcelhusbyggeriet gav en bedret beskæftigelse i forhold til en række andre fag, hvis ledighed normalt ligger under byggefagenes. En ganske betydelig nedgang i alle former for byggeri i Århus har imidlertid medført, at bygningshåndværkernes arbejdsløshed næsten er fordoblet i 1977 i forhold til 1976. Som sædvanlig har murerne lidt mest under mangel på arbejde; i gennemsnit har deres ledighedsprocent ligget over 30, og i nogle måneder har den været helt oppe omkring 40. Den alvorligste forøgelse i arbejdsløsheden har tømrerne imidlertid været ude for, idet deres ledighed i 1977 var mere end 2½ gang større end i 1976. I forhold til murerne gennemsnitlige ledighed på over 30% var tømrernes ca. 11-12% dog forholdsvis beskedne. Mangelen på arbejde har også gjort sig stærkt gældende i beklædningsindustrien, hvorimod den har været mindre udpræget – men dog højere end i 1976 – blandt ansatte i jern- og metalindustrien og inden for HK.

Ændringer inden for enkelte firmaer

Vanskelige tider, som dem erhvervslivet oplever i disse år, giver ofte anledning til ændringer i firmaernes administration, organisation og produktionsforhold. Under gode konjunkturer er tilbøjelighede

den til at foretage forandringer, som i og for sig er fornuftige, knap så stor, selv om det selvfølgelig sker. Men det går jo godt, så hvorfor ændre noget. Når tiderne strammer til, og konkurrencen skærpes, bliver spørgsmål som rationalisering og styring derimod anderledes aktuelle. Der er derfor i de sidste par år sket en del betydningsfulde ændringer i en række virksomheder i byen.

Nævnes kan bl.a. Det danske Trælastkompagni. Dette selskab havde i 1976 et usædvanlig godt år, således som det ses af oversigten side 118 over en række Århus-firmaers omsætning og overskud gennem de sidste år. Men det fremgår også af oversigten, at det i de to forudgående år var gået dårligt for Trælastkompagniet, og for at gøre virksomheden mere effektiv indførtes en ny struktur med virkning fra 1. januar 1977. Indtil da havde selskabet bestået af et moderselskab, Det danske

Trælastkompagni, og en lang række, næsten en snes, datterselskaber. Efter strukturændringen er der kun 4 selskaber. Det gamle moderselskab er nu blevet et holdingaktieselskab, dvs. et selskab, der ikke har nogen selvstændig produktion, men som ejer aktier i andre virksomheder. De andre virksomheder, holdingselskabet ejer aktier i, er Det danske Trælastkompagni Import og En gros Aktieselskab, Det danske Trælastkompagni Detail Aktieselskab samt Det danske Trælastkompagni Agentur Aktieselskab. Det nye Import og En gros Aktieselskab skal, som navnet siger, tage sig af den import og en gros handel, der tidligere blev udført af moderselskabet. Mere interessant og vel den egentlige nyskabelse ved hele strukturændringen er Detail Aktieselskabet, idet de mange detailforretninger, der hidtil er drevet som selvstændige aktieselskaber, nu er sluttet sammen i et selskab. Der

er altså tale om en fusion, der muliggør en bedre styring og udnyttelse af de enkelte forretninger. Disse beholder deres gamle navne, således at det fortsat hedder f.eks. Vesterbro Trælsthhandel, Odder Trælsthhandel og Skanderborg Trælsthhandel. Agentur Aktieselskabet er det mindste af de tre nye selskaber. Det skal videreføre den del af virksomheden, der også drives under navnet Carl Rønnow i Åbyhøj, og som tager sig af handel med hårdtræ, dvs. palisander, teak etc., samt forskellige former for finér.

Resultatet af strukturændringen har været godt, selv om koncernens omsætning og overskud på grund af den lave byggeaktivitet ikke har vist så positiv en udvikling som ventet. Også kølefirmaet Thomas Ths. Sabroe & Co. har haft gode resultater med en strukturændring. Såvel i 1975 som i 1976 faldt dette firmas omsætning, men denne udvikling er blevet vendt i det forløbne år. Det skyldes bl.a., at virksomheden for at styrke salget fra begyndelsen af 1977 omlagde sin salgsorganisation, der nu består af tre selvstændige afdelinger, som hver er ansvarlig for afsætningen af henholdsvis komponenter til køleanlæg m.m., hele køleanlæg til brug på land samt komplette skibskøleanlæg. Ligeledes har Sabroe også foretaget ændringer inden for firmaets forsknings- og udviklingsafdeling, ligesom nogle datterselskaber i udlandet er blevet reorganiseret.

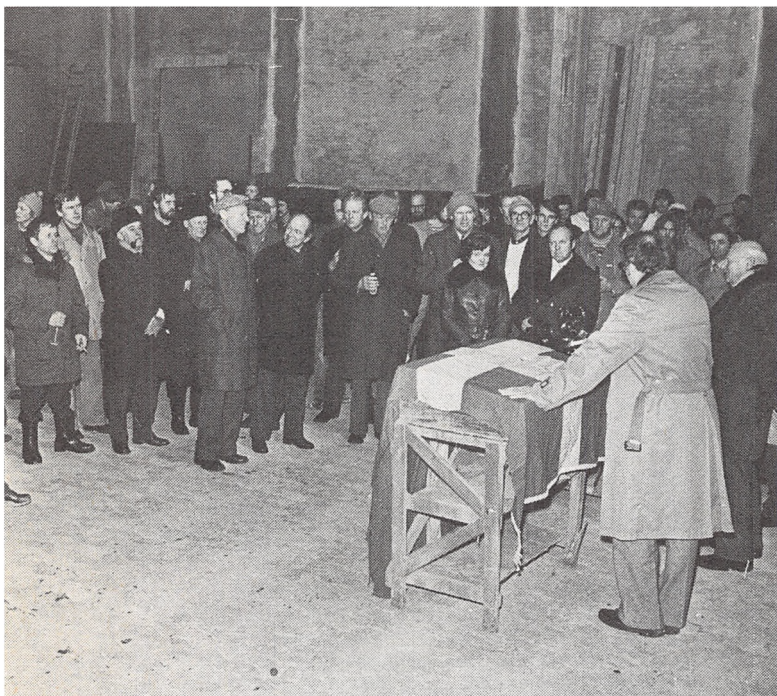
Det, der er sket i 1977, kan for Det danske Trælsthkompagni og Thomas Ths. Sabroe & Co.s vedkommende karakteriseres som administrative og organisatoriske ændringer, der ikke har indebåret personalereduktioner. For Sabroes vedkommende blev antallet af medarbejdere allerede nedskåret i

Statens rationaliseringer i disse år bidrager til arbejdsløshedens udbredelse. Syerskernes ledighedsprocent i Århus hører til blandt de højeste, og alligevel lader staten i øget omfang uniformer sy i København på Statens Militære Klædefabrik i stedet for at give ordrene for Jyllands vedkommende til skrædderfirmaet Jensen Skorup i Søndergade, hvor de gennem årtier er blevet lavet. Det har medført, at over 30 syersker er blevet afskediget gennem de sidste år, og flere opsigelser kan ventes. J. Jensen Skorup begyndte sin forretning i et kælderlokale på Skt. Pauls Kirkeplads i 1911, men udvidede med stueetagen i 1922, da han var kommet i gang med uniformskrædderiet. I 1935 flyttede forretningen til Jydsk Telefons store bygning på Clemensbro og i 1943 til sin nuværende placering i Sparekassen SDS' bygning på Strøget. I juli 1977 overdrog Jensen Skorup sin forretning til Svend Andersen, der driver den videre under navnet J. Jensen Skorup Eftf.

(Foto: Ib Hansen)

1975, mens Trælsthkompagniet ikke på noget tidspunkt har været nødt til at gå denne vej i bestræbelserne på at klare sig gennem de vanskelige ti-

Rejsegilde på Østjysk Korn- og Foderstofforretnings lagerbygning på havnen. Det nye pakhuis skal erstatte det, der nedbrændte i juli 1976. Yderst til højre ses Østjysk Korn's direktør Kai Blicher. Kai Blicher er en grand old man inden for århusiansk erhvervsliv. Han startede Østjysk Korn i 1915 og har lige siden været direktør for det. I 1975 dannede hans firma sammen med et andet århusiansk grovvarerfirma, Anton C. Nielsen, en ny virksomhed, Århus Foderblandingsfabrik. Denne skal have til huse i det nye pakhuis. Et andet firma, Kai Blicher gennem en menneskealder har stået i spidsen for, er overgået til et udenbys selskab. Det er Århus Dampmølle, hvis bygninger og produktion i 1975 blev solgt til et nystiftet selskab A/S Bagermøllen. Meningen var, at Dampmøllens medarbejdere og kunder gennem aktier i Bagermøllen skulle være medejere af den virksomhed, de var knyttet til. Selv om der nok var interesse for ideen, kneb det med pengene. Aktiemajoriteten i Bagermøllen kom derfor til at ligge hos Dampmøllen, der imidlertid solgte den i 1976 til Valsemøllen i Esbjerg.

(Foto: Preben Hupfeld).

der. Derimod kan det, som Dannebrog Elektronik A/s har foretaget sig i det forløbne år, ikke kun betegnes som administrative og organisatoriske ændringer, men også som en egentlig rationalisering, der har medført både nye folk i ledelsen og opsigelse af funktionærer og arbejdere. Som omtalt i sidste Århus-Årbog opstod Dannebrog Elektronik i 1976 ved sammenlægning af Terma Elektronisk Industri A/s, som Dannebrog-koncernen havde købt samme år, og det københavnske firma, koncernen havde ejet nogle år, Dansk Radio A/s. Efter det nye firmas første år herskede der stor optimisme; der taltes om en forventet 20% stigning i omsætningen og flere arbejdspladser. De vanskelige forhold inden for elektronikbranchen har imidlertid bevirket, at disse forhåbninger ikke har kunnet holde. Både indtjening og omsætning er blevet væsentlig dårligere end budgetteret. Ganske vist har firmaet både i 1976 og 1977 modtaget betydelige ordrer i forbindelse med produktionen af F-16 flyene, men de har ikke været i stand til at give tilstrækkelig stor omsætning, når en så væsentlig del af produktionen som fremstillingen af elektronisk materiel til skibsfarten svigter på grund af det lave skibsbyggeri. For at rette op på tingene overtog direktør Th. Duer fra Dannebrog-koncernens anden virksomhed her i byen, Dannebrog Værft, i august med øjeblikkelig virkning posten som administrerende direktør for elektronikvirksomheden. I begrundelsen for dette skridt hed det bl.a., at Duer i de seneste år havde vist sig i stand til at vende et betydeligt underskud i værftet til et overskud. Det var det, han nu skulle forsøge i Dannebrog Elektronik. Duers virke gav sig snart udslag i rationali-

seringer, der i første omgang førte til afskedigelser i afdelingen i København, men i november også i hovedafdelingen i Lystrup.

En måde, hvorpå en virksomhed kan styrke sin position, når det kniber med omsætningen og overskuddet, er ved enten at udskille den urentable del af produktionen eller at slå sig sammen med andre firmaer inden for branchen for på den måde at opnå de fordele, som stordrift giver. Det forløbne år har vist nogle ret opsigtsvækkende eksempler på disse løsninger blandt århusianske virksomheder. Her tænkes især på Frichs' overdragelse af sin produktion af jernbanemateriel til Scandia i Randers samt dannelsen af Jyske Bryggerier med deltagelse af Ceres.

Som nævnt i sidste Århus-Årbog har Frichs gennem nogle år haft vanskeligheder, som dog tilsyneladende var lettet noget i 1976. Men ikke tilstrækkeligt til, at virksomheden ikke har kørt med en anstrengt økonomi og flere gange har måttet afskedige medarbejdere. En væsentlig årsag hertil har været de besparelser, som folketinget har pålagt DSB, og som har medført, at Frichs ikke har kunnet få tilstrækkelige ordrer på jernbanemateriel til at holde omsætning og beskæftigelse oppe. Derfor afgav virksomheden denne del af sin produktion i slutningen af november, og den vil i fremtiden koncentrere sig om sine andre aktiviteter som bygning af dieselmotorer til skibsbrug samt fremstilling af centrifugalstøbegods og stål- og maskinkonstruktioner. Salget af jernbaneproduktionen til Scandia betyder yderligere afskedigelser. Formentlig vil Frichs komme ned på at beskæftige ca. 200

mand efter for nogle år siden at have været oppe på omkring 600 ansatte.

Det er en gammel Århus-virksomhed, der således er blevet kraftigt reduceret. Den blev grundlagt i 1854 af Søren Frich (1827-1901) og lå indtil 1912 på hjørnet af Søndergade og Sdr. Allé, dér hvor nu Reginabygningen ligger. I 1912 flyttede man imidlertid ud til den nuværende placering ved Søren Frichsvej. Netop i årene forud var virksomheden begyndt at fremstille jernbanemateriel til DSB, og derfor blev den nye fabrik i høj grad indrettet til denne produktion. Ledelsen af Frichs lå på dette tidspunkt i hænderne på ingeniørerne Wied og Vestesen sammen med P. Due-Petersen. Søren Frich havde allerede solgt fabrikken til de to førstnævnte i 1885. I 1916 trak de sig ud, og fra da af og indtil 1939 var P. Due-Petersen enedirektør. I 1939 blev hans søn, Jens Due-Petersen, meddirektør og i 1945 enedirektør, en post han havde indtil 1972, da hans svigersøn, B. Bigaard Sørensen, overtog stillingen. Det var Frichs, der fremstillede de røde lyntog i 1930'erne, og Frichs var også med til at lave de første danske diesellokomotiver, MY-erne.

Det kapitel inden for århusiansk erhvervsliv er nu slut. Det samme kan ikke siges i forbindelse med Ceres' sammenslutning med Thor Bryggerierne i Randers og Bryggeriet Urban i Ålborg til Jyske Bryggerier ^{As}. Baggrunden for sammenslutningen er dels ikke helt tilfredsstillende resultater i de sidste par år for i hvert fald Ceres' og Urbans vedkommende og frygt for, at skærpet konkurrence i de kommende år yderligere vil forværre forholdene, dels den store indflydelse enten i form af ak-

Oversigt over en række Århus-virksomheders omsætning og overskud i mill. kr. 1973-76.

	1973		1974		1975		1976	
	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud	Omsætning	Over-skud
Korn- og Foderstof Kompagniet	2005	78	2363	42	2179	53	2764	105
Andelssmør ¹	1266	15	1334	19	1471	18	1790	21
Dansk Supermarked ¹	610	9	883	9	1119	18	1502	43
Mejeriselskabet Danmark ¹	733	24	905	28	1087	51	1284	77
Det danske Trælastkompagni	636	16	600	15	542	8	776	42
Aarhus Oliefabrik	400	40	582	16	542	÷26	531	3
JAKA	419	0	354	0	353	10	367	0
Bruun & Sørensen	217	2	242	+ 1	266	2	290	1
JME			160	2	198	5	204	3
Ceres ¹	121	5	136	1	169	6	182	3
Thomas Ths. Sabroe & Co.	127	8	187	11	172	12	161	8
Midtkraft	210		406		403		396	
Nordisk Textiltryk	89	10	118	3	109	÷3	125	÷1
Dannebrog Elektronik ²							88	÷5
Dannebrog Værft	51	3	84	3	137	2	111	1
Frichs			64	3	66	÷7	85	2

Oplysningerne stammer fra Greens' forskellige årgange. Der er kun medtaget firmaer, hvor oplysningerne er nogenlunde dækkende, og som må betegnes som egentlige Århus-virksomheder. Grindstedværket er således ikke medtaget, selv om det har sit hovedkontor i Århus; den egentlige produktionsvirksomhed ligger andetsteds. Ej heller er afdelinger fra store firmaer som Danfoss, Skandinavisk Tobakskompagni og Plumrose medtaget, idet tallene fra disse afdelinger ikke kan udskilles fra koncernernes samlede regnskaber.

1. skævt regnskabsår
2. først dannet i 1976

tier eller som aftager, De forenede Bryggerier (Carlsberg-Tuborg) havde på de tre bryggerier. Gennem fusioneringen vil bryggerierne få betydelige fordele både med hensyn til aftapning, distri-

bution og investeringer og også i konkurrencen, idet de nu kan rette skytset mod andre bryggerier. Aftalen om sammenslutningen indeholder bl.a. en erklæring om, at der ikke vil ske afskedigelser af

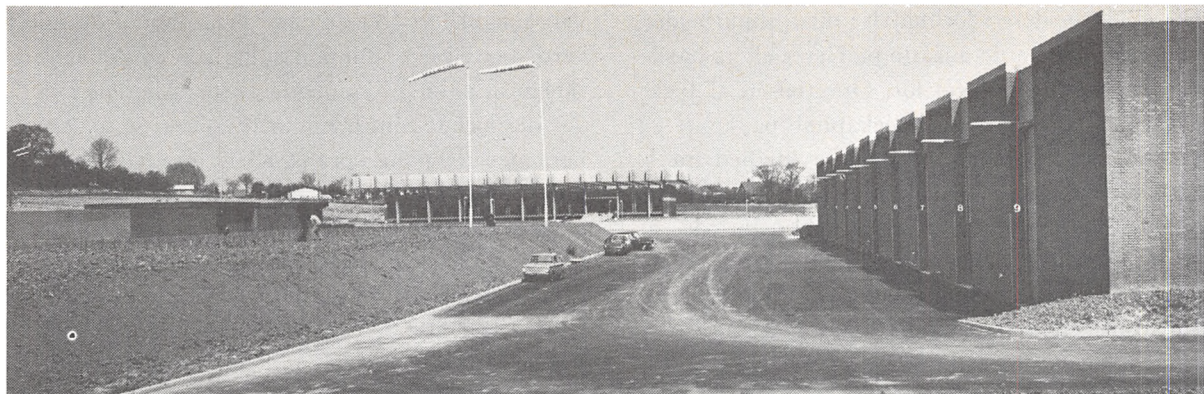
faste medarbejdere i forbindelse med samarbejdet, noget som der fra de ansatte på Ceres ellers havde været næret en del frygt for. Oprettelsen af Jyske Bryggerier, der har en aktiekapital på knap 22 mill. kr., skete i marts, men får gyldighed fra 1. oktober 1976. Dets formelle hjemsted blev Århus, men det understreges fra de sammensluttede, at der er tale om tre ligeberettigede partnere i samarbejdet. Den nye administrerende direktør blev Thors tidligere leder, A. Semler-Jørgensen.

En anden sammenslutning i det forløbne år har vakt knap så megen opsigt, på trods af at den i høj grad berører den største virksomhed her i byen. Det er sammenslutningen af Korn- og Foderstof Kompagniets datterselskab, KFK Fjerkræ A/s, med andelsselskabet Danmarks Andels-Fjerkræslagterier (Danpo). Med sammenslutningen bliver det nye firma det største inden for fjerkræsektoren i Europa. KFK Fjerkræ A/s havde i 1976 en omsætning på 227 mill. kr., mens Danpo lå på 218 mill. kr. Omsætningen i 1977 blev på 450 mill. kr. Samarbejdsaftalen blev indgået i juli, men fik ligesom for bryggeriernes vedkommende tilbagevirkende kraft, i dette tilfælde fra 1. januar 1977. Fusionen er især bemærkelsesværdig ved, at den må ses som udtryk for, at KFK-koncernen afgiver magt og indflydelse inden for fjerkræsektoren. Det nye selskab fortsætter under navnet Danpo, og ledelsen kommer i høj grad til at ligge i de tidligere Danpo-folks hænder. KFK er dog med godt 25% af aktiekapitalen den største aktionær i foretagendet, hvis øvrige aktier ejes af en række andels- og landbrugsselskaber. Baggrunden for sammenslutningen er, at både KFK Fjerkræ A/s og Danpo i en årrække har haft

vanskeligheder. Der er både her i landet og ude i verden en overproduktion af fjerkræ, og det er vanskeligt at sælge til lønnende priser. Allerede i 1975 var der forhandlinger om at fusionere de to selskaber, men dengang sprang KFK fra. Nu har man altså ment, at det var bedre at samarbejde og dermed stå stærkere i den hårde konkurrence.

Den mest radikale ændring, der kan ske med et firma, er vel, at det træder i likvidation eller lukker. Det er sket for flere af byens virksomheder i 1977. Det forholdsvis store handelsaktieselskab Ludvig M. Larsen i Højbjerg standsede således i august sine betalinger og blev i de følgende måneder afviklet. Firmaet handlede først og fremmest med varer og maskiner til møbel- og træindustrien og havde, da det var på sit højeste, en omsætning på over en halv hundrede millioner kroner. Især to ting førte til virksomhedens lukning, nemlig dels dårlige forhold for træ- og møbelindustrien, som Ludvig M. Larsen som nævnt solgte sine varer til, dels et alt for stort byggeri i Højbjerg, hvortil firmaet flyttede i 1974 fra Marselis Boulevard. Det var ikke noget helt nyt firma, der lukkede. Ludvig M. Larsen drev i årene 1915-20 sammen med N. J. Purup firmaet Larsen & Purup, hvorefter han begyndte sin egen isenkramforretning. Denne, der har ligget forskellige steder i byen, bl.a. i Grønne-gade og ved Nørre Port, udviklede sig efterhånden til en specialvirksomhed for træ- og møbelindustrien. Ludvig M. Larsen var selv med i arbejdet helt frem til 1970'erne, da han var et godt stykke op i 80'erne. Efter at han var gået af som direktør, drev hans søn firmaet videre.

Et andet gammelt firma, der er trådt i likvida-

Danmarks største glasgrossist, Glasalstrup A/S i Hasselager, blev i december overtaget af en stor britisk glaskoncern. Glasalstrup, der i sine forskellige afdelinger rundt i landet beskæftiger omkring 400 mand, blev startet i Århus i 1894 af glas- og læderhandler J. A. Alstrup og var fortsat i Alstrup-familiens eje. Virksomheden lå oprindeligt i Studsgade, men flyttede i begyndelsen af 1970'erne til Hasselager. Konkurrencen på glasmarkedet er meget hård i disse år, ikke mindst fordi en række udenlandske storfirmaer kæmper om markedet. Selv om Glasalstrup havde en omsætning på omkring 100 mill. kr., kneb det i høj grad for virksomheden at opnå et ordentligt resultat. Derfor er selskabet nu solgt, men Alstrup-familien bevarer dog stadig penge i det, ligesom den også fortsat sidder i ledelsen. I øvrigt vil ændringen ikke få følger for de ansattes beskæftigelse. (Foto: Poul Pedersen)

tion, er Århus Glasimport og Glassliberi A/s. Firmatet blev stiftet i 1902 af glassliber Chr. Jacobsen, der boede i Vestergade. Senere flyttede det til Frederiksgade for i 1936 at købe en ejendom i Grønnegade. Fra 1953 havde virksomheden også en afdeling i Viby, og hertil flyttedes hele produktionen i 1976. I alt beskæftigede Århus Glasimport og Glassliberi A/s omkring 40 medarbejdere.

Baggrunden for Århus Glasimport og Glasslibe-

ris likvidation er den lave byggeaktivitet, der har præget de sidste år. Af samme grund er også et af byens store entreprenør- og murerfirmaer, nemlig Kr. Blaabjerg i Risskov, lukket. Kr. Blaabjerg slog sig ned som selvstændig murermester i Hjortshøj i 1946 og flyttede i 1950 til Risskov, hvor der nogle år senere blev etableret en betonvarefabrik. Denne har i høj grad medvirket til lukningen, idet den gennem en årrække har kørt med underskud. De store bygninger på Lystrupvej står i øjeblikket tomme hen.

Ændringer inden for detailhandelen

Det er ikke kun inden for de store industri- og handelsfirmaer, der er sket ændringer. Også de forretninger og butikker, som vi mere eller mindre dagligt har vor gang i, skifter ejere, navn og udseende eller lukker for ikke mere at åbne som forretning. Et af de områder, der gennem den sidste halve snes år er blevet mest omkalfatret er nok

Detailhandlerforretninger pr. 15. februar i Århus og forstæder

	1965	1975	1976	1977
Bagere	368	173	161	141
Cigar- og tobakshandlere	187	134	128	123
Forhandlere af el-artikler og radio	135	133	146	131
Kolonialhandlere	498	272	289	279
Manufakturhandlere	314	231	227	215
Slagtere og viktualiehandlere	214	140	132	129

kolonialhandelen. Som det fremgår af oversigten over detailforretninger var der i 1965 ca. 500 købmænd i Århus og forstæder, mens der i dag ikke engang er 300. Men denne kraftige reduktion er måske endda ikke den største forandring inden for kolonialhandelen. I midten af 1960'erne var købmanden i de fleste tilfælde sin egen herre, selvstændig, mens mange i dag enten er mere eller afhængige af store grossistfirmaer eller også kun er bestyrere i en kædeforretning. Det vrimler i dag med forskellige navne på supermarkeder, minimarkeder, hypermarkeder og købmændsforretninger, og hvad det nu hedder. Spar, Centra, Favør, Frikøb, Selas, Hami og Jaco er blot nogle eksempler. Af de nævnte kan kun Selas siges at være rigtig »frie købmænd«, idet Selas-købmændene er gået sammen og har dannet deres eget grossistfirma. Købmændene i de 4 førstnævnte er i og for sig også selvstændige, men får varerne leveret af private grossistfirmaer, som i vid udstrækning også leverer reklamemateriale, yder kredit og lån, kort sagt gør den handlende afhængig af sig. Hami og Jaco hø-

rer til kædeforretningerne. Denne tilknytning til en kæde forklarer, hvorfor de to Vime-markeder i Århus på henholdsvis Skanderborgvej og Otto Ruds Gade (Trøjborgcentret) i oktober skiftede navn til Hami. I 1973 købte Kurt Præstrud, der også ejede aktiemajoriteten i grossistfirmaet Styhr & Kjær, alle Vime-forretninger, og i 1977 overtog han Hami-kæden. Derefter tog de nævnte Vime-forretninger navneforandring til Hami. I øvrigt har Præstrud i begyndelsen af 1978 måttet sælge såvel Hami-forretningerne som Styhr & Kjær på grund af fejlslagne kaffespekulationer.

Af andre ting, der er sket inden for den århusianske kolonialhandel, kan nævnes, at en række supermarkedsforretninger over hele landet og deriblandt også nogle fra Århus, har sluttet sig sammen og dannet et selskab, Denfo A/s, der skal fungere som indkøbsselskab for de tilsluttede forretninger med hensyn til varer, der ikke er levnedsmidler. Det nye selskab har hjemsted her i byen. Også på en anden led er der sket en udvidelse af samarbejdet inden for kolonialhandelen, idet de fire Favør-supermarkeder i Århus i oktober indledte en fælles reklamering om fælles tilbud. På længere sigt vil de 4 forretninger muligvis yderligere udvide deres samarbejde.

Når der sker en reduktion i antallet af købmænd, og de tilbageværende samarbejder, skyldes det i høj grad, at de bliver trængt fra mange sider. Kiosker og bagere fører – fordi de også gerne vil overleve – et varesortiment, som byder købmændene konkurrence, og også DSB-markedet på Hovedbanegården, der har åbent fra 8 til 24 hver eneste dag, tager kunder fra den almindelige køb-

mand. DSB-markedet er for øvrigt et nyt navn, som nævnte forretning fik i januar. Da udløb den hidtidige forpagter, John Møllers kontrakt med DSB om butikken. DSB ønskede ved den lejlighed, ligesom det har gjort for en lang række af sine kiosker og restauranter, at samle sine aktiviteter hos nogle få forpagtere, der så står for driften over hele landet. JM-markedet, som banegårdsbutikken hed, overgik derfor til hovedforpagteren DSB-Kiosker, der drives af en privatperson, men under kontrol af statsbanerne.

Men formentlig den alvorligste konkurrence kommer fra de helt store supermarkeder som Salling, Føtex og Bilka. Disse har gennem de sidste år været i stand til at udvide deres omsætning meget kraftigt, kraftigere end alle deres konkurrenter. Oprindelsen til det, der i dag er en storkoncern, var firmaet F. Salling A/s, der indtil 1950'erne var et forholdsvis beskedent foretagende her i byen. Men ikke mindst efter, at Dansk Supermarked A/s med hjemsted i Århus blev stiftet i 1960 på Sallings initiativ og med deltagelse af A. P. Møller, er der sket fantastisk meget. Ud over de til F. Salling A/s hørende to stormagasiner i Århus og Ålborg samt Domo i Viby består koncernen af 4 Bilka-er, nemlig foruden det i Tilst også et ved Ålborg, Odense og Hundige syd for København, samt 19 Føtex. Det nyeste Føtex blev åbnet i august i København på Vesterbro. Det er hermed blevet klart, at Dansk Supermarked vil gå ind på det sjællandske marked. Det er så meget mere tydeligt som selskabet også har købt en stor tidligere fabriksbygning på Nørrebro i København, og selv om det endnu ikke vides, kan tanken udmærket

være at placere et Bilka her midt i hovedstaden. Udvidelserne på Sjælland forhindrer dog ikke, at der også er planer om ekspansion i Jylland. Dansk Supermarked har købt en stor grund ved Vejle med henblik på etablering af et Bilka, hvad der har ført til megen diskussion og utilfredshed i området.

Inden for andre brancher i detailhandelen har radio- og TV-forhandlere samt forretninger, der sælger hårde hvidevarer, haft et knap så godt år. De tidligere års fremgang er uden tvivl vendt. Markedet for farvefjernsyn er ved at være mættet, ligesom folk vel også sparer i denne tid. Det ses af oversigten over detailforretninger, at der er sket en ikke helt ubetydelig tilbagegang i antallet af forhandlere af el-artikler mellem 1976 og 1977, og denne nedgang er yderligere blevet forstærket efter opgørelsesdagen 15. februar 1977. Et andet vidnesbyrd om, at det ikke går så godt i denne branche, fik man i december, da hvidevarekæden Hvidberg Neess Aps. standsede betalingen uden dog at lukke. Kæden består af to butikker på Banegårdsplads og Vester Alle, det i 1976 åbnede Rea Forbrugermarked ved Bilka samt Forbrugermessen, der startede i efteråret i Østergade.

Bilhandelen har haft gode forhold i det forløbne år, ligesom den i øvrigt havde det i 1976. Der er solgt næsten lige så mange biler i 1977 som i 1976, da omsætningen var rekordagtig stor. Det er således ikke den almindelige udvikling, der har været årsag til, at det kendte firma Folmann Biler, der forhandlede Volvo, i september blev solgt til en anden Volvo-forhandler, Pedersen & Nielsen, der bl.a. har forretning og værksted i Viby. Forklarin-

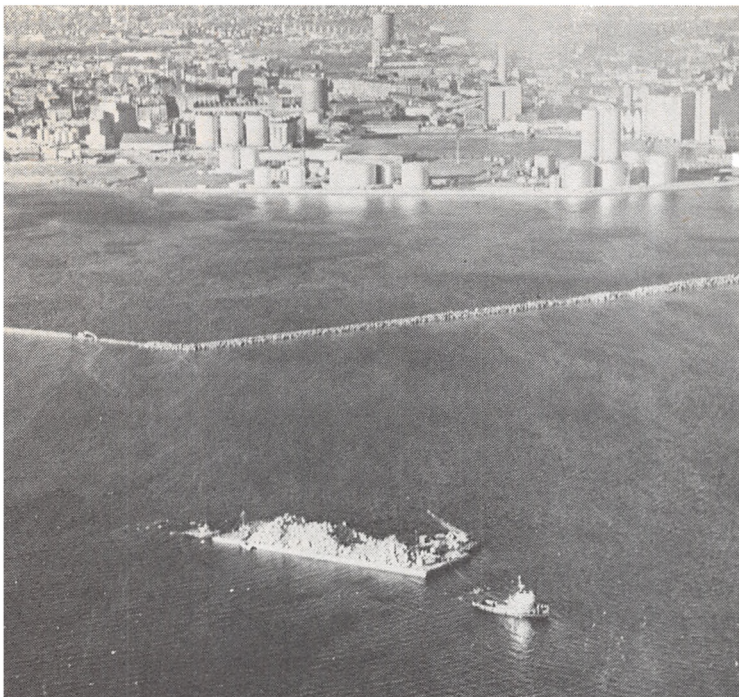
gen må nok snarere søges i, at Folmann Biler en overgang foretog for store investeringer og voksede for hurtigt. I 1960'erne var Folmann & Rasmussen, som virksomheden hed dengang, en af de helt store automobilforretninger i landet. Den blev startet i 1954 og lå oprindeligt i Havnegade. I 1960 flyttede man til store og nye lokaler på Silkeborgvej, og i løbet af 1960'erne blev virksomheden udvidet med en lastvogn- og busafdeling i Viby og et stort automobilcenter i Grenå. I 1970'erne gik ekspansionen i stå, og lidt efter lidt solgtes de nyoprettede afdelinger fra. Først lukkedes og solgtes Grenå-afdelingen, og i 1972 overtog Pedersen & Nielsen, Randers, Vibyafdelingen. Tilbage var derefter kun hovedvirksomheden på Silkeborgvej, der altså nu også er overtaget af Pedersen & Nielsen.

Store eksportorder

Ved siden af de mange ændringer, der i det forløbne år er foregået inden for det århusianske erhvervsliv, er der et andet forhold, der har karakteriseret 1977. Det er de store ordrer fra lande uden for Europa. Danmarks samlede eksport er ikke gået væsentlig frem i det forløbne år, bl.a. fordi de lande, vi traditionelt afsætter de fleste varer til, også har haft økonomiske problemer. Men til lande uden for Europa, f.eks. de arabiske, hvortil Danmark kun har en forholdsvis lille eksport, har der været en betydelig fremgang både i leverede og modtagne, men endnu ikke afsendte ordrer. Blandt de kendte eksempler på store eksportorder er

Sejladsen mellem Århus og Oslo har gennem de sidste år været ude for mange problemer. Det hele startede i 1961, da det norske selskab DA-NO Linjen oprettede tre ugentlige afgange til Oslo med den berømmelige Holger Danske. I 1972 blev sejladsen udvidet med Terje Vigen, som betød en fordobling af liniens kapacitet. Men så kom problemerne. 1974 måtte man på grund af manglende tilslutning flytte Holger Danske til Frederikshavn, og året efter overdrog rederiet ruten og dens anlæg til det tyske rederi J. A. Reinecke i Hamborg. Færgeforbindelsen fik nu navnet Aarhus-Oslo-Linjen. Det tyske rederi chartrede snart efter en ny færge, Terje Vigen II, til at besejle ruten, men da charteraftalen udløb i begyndelsen af 1977, stod det klart, at den ikke ville blive fornyet, og rederiet havde store vanskeligheder ved at finde et andet skib. Til sidst lykkedes det dog at få skibet Peer Gynt fra det svenske rederi Scandinavian Ferry Lines. I oktober standsede sejladsen imidlertid pludselig, og efter nogle dages usikkerhed om fremtiden overtog det svenske rederi driften af linjen. Det tyske rederi drev dog fortsat restaurantafdelingen, men i december ophørte det også hermed, således at færgeruten nu helt er på svenske hænder.
(Foto: Århus Havnevesen)

Her ses kystværnet til den nye østhavn under bygning. Ved begyndelsen af 1978 var kystværnet færdigt, og man kan nu gå i gang med at bygge det egentlige havneareal og kajerne. I alt bliver der ca. 50 hektar nyt havneareal og omkring 1,7 km nye kajer i østhavnen. Men det er også absolut nødvendigt, at havnen udvides, for i øjeblikket er det ikke muligt for virksomheder at leje mere på det nuværende havneareal. Det første kajanlæg ved den nye østhavn ventes at blive taget i brug i 1979. Der er sket meget på havnen i det forløbne år. Nævnes kan, at ØK har valgt Århus som den eneste skandinaviske havn på sin containerlinie til Vestafrika. Det betyder, at havnen har fået sin første oceangående containerlinie med direkte og regelmæssig anløb. Der er altså ikke tale om, at fødeskibe bringer containere fra Århus til opsamlingshavne, eller at de store containerskibe anløber havnen efter behov. Nu samles alt i Århus. En anden væsentlig ting er, at havnen har bestilt en ny containerkran. Den »gamle« fra 1972 kan ikke længere klare arbejdet alene. Den nye kran forventes leveret i foråret 1978.
(Foto: Århus Havnevæsen)

dem, der er knyttet til leveringen af F-16 flyene, som både Dannebrog Elektronik A/s og Radartronic A/s i Vejlbj har fået del i.

Et forholdsvis ungt Århus-firma, Danish Turnkey Dairies A/s, har gennem de sidste år fået og leveret en række ordrer til den arabiske verden, bl.a. til Saudi Arabien, Kuwait, Oman, Algeriet og Libyen. I 1977 fik det bl. a. store ordrer fra Saudi Arabien og Jordan. Firmaets »vare« består i, som navnet siger, nøglefærdige mejerier, noget som der har været stor interesse for ikke blot i de nævnte lande, men også i andre lande i Asien, Afrika og Sydamerika, hvor fødevareproblemet er stort. Dansk Turnkey Dairies A/s blev stiftet i 1969 som et datterselskab af ingeniør- og entreprenørfirmaet Bruun & Sørensen. Det havde i 1976 en omsætning på ca. 70 mill. kr., men gav et lille underskud. Det har nok været bidragende til, at Bruun & Sørensen i april 1977 solgte selskabet til De Danske Sukkerfabrikker, der i forvejen har store interesser i en lang række selskaber, som fremstiller maskiner til mejerier og sukkerfremstilling. Samtidig med salget indtrådte også en række af Danish Turnkey Dairies' ledende medarbejdere som medejere af selskabet. Det vil fortsat have hovedsæde her i byen; dets omsætning forventes at passere de 80 mill. kr. i 1977. Antallet af ansatte er omkring 120.

Bruun & Sørensen hører selv til blandt de Århus-firmaer, der i det forløbne år har fået store eksportordrer. Den største gav selskabet meddelelse om i december, da det oplyste, at det sammen med det københavnske ingeniørfirma Højgaard & Schultz skulle opføre en nøglefærdig by i Saudi Arabien. Ordren blev anslået til at være på 275

mill. kr. Bruun & Sørensen er en gammel virksomhed i Århus. Den blev startet på Lille Torv i 1893 af den 25-årige Carl Hammer Sørensen, der kort tid efter optog en kompagnon, civilingeniør Hans Herman Bruun. Firmaets speciale var og er først og fremmest varmeanlæg og elektriske installationer, men det driver også virksomhed på mange andre områder. Efter Carl Hammer Sørensen var hans søn, E. Hammer-Sørensen, leder og ejer af firmaet indtil 1973, da han kort før sin død solgte aktiemajoriteten til sine 3 direktører samt en række ledende medarbejdere.

I forhold til Danish Turnkey Dairies' og Bruun & Sørensens store ordrer er det måske småting, når firmaet Ove Lassen Aps. i Vejlbj, der fremstiller døre af plastmaterialer, har fået en ordre til 5 mill. kr. fra Iran. Ordren lyder på isolerede døre til køle- og fryseanlæg i mejerier. Eller når ingeniørfirmaet Redan A/s, også i Vejlbj, har fået en bestilling til 1,5 mill. kr. fra Japan på automatiske vandvarmere til et stort boligbyggeri uden for Tokyo. Men det må huskes, at sådanne ordrer har stor betydning for omsætning og beskæftigelse for disse mindre virksomheder. Det er almindeligvis forbundet med store vanskeligheder at få eksportordrer hjem, ikke mindst fra arabiske og asiatiske lande. Selv om alt synes i orden, kan det alligevel glippe. Et eksempel herpå er arkitektfirmaet Jørgen Absalonsen, der i marts meddelte, at det sammen med en dansk ingeniørgruppe var indstillet af den saudiarabiske regering til at påtage sig opførelsen af et bolig- og byprojekt til det fantastiske beløb af 900 mill. kr. Men der blev ikke nogen bukser af det skind.

1978?

Desværre er der ikke meget, der tyder på, at 1978 vil blive bedre for erhvervslivet end det forløbne år. Selv om mange virksomheder i deres nytårstalelser forsøger at holde den sædvanemæssige optimisme, kommer man ikke uden om to altafgørende forhold: Der er ingen tegn på nogen bedring i de internationale konjunkturer, som er så afgørende for Danmark. Tværtimod er et af vore største markeder, de øvrige nordiske lande, i løbet af 1977 blevet væsentlig hårdere ramt af tilbagegangen, således at vore salgsmuligheder til disse lande nu formentlig bliver begrænset. Det andet afgørende forhold er de begrænsninger i efterspørgslen, som er og bliver en følge af de to augustforlig i henholdsvis 1976 og 1977. Med et stagnerende forbrug og ringe udsigter til øget eksport vil virksomhedernes produktion næppe vise nogen væsentlig fremgang. Det betyder, at arbejdsløsheden også i 1978 efter alt at dømme vil blive høj, ja, hvis den stigning, de tidligere år har fremvist i udbuddet af arbejdskraft, fortsætter, vil den formentlig blive højere end i 1977.

C. R. J.

De fratrådte, valgte eller udnævntes

Agen, Jens Knudsen,
viceskoleinspektør.

1. august skolebestyrer ved Laursens
Realskole og Realkursus.

Andersen, Eigil S.,
blikkenslager.

(meddelt 11. november:) Fratrådt
som formand for Blikkenslagernes
Fagforening.

Andersen, Jens Smedegaard,
advokat.

1. april dommer i Århus By- og Her-
redsret.

Andersen, Jørgen Lumby,
lærer.

(meddelt 29. december:) Fratrådt
som formand for Det Sociale Bolig-
byggeri for Århus og Omegn.

Andersen, Jørgen M.,
redaktionschef.

25. august chefredaktør ved Aarhus
Stiftstidende.

Auken, Svend,
lektor, folketingsmand.

1. oktober arbejdsminister.

Bay-Jensen, Flemming,
politiassistent.

6. juli formand for Dansk Politifor-
bund.

Bjerre, Frans Erik,
vognmand.

(meddelt 22. oktober:) Formand for
Århus Taxa.

Boas, Sophus,
højskoleforstander.

(meddelt 30. marts:) Afsked fra Unge
Hjems Højskole.

Borges, Harald,
direktør.

(meddelt 23. april:) Fratrådt som
administrerende direktør for Borges
Reklamebureau A/S.

Buttenschøn, Ellen,
børnebibliotekar, forfatter.

31. marts afsked fra Århus Kommu-
nes Biblioteker.

Buus, Regin,
residerende kapellan ved Mølle-
vangskirken.

7. august indsat som sognepræst i
Gellerupkirken.

Carstensen, O. E.,
oberst, regimentschef.

31. december afsked fra Jyske Tele-
grafregiment.

Dalsgaard, Bjarne,
vicedirektør.

1. juli direktør i Provinsbanken.

Dam, Jørn E.,
restauratør.

1. oktober fratrådt som forpagter i
Kongreshuset.

Dixen, Hans,
lektor.

(meddelt 6. juli:) Formand for Det
Jydske Haveselskab.

Esben-Petersen, Jenny,
skoleinspektør.

30. oktober afsked fra Frydenlundsko-
len.

Espensen, Poul Leth,
landsretssagfører.
(meddelt 2. juni:) Valgt til medlem af
Advokatnævnet.

Esmann, Viggo,
overlæge ved Marselisborg Hospital.
(meddelt 26. august:) Professor i in-
tern medicin ved Århus Universitet.

Frederiksen, Per,
blikkenslager.
(meddelt 11. november:) Formand
for Blikkenslagernes Fagforening.

Fristed, Bjarne,
redaktionssekretær.
1. december redaktionschef ved Aar-
huus Stiftstidende.

Fynne, Erik,
viceamtsskatteinspektør.
1. marts amtsskatteinspektør i Ran-
ders.

Guldvang, S. A.,
overtrafikkontrollør.
(meddelt 7. september:) Afsked fra
DSB.

Hansen, Sven,
landskabsarkitekt.
(meddelt 6. juni:) Fratrådt som for-
mand for Det Jydske Haveselskab.

Holm-Andersen, Erik,
skolebestyrer.
31. juli afsked fra N. Kochs Skole.

Høyer, Niels,
ekspeditionssekretær.
(meddelt 27. januar:) Arbejdsformid-
lingschef i Århus.

Jakobsen, Søren Skjødt,
vognmand.
(meddelt 22. oktober:) Fratrådt som
formand for Århus Taxa.

Jensen, Helge,
redaktør.
30. september fratrådt som chefre-
daktør ved Aarhus Stiftstidende.

Jensen, Palle,
tjener.
2. oktober forpagter i Kongreshuset.

Jepsen, Bent Kim,
cand. theol.
7. august indsat som sognepræst i
Sabro og Fårup.

Jepsen, Magnus,
forretningsfører.
(meddelt 2. januar:) Fratræder som
forretningsfører for Arbejdernes An-
dels Boligforening.

Jeremiassen, Johs.,
malermester.
(meddelt 3. november:) Formand for
Århus Håndværkerforening.

Jessen, Mogens,
skoleinspektør.
30. september afsked fra Skødstrup
Skole.

Juul-Heider, Ebbe,
cand. mag.
1. august skolebestyrer ved Jydsk Re-
alkursus.

Kanstrup, Erik,
viceskoleinspektør.
1. august skoleinspektør ved Tran-
bjerg Skole.

Kjems, Helge,
socialoverlæge.
30. juni afsked fra Århus Kommune.

Kjær-Jensen, J.,
skolebestyrer.
31. juli afsked fra Jydsk Realkursus.

Kristensen, J.,
skoleinspektør.
31. juli afsked fra Tranbjerg Skole.

Lauridsen, Henning,
viceskoleinspektør.
1. november skoleinspektør ved Fry-
denlundskolen.

Lyngbak, Frode,
politiassistent.
30. juni afsked som politiassistent i
Harlev-Framlev.

Madsen, Aksel Meldgaard,
reservelæge.
1. juli socialoverlæge i Århus.

Madsen, Stig,
viceundervisningsleder.
1. august skolebestyrer ved N. Kochs Skole.

Maunsbach, Arvid B.,
professor i anatomi.
1. marts prorektor ved Århus Universitet.

Mortensen, Knud Erik,
øvelsesskolelærer.
13. december ansat som skoleinspektør ved Skødstrup Skole.

Mougaard, A.,
murermester, fhv. rådmand.
(meddelt 3. november:) Fratrådt som formand for Århus Håndværkerforening.

Møller, Amdi,
socialrådgiver, cand. jur.
(meddelt 27. juni:) Forstander for Unge Hjemms Højskole.

Norn, Otto,
professor i kunsthistorie.
31. august afsked fra Århus Universitet.

Nørgaard, Jens,
forstander for Diakonhøjskolen.
18. december indsat som sognepræst i Skt. Pauls Kirke.

Olesen, H. Balslev,
sognepræst ved Christianskirken.
24. november provst for Århus Nordre Provsti.

Petersen, Hans,
journalist.
1. december redaktionschef ved Aarhus Stiftstidende.

Poulsen, Sven,
tandlæge, lektor.
(meddelt 10. september:) Professor i børnetandpleje ved Århus Tandlægehøjskole.

Quist, Preben,
hospitalsdirektør.
31. maj afsked fra Marselisborg Hospital.

Rasch, Thomas,
rektor ved Århus Akademi.
1. december rektor ved Ribe Katedralskole.

Rasmussen, Benny,
murermester.
(meddelt 17. december:) Byggesagkyndig i Århusområdet for Byggeriets Realkreditfond.

Rasmussen, Børge,
gartneriejer, Skjoldelev.
(meddelt 13. februar:) Fratrådt som formand for GASA, Århus.

Rasmussen, Erik,
professor.
31. maj fratrådt som rektor ved Århus Universitet.

Rasmussen, Ove,
lektor ved Institut for Jysk Sprog- og Kulturforskning.
28. februar fratrådt som prorektor ved Århus Universitet.

Ross-Hansen, Kaj,
kaptajn, cand. theol.
(meddelt 16. juni:) Residerende kapellan i Tilst-Kasted.

Schiellerup, Knud,
provst.
30. november afsked som sognepræst i Elsted-Elev og provst for Århus Nordre Provsti.

Schou, Jens Chr.,
professor i fysiologi.
1. november professor i biofysik ved Århus Universitet.

Setterberg-Jørgensen, Birgit,
studielektor.

31. juli afsked fra Århus Katedralskole.

Skytte, Karen,
børnehaveleder.

28. februar afsked fra Kløverparkens Børnehave.

Sløk, Johannes,
professor i idéhistorie.

1. september professor i etik og religionsfilosofi ved Århus Universitet.

Søgaard, Helge,
bibliotekar, fhv. museumsdirektør.
31. juli afsked fra Statsbiblioteket.

Thomasen, Erik,
ejendomsinspektør.

30. juni afsked fra Århus Kommune.

Thomsen, Chas.,
kriminalassistent.

30. november afsked fra Århus Politi.

Thomsen, H. E.,
arbejdsformidlingschef.

(meddelt 27. januar:) Afsked fra Arbejdsformidlingen i Århus.

Wandel, Carl,
professor i fysik.

1. juni rektor ved Århus Universitet.

Vestergaard, Leif,
cand. theol.

6. februar indsat som residerende kapellan ved Langenæskirken.

Westhausen, C.,
skolebestyrer.

31. juli afsked fra Laursens Realskole og Realkursus.

Vogelius, Bent,
forretningsfører.

(meddelt 14. november:) Formand for det sociale forbrugerråd i Århus.

Historien om et fotografi –

eller fortæller fotografier
altid historie?

Ja, en eller anden slags historie fortæller fotografier da – og det hvad enten de gengiver en »naturlig« situation eller en manipuleret. For det er jo ingen hemmelighed, at også den fotografiske afbildning ved tekniske tricks kan bringes til at tjene mange slags formål. Det er noget, som en del forskere har beskæftiget sig med, måske særligt for filmens vedkommende; men ind imellem har man også brug for at analysere det faste billede. Hvis et billede er falsk, kan det egentlig kun bruges til at sige det. Er det »sandt«, er det straks sværere at have med at gøre, for hvornår er et billede sandt? Ja, hvis man f. eks. tager Byhistorisk Udvalgs julebog 1977, »Hus og hjem i Århus 1890–1940«, og kigger på de mange interiører fra Århus hjem, der her er gengivet, så vil de fleste nok mene, at de rummer en sand gengivelse af stuerne. Det er en sandhed med visse modifikationer. Billederne er ikke en gengivelse af hjemmets hverdagsliv, en fotoskildring, der i det store og hele totalt mangler, men et opstillet hjem, der principielt ikke adskiller sig fra fotoatelierets skovbaggrund eller runde bord med stol. Alligevel

kan de fortælle meget om deres tid og dens mennesker – så manipulerede er de heller ikke.

Men det *kan* forekomme, at næsten alt er galt. I »Hus og hjem« side 123 bragtes hosstående billede af en student på sit værelse på Marselisborg Studentergård 1933. Billedet var forsynet med følgende tekst: »Der sad en student på sit kammer og tog den med knusende ro« eller – måske – flittig student på Marselisborg Studentergård 1933. Den charmerende uordentlighed, slåbrokken, den lange pibe og posen med kanaster på bordet viser, at Hostrups tid endnu i 30'erne ikke var så fjern endda«. Da det havde været umuligt at finde billede af et kollegieværelse med »liv« på, blev forfatteren glad, da han på Lokalthistorisk Samling fandt dette, og han brugte det uden betænking til artiklen, der i øvrigt hed »På tankens slot . . .? Om studentens boliger og spisesteder«. Han kunne ikke vide, at det var groft manipuleret – simpelt hen en opstilling »for tilfældet«.

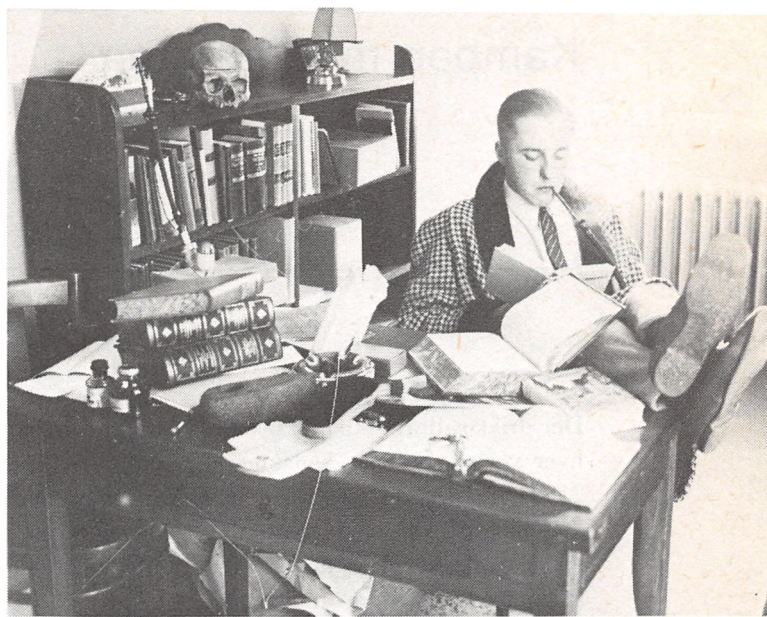
Det vidste derimod gårdens daværende klokker (studenterformand), nuværende stadsarkivar i København, dr. phil. Sigurd Jensen. I et brev til forfatteren af 20. december 1977 skrev han bl. a.: »Årets Århusbog spredte som sædvanlig hygge i min stue, men der var dog en enkelt ting, der fremkaldte en lettere gysen, billedet s. 123.

Historien bag det er følgende. En avis ville bringe en større artikel om studenterliv og sendte en fotograf ud til studentergården. Han tog en række fornuftige billeder, men til sidst kom det uundgåelige: Så skal vi have en rigtig Hostrup-situation. Jeg var på det tidspunkt klokker og havde ledsaget fotografen rundt på gården, og jeg protesterede; var der

noget, der fik os til at krølle tæer, var det Hostrup-associationer. Men fotografen (den senere ret kendte naivistiske Molsmaler Fredslund Andersen) havde sine ordrer fra redaktionen, og det lykkedes ham at overtale en skikkelig franskstuderende til at medvirke«. Den pågældende havde ikke mange bøger; men »Det var der imidlertid råd for; bøger blev fremskaffet. En konkurrerende avis læste senere bøgernes titel under lup og fik lidt sjovt ud af denne unge mands vidtspændende interesser«. Dødningshovedet tilhørte en medicinerkammerat. »Hvor de lange piber kom fra, husker jeg ikke. Men nu er billedet altså blevet dokumentation for, »at Hostrups tid endnu i 30'erne ikke var så fjern endda««.

Tableau! De mere kloge narre de mindre kloge. Forfatteren *havde* set og læst artiklen i Aarhus Amtstidende for 12. september 1933. Den var skrevet af pseudonymet »Methusalem« og hed »En dag i »gårdmændenes« Eldorado. I »Lykkens galoscher« gennem Marselisborg Studentergård«, en i det store og hele vederhæftig skildring, illustreret med seks fotografier. Et af disse var det famøse, med teksten: »Man forener det nyttige med det behagelige«, men naturligvis helt uden antydning af, at det ikke var »sandt«. I øvrigt bør det bemærkes, at avisbilledet er et andet end det i original bevarede, men med opstillingen nogenlunde identisk.

Lidt trist blev forfatteren vel over således at være »hoppet på den«; men det er jo just meningen med manipulationer, og »bedraget« er da faktisk også, alle forhold taget i betragtning, uigennemskueligt. Om »nedgøringen« af billedet så betyder, at 30'ernes studenter var helt uden forbindelse med Hostrup, er et spørgsmål om fornemmelser. De ydre

attributter: slåbrokken eller rettere badekåben og den lange pibe, holdt sig længe, helt til efter 2. verdenskrig – endog med den variation, at den student, der ikke ejede en badekåbe, brugte sin pyjamasjakke. Men det var naturligvis netop kun noget ydre – og andet var billedteksten i »Hus og hjem« forresten heller ikke møntet på.

F. H. L.

Kampen mod spritten

Der drikkes bravt i denne by. I det forløbne år har hver voksen i Århus konsumeret omkring 420 øl, 21 flasker vin og næsten 9 helflasker snaps eller anden spiritus. I gennemsnit altså, hvis ellers folk i Århus drikker lige så meget, som man gør i resten af landet. Og det gør de givetvis.

1-1½ øl og en snaps om dagen, samt dertil et glas vin hver anden dag, lyder ikke umiddelbart som et voldsomt og overdrevet drikkeri. Men forbruget er meget skævt fordelt. Der findes mange mennesker i byen, der aldrig rører alkohol – eventuelt med undtagelse af det traditionelle glas rødvin til anden juleaften – men hvor mange, det drejer sig om, kan ikke opgøres, idet kun forholdsvis få er organiseret i byens forskellige afholdsforeninger og -loger. Andre – og vel de fleste – drikker alkohol på en rimelig måde, så den får karakter af det »nydelsesmiddel«, den også er. Derudover er der i Århus et stort antal mennesker, hvis spiritusforbrug i det forløbne år har været af et sådant omfang, at det har skabt store problemer, både for dem selv og deres familier.

Hvor mange denne gruppe – de egentlige alkoholmisbrugere i byen – omfatter, er et åbent spørgsmål. I en rapport, som blev udarbejdet af en arbejdsgruppe under amtet i 1975, nævnes antallet 6.000 som et minimumstal, men flere af de institutioner, der har kontakt med alkoholmisbrugerne, mente, at der var mere end 10.000. I det forløbne år har antallet været anslået endnu højere, helt op mod 20.000. Hvis dette holder stik, hører Århus til blandt de byer i landet, der har forholdsvis flest misbrugere.

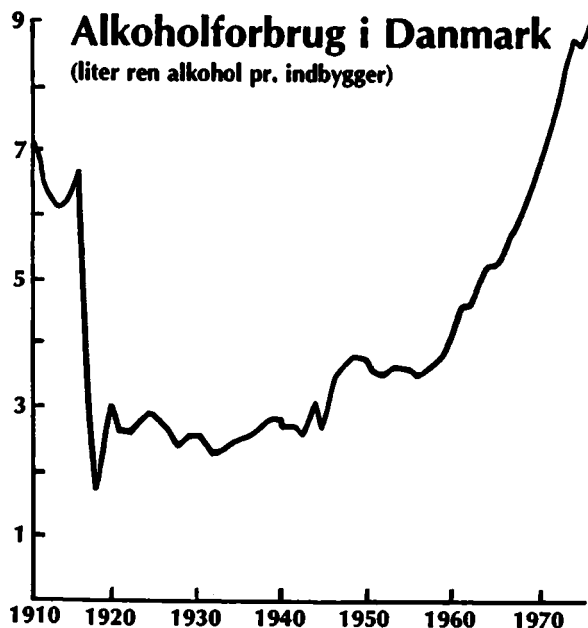
Problemerne omkring det stigende antal alkohol-skadede i byen og deres behandlingsmuligheder har i 1977 ofte været fremme i den offentlige debat og har sat sit præg på avisernes overskrifter. Indlæggene har spændt vidt; fra politiets meddelelser om et stigende antal spritbilister og flere fulde folk i detentionen, og de mange tegn på en voksende ungdomsalkoholisme, til afholdsorganisationernes »høringer« mod alkoholmisbrug på arbejdspladsen og inden for sporten. Et udgangspunkt for en debat omkring behandlingen af alkoholikerne og deres sygdomme var en konference på Psykiatrisk Hospital i Risskov i slutningen af august. Her diskuterede eksperter og amtspolitikere udbygningen af alkoholforsorgen i Århus amt i det kommende år.

Den megen debat omkring emnet kan give anledning til at se på alkoholproblemerne i Århus i et lidt længere perspektiv. Er drikkeriet pludselig blevet så alvorlig forværret, som debattens omfang antyder? Hvad gøres der egentlig i dag for de alkohollidende i forhold til tidligere – og af hvem? Og hvilken rolle spiller afholdsbevægelsen, der i

tiden før 2. verdenskrig hørte til de store folkebevægelser, men nu fører en mere tilbagetrukken tilværelse?

Som udgangspunkt for en vurdering af drikkeriets omfang i dag i forhold til tidligere kan man se på opgørelserne over det årlige alkoholforbrug. Sådanne tal kendes dog ikke for Århus alene, men for hele landet under ét har de været beregnet fra omkring århundredskiftet. En sådan oversigt over forbruget, målt i liter ren alkohol pr. person over 14 år, ses nedenfor. Den viser, at forbruget omkring århundredskiftet lå på omkring 10 liter. I årene derefter faldt det en del indtil 1917, hvorefter forbruget gik meget voldsomt tilbage. Dette år indførtes nemlig den høje brændevinskat, der mere end 20-doblede snapseprisen. Igennem 1920'erne og 1930'erne lå forbruget meget lavt, på 2-3 liter ren alkohol pr. voksen årlig. I forhold hertil var det vokset noget i det første tiår efter krigen, men det lå dog indtil midten af 1950'erne ret konstant på omkring 4 l. Siden da er forbruget vokset støt og er på godt 20 år blevet tredoblet. I dag drikker hver voksen gennemsnitlig omkring 12 l ren alkohol om året, svarende til den mængde øl, vin og spiritus, der er nævnt ovenfor.

En tredobling af spiritusforbruget i løbet af de seneste tyve år er en voldsom og næsten utrolig stigning. En del af forklaringen på den er da også, at langt flere familier i løbet af »de glade tressere« begyndte at drikke alkohol som et led i det daglige forbrugsmønster. Det samlede forbrug er således fordelt på mange flere personer end tidligere. Men der er dog heller ingen tvivl om, at antallet af alkoholikere er steget meget kraftigt i den samme

periode. I 1958 regnede man med, at der i Århus var omkring 1.000 alkoholskadede. En sammenligning med selv det laveste skøn for i dag viser, at der nu – set i forhold til byens samlede befolkning – er fire gange så mange alkoholmisbrugere som for 20 år siden, og tallet er som tidligere nævnt højst sandsynlig endnu større.

Kampen mod drikkeriet i byen er dog ikke udelukkende af nyere dato. For omkring hundrede år siden, da alkoholforbruget var mindst af samme størrelsesorden som i dag, begyndte der for alvor at komme en reaktion mod det omfattende spiritusmisbrug, som stadslægen i sin beretning for 1879 beskrev på følgende måde:

I afholdsforeningernes agitationskampagner indgik hurtigt den årlige sommerdemonstrationsfest, der som regel foregik i Vennelyst eller Friheden. Fra dannelsen af De samvirkende Afholdsselskaber i 1894 og frem til 2. verdenskrig var den en fast tradition. Som optakt til festen gik foreningerne med faner og plakater i procession gennem byen. Billedet her viser afholdsfolkene på vej ad Marselisborg Allé til fest i Friheden omkring år 1900. Til højre ses husene i Heibergsgade.

Foto i lokalhistorisk samling.

»Delirium tremens og alkoholisme begunstiges selvfølgelig ved de herværende mangfoldige værtshuse. Som forholdene præsenterer sig i Århus, kan man uden overdivelse påstå, at byen gennem sine værtshuse opelsker vagabonder og drukkenbolte, for dernæst atter at yde de samme og deres familier fattigunderstøttelse; og når dertil kommer, at

disse samme personer desuagtet får lov til at drive om og fortsætte deres dovenskab og deres drikkelyst, fordi byen ikke har en arbejdsanstalt for sådanne end mindre en tvangsarbejdsanstalt, indses det let, hvorledes Århus under den uophørlige tilstrømning af nye individer får et stort fordrukket proletariat ...«

Det var på denne baggrund, at den århusianske afholdsbevægelse begyndte sit virke. Som en af de første af bevægelsens foreninger i landet dannedes i 1880 »Århus Totalafholdsforening«, og denne fulgtes i løbet af 1880'erne af en række foreninger – loger – der var tilknyttet den internationale afholdsorden, Good-Templar-ordenen (bl.a. logerne De ti brødre, Daniel, Recabitterne, Protector, Tordenskjold). På Frederiksbjerg stiftedes i 1890 afholdsforeningen »Echo«. Samme år åbnede »Det blå Bånd« en afdeling i byen, og senere i årtiet udskiltes fra Afholdsforeningen af 1880 to nye selvstændige foreninger »Århus« og »Aurora«. Det var også i slutningen af 1890'erne, at den kristelige afholdsbevægelse Blå Kors – der arbejdede i nær tilknytning til Indre Mission – grundlagde sin Århus-afdeling som en af de første provinsforeninger. I 1894 begyndte de forskellige afholdsforeninger i byen endvidere et nærmere samarbejde gennem dannelsen af en fællesorganisation, »De samvirkende Afholdsselskaber i Århus og Omegn«. Det samlede medlemstal på dette tidspunkt kendes ikke, men omkring århundredskiftet var der vel mellem et og halvandet tusind. I 1911 passerede medlemstallet i de samvirkende afholdsselskaber 3.000 – hvortil kom Blå Kors, der stod uden for samarbejdet – og det kulminerede omkring 1918

med godt og vel 4.000. Det vil sige, at omkring hver tiende voksen i byen var medlem af en afholdsforening.

Som det indirekte fremgår af den ovenfor refererede beretning fra stadslægen, kendte man på dette tidspunkt ingen egentlige behandlingsmidler mod alkoholmisbruget, bortset fra indlæggelse – evt. tvangsanbringelse – på en arbejdsanstalt. For de familier, hvis økonomi gik i stykker som følge af mændenes drikkeri, var der kun fattigvæsenet at ty til. I midten af 1880'erne var omkring halvdelen af lemmerne på Fattiggården i Vester Allé kommet der som følge af drikfældighed.

Heller ikke de nye afholdsforeninger kunne tilbyde behandling. Når de tiltrak så mange, skyldtes det ikke mindst, at de ud over deres voldsomme agitation mod drikkeriet formåede at opbygge et omfattende foreningsliv med talrige fester, arrangementer og møder. Dette gav nye medlemmer den kontakt, som mange af dem tidligere havde søgt på værtshusene, ikke mindst tilflytterne, der ved indvandringen til Århus havde måttet opgave deres tidligere omgangskreds.

Hened 60 loger og foreninger var der i Århus, da tilslutningen til afholdsbevægelsen toppede, og bortset fra Blå Kors samarbejdede faktisk alle i De samvirkende Afholdsselskaber. Som dennes medlemsliste viser, var foreningerne tilknyttet i alt 9 forskellige landsdækkende organisationer. Betegnelsen rekabitterne, der indgår i flere af logenavnene, er navnet på en jødisk sekt i det gamle Israel. Den vendte sig stærkt mod den kana'anitiske kultur og den store rolle, som »vindrækelsen« spillede heri.

**Foreninger under
De samvirkende Afholdsselskaber
for Århus og Omegn 1918**

Nordisk Independent Order of Good Templar (N.I.O.G.T.)	Danmarks Afholdsforening	Medlemstal
		1880
		Aurora
		Århus
		Nørrebro
		Echo
		Reginehøj
	<i>Det blaa Baand</i>	
	Gl. Afdeling	308
	Agitatoren	46
	Ungdomsafdelingen	124
	<i>Dansk Templar Orden (D.T.O.)</i>	
	Frihedens Venner	53
	Enigheds Minde	60
	Hjemmets Lykke	27
	Fremtids Haab	48
	Nordlyset	55
	Sandhed og Ret	30
	Århus nr. 21	42
	<i>Danmarks National Good Templar Orden (D.N.G.O.)</i>	
	Morgenstjerne	64
	Enigheds Minde	34
	Haabet	22
	Danmark	54
	Dannevang	31
	Hjemmets Lykke	52
	Frem til Kamp	36
	<i>Danske Jernbaners Afholdsselskaber</i>	
	Århus-Kredsen	293
	<i>Baptisternes Afholdsforening</i>	42

International Order of Good Templars (I.O.G.T.)	Medlemstal
De ti Brødre	138
Daniel	62
Rechabs Minde	60
De tolv Venner	30
Fredagod	101
Ungdomslogen Fremtiden	52
De tolv Brødre	78
Århus Good-Templar Ungdom ...	12

Danmarks Goodtemplarorden (D.G.T.O.)	Medlemstal
Sct. Knud	79
Sct. Oluf	83
Frihedens Arne	67
Hjemmets Haab	51
Fred er Lykke	70
Frihedens Hjem	100
Vejlby	34
Sct. Clemens	57

Et vigtigt mål for afholdsbevægelsen i byen blev kampen for en formindskelse af det store antal værtshuse, en kamp, der naturligvis også blev ført på landsplan. Og den gav resultater. Mens der ved århundredskiftet, da der i Århus boede ca. 50.000, lå omkring 175 værtshuse i byen, var antallet i 1930 bragt ned til 126. Det steg derefter en smule i 1930'erne, men selv i 1940 var antallet kun 140, samtidig med, at indbyggertallet var blevet fordoblet til 100.000. I samme periode var der kommet mere end et halvt hundrede afholdsrestauranter til. Enkelte af disse var etableret før århundredskiftet, men de fleste af dem blev åbnet i 1920'erne og 1930'erne.

Tilslutningen til afholdsforeningerne i byen toppede omkring 1918 med ca. 4.000 medlemmer. Langt flere støttede dog afholdstanken. Det kom til udtryk, da afholdsbevægelsen i begyndelsen af 1918 indgav en landsadresse til regering og rigsdag med henblik på at få begrænset alkoholproduktionen, samt få spørgsmålet om et totalforbud sendt til folkeafstemning. Omtrent 17.500 århusianere – mere end hver tredje voksen – skrev under på denne adresse.

Med indførelse af den høje brændevinsbeskatning i 1917 og det deraf følgende fald i alkoholforbruget forsvandt imidlertid et væsentligt grundlag for opslutningen omkring afholdsbevægelsen. I Århus som overalt i landet begyndte medlemstallet at gå tilbage. I 1930 lå medlemstallet i de århusianske foreninger lidt under 3.000, og ti år senere var endnu godt og vel 1.000 faldet fra. Denne tilbagegang fortsatte efter krigen, hvor alkoholbekæmpelsen kom ind i nye baner.

Et afgørende fremskridt i kampen mod spiritusmisbruget i Århus var oprettelsen af Klinikken for Alkoholikere i 1952. Forudsætningen for dens etablering var de forbedrede helbredelsesmuligheder, som havde vist sig, efter at man var begyndt at bruge antabus som led i alkoholistbehandlingen. Stoffet, der var opfundet af et par danske læger i slutningen af 1940'erne, har den virkning, at man efter at have fået det, simpelt hen ikke kan tåle at drikke spiritus i nogle dage. Man får hvedetur, hjertebanken, hovedpine, kvalme og opkastninger. Med regelmæssig brug af antabus blev det således muligt at forhindre, at patienterne i behandlingsperioden pludselig skejdede ud og tog sig nogle gevaldige druktur, og en ambulansbehandling kunne derfor afløse den tidligere anvendte, men ofte lidet effektive kur: en langvarig »indsperning« på et dronkerhjem.

De første antabusbehandlinger i Århus blev foretaget i 1949 af Helge Kjems, der året i forvejen var blevet ansat af Kommunen i en nyoprettet stilling som sociallæge. Også i Kirkens Korshær's herberg i Mejlgade begyndte man at gøre brug af de nye antabus piller, men det var dog især et initiativ fra De samvirkende Afholdsselskaber i efteråret 1950, der satte skub i planerne om etableringen af en »Antabus-Central« i byen.

Resultatet af de følgende forhandlinger blev, at kommunen, sindssygehospitalet i Risskov og afholdsorganisationerne i fællesskab oprettede Klinikken for Alkoholikere, der begyndte sin virksomhed den 17. juli 1952 i lokaler på Kommunehospitalet. Lægerne ved klinikken, herunder lederen, dr. med. Karl Teilmann, blev stillet til rådighed

Aarhus, den 8^e Marts 1920.

Til Beskyrelsen for "De samvirkende Afholdsselskaber i Aarhus og Omegn".

h e r.

Følgende Skrivelse har jeg modtaget fra Dem:

"De samvirkende Afholdsselskaber for Aarhus og Omegn" tillader sig herved at anmode om en skriftlig Udtalelse angaaende Deres personlige Overbevisning i Alkoholspørgsmaalet - ogsaa om De foresner, at Forbud imod Tilvirkning, Salg og Brug af Alkohol af samfundsmæssige Hensyn vil være tilraadeligt.- "

Til Besvarelse af ovenstaaende Spørgsmaal tjener, at jeg føler mig overbevist om, at Alkoholnydelsen ikke gavner det menneskelige Organisme og nydt i større Mængde bringer den Mennesket i en Tilstand, som dets Intelligens kommer til at ligge langt under et Dyrs.- Af de Råstoffer som anvendes til Alkohol fremstilling vil der kunne fremskaffes Efterskud af stor Næringsværdi for Menneskene, og de Arbejds kræfter, som nu ere sysselsatte ved Fremstilling af Alkohol, vil let kunne faa Anbringelse ved Fremstilling af Samfundsnyttige Ting.- Hidtil har det mest været den mandlige Del af Menneskene, der i første Instance har lidt under Nydelsen af Alkoholen, og hvilken Indflydelse det har haft paa Børnene helt ud i tredje og fjerde Led, hvor Fæderen har været en drukken Mand, deraf kendes vist af alle mange særgelige Eksempler, men hvorledes vil det fremtidig forme sig, naar den

lyst til Alkoholnydelse som nu finder Sted inden for store Dele af Kvinderne i de bedretillede Samfundslag ogsaa breder sig til Arbejderne og Landboernes Kvinder, da vil Slægten forsumpe baade legemlig og aandelig.

Jeg finder derfor det er bedst at forbyde Fabrikationen og Salg af en for Menneskene saa skadelig Gift.

E r b s d i g t.

Jacob Jensen
Forskningsfører
(Borgmester)

hed af Hospitalet i Risskov, mens de tilknyttede socialrådgivere kom fra kommunens socialforvaltning. Afholdsbevægelsens (De samvirkende Afholdsselskaber, Kirkens Korshær og Blå Kors) bistand bestod i første række af økonomiske tilskud til medicin og kørsel, men formanden for Samvirket tog dog i de første år også del i arbejdet på klinikken. Efter nogle års forløb ophørte afholdsforeningernes tilskud til klinikken, der i øvrigt i 1956 flyttede til større lokaler på Marselisborg Hospital.

I forbindelse med byrådsvalgene søgte afholdsbevægelsen at gøre sin indflydelse gældende. Ved enkelte valg dannede de selvstændige afholdslister, men normalt opstillede afholdsfolkene på de politiske lister. Forud for valgene blev byrådskandidaterne afkrævet stillingtagen til forskellige afholdsspørgsmål. I 1920 gjaldt det forbudssagen, der som det ses her blev støttet af borgmester Jacob Jensen.

Her lå den, til den i 1961 blev omdannet til en afdeling under Statshospitalet og flyttede til Risskov.

AFHOLDS-DAGBLADET REFORM

Udgivet af danske Afholdsfolk.

Redaktør: Larsen-Ledet.

Redaktion: Vestergade 46, Aarhus, Tlf. 2354. — Ekspedition og Administration (Forretning): H. Madsen: Østergade 23, Aarhus, Tlf. 1922. — Trykkeri: Vestergade 46, Aarhus, Tlf. 2323.
Filialer: Boulevard 4, Aalborg, Telefon 82. — Torsgade 40 og Torsgade 2 A, Odense, Tlf. 2087 og 1744. — Klitvogns 5, Esbjerg, Tlf. 142 Jpg 803.

Nr. 69. Abonnements: 3 Kr. (for 12 Uger). Onsdag den 22. Marts 1911. Annoncer: Begynder 10 Øre, 2. Side 18 Øre, Parallels 20 Øre. 6. Aarg.

Det er slet ikke

saa vanskeligt at tegne en ny Abonnent til vort Blad, naar man vil.

Gør et Forsøg og De skal se, Forsøget vil lykkes, og derved er De med til at skabe en stor og stærk Afholdsdagspresse.

Afholdsdagspressen er absolut det bedste Vaaben mod Spiritustrafikken, derfor er det naturligt, at enhver Afholdsmænd støtter Bladet ved at tegne sig som Abonnent.

Afholdssamfundets Afdeling "Odin"

afholder offentlig Møde i Rantzaugade 58, Festsalen, Torsdagen d. 23. Marts Kl. 8^{1/2}, præcis.
Foredrag af Hr. Redaktør Nielsen-Svinning.
Sang af Frk. Paarup.
"Odin" indbyder alle.

Adgangen er gratis.

Fyns Stifts Husmandsskole

Sommerkole for Piger: Fra 3. Maj til August og fra 3. Maj til November med Ferie i August.
Korte Kurser for Husmødre.
Stoleplan sendes og Indmeldelser modtages.
Køben og H. C. Nielsen-Svinning.
Sid. til 4. April Donsdag 20, Kl. 8^{1/2}.
Nogle uformuende Elever kan faa Understøttelse.

A. C. Andersens Malerforretning,
N. Madsens Strædeforretning
20, Nybrogade 20.
Efter 14 Aars Ophold i Berlin og Dresden kan jeg anbefale mig med gode Kr. Arbejde eller alle Muldens Fordringer.

Man vil tilgive os, at vi som Slutning paa denne Kik Serie Jubileumsarbejder nævner nogle af dem, der har været med til at arbejde Afholdsdagbladet fremad.

Bestyrelsen

Indtil 1909 bestod Afholdsdagbladets Bestyrelse af 5 Medlemmer, 1000 udvalds den til 11 Medlemmer.

For Tiden består Bestyrelsen af følgende (en Plads er vakant):

Redaktør Nielsen-Svinning, Kbh. (siden Starten. Bestyrelses Formand i hele Perioden).

Byrådsmedlem, Fabrikant Jul. Andersen, Aarhus (siden Starten. Bestyrelses Nestformand i hele Perioden).

Redaktør Larsen-Ledet, Aarhus (siden Starten. Bestyrelses Sekretær).

Toldassistent Th. Grumsen, Hjørring (siden Juli 1907).

Partikuler Andr. Schmidt Aalborg (siden Aug. 1908).

Byrådsmedlem, Bogtrykker K. Rosendahl, Esbjerg (siden Juni 1909).

Proprietær P. Andersen, Ringgaard (siden Juni 1909).

Pastor O. Nørgaard, Vallekilde (siden Juni 1909).

Overretssagfører Falkow, København (siden Aug. 1910).

— Sammen med Bladets Forretningfører, N. Madsen, danner Nielsen-Svinning Jul. Andersen, Videbæk-Nielsen og Larsen-Ledet Bestyrelses For-

retning (fra Bladets Start til Okt. 1906).
Alfr. Schiøtt (fra Decbr. 1907 til Febr. 1909), Videbæk-Nielsen (fra Okt. 1906 til Septbr. 1910) og N. Madsen (siden Septbr. 1910).

Af de ved Kontoret ansatte Damer har Frk. Elna Jensen holdt den væggede Tjenestetid (siden April 1908), og af Annoncementer er R. P. Holm Alderspræsidenten (siden Juli 1907).

Trykkeriet.

Fra Starten til Febr. 1909 blev Bladet trykt i Nationaltrykkeriet (R. Nielsen), fra Febr. til Okt. 1909 i Jysk Morgenblads Trykkeri og siden Oktbr. 1909 i Reformtrykkeriet (Ledet, Salomon Lang, Fakur, Niels Müller).

Afholdsvæggelsen hunder i København til Næsten — i Græset om at styrke Hvermands I Modstanden med det Onde. Dette maas vi bedst, naar vi i Aarsat og stort slutter os sammen som de Gædder, som vi lever og til Læring. En af disse er Forfælgelsesjagten — Omroben for vore Gæmle — for vore Enker og Faderene. 1904
Clasus Johannsen.

Dagbogen.

Den 22. Marts.

	Marts.	April.
Søndag	26	2
Mandag	27	3
Tirsdag	28	4
Onsdag	29	5
Torsdag	30	6
Freitag	31	7

afholdende, fremtidig kan have en naturlig Gavn, som skildredes 10 p. c. af samfundets aarlige Lønning. Jeg mener nemlig, skriver han, at en Afholdsskandale 10 p. c. mere værd end andre, naar der som det er en Kone, Fører af Lykkefølelse eller en, der er beskæftiget i Maaskeindustri.

De, det er der god Mening i, men Carlsberg har jo ogsaa et, at han er en praktisk Mand.

Paa Langgaard.
Jeg tror han lænte Gang for en Snees Aar tilbage. Han var Madsen den Gang — stor Foretagsomhed, Haager som en Hval og Byggepulsant, saa der blev bukket og skrabet for ham i alle de Bæver, der nu anseres under Alkoholskandaler.

Senere mødte jeg ham jævnligt, altid glad og stolt, modt paa Livet, som Folk er det, der kan lende tilværet fra den lyse Side.

En Gang saa jeg ham bedrøvet. Det var, da han for 10 Aar siden fulgte sin eneste Søn til Amerikadampers. Kongens Bævre lævel nogle om, gule Stærte og det var vist baseret endeligt, at han kom til Vejen. Den Gamle havde betalt og betalt for ham, men til sidst maatte han for sin egen og Sammens Værdighed Skyld lige Stop og saa læste han Billetten over det store Vand.

I Gaae fulgte jeg Faderen til Tøget — Tøget til Hamburg og Dampers til America. Han rejste som en luttig Mand. Baskbæret havde rentt ham omstuld ved Sønden for gæst samme Vej, og Fæmnen, han ejede, var smuldet bort mellem Floderne paa ham, saa han nu, helt stukt, præsenterede mig de 40 Dollars, man skal være i Besiddelse af for at komme i Land i New-York.

Ha er han rejst over til Sønnen — den lofoms Sø — der ejer Farm over i Californien, og som i runthandset Pletet har tilladt sig at tage den Gamle paa Alting og give ham lidt Pusbærbølge paa Floden (inde hans tæmnelidende Aar.

knigke Skygge, og de tørre Blade igen fik Frakthed, naar Drosken slumrede ind paa Greenen og Dagjerne vendte hjemad, saa vendte de sig ofte om ved Lyden af flanke Høstehøve, som i hurtig Jagtlop lærtegnede Vejens Orus og slog i Takt med de unge, bankende Hjerter, som nu ogsaa vendte hjem, men kun for i den korte Sommerats Dromme at skijak Dagens Solstrålehaast.

Men den Dag kom, da de søde Uromme flyttede fra Jennys Lejer, den Dag, da Gustav igen maatte forlade Hjemmet, og Tabet af ham læste hende at kende sit eget Hjerte. Ak, hvis er skikkelig, saa længe han svøvnindruk og ubevidst stammer i rosenrøde Mørgendrumme og kejet leger med røde Kinder og unge Hjerter. I samme Øjeblik, han vægner til fuld Bevidsthed, parrer Kærligheddykke sig ofte med Kærlighedsmærte, og denne Pagts Tvilningborn er Suk og Taarer.

Oktobers Maaned og Dagen begyndte at blive mørke og korelle. Aherne paa Væggen gjorde sure Miner og rynkede Panden, og naar Jenny kom for at hente nøgde i den store Buffet og arbejdet med deres Bille, sag det akkurat, som om de hvilede: "Hvad træder du paa, lille Solstråle? Du maas spille omkring paa Kinderne og opvarme Arteredet; men 'ordrigt dig ikke til i Alvor at klamme Dig fast til vort Familienkøjske korskage Sværd og skinnende Hjerte!"

Ju Baronsens begyndte nu ogsaa saa smaat paa Udsvir til Gustavs Fremtidshjem. Et Flveleevende var

En af de store inden for dansk afholdsbewægelse, redaktør Lars Larsen-Ledet (1881–1958), boede i Århus – eller rettere i Viby. Selv om hans virke ikke først og fremmest faldt på lokalt plan kom han dog også her til at spille en betydelig rolle som agitator – og som redaktør af Afholdsdagbladet, der 1906–40 blev udgivet i Århus.

På klinikken behandledes i de første år omkring 100 alkoholikere, men antallet har været stigende og er i det seneste tiår vokset fra omkring 500 til 800 patienter årligt. Langt hovedparten af disse (80-90%) kommer fra Århus kommune. Behandlingerne gennemføres i almindelighed med støtte af

antabus og består i øvrigt i samtaler til udredning af patienternes problemer. De tilknyttede socialrådgivere søger samtidig at få styr på patienternes sociale, økonomiske og familiemæssige forhold, der ofte har lidt stærkt i forbindelse med drikkeriet.

Opgørelser over de behandlingsresultater, som er opnået på klinikken, viser, at antabussens fremkomst har betydet, at mange af byens alkoholmisbrugere i de forløbne år er kommet ud af drikkeriet. I 1974 viste en efterundersøgelse således, at omkring en tredjedel af patienterne var blevet totalafholdende eller »mådeholdne«, hos knap halvdele var der sket en betydelig forbedring, mens tilstanden for den sidste fjerdedel var uforandret. En tilsvarende undersøgelse fra midten af 1950'erne viste et noget dårligere resultat, men dette må nok i højere grad ses som en følge af, at alkoholmisbrugerne i dag går ind i en behandling i et tidligere stadium af drikkeriet end tidligere.

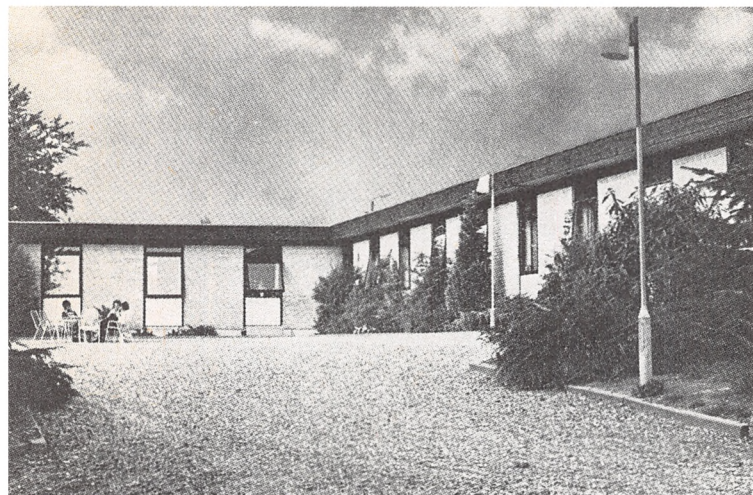
Dette betyder i sig selv, at patienterne i de seneste år gennemgående er blevet yngre. Men dertil kommer, at de seneste års stærke stigning i alkoholforbruget har bevirket, at langt flere unge end tidligere har fået alkoholproblemer. Ikke mindst i en uddannelsesby som Århus har dette kunnet registreres, både på klinikken i Risskov og på Århus kommunes Ungdomscenter i Nørre Allé, der i de seneste år i stigende grad har taget sig af unge med alkoholproblemer.

Når man sammenligner antallet af spiritusmisbrugere, der årligt behandles på Alkoholiklinikken, med det samlede antal misbrugere i byen – og i øvrigt også, hvis man ser det i forhold til søgnin-gen til de tilsvarende klinikker i Randers og Ålborg

– får man et klart indtryk af, at klinikkens kapacitet efterhånden er blevet for lille i forhold til det stigende behov. Det er da også på tale at etablere en tilsvarende klinik i den sydlige del af byen, eventuelt i forbindelse med Marselisborg Hospital.

I øvrigt er der inden for de seneste år blevet oprettet en ny institution i byen til behandling af alkoholikere. Det er Blå Kors' behandlingshjem »Egåhus«, der begyndte sin virksomhed i efteråret 1974. Det var oprindeligt beregnet som et plejehjem for kvindelige alkoholikere – hvis antal i de seneste år har været stigende – fra hele landet. Efter overenskomst med Århus amt har det dog fra april 1975 været et egentligt behandlingshjem for både mandlige og kvindelige alkoholmisbrugere. Det er stadig åbent for patienter fra hele landet, men de største grupper kommer fra Århus-området. I modsætning til Alkoholiklinikken, der yder ambulantly behandling, er »Egåhus« beregnet til indlæggelse af patienterne, oftest for 2-3 måneder. Hjemmet, der har plads til 26 patienter ad gangen, har på årsbasis haft 150-200 alkoholister i behandling.

Lige fra behandlingsarbejdet blandt byens alkoholikere tog sin begyndelse i 1952, har et af de centrale problemer været, hvordan man skulle sikre sig, at de behandlede patienter ikke slog sig på flasken igen. Men det stod dog også klart for afholdsforeningerne i byen, at man ikke – i hvert fald ikke direkte – kunne agitere for tilslutning til afholdsbevægelsen. På anden måde forsøgte man dog at støtte patienterne i efterbehandlingsfasen. Sammen med klinikkens leder medvirkede afholdsbevægelsen ved oprettelsen af en patientforening,

Blå Kors' behandlingshjem »Egåhus« ligger midt i Gl. Egå nær ved kirken. Det blev bygget i 1969 som et lærlingekollegium og har også en tid været drevet som restaurant, inden Blå Kors købte det i slutningen af 1973. Hovedparten af den nødvendige kapital til køb og indretning er skaffet til veje ved frivillige indsamlinger.

TABU, der dog opløstes igen efter få års forløb. Ligeledes tilbød man at stille kontaktpersoner, kuratorer, til rådighed til støtte for de behandlede alkoholikere. Såvel dette som forsøget på i slutningen af 1950'erne at indrette et såkaldt beskyttet pensionat løb dog ud i sandet.

Et beskyttet pensionat eller beskyttede lejligheder er stadig ikke blevet indrettet i byen. Derimod har man inden for de sidste ti år haft held til at opbygge nogle »alkoholfrie miljøer«. Fra omkring 1969 har afholdslogen, IOGT, således stået bag »Fredagsklubben«, der en gang ugentlig arrangerer underholdnings- og foredragsprogrammer med henblik på – som klubben udtrykker det – at give

de tidligere alkoholikere »nye vaner – nye venner i et alkoholfrit miljø, hvor alle kan deltage«. Fredagsklubben har indtil for nylig haft lokaler i Vester Allé's kaserne, men er nu flyttet til Skt. Paulsgade.

Det samme er A-klubben, som er oprettet omtrent samtidig med Fredagsklubben og i nær sammenhæng med denne. Det er en patientforening, hvis medlemmer er tørslagne alkoholikere, deres ægtefæller og familier, men den er i øvrigt også åben for andre, der vil medvirke til at skabe basis for og støtte alkoholmisbrugerne i deres »nye« tilværelse. En del af disse »andre« medlemmer virker som kontaktfamilier til de behandlede alkoholikere, af hvilke mange selv efter endt behandling er gået ind i arbejdet omkring A-klubben.

De senere års stigning i alkoholmisbruget bliver ofte sat i sammenhæng med disse års krise og arbejdsløshed. Men problemerne rækker tilbage til de glade dage i tresserne. Det er således mere end ti år siden, at århusianske læger og skolefolk begyndte at advare mod følgerne af det foruroligende – og voksende – drikkeri blandt byens unge.

På dette tidspunkt var kapaciteten på Alkohol-klinikken allerede for lille, og den position, som Århus har haft som foregangsby på området siden begyndelsen af 1950'erne, forbi. Siden da er behovet for en udvidelse af behandlingsmulighederne steget stærkt. Det gælder ikke mindst spørgsmålet om opbygning og koordinering af et egentlig efterbehandlingsarbejde.

Årets debat har lagt op til, at der kommer nye behandlingsinstitutioner i byen i løbet af 1978.

E. K. J.

Hen over de skrå brædder

Teateråret 1977

Århus Teater

»Tag til Århus, hvis De vil se ordentlig teater«, siger kritikerne – og Berlingske Tidende 8. januar 1978. Og når der er uro på Det kongelige, siger flere i kor: »Så hent dog Liisberg derind«. Det bliver der nu ikke noget af i denne omgang, for Bering Liisberg vil til sommer forny sin kontrakt for endnu en femårsperiode. Han er godt tilfreds. Belægningsprocenten var 55, da han startede, og ca. 90 nu. Højere kan man næppe nå, når man skal spille lystspil og tragedie – og eksperimenter. Om chefen har ret i, som han flere gange i pressen har været inde på, at der snart kunne bruges endnu et fast teater i Århus, er vel et spørgsmål. Når man ser hen til den virksomhed, der udfoldes af Århus Teater med biscener, af Svalegangen, Filuren, Huset, amatører og masser af gæster alle steder, er det ikke umiddelbart indlysende. Men det kan da godt være, at det kunne gå. Et teater mere kunne medvirke til en større koncentration af de mange udfoldelser, en koncentration, der dog

på den anden side ville gå ud over den charme, der er over de mere eller mindre ydmyge steder.

Der har i årets løb været lidt vrøvl med Arte-abonnementssystemet. Det er især galt ved de store succeser, hvor det ofte er besværligt for ikke-abonnenter at komme ind. Dekorten er imidlertid stadig så betydelig, at man ikke kan komme uden om ordningen – i al fald ikke de første 10-20 år. Ifølge Bering Liisberg kan man måske da regne med en teaterinteresse så stor, at det bliver naturligt at gå hen og købe sin billet i billetkontoret. Ja, måske – hvis billetpriserne kan nedsættes! Det er nok alligevel *deres* niveau, der nu og altid vil være afgørende for tilslutningen; men det er da helt galt.

Den fem-års-investeringsplan, der forrige år gav nyt lys- og lydanlæg, er fortsat med nye stole, der er placeret forskudt for hinanden, så alle får bedst muligt udsyn til scenen. Mens tilskuerrummet var stoletomt, benyttede man lejligheden til at hæve gulvet af hensyn til *scenens* gulv, der skal sænkes vandret. Det fik journalisterne meget ud af, fordi de tilsyneladende alle kendte Ludvig Brandstrups advarsel til de unge skuespillerinder: »Pige, træd varsomt, thi scenen er skrå«. *Det* skulle ikke mere være nødvendigt – i al fald ikke af hensyn til gulvet. I Stiften var »Nettes morfar« bange for, at de nye stole ville fremme tilskuernes sovetrang; men bag det lå vist nogle – hyppige? – oplevelser med medtilskuere, der har »drukket aften«, inden de går i teatret. Irriterende, hvis man gerne vil have valuta for billetpengene – og det vil de fleste. På den anden side kan det vel gå, hvis man kan holde deres snorken i ave. Det var her, »Morfar« skulle

Den »salomoniske« prøve fra »Den kaukasiske kridtcirkel«. Ulla Henningsen og Lone Rode strides om barnet. I baggrunden Folmer Rubæk og Aksel Erhardtsen, der spændt ser til.
(Foto: Børge Venge)

have sat ind og ikke bare venligt henstille, at man venter til efter forestillingen med de virkelige nydelser.

I november nåede de faglige møder frem til teatret. Det var kontrollørerne, der med støtte af maskinfolkene krævede mere i løn. Hos publikum var det så som så med loyaliteten og forståelsen. Mange blev godt sure – især blandt dem, der kom langvejsfra – som den vejleser, der med allehånde overtalelser havde fået svigermor med på komedie.

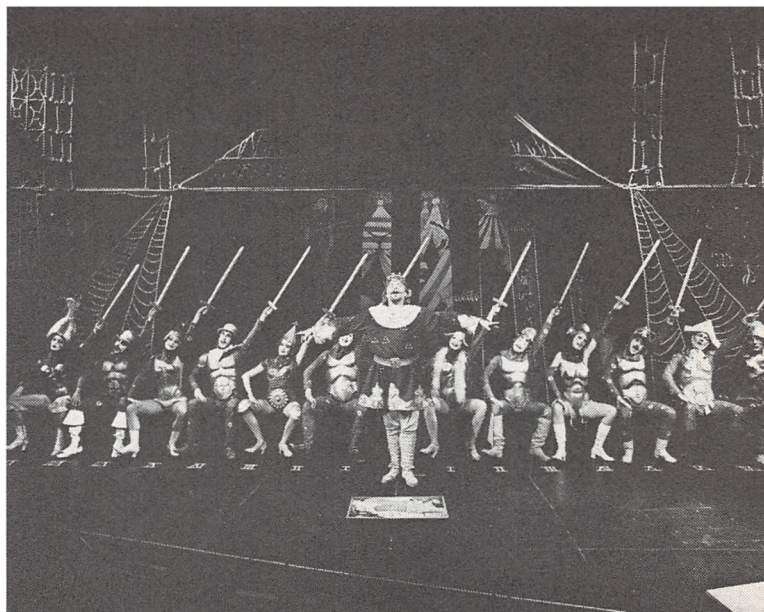
Ud over tilskuerne havde billetkontoret ulejlighed af affæren. Her skulle man bytte eller give penge tilbage. Og det er indviklet, med eller uden abonnementsystem.

Årets første premiere fandt sted 15. januar. Det var Brechts salomoniske lærestykke »Den kaukasiske kridtcirkel«, iscenesat af rumæneren Lucian Giurchescu og med scenografi af hans landsmand Ion Popescu-Udriste. Instruktøren havde fjernet Brechts ramme til det berømte skuespil: to kollektivbrugs strid om en dal og kun bevaret den lignelse, som klarer det hele op: historien om fyrstestridighederne, om køkkenpigen Grusche, der redder guvernørparrets barn, og om dommeren Azdak, der med sin kridtcirkelprøve lader den, der gør det bedste for barnet, køkkenpigen, beholde det. Sagnet af rammen var ikke stort; eventyret kunne udmærket stå alene, sat op, som det var, i en meget visuel forestilling med en smuk og fungerende sceneopbygning af stålrør og gangbroer. Af den brogede mangfoldighed er det umuligt at fremhæve enkelte uden at være uretfærdig. Interessen samlede sig naturligvis om de to store roller Grusche og Azdak. Ulla Henningsen spillede sin Grusche enkelt og usentimentalt og lagde derved en dimension til det personlige drama. Aksel Erhardtsen var fortælleren i oprørsafsnittet, men foldede sig først ud, da han, den fordrukne forhenværende retsskriver, var blevet dommer. Lidt ens kan Erhardtsen vel forekomme i sine mange roller; men han fylder altid kolossalt på en scene, og det med adskilligt mere end sit korpus. Hans Azdak var dog tegnet uden den farlighed, som i en østtysk fjernsynsopførelse for nogle år siden kom så fortræffeligt frem.

»Kridtcirkelen« blev 10. marts afløst af Jean Genets næsten lige så berømte – eller berygtede? – »Balkonen«. Det var »grove løjer« i stor opsætning og totalt uforståeligt for – formentlig – de fleste af tilskuerne; men hvis man lod det hele flyde og bare lyttede og så på, kunne man vel nok fornemme et eller andet budskab om uvirkelighedens virkelighed – hvad vi så skulle med den? »Det kan let blive tre hårde timer på tilskuerpladserne«, skrev Holger Christensen i Stiftstidende, og det fik han ikke ballade for. Astrid Villaume var indkaldt for at spille bordelværtinden; det gjorde hun godt i »den store damestil«.

I en vis forstand fortsatte stilen 17. april i Bernard Slades »Samme tid næste år«, et gæstespil af ægteparret Lise Ringheim og Henning Moritzen. To personer, hver gift med sin, mødes gennem 25 år en gang om året på et motel i det sydlige Californien for at gå i seng med hinanden. Stykket giver seks scener af dette forløb, et fyrværkeri af morskab og elegant komedie. Det fadede lidt ud efter pausen, da publikum et par gange skulle tage det alvorligt; men det bar man med glæde over med, for mage til latter har kun sjældent runget i Århus Teater.

Sideløbende med gæstespillet afpudsede og fær-diggjorde Moritzen sin instruktion af Holbergs »Jacob von Tyboe« (13. maj). Det diskuteres altid – også i denne anledning – og har været diskuteret siden 90'erne, hvordan man skal spille Holberg. Havde Moritzen lavet for meget farce ud af det, var Erhardtsens Tyboe kun en godlidende, tom nar uden den desperation for at holde sammen på et slags liv, som figuren også rummer? Flere spørgs-

Fra »Pippin«: Karl den Store (Lars Lohmann) eksercererer med sin hær, der – som det måske kan ses – ikke kendte til kønsdiskrimination. (Foto: Jørn Timm)

mål blev stillet; men ser man bort fra de problemer, som den klassiske komedie da rigtigt rummer, var det en herlig forestilling og vel på en måde også et spark i løgsovsen. Ulla Henningsens Pernille var direkte ulækker, og det var vist noget helt nyt, der nok var nærmere en tidsmæssig sandhed end de sædvanlige pibestivede, man plejer at se.

»Jacob von Tyboe« var teatrets sidste udspil, som anmelderne kalder det, i sæsonen 1976-77. 1. september, til festugen, var man klar igen, nu med

»Struensee var her«: Brandmajor Mazar de la Garde (Ulf Stenbjørn) på masochistisk besøg hos Støvlet-Kathrine, der i Lizzi Lykkes skikkelse morer sig over ham, mens Bente Eskesen og Anne-Vibeke Mogensen ser efter, om slagene med den svære rem har været velplacerede.

(Foto: Børge Venge)

den amerikanske musical »Pippin« med tekst og musik af Roger O. Hirson og Stephen Schwartz, instrueret af Gene Foote og med kostumer og dekorationer lavet direkte efter forlæggene fra Broadway. Den slags kan Århus Teater; det er før slået fast. »Pippin« handler om Karl den Stores lille, almindelige søn, der mindre interesserer sig for sit kommende hverv end for at finde en »mening med

livet«. Den forsøger han – i Niels Vigilds lidt for enkle og lidt for lidt afstandtagende skikkelse – at finde ad de nogenlunde sædvanlige veje: krig, sex, religion og hjemlig hygge. Han ender i det sidste, som enhver gennemsnitsamerikaner ville gøre det. Handlingen knyttes sammen af en tidløs gøglertrup, der ledes af Susanne Breuning – rasende perfekt, sikker og overlegen; det var godt. Ind imellem skulle man tage stykket alvorligt; det var ikke så godt.

Om Nis Bank-Mikkelsen som titelfiguren i Ibsens »Peer Gynt« (29. oktober) kunne der skrives meget, og der blev skrevet meget og meget rosende i anmeldelserne. Flere – for nærværende forfatter navngivne – tilskuere sov bravt, og det var i grunden synd. Det er ikke nær alle beskåret, der interesserer sig en smule for teater, nogen sinde at få »Peer Gynt« at se, og mange vil måske også være ret ligeglade, fordi de ikke anser stykket for noget rigtigt skuespil. Det er det heller ikke; men alligevel har det jo været spillet igen og igen med de største skuespillere. Nis Bank-Mikkelsen ydede en kæmpepræstation både i ord og plastik; det var ypperligt teater. Iscenesætteren, den unge Line Krogh, lod alt foregå på gulvet og på en slags vippeelevator – alt af udmærket virkning. Om hendes anden idé: at lade den samme, her Karen Wegener, spille såvel Mor Åse som Solveig, var lige så god, får være. Solveig er jo kun en papfigur. I øvrigt kunne der godt have været brug for nogen fortolkning i programmet. Hos Dovregubben, hos »den store bøjgen«, hos Sfinksen og i Dåreristen var det vist ikke alle, der nær forstod det hele. Deraf den livgivende søvn.

Året sluttede 9. december med endnu en »dum boulevardkomedie«. Det var Noel Cowards »Høfeber« med Lise Ringheim som gæst i skuespillerinden Judith Bliss' rolle. Stykket er noget pjat, og for en, der har set det tre gange i tre forskellige opsætninger, heller ikke mere morsomt. Men det blev serveret umådelig kvikt, og for Søren Spanning, der var sønnen Simon, blev det en slags gennembrud som komiker. Han blev sammenlignet med Mogens With, som han i udseende ligner en smule, med Ebbe Rode – og med Joe E. Brown (som han også ligner en smule). Det var ikke så lidt.

Til beboere på hvile- og plejehjem m.v. sendte teatret i festugen en såkaldt »opsøgende« forestilling. Det var Gustav Wiedes uopslidelige »Skærmysler« med Lise Wantzin og Ruth Maisie, som de to danmarksberømte tanter. »Nysseligt«, skrev Holger Christensen.

Foruden Århus Teaters egne forestillinger var Store Scene også i 1977 optaget af en hel del gæster. I februar var det Nederlands Dans Theatre, der vakte overstrømmende begejstring hos det fulde hus, i marts Sir Michael Redgrave med ledsagere i udvalgte Shakespearescener, i september, til festugen, Den kongelige Ballet samt den danske verdensdanser Peter Martins og hans partner Suzanne Farrel fra Balanchines New York City Ballet. I november kom først den polsk-franske koreograf og danser Felix Blaska med sit ensemble og senere et sovjetisk ensemble med bl.a. syv fremtrædende solister fra Bolshoi, der som sædvanlig fik skyld for at være køligt-tekniske.

»Komedie i Grænselandet«: Maskerne var veltrufne. Her Herman Bang (Svend Dam) i samtale med Holger Drachmann (Poul Clemmensen).

Århus Teater: Studio

12. maj havde Studio premiere på forfatteren Sven Holms debutskuespil »Struensee var her«, uropført i marts på Folketeatret-Hippodromen i København. Holm har digtet over den gale kong Christian VII, som han gør til en slags Hamletskikkelse, der spiller gal for at unddrage sig de pligter, der ikke interesserer ham. Da Struensee, der ikke ses på scenen, må væk – til hjul og stejle – dels fordi han lå i med dronningen, dels – og mest –

fordi han så forbi og langt forbi magtapparatets folk, har kongen mistet sit praktiske funktionselement og har kun galskaben tilbage for resten af livet. Stig Hoffmeyer var som kongen ikke uden nerve; men han forfalder let til maner, også i sin diktation, en detalje, som også hans knappestøber i »Peer Gynt« bar præg af.

Studios bidrag til festugen (3. september) var Leif Petersens dramatisering af Mogens Klitgaards sidste bog »Den guddommelige hverdag« (1942), en samling motiver og handlingsforløb fra besættelsesårene, hverdagen på godt og ondt. Lidt forceret blev det, presset af et forsøg på at give scenerne en dramatisk kraft, som de egentlig ikke har.

Så var man heldigere med Sten Kaaløs »Komedie i grænselandet« (12. november), oprindelig skrevet til gruppen Møllen i Haderslev. Kaaløs er sæsonens »residerende dramatiker« på teatret, en slags skuespilforfatterlære, hvorfor han får laveste skuespillerløn. I sin komedie fører han Herman Bang, Holger Drachmann og dennes muse Edith, nu gift i Hamborg, sammen på et pensionat i Haderslev. De bliver her, foruden med deres egne problemer, konfronteret med pigen Karen, der er forlovet med tjeneren, elsker en tysk gendarm og skal have et barn med en af dem. Digterne kan ikke hjælpe; de er magtesløse over for virkeligheden – den forstår kun Edith. Mogens Pedersen havde iscenesat på grænse til farce; men han fik alligevel levende væsener ud af sine personer. Og så var maskerne vellignende: Svend Dams Bang og Poul Clemmensens Drachmann.

I januar havde Studio besøg af det engelske crazyteater John Bull's Puncture Repair Kit, der med

forestillingen »Famous People – A Sad Tale« ikke var så crazy, som det under to tidligere besøg havde været.

Arhus Teater: Scala

spillede fra 4. september Thorbjørn Egners børnekomedie »Folk og røvere i Kardemomme by«. »Alt vel i Kardemomme«, skrev Jens Kistrup i Berlingske Tidende, og det var vist en god karakteristik.

I februar havde Scala besøg af forfatteren Ebbe Reich, sangeren og guitaristen Henrik Strube og pianisten Anders Koppel. I »Ven og fjende« behandlede de EF, atomkraft, de multinationale, dobbeltmoralen og kønsrollemønsteret, intelligent agitation på et højt plan. I maj var der klassisk indisk ballet sammenkædet af en mundtlig instruktion.

Arhus Teater: Stiklingen

startede 27. januar med Malcolm Williamsons kammeropera »Det voksende slot«, Strindbergs »Et drømmespil«, udsat for tre sangere med veksellende masker. Bertil Lundén havde iscenesat med god forståelse for sine sangeres manglende dramatiske rutine. Musikken var virkningsfuld og ikke uden atmosfære.

26. maj brugte elevskolen Stiklingen til en præsentation af sin afgangsupgave, Osten og Garpes »Belman, Blomsten, Baby og Bruden«, der i 1974 blev opført af Svalegangen på Gellerup-scenen. Fra 10. december spillede man »Hr. Diller Daller deler ud«, en kombination af dukketeater og rig-

tige skuespillere, skrevet og instrueret af Jørn Holstein. Det er et stykke om løgner, der aldrig betaler sig, og det blev så morsomt lavet, at der måtte flere forestillinger til end de oprindeligt 19 fastsatte.

Stiklingens gæster var i maj afgangsholdet fra Statens Teaterskole med »Balladen om Jens og Miranda«, i september englænderen Julia McLean, der i en brandert lagde et afdanket skuespillerindliv blot – og endelig senere i samme måned de amerikanske dansere Nance Spanier og Poul Oertel, der både underviste elever og med deres ensemble gav en forestilling, til hvilken Stiklingen dog var uegnet.

Århus Teater: Gruppen

Vinteren og foråret 1977 var Gruppens sidste på teatret. I den nye sæson blev den spredt; de fleste gik til Svalegangen, andre blev på Bispetorvet. I januar-februar lavede den opsøgende og af eget kollektivt forfatterskab »Vil du ha et boligkompleks?«, angiveligt efter en opførelse på Gellerupscenen om Brabrand Boligforening, der ikke følte sig smigret, men heller ikke i særlig grad ramt. I marts gav Gruppen på Studio og opsøgende »I Danmark har jeg rod – et spil om Hansesæderne«, fortidens EF, skrevet og instrueret af Caspar Koch, selv medlem. Det var ikke direkte et stykke om, at vi skulle forlade Fællesmarkedet, men om at vi skulle diskutere også de overordnede linier og tage stilling til dem. Opsøgende var ligeledes »Morten, Mormor og den flinke hr. Jørgensen«, der i maj turnerede til amtets skoler.

»Så er der kun Stiften tilbage«: Ann (Fritze Hedemann) diskuterer avisens behandling af arbejdsmarkedsstof med Frands (Per Klok) og Elise (Marie Farmann).

Svalegangen

»Byens Teater« kalder Svalegangen sig nu i sine annoncer. Det er ikke mere bare det »lille«. Og det er da ikke nogen uberettiget betegnelse, hvis man tænker på den plads, teatret søger sig i den offentlige debat. En lille »hilsen« til Bispetorvet ligger der vel også deri, og det er fikst fundet på.

Man lagde ud 25. januar med den debuterende Erik Thygesens stykke om avissituationen i Århus

»Fryd, fred – og frikadeller«: Simon Rosenbaum laver sammenkogt ret af sine tre medvirkende Ulla Henningsen, Birgitte Bruun og Peter Schrøder.

efter Demokratens endeligt »Så er der kun Stiften tilbage«. Der var mange velplacerede upper-cuts og mange slag i luften; men sin egentlige værdi fik det nok gennem sin skildring af de to hovedpersoner, Anns og Bennys skæbner (Fritze Hedemann

(gæst) og Klaus Wegener). Og så skete der det mærkelige, at stykket faktisk på anmeldersiden, med enkelte undtagelser, blev kvalt i velvilje – også i Aarhus Stiftstidende! Holger Christensen skrev, at en kunstnerisk tilkendegivelse først bliver politisk, når den ikke er det – ikke nogen ny maxime, men velturneret i denne forbindelse.

I festugen spillede Svalegangen sammen med Østjysk Musikforsyning musikalsk action-teater på Skt. Clemens Torv: »Fast føde« af Karlo Stavnskjær med musik af Østjyderne. Det foregik på et seks meter højt stillads – og handlede endnu engang om boliger.

Efterårets forestilling hjemme i Rosensgade var Niels Lunds »Feriebilleder« (24. september). Det er et spil om fællesskabet, hvor hver passer sit, om de tre familier Hansen, den borgerlige, den klasseusikre og proletaren, der mødes på en campingplads, hvor det efter sommerballet ender med slagsmål. Det er normalfascismen, der udfolder sig, skabt af angsten for de andre, som rokker ved de vedtagne mønstre og ikke lader en i fred i den småborgerlige familiehygge. Stykket var enøjet som så meget på Svalegangen; det er bevidst, og det er heldigvis også lovligt. Alligevel bliver man en gang imellem lidt småsur over al frelstheden. Den er så anstrengende. Er der ingen fascistbøller på den anden side? Sådåmænd er der så; men de kommer nu sjældent på scenen. Om overhovedet?

Med medlemmerne af Gruppen har Byens Teater i øvrigt fået et velkomment tilskud af nye kræfter. For nægtes kan det ikke, at de samme skuespillere år efter år, selv om det er i et veksellende repertoire, let får noget ens over sig, som

bryder illusionen. Men problemet er vist alment: Går vi i teatret for at se og leve med andre mennesker, eller går vi der for at opleve den eller de bestemte skuespillere spille andre mennesker? Det er et problem, som ikke bliver mindre, når alle må være med i alt.

Også Svalegangen havde i 1977 en opsøgende forestilling. Det var »Ikke på vores skole«, der er skrevet af tre af teatrets skuespillere og handler om de unges problemer efter endt skolegang. Den var solgt til midten af februar 1978 til 10.000 skoleelever i Jylland og på Fyn, og bagefter skal den til ungdoms- og fritidsklubber i Århus amt.

Andet

Århus Teater med biscener og Svalegangen er til at tage og føle på, fordi repertoiret trods mange titler alligevel lader sig tælle op. Men der er mere teater i byen, meget mere – der egentlig skulle have et kapitel for sig selv! Det er ofte spændende, fremmedartet og kontroversielt. I Vestergade 3 fortsætter børneteateret Filuren under Finn Hesselagers ledelse – og med et kommunalt tilskud på 260.000 kr. I Friheden havde Simon Rosenbaum stor succes med sin fjerde revy »Fryd, fred og frikadeller«. Blandt sine medvirkende havde han Ulla Henningsen, der skilte sig udmærket fra generen, der var ny for hende. Gruppe 38 i Frederiksgade, endnu et børneteater, er også kommet på den lokale finanslov, muliggjort fordi Gruppen nu vil være professionel.

Huset i Vester Allé er et kapitel for sig – med børneteater, udenlandske gæster fra nær og fjern, det fjerne var Peru, og med Troels Trier & Co. og rock-opera af lokalt tilsnit. På amatørscenen i Rosensgade spillede unge fra Århus Teater midnatscabaret »Der var et yndigt land«, og scenen overgik sig selv i årets traditionelle festugerevy. I november lavede man fire wieneraftener med musik, sang – og øl.

Nyheder var Jan Torps Teater, opsøgende med hjemsted i Århus, og Århus Musikteater. Torp og hans makker Torkild Lindebjerg arbejder med gøgl og klovnenumre og leger sig frem til en fantasistimulans, der giver oplevelse og indtryk. Deres publikum er børn og unge. Århus Musikteater, der har til huse i Østergades Forsamlingsbygning, skal være et bredt foretagende, som dækker meget af det, der ikke kommer frem andre steder, og vel at mærke ikke teater alene. Institutionen har endnu ikke rigtig nået at vise et ansigt.

Resten er en broget symfoni, som man nok ikke engang kan regne med at få det hele med af: Ebbe Rode i et one-man-show i Kongreshuset, Jomfru Ane Teatret fra Ålborg og Studenterrevyen i Stakladen, engelsk music-hall atter i Kongreshuset, Solvoggen i Marselisborghallen og Danmarks Turnéteater i salen på Psykiatrisk Hospital. Er Århus blevet Danmarks teatermetropol, spurgte denne årbog i 1976. Det blev betvivlet; men gud ved, om *det* stadig er nødvendigt?

F. H. L.

Ændringer i bybilledet

Facadeforurening – facaderegulering

En bys udseende er ikke noget stationært, ikke noget gennem tiderne uforanderligt. Bybilledets stadige skiften skyldes ikke alene store forandringer som etablering af nye kvarterer eller anlæg af nye gader og rejsning af nye bygninger i gamle eller ældre kvarterer. Også tilsyneladende mindre ændringer kan forvandle en bygnings, en gades, et kvarters, ja en hel bys karakter, hvis de gennemføres i tilstrækkelig stort omfang.

Til sådanne tilsyneladende mindre ændringer henregner den enkelte ejer eller lejer af en butik eller en lejlighed uden tvivl ændringer af facaders farve, forandring af skiltning og udskiftning af vinduer. Men i de seneste år er man blevet mere og mere opmærksom på sådanne forandringers meget store betydning for hele bybilledet.

Med hensyn til skiltning er der dog i de sidste årtier sket en betydelig sanering til uvurderlig gavn for gadebilledet. Store, skæmmende reklameskilte er blevet fjernet og afløst af mere diskrete, men lige så oplysende skilte. Dog kan man stadig opleve, at nyetablerede forretninger for at markere sig i gaden og for at tiltrække eventuelle kunders

opmærksomhed griber til at forsyne en bygningsfacade med kraftige modfarver. En sådan reklameform er anvendt af en grill-bar på hjørnet af Thorvaldsensgade og Marstrandsgade og virker temmelig voldsomt i det ellers farvemæssigt rolige kvarter.

Enkelte tilfælde af meget uheldige facadefarver er også dukket op i de seneste år. Det drejer sig ofte om meget kraftige, tit mørke farver. Det vakte således voldsomt røre, da facaderne af Regina-bygningen, opført 1919, arkitekt A. Høeg-Hansen, i 1974 blev malet mørkerøde. De afvigende farver findes ellers gennemgående på mindre ejendomme – gerne to-etages bygninger.

Men i disse år sker de største ændringer af bygningsfacaderne som følge af en omfattende udskiftning af vinduer. Baggrunden herfor er den oliekrise, der indtrådte i 1973, og hvis følger stadig mærkes. Krisens virkninger har man søgt at modarbejde ved at gøre samfundet mere energibevist. Myndighederne har ikke blot kraftigt opfordret til, men også med betydelige økonomiske midler støttet bestræbelserne for at gennemføre energibesparende foranstaltninger for herved at begrænse energiforbruget og mindske olieimporten.

De energibesparende foranstaltninger i forbindelse med opvarmningen af bygninger tager sigte på forbedring af såvel det varmeproducerende anlæg som det varmebevarende system. Inden for det sidstnævnte drejer det sig om en forbedring af isoleringen, og netop med hensyn til isoleringen er vinduerne en bygnings svageste led. Det er derfor naturligt, at det ofte er på dette felt, at den enkelte husejer har sat ind, når man har villet mod-

arbejde varmetabet. Resultatet er blevet, at man i stor udstrækning har udskiftet ældre vinduer, der i mange tilfælde har været oprindelige, det vil sige af samme alder som de respektive huse, hvori vinduerne sad, og i stedet indsat nye, helt moderne vinduer. På denne måde er ældre vinduer med små rudeformater blevet erstattet af nye, storrudede vinduer med termoglas, hvorved den pågældende bygning totalt har ændret karakter.

Også i Århus er der på denne måde sket betydelige forringelser af ikke blot enkelte bygningers helhedspræg, men dermed også af hele gaders arkitektoniske miljø. Særlig uheldig bliver virkningen af vinduesudskiftningen, hvis den foretages i en enkelt af en række ens ejendomme, eller i den ene halvdel af et tvillingehus. Det er navnlig ejendomme fra årtierne omkring århundredskiftet, der er blevet mishandlet ved de stedfundne vinduesudskiftninger. De viste billeder er valgt tilfældigt. Tilsvarende eksempler kan ses over hele byen. I enkelte tilfælde er resultaterne af vinduesudskiftningerne endog blevet endnu mere uheldige end i de her viste tilfælde. Det drejer sig om bygninger, hvor de gamle vinduer er blevet udskiftet med nye i et format, der er mindre end de oprindelige, med det resultat, at mellemrummene mellem de nye vinduesrammer og

Et eksempel på en voldsom og uheldig udnyttelse af facaden til blikfang og skiltning kan ses på »Marstrandsborg« på hjørnet af Marstrandsgade og Thorvaldsensgade. Den tidstypiske bygning fra 1899 er tegnet af arkitekt R. Frimodt Clausen. Det nuværende udseende af den nederste etage er fremmet og alt for dominerende i gadebilledet, fordi den kvaderpudsede facade er malet i modefarverne brunt og gult, og fordi vinduerne er forsynet med brune markiser i mondæn udførelse – alt som reklame for en grill-bar.

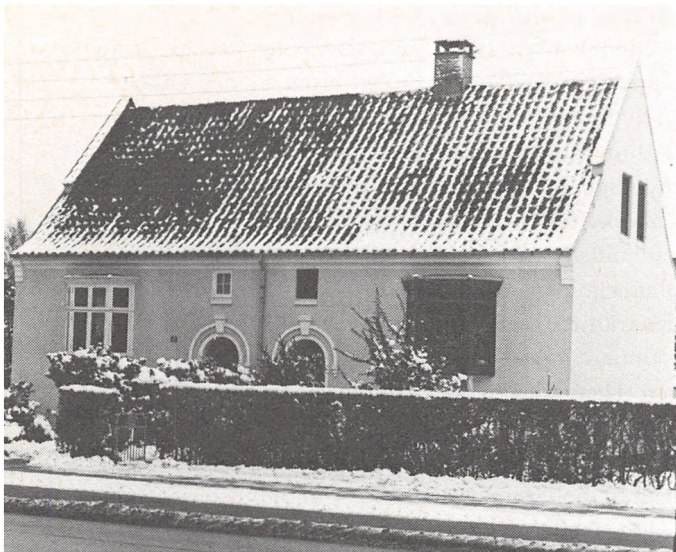
murværket er blevet udfyldt med en eller anden træbeklædning.

Sådanne uheldige vinduesudskiftninger har vel altid fundet sted, men aldrig i et omfang, som tilfældet har været siden 1973, og aldrig tidligere med økonomisk støtte fra det offentlige. Omfanget af disse ændringer har bevirket, at der fra mange sider er blevet gjort opmærksom på det arkitektonisk uheldige ved denne vinduesudskiftning. Udskiftningen opfylder dog fuldt ud kravet om en bedre isolering og har dermed den tilsigtede energibesparende virkning. Den samme fordel kan dog også opnås ved løsninger, der er mere æstetisk tilfredsstillende.

»Det særlige Bygningssyn« og »Fredningsstyrelsen« har i fællesskab i 1977 udsendt en publikation af arkitekt Torben Olesen om »Vinduer – Tradition, vedligeholdelse og forbedring«, der beskæftiger sig med problemerne i forbindelse med isolering – og eventuelt udskiftning – af vinduer. I publikationen gøres der opmærksom på den store betydning, som profilerne på vinduernes karmstykker, poste, rammer og sprosser har ikke blot for bygningens udseende, men også for fordeling af lyset i bygningens rum. Det fremhæves også, at den isolering, der kan opnås ved anvendelse af indvendige forsatsvinduer, er fuldt så god som ved

Et eksempel på en mindre heldig vinduesudskiftning kan ses i Assensgade 30. Den fire-etages grundmurede beboelsesejendom med mansardtag var under tag 11. maj 1910. Huset blev bygget af murermestrene Rasmussen og Andreasen, hvoraf den første har signeret tegningerne. Der er således tale om et »murermesterhus«.

De nye storrudede vinduer med termoglas markerer sig som en stærk kontrast til de oprindelige trefagsvinduer, der endnu ses i trapperummets vinduesåbninger.

Vinduesudskiftninger, der ikke tager hensyn til bygningernes oprindelige udseende, bliver særligt iøjnefaldende, hvis udskiftningen kun sker i den ene halvdel af et dobbelthus, som tilfældet er flere steder, bl. a. Dr. Margrethes Vej 115–117. Dobbelt-huset er bygget i 1921 af Arbejdernes Andels Boligforening og tegnet af arkitekt A. Høeg-Hansen. Huset har fået udskiftet vinduerne i halvdelen af bygningen. De oprindelige vinduer er afløst af vinduer med termoglas i et større format end de oprindelige ruders, og samtidig er de oprindelige vinduers hvidmalede karme, poste, rammer og sprosser erstattet af en ramme af imprægneret træ.

skiftningerne har kunnet foregå uhindret så længe som tilfældet har været på trods af de uheldige arkitektoniske virkninger, skyldes det, at der ikke har været nogen offentlig myndighed, der har skullet kontrollere og godkende ændringerne. Vinduerne isolering og eventuelle udskiftning har hidtil været betragtet som almindelig vedligeholdelse,

udskiftning til termoglas, og derfor i mange tilfælde bør foretrækkes.

Også flere arkitekter og arkitektur-interessererede samt de forskellige foreninger, der enten på landsplan eller lokalt beskæftiger sig med bygningsbevaring, har forsøgt at gøre de husejere, som ønsker at forbedre isoleringen, opmærksom på de foreliggende problemer og forsøgt at få husejerne til at foretage de nødvendige ændringer på en sådan måde, at bygningernes udseende bevares i størst mulig udstrækning.

Når facadeforandringerne og navnlig vinduesud-

Tilsvarende vinduesudskiftninger er foretaget i dobbelthuset Nordre Ringgade 123–125, der er bygget i 1927 af Arbejdernes Andels Boligforening og tegnet af arkitekt A. Høeg-Hansen.

der ikke har krævet bygningsmyndighedernes godkendelse.

Kun for de fredede bygningers vedkommende har det hidtil været nødvendigt at indhente »Det særlige Bygningssyns«s tilladelse ved vinduesudskiftning. Dette gælder for såvel de A-fredede som de B-fredede bygninger, idet bygningsfredningsloven – lov nr. 195 af 8. juni 1966 med enkelte ændringer ved lov nr. 593 af 19. december 1969 – i § 6 bestemmer, at »alle bygningsarbejder vedrørende A-fredede bygninger og bygningsarbejder vedrørende B-fredede bygningers facader, herunder tagflader, mod gade, vej eller plads i bymæssige bebyggelser, kræver tilladelse fra bygningssynet, hvis arbejderne går ud over almindelig vedligeholdelse.«

De A- og B-fredede bygninger omfatter som hovedregel kun bygninger, der er over 100 år. For Århus by drejer det sig kun om 27 bygninger ifølge fortegnelsen »Fredede bygninger, 1972«. Af dette antal er kun 1 bygning (Århus hospital, det tidligere Sortebrødre kloster, nuværende Vor Frue Kloster) fredet i klasse A, resten i klasse B. Af de i klasse B fredede bygninger er 2 revet ned allerede i slutningen af 1950'erne, nemlig Dynkarken 39-41 og Dynkarken 43. »Facadesikret« med hensyn til vinduesudskiftning er således kun 25 århusianske bygninger. Til sammenligning kan det oplyses, at Udvalget for bygnings- og miljøbevaring, der i 1974 offentliggjorde sin redegørelse »Bevaring i Århus bykerne«, alene i den indre by registrerede lige godt 300 bygninger, som udvalget fandt bevarelsesværdige. Men disse bygninger er altså ikke sikret, medmindre der er tinglyst en eller anden

servitut på den pågældende ejendom.

Med hensyn til bygningsbevaring gør to principper sig gældende. Beskyttelsen af det enkelte, særligt værdifulde bygningsværk sker via bygningsfredningsloven, og ansvaret ligger hos den centrale myndighed: »Det særlige Bygningssyn«. Derimod er beskyttelsen af flere bygninger under ét, f.eks. et gadebillede eller et bymiljø, sikret ved kommuneplanlægningsloven – lov nr. 287 af 26. juni 1975 – der trådte i kraft den 1. februar 1977, og som mere i almindelighed regulerer byggeriet og byudviklingen. Denne lovgivning administreres i første række af de primær-kommunale myndigheder, i visse tilfælde med appel til amtsrådene, men i almindelighed til boligministeriet eller miljøministeriet som overordnede myndigheder.

Kommuneplanloven giver en kommunalbestyrelse flere muligheder for at gribe regulerende ind med hensyn til bygningsbevaring også vedrørende bygningsfacader, hvis den politiske vilje er til stede i byrådet. En af mulighederne er via lokalplaner. I henhold til den nævnte lov kan – og i enkelte tilfælde skal – kommunalbestyrelsen udarbejde lokalplaner for begrænsede områder inden for en kommune. Således bestemmer Århus kommunes lokalplan nr. 1 for »Et boligområde ved Møllestien i Århus«, omfattende karreen: Vestergade 21-27, Grønnegade 2-28 og Åboulevarden 82-88, i § 7, stk. 3: »I øvrigt må såvel den bestående som den nye bebyggelses ydre fremtræden ikke ændres uden magistratens 2. afdelings forudgående godkendelse, herunder bl.a. ved bemaling af facader, udskiftning af vinduer og opsætning af skilte.« Lokalplanen er vedtaget af byrådet den 28. septem-

Vinduesudskiftninger virker også iøjnefaldende, hvis de sker i ét af to eller flere ens huse. De fem-etages beboelsehuse på Viborgvejs sydvestlige side mellem Høringvej og Ringkøbingvej er bygget 1929–30. Nr. 25 og nr. 27 er tegnet og opført af tømrermester Max Pedersen. De to ejendommers facader er udformet symmetrisk omkring en akse, der dannes af altanerne. På grund af denne symmetri virker udskiftningen af de oprindelige vinduer i nr. 27 særligt iøjnefaldende. Udskiftningen markerer sig her – som andre steder – ikke blot ved ændringen af rudeformatet, men også ved forandringen af vinduesrammernes materiale og bemaling. De oprindelige vinduer er af hvidmalet træ, medens de nye består af imprægneret træ.

ber 1977 og derpå offentliggjort, hvorefter indsigelser og ændringsforslag kan fremsættes inden den 15. februar 1978.

De kommunale myndigheder har for nylig fået endnu en mulighed for at gribe kontrollerende ind ved udskiftningen af vinduer. Fra den 1. januar 1978 er såvel statsstilskuddet til som retten til skattefradrag for isoleringsarbejder, herunder vinduesudskiftning, gjort afhængig af, at de pågældende bygningsarbejder på forhånd er godkendt af stadsarkitekten.

Hvis en husejer derimod ser bort fra de nævnte økonomiske fordele og ikke søger om dem, er der ad denne vej naturligvis ingen mulighed for at forbyde en vinduesudskiftning, der kan betyde en arkitektonisk og miljømæssig forringelse af en bygning.

Men med hensyn til bygningernes facader, deres farve, deres vinduer og deres skiltning er der dog meget, der tyder på, at alle gode kræfter efterhånden vil blive forenet for også på dette område at lede udviklingen i den rigtige retning: mod en æstetisk smuk by, der vil være til daglig gavn og glæde for borgerne.

G. R.

Håndværkssvendenes Rejse- og Sygeforening

Det er nok kun få læsere, der kender det smukke hus, som gengives på modstående side. Og det er ikke så sært, for man skal være født ca. 1900 eller lige efter for at have chance for at have nogen erindring om det. Dertil kommer, at dets tid i bybilledet var relativt kort, kun 24 år, så forsvandt det for at give plads for en ny gade, Klosterport, der skulle forbinde Nørre Allé med Klostergade.

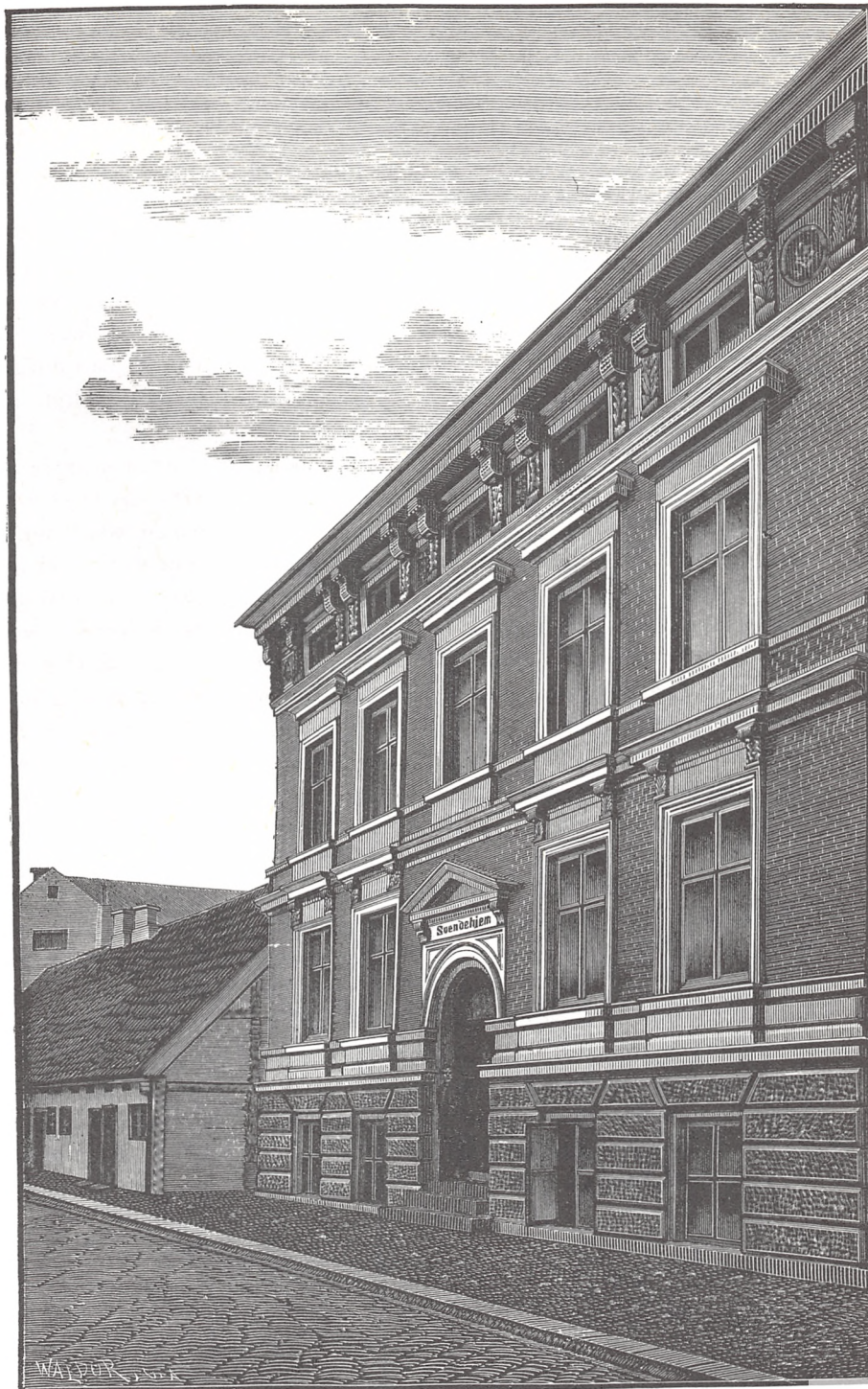
Når denne længst forsvundne bygning, opført i 1888 i den murermesterrenæssancestil, der var typisk for tiden, her skal drages frem af glemselen, er det, fordi den tilhørte en forening, der også var typisk for tiden, »Håndværkssvendenes Rejse- og Sygeforening«, eller som den oprindeligt hed »Århus Understøttelsesforening for rejsende Håndværkssvende« – der først blev ophævet 18. november 1977, og hvis sidste udbetalinger til rejsende svende fandt sted i 1973! Et par forbavsende kendsgerninger, som nok de færreste havde forestillet sig.

Mange vil i vore dage opfatte en så speciel privat-social institution som en anakronisme, og det var det vel også. Men når den kunne eksistere så længe, skyldtes det heller ikke den særdeles be-

skedne understøttelse og sygehjælp, den kunne give sine nydende medlemmer. Dens egentlige værdi lå og havde længe ligget i det forhold, at både håndværksmestre og svende var medlemmer, og at man derved havde et organ, som kunne medvirke til, at naturlige modsætningsforhold ikke altid blev kørt så højt op – simpelt hen, fordi man kendte hinanden, havde samarbejdet om andre ting end værkstedets dagligdag og derved havde sværere ved at »komme i hår« med hinanden.

Foreningen havde en sammenhæng med næringsloven af 1857, der trådte i kraft 1862. Med den ophævedes lavene og dermed igen den sikkerhed, som de farende håndværkssvende havde haft gennem lavsherbergerne og den geskænk, de altid fik af kollegerne, når de kom til et nyt sted. Geskænken fik de vel stadig, også *efter* loven; men der var en tendens til, i al fald hos myndighederne, at betragte den som tiggeri, og når dertil kom, at de herberger, som svendene kunne benytte, på grund af deres økonomiske omstændigheder altid blev de allerringeste værtshuse, var der ikke langt til drikkeri og simpel vagabondering. For håndværkerstanden blev forholdet snart et problem, og da man i 1879 oprettede Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Håndværk, var det flere gange fremme i debatten på de forberedende møder. Det blev dog på lokalt hold, at en ny udvikling eller rettere et forsøg på at vende udviklingen blev sat i værk: Samme år stiftedes i *Svendborg* den første forening til understøttelse for rejsende håndværkssvende. Den antog en forretningsfører, som svendene skulle melde sig til, hvorefter han udbetalte en understøttelse på 1,50 kr. om vinteren og 0,75 kr. om sommeren. Desuden

Århus Svendehjem, som det blev
gengivet i »Håndværkerbladet,
Tidende for Sammenhold
og Fremskridt i Håndværk og Industri«
for 15. december 1888

henviste han dem til et ordentligt herberg, som man førte tilsyn med. For at få understøttelse skulle en svend have aflagt svendep prøve, have ydet bidrag til understøttelsesforeningerne, mens han var i arbejde, have haft arbejde i de sidste fire måneder og arbejdet mindst 14 dage hos den sidste mester. En mærkesag var i de første år afskaffelse af vandrebogen og politiviseringerne. Det lykkedes i 1886.

Svendborginitiativet fik hurtigt efterfølgere, og i første halvdel af 80'erne var der allerede tilsvarende foreninger i en snes andre byer. Århus kom med 22. februar 1882, da en kreds af håndværkere samledes og oprettede foreningen på basis af et nedsat udvalgs forarbejde. Man begyndte hurtigt at interessere sig for at skaffe lokaler til et herberg, og allerede i august lejede man sig ind i Guldsmedgade 4. Tilslutningen var til at begynde med ganske god; i oktober var man på ca. 1.000 medlemmer, nok det højeste man nåede. Alligevel var det for få til, at det hele på en fornuftig måde kunne gå rundt, og muligheden for at skaffe flere blev diskuteret igen og igen i det meste af foreningens levetid.

Mulighederne for en vis samvirken mellem de forskellige byer interesserede Århusforeningen sig for allerede i sit første år – bl. a. gennem planer om udsendelse af et trykt cirkulære. Omtrent samtidig, sent på efteråret, kom et forslag fra Slagelse om afholdelse af et fællesmøde. Dette møde fandt sted i Odense 8. marts 1883 og blev fulgt op i Fredericia 16. april, hvor man oprettede en landsdækkende organisation for understøttelsesforeninger.

Det vil inden for denne korte præsentation føre for vidt at komme ind på såvel de indviklede rejse- og understøttelsesregler som på økonomien og

svingningerne i medlemstallet. Heller ikke den daglige tilværelse på herbergerne kan behandles; men det skyldes nu, at der ikke er bevaret materiale til belysning af den – om det overhovedet nogensinde har eksisteret? Man har nok ind imellem, delvis skjult i de nøgterne referater, en fornemmelse af, at de rejsende ikke altid har været Guds gode børn. Men også værterne har der været besvær med. De har skullet være af en særlig støbning, og det har de langt fra altid været og er derfor hyppigt blevet udskiftet.

Egen bygning ville man gerne have, og i foråret 1884 havde man en på hånden, men opgav handelen og søgte i stedet byrådet om en »passende byggeplads« – som gave. Det fik man nu ikke, og i stedet tog man så selv fat. Efter at en delegation havde været i Kolding for at se på hjemmet der, købte man i foråret 1885 et ældre hus, Klostergade 40. Oprindeligt havde man vist tænkt sig ret snart at rive det ned og bygge nyt, og man startede i den anledning en stærk agitation for nye medlemmer samt en særlig indsamling. Man havde imidlertid ikke synderlig held med sig og valgte da i stedet at renovere huset og indrette det til svendehjem. Det kunne gøres for godt 600 kr. og blev gennemført i efteråret 1886 – i øvrigt efter at man havde opgivet at lave en storstilet håndværkerfest til det gode formål.

Opgivelsen blev dog ret kort. Allerede 1887 var man i gang igen, og 19.–20. juni gennemførtes festen, der, hvis man skal tro aviserne, har trukket det meste af Østjylland til. Der var optog, cirkus, teater, varieté, alskens tivoli, estradedans, elektrisk lys, festavis, fyrværkeri og ekstratog fra alle ver-

denshjørner. Festen gav det for tiden helt formidabelt overskud af 15.293,31 kr., og man satte omgående byggeplanerne igang. En række af byens arkitekter og håndværkere blev indbudt til at komme med tegninger; men kun H. Thorbrøgger jun. reagerede, og hans planer blev med enkelte ændringer sat i værk. I efteråret 1888 stod bygningen færdig, og den blev indviet 21. november ved et festmåltid: koft rødspætte med smør og »pedersille«, som forhandlingsprotokollen skriver, kalve- og oksesteg, kage og konfekt, ¼ fl. rødvin, snaps og ½ bajer – alt til 2 kr. pr. kuvert, som deltagerne selv betalte.

Den nye bygning havde fire etager: en høj kælder, stue, førstesal og en trempel- eller kvistetage. I kælderen boede værten, og desuden var der vaske- og badefaciliteter samt desinfektionsovne til de lusebefængte svendes tøj. I stuen var der til venstre spise- og opholdslokaler for svendene med møbler, der dels var af mahogni og nøddetræ, dels egetræsmaledede. Til højre var der en lejlighed. Det var der også på førstesalen tilligemed en festsal, der i årenes løb var udlejet til forskellige formål (en tid Good Templar logen »De 10 mænd og Elias«). I trempel-etagen boede svendene i seks stuer af forskellig størrelse, der var monteret med 18 senge; men der var plads til 24–30. Der var desuden fælles vaskerum med zinkgulve dækket af træriste. Bagved var der et udhus med brændselsrum og lokummer, en gårdsplads samt en urtehave. Komplekset havde med grund og inventar kostet 29.000 kr. Heraf havde festen betalt de 15.000, 12.500 lånte man i kreditforeningen, og de sidste 1.500 kr. er nok kommet ind ved den tidligere nævnte indsamling.

Hvordan hjemmet har fungeret, får man et ind-

tryk af gennem et brev, der i 1895 blev sendt til Holbæk, hvor man var i færd med at indrette en tilsvarende institution. Svendeværelserne var fordelt med otte senge i et, og fire og to i de øvrige. I sengene var der to tangmadrasser, en hård og en blød, desuden skråpude, almindelig pude og dyner og tæpper vekslende; til det hele leveredes overtræk. Ved hver seng stod en stol uden ryg og ved hveranden en emaljeret natpote. Foreningen ydede de understøttelsesberettigede rejsende et døgn frit ophold, bestående af til morgenmad en stor kop kaffe med en kanelstang eller et stykke sigtebrød 10 øre, til frokost fire stykker belagt smørrebrød samt en snaps og et glas hvidtøl 24 øre, til middag to retter varm mad 30 øre, til aften som frokosten 24 øre samt to stykker bart smørrebrød og en kop te 12, i alt 1 kr. Snapsen og hvidtøllet kunne byttes med en bajer og teen med belagt smørrebrød. Hvertil kom natlogiet, der ikke kostede noget. Af den krone, værten skulle have for førstedagsanvisningen, fik han kun udbetalt de 75 øre, idet 25 øre blev tilbageholdt som husleje, indtil man nåede 250 kr. Det var et snildt system, som altid sikrede foreningen et vist beløb, selv om man ikke nåede 1.000 overnatninger. Værten skulle holde huset rent, vaske sengetøjet og sørge for lys og varme i opholdsstuerne. Derfor måtte han skaffe sig dækning af de gæster, der opholdt sig hos ham ud over det anviste døgn – for 20 øre pr. nat. Desuden havde han fået lov til at benytte to værelser til arbejdende svende, som han dog selv måtte montere, samt til at holde pensionat. Han havde ofte mere end 50 på kost. Prisen herfor var, inclusive logi, 7,25 kr. om ugen, for kost alene 6,50 kr. Middagsmad kostede 35 øre, belagt

smørrebrød 6 øre og en kop kaffe eller te 10 øre. Han måtte sælge enkelte bajere, men aldrig spiritus.

Nogen lukrativ forretning blev Århus Svendehjem aldrig. Foreningens administration var ganske omfattende, ikke mindst efter at der i 1893 på landsbasis kom en sygekasse til. Den blev aldrig – trods forsøg derpå – statsanerkendt, men fik alligevel en vigtig funktion for en gruppe medborgere, der af mange grunde havde vanskeligt ved at holde deres forhold til de offentlige sygekasser i orden. Til gengæld modtog man en årrække, indtil socialreformen i 1933, et tilskud til den almindelige drift, som blev fordelt af fællesbestyrelsen. I Århus havde man, vel tilskyndet af heldet med festen i 1887, allehånde planer om at skaffe penge: offentlige maskerader, basarer m. v. Men det blev aldrig til noget. Man nøjedes med nødråb i aviserne, opslag på værkstederne og mund-til-mund-metoden. I 1909 købte et konsortium Handels- og Kontoristforeningen (senere chokoladefabrikken Elvirasminde, nu jazzhus Tagskægget), og temmelig omgående begyndte bestyrelsen at interessere sig for at sælge hjemmet til det samme konsortium. I oktober 1911 var salget en kendsgerning; prisen var 35.000 kr., og bygningen blev nedrevet i marts 1912 for at give plads for Klosterport. Foreningen flyttede først til Amaliegade i lejede lokaler og derfra under 1. verdenskrig (1917) til Frederiksgade hos Fælleskontoret for Velgørenhed. I 1919 opgav man også denne forbindelse, og henviste i stedet svendene til Sømandshjemmet i Havnegade. Møblerne fra Klostergade var en tid opmagasineret på kasernen i Vester Allé; de blev senere solgt.

Men foreningen fortsatte sin virksomhed, også efter at statstilskudet, som nævnt, i 1933 faldt bort. Svendene kom stadig: i 30'erne mellem 200 og 300 om året, og i de første år efter 2. verdenskrig ofte over 100. Med »de glade 60'ere« dalede tallet efterhånden til under en snes, og da fællesforeningen blev ophævet i 1973, havde man i Århus understøttet seks svende med 10 og 20 kr. Det bør i øvrigt nævnes, at man i 1924 efter særlig tilladelse kom ind på at yde særunderstøttelser til langvarigt arbejdsløse, understøttelser, der tildeltes efter bestyrelsens skøn og i reglen faldt i julemåneden. Pengene blev taget fra renterne af lokalkapitalen, som var skabt, da man solgte ejendommen.

Håndværkssvendenes Rejse- og Sygeforenings Århusafdeling fortsatte alene i endnu fire år, men uden at fungere efter sit formål. Det er da ganske pudsigt, at en organisation, der havde sin rod i næringsloven af 1857, først blev afviklet i 1977 i en helt, helt anden tid. Derfor ovenstående.

F. H. L.

Stilhistorie på Århus-kirkegårde

Ved afsløringen af Erik Heides festlige springvandsfontæne på Lyseng Stadion i maj 1975 mødte sportsforeningernes store drenge op med mange skilte: de ville hellere have haft bedre omklædningsrum for de penge, det havde kostet at lave en soppfontæne med Erik Heides muntre dyr. Da han i januar 1977 afleverede den næste opgave, han havde påtaget sig for Århus Kommune, gik det mere stille af: det var det store granitkors på Vestre Kirkegård.

På en skrånende plæne står korset som et fælles monument for de mange, som ikke har ønsket en grav, og hvis urner derfor er nedgravet et eller andet sted i det grønne græs. Korset ses langt omkring, som det står der alene – sat på græsset uden fundament – med kirkegårdens høje træer og de lave hække omkring urnegravstederne som baggrund. Det skiftende lys – solens stråler eller regnens skinnende perler – falder i stenens ujævne flader og giver hele kompositionen et spil af liv og lethed, som står i kontrast til den tunge masse, der ellers kun brydes af det enten gennemtænkte eller

Erik Heides kors på Vestre Kirkegård.

umiddelbart valgte centrum: hullet mellem blokkene.

Selve konstruktionen består af fire tilhuggede sten, tilsyneladende nærmest terningformede; men

der er ikke én ret vinkel, når man ser nærmere efter. En flade skråner lidt udad forneden, en anden er let buet, og heller ikke linierne er lige. På tre sider er der et lidt ophøjet firkantet felt, og alt dette parret med spillet i den brunrøde sten med de lidt lysere nister gør korset til et kunstværk og ikke til en stor tung kolos.

Tungt af vægt er det ellers: de fire dele er tilsammen 2,5 m høj, hver for sig er de mere end en meter på hver led, og den samlede vægt er 22 tons. Stenen er fra Skåne, af såkaldt Vångagranit efter sognet Vånga nær Kristiansstad. Hele monumentet, som har kostet 75.000 kr., er bekostet af Århus Kommune, som nu adskillige gange har sendt bud til Mors, hvor Erik Heide bor. Mest kendt er vel fuglen på Strøget, men også de nye skoler og kirker har flere af hans arbejder stående.

Når Erik Heides kors er blottet for religiøse symboler, inskriptioner og enhver anden form for udsmykning, er det et resultat af en lang udvikling inden for kirkegårdsskulpturen. Det er et felt, der ellers er behæftet med en lang række traditioner, overleveringer af gamle trosforestillinger og en modvilje mod forandringer, der skyldes en form for respekt over for de døde: det skal være, som de kunne ønske det; der skal ikke prøves noget nyt.

Alligevel kan der, når gravstenenes udvikling iagttages, trækkes parallelle linier til den almindelige stilhistorie. I parken ved Rådhuset, som for hundrede år siden var byens største kirkegård, står bevaret en række gamle karakteristiske gravsten. Den nærmest Frederiks Allé har stået på organist Johannes Kabells grav og har form som en søjle, et

Organist og kantor Johannes Kabells gravsten i Rådhusparken.

typisk element fra nyklassicismens tid. Foroven er den knækket og symboliserer derved det så smerteligt afbrudte liv. Denne søjle er af glatpudset sandsten; men lige så almindelige var kannellerede søjler af marmor. Som det ses på billedet, sidder inskrip-

tionen på et »bånd«, der går hele søjlen rundt, og som tidens skik var, er indskriften lang og egentlig ganske oplysende: såvel familieforhold som afdødes væsen kan udledes heraf:

Ved forudgangne forældres grav er her nedlagt støvet af den kierlige søn, den trofaste ven, den i livet fordringsløse, i sit kald nidkjære og fortjente

organist og kantor

Johannes Kabell

f. i Aarhus d. 2. Dec. 1783

d. smstds. d. 12. Sept. 1855

At han har levet ugift kan slutes deraf, at han kun omtales som søn, ikke som mand og fader. Dette understreges yderligere ved, at der bag på søjlen står: sat af erkendtlig slægt.

Under disse linier er udhugget i sandstenen en lyre omkranset af laurbær symboliserende hans musiske erhverv og den hæder, laurbærkransen, som bliver kunstens udøvere til del.

Søjlen afsluttes med en enkelt basis og står yderligere på et kasseformet fodstykke, et postament. På forsiden af dette er udhugget to korslagte neg i en ramme af to vedbendgrene. De korslagte neg rummer også deres symbolik. De er således et gammelt tegn for den bibelske Kain, der blev agerdyrker, også for brød og nadver findes de afbildet; men her står de sikkert i en anden betydning: negene kendetegner dødens gyldne høst eller blot menneskets modning, to symboler, der begge passer i denne forbindelse. Ofte har negene tillige symboliseret samdrægtighed – dette kan også have været inde i tanken her.

Vedbend-motivet er som symbol på evigheden meget anvendt på gravsten, og som beplantning træffes den også ofte.

Om Johannes Kabell kan tilføjes, at han var organist og kantor ved Domkirken, sanglærer ved Katedralskolen og et meget værdsat medlem af det århusianske musikliv i det hele taget.

I 1876 indvies Nordre Kirkegård og bliver derved en afløser for Søndre Kirkegård, hvor nu Rådhuset ligger. Her findes mange gravsten, der viser, hvordan stilen ændrer sig. En af dem er sat over tømrermester Martin Christensen, som blev begravet en novemberdag i 1916, kun 56 år gammel, og hans hustru Maren Kristine, som først døde 28 år senere, i oktober 1944.

Martin Christensen var en kendt tømrermester, som i sine unge dage flyttede ind til Århus, hvor han deltog som bygmester ved den store udbygning af byen. Især opførte han mange ejendomme på Frederiksbjerg. Han kom i strid med Tømrermesterforeningen om et pengebeløb og prøvede ved offentlig optræden at få sin ret. Således talte han flere gange fra tilhørerpladserne ved byrådets møder.

Gravstedet rummer foruden de to nævnte grave en tredie, måske en søn, men over ham er der en lille sten lagt foran den store. Stenen står lige foran den bageste hæk i gravstedets midterakse med et symmetrisk »anlæg« foran. Og i den lave hæk rundt om hele gravstedet er der foran den sædvanlige åbning to støtter med en kæde imellem. Selve stenen er af en blålig granit uden særligt »liv«, og indskrif-

Tømrermester Martin Christensens gravsten på Nordre Kirkegård.

ten, som nu indskrænker sig til de nøgterne kendsgerninger: navne, fødsels- og dødsår og -datoer og mandens erhverv, som angiver den sociale placering i samfundet, er malet med sorte bogstaver.

Stenen er ganske jævnt tilhugget, og udsmykningen falder i to dele: i den nederste halvdel står inskriptionen som på en plade, der er hugget ned i stenen. En overgang var det skik at have indskriften dybere forsænket i stenen, evt. på en hvid marmorplade. En sådan gravsten kaldes en grottesten, fordi den med udhugget løv omkring pladen, ofte vedbend, godt kunne minde om de grotter, der fandtes i romantiske haver. I kirkegårdssymbolikken skulle den føre tankerne hen mod de døde vandring gennem den himmelske port. Tilbage på stenen fra 1916 er nu kun blevet en lille fordybning som levn fra en svunden tid.

Ny er derimod stenens øverste udsmykning, ny og fuldstændig i pagt med al den udsmykning i den såkaldte jugend-stil – som findes på vaser, møbler, bygninger o. s. v. fra den tid. Ud af stenen er der rundt om korset, som står i relief, hugget symmetriske svungne bladornamenter, der udfylder de fire felter i hjørnerne.

Ellers er stenen uden dekorationer af nogen art, skønt der ellers har været nok at vælge imellem. Mest kendt er vel duen, som sidder på stenens øverste kant bringende fred til de døde, men også olie-lampen og timeglasset, solen og hjertet er symboler, som er meget anvendt på gravsten den dag i dag, hugget ind i stenen eller påsat i et andet materiale, som f. eks. bronze, der tåler al slags vejr. Selv de små urnegravsten, som ellers ikke har plads til meget, forsynes ofte med en rose eller en lille fugl i det ene hjørne.

Alligevel er der en hel sikker tendens, der viser mod det enkle, det simple, en tendens, der også gør sig

gældende i andre forhold med relationer til død og begravelse. På Vestre Kirkegård, som blev indviet i 1927 findes mange grave, der blot er forsynet med en natursten, stor eller lille, alt efter gravstedets størrelse. Nær det gamle kapel ligger således tømrermester Thomas Pedersen og hans hustru Astrid begravet. Han begyndte som tømrermester, før han var 30 år gammel, og han opnåede at holde 40 års jubilæum. Hans firma er stadig en af byens største tømrerforretninger, og han deltog selv i mange byggerier i byen. Han var således part i opbygningen af Landsudstillingen i 1909, og af endnu stående bygninger kan f. eks. nævnes Hovedbanegården, Handelsbankens Hus og Amtssygehuset. I en menneskealder var Thomas Pedersen bestyrelsesmedlem i Tømrermesterforeningen. Han døde i juli 1946, og den sten, der blev sat over ham, er en meget stor blålig natursten. Gennem stenen går flere sandfarvede årer af forskellig tykkelse, således går der en bred tværs gennem inskriptionen. Selve stenen er uregelmæssig og ubehandlet, men virker ved sin tyngde som et symbol på evigheden. Samtidig er den stærkt funktionalistisk: den opfylder sin funktion som den er, andet og mere er ikke nødvendigt.

Selve gravstedet har også, som f. eks. haver på den tid, ændret karakter: det symmetriske er faldet bort, ingen midtergang eller -bed, ikke de samme blomster på begge halvdele. Nej, nogle knækkede naturstensfliser fører fra gravstedets ene side skråt frem til stenen, et rundt bed med roser er placeret på den anden halvdel. Forkanten på bedet omkring stenen er lige så »tilfældig«, en svungen linie. Til den ene side er der en lille natursten med navn og årstal, en søn, der er død ung, men ellers udfylder

Tømrermester Thomas Pedersens gravsted på Vestre Kirkegård.

stedsegrønne planter af forskellig karakter og størrelse gravstedet.

Fra dette enkle, men smukke gravsted er springet til Erik Heides kors på den store fælles, anonyme gravplads ikke langt, hverken i tankegang eller udformning.

A.D.

Døde i 1977

Aggebo, Anker

(7. feb. 1894–29. nov. 1977)

Læge i Århus 1922–65; læge ved Mødre- og Spædbørnehjemmet Bethesda 1923–65; jernbanelæge 1925–65; skolelæge 1949–64; formand for Lægeforeningen for Århus og Omegn 1948–53.

Andersen, Hans C.

(2. april 1905–13. dec. 1977).

Overlæge ved Århus Kommunehospitals øreafdeling 1952–75; professor i otolaryngologi ved Århus Universitet 1952–75.

Bahl, Arthur

(15. juli 1896–8. juli 1977).

Civilingeniør; direktør for De Jydske Skærfefabrikker og Skåde Maskinforretning.

Balle, Ove Hugo

(19. feb. 1910–14. feb. 1977).

Politiassistent; ansat i Århus Politis 1946–77; formand for Århus Politis Progforening.

Bay-Hansen, H. F.

(11. maj 1906–21. juli 1977).

Kommuneingeniør og bygningsinspektør i Hasle-Skejby-Lisbjerg Kommune 1937–62, i Hasle Kommune 1962–70.

Bjerggaard, Hans Christian

(26. juni 1911–4. jan. 1977).

Lektor; ansat ved Århus Tekniske Skole 1949–77.

Sonja Elmose

Bjerre, Bruno

(25. april 1899–25. jan. 1977).

Maskiningeniør; direktør for Blikvarefabrikken Åbyhøj 1935–67.

Borsum, Anna

(20. nov. 1904–11. okt. 1977).

Tandlæge i Århus 1938–77.

Borsum, Poul

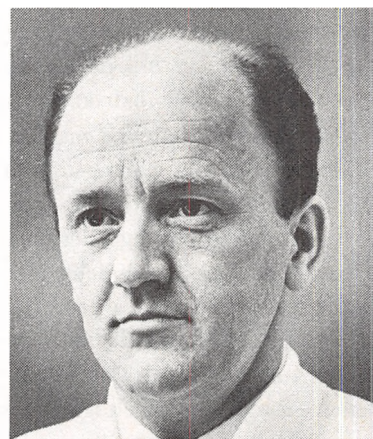
(13. april 1907–28. feb. 1977).

Tandlæge i Århus 1936–77.

Christensen, Carl

(27. jan. 1893–20. maj 1977).

Andenlærer i Tilst 1920–27; enelærer i Hasselager 1927–35; førstelærer i Tilst 1935–59.

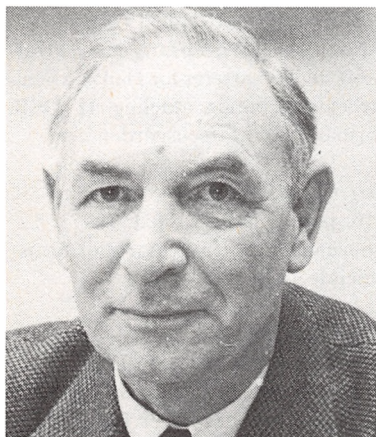
Bent Eriksen

Christiansen, Chr. H.
(8. marts 1910–5. nov. 1977).
Læge i Højbjerg 1962–77; skolelæge
for Århus Amt.

Christiansen, Martha
(7. april 1886–4. juni 1977).
Formand for Vejlbys Risskov Hus-
moderforening.

Clausen, Niels Bygum
(6. feb. 1912–24. juli 1977).
Arkitekt i Århus; vurderingsmand for
Ny Jydsk Grundejer-Kreditforening
1969–77.

Dalsgaard-Hansen, Povl
(3. marts 1926–17. dec. 1977).
Afdelingsleder; lektor i filosofi ved
Århus Universitet 1964–77.

August Hansen

Dührkop, Henry
(22. sep. 1901–13. april 1977).
Civilingeniør; chef for Kalk- og Teglværkslaboratoriet i Århus.

Elmose, Sonja
(17. jan. 1916–29. nov. 1977).
Medforstander for Vejlbys Landbrugsskole 1951–76; medlem af Vejlbys Risskov Sogneråd 1966–70.

Enggaard, Emil N.
(18. dec. 1889–28. nov. 1977).
Alterdegn ved Skt. Pauls Kirke
1921–60; kasserer i Århus Højskoleforening.

Eriksen, Bent
(21. april 1927–2. aug. 1977).
Skoletandlæge i Hasle; assisterende
overtandlæge ved Århus Kommunale
Børnetandpleje 1971–77.

Granum-Jensen, Alfred
(12. feb. 1907–1. jan. 1977).
Forstander for Århus Lærlingehjem
1953–65; førstelærer i Tiset 1965;
overlærer ved Solbjergskolen
1965–67; sognepræst i Hylke
1967–74.

Hansen, August
(23. juni 1898–4. juli 1977).
Rådhusforvalter; ansat ved havneingeniørens kontor 1920–41, ved rådhusforvaltningen 1941–65.

Hansen, Herbert
(29. sep. 1920–11. feb. 1977).
Læge i Århus 1957–77.

Holm, Anna-Dorthea
(17. jan. 1903–8. sep. 1977).
Vicestadsbibliotekar; ansat ved Århus Kommunes Biblioteker 1935–70.

Holm, Asger Hoffmann
(15. jan. 1919–2. marts 1977).
Lektor; ansat ved Århus Statsgymnasium 1958–77, ved Århus Tandlægehøjskole 1960–77.

Holm, Knud V.
(3. juni 1894–15. aug. 1977).
Sejlmager, teltfabrikant; medindehaver af firmaet H. B. Hansen & Co. 1919–77.

Holten, Cai
(15. nov. 1894–22. okt. 1977).
Overlæge ved Århus Kommunehospitals medicinske afdeling 1938–65; professor i intern medicin ved Århus Universitet 1939–65; universitetets rektor 1947–49; formand for Jydsk Medicinsk Selskab 1937–46, for Dansk Medicinsk Selskab 1940–42 og for Dansk Selskab for Gigtforskning 1962–65.

Ingstrup, Alf M.
(16. okt. 1905–3. okt. 1977).
Direktør; ansat ved Skødstrup Mejeri (Skødstrup-Koncernen) 1944–77.

Cai Holten

Iversen, Palle E.
(17. sep. 1939–15. nov. 1977).
Lektor i kemi ved Århus Universitet.

Jacobsen, Anton
(9. feb. 1895–5. april 1977).
Murermester i Lystrup 1920–65;
medlem af Elsted Sogneråd 1936–43.

Jegsen, Henry
(31. aug. 1905–16. juni 1977).
Landsretssagfører; adm. direktør for
Ny Jydsk Land-Hypotekforening
1958–71.

Jensen, Jens Marinus
(8. okt. 1896–22. marts 1977).
Forstander for Brøderup Højskole
1927–42, for Århus Aftenhøjskole

Jens Marinus Jensen

1943–46; formand for De Danske
Ungdomsforeninger 1936–54, for Århus
Højskoleforening 1943–63 og
1967–72; forfatter.

Jensen, Jens Aage
(21. jan. 1909–31. juli 1977).
Dyrlæge; ansat ved Levnedsmiddel-
kontrollen i Århus 1946–70.

Jensen, Kaj A.
(2. nov. 1908–10. dec. 1977).
Apoteker; indehaver af Skt. Clemens
Apotek 1958–77.

Juhl, Th. M.
(14. aug. 1901–13. maj 1977).
Farvehandler i Århus 1933–71; for-
mand for Århus Tapet- og Farve-
handlerforening, for Frederiksbjerg
Handels- og Håndværkerforening, for

Niels Koldste

Frederiksbjerg Grundejerforening og
for Oplandssamvirket i Århus.

Jørgensen, Ejnar
(16. dec. 1906–15. juli 1977).
Maskinarbejder; ansat ved Central-
værkstedet; kasserer for Dansk Metal-
arbejderforbunds afdeling II DSB;
formand for Marselisgården.

Jørgensen, Henrik E.
(10. januar 1896–15. okt. 1977).
Journalist; ansat ved Aarhus Stifts-
tidende 1938–66.

Jørgensen, Niels
(21. juni 1897–21. okt. 1977).
Koncertmester i Århus By-Orkester
1935–63; lærer ved Det Jydske Mu-
sikkonservatorium.

Kirkholt, Holger
(14. april 1905–13. dec. 1977).
Læge i Solbjerg 1937–71.

Koldste, Niels
(16. juni 1893–1. feb. 1977).
Telefonformand; ansat ved Jydsk Telefon A/S 1915–63; formand for Jydsk Telefonforbunds Århuskreds; medlem af Vejlbjby-Risskov Sogneråd 1929–46, af Århus Amtsråd 1950–66.

Krøyer, Esther
(15. jan. 1890–14. jan. 1977).
Sognebibiotekar i Malling 1931–60.

Larsen, Hans
(14. april 1904–11. feb. 1977).
Brandmester; ansat ved Århus

Hans Larsen

Brandvæsen 1933–69; sekretær i Dansk Kommunalarbejder-Forbund 1948–53.

Lauritzen, Ib
(29. sep. 1924–13. nov. 1977).
Kunstmaler; adjunkt ved Viby Amtsgymnasium 1968–77.

Leth, Hans K.
(17. nov. 1916–21. dec. 1977).
Tandlæge i Århus 1948–77.

Lindhardt, Holger
(3. april 1900–10. dec. 1977).
Arkitekt, bygningschef; ansat ved Jydsk Telefon A/S 1919–70.

Lund, Erik Christensen
(19. dec. 1916–17. marts 1977).
Politiassistent; ansat i Århus Polit 1943–77.

Sonja Milbak

Madsen, Niels Toftegaard
(25. jan. 1898–26. maj 1977).
Lærer ved Vejlbjby Landbrugsskole 1926–33; forstander 1933–52.

Michaelsen, Vagn Fleischer
(25. sep. 1922–12. juli 1977).
Journalist; leder af Jyllands-Postens Københavnsredaktion 1953–72 og 1974–77; formand for Dansk Journalistforbund 1971–74, for Nordisk Journalistforbund 1973–74.

Milbak, Sonja
(15. nov. 1912–15. marts 1977).
Turistfuldmægtig; ansat i Århus Turistforening 1947–71.

Møller, Anna
(11. marts 1907–18. dec. 1977).
Restauratør; indehaver af Frokoststuen, Badstuegade, 1950–61, af Restaurant Europa 1962–77.

Nørdal, Wilhelm K.
(18. aug. 1892–20. nov. 1977).
Skræddermester i Tordenskjoldsgade.

Nielsen, Holger
(9. marts 1902–10. marts 1977).
Statsautoriseret revisor i Århus 1934–77; kredsformand i Foreningen af Statsautoriserede Revisorer.

Nielsen, Aage Axel
(28. dec. 1912–26. sep. 1977).
Postforvalter; ansat ved Århus Post-
kontor 1942–77.

Nielsen, Aage C.
(26. maj 1903–19. juli 1977).
Arkitekt i Århus 1937–77.

Nørgaard, Johannes
(11. sep. 1916–13. juli 1977).
Komponist; lærer ved Det Jydske
Musikkonservatorium og ved Århus
Katedralskole; undervisningsassistent
ved Århus Universitet; organist
ved Frederikskirken.

Olesen, Chr. A.
(12. aug. 1893–8. aug. 1977).
Maskinarbejder, senere maskinme-

ster; ansat ved Åby Kommunale
Værker 1933–53; medlem af Åby
Sogneråd 1925–66; sognerådsformand
1952–66.

Pedersen, Børge Risom
(29. sep. 1919–20. april 1977).
Viceskoleinspektør; ansat ved Val-
demarsgades Skole (Brobjergskolen)
1949–77.

Pedersen, P. Anker
(30. jan. 1906–9. okt. 1977).
Mekanikermester og bilforhandler i
Århus 1936–77; oldermann for Århus
Auto Laug 1942–68.

Petersen, Harald
(20. nov. 1915–4. okt. 1977).
Gas- og vandmester; leder af blik-
kenslagerfirmaet H. P. Salling &
Sønner.

Petersen, Holger Aakjær
(28. maj 1899–30. okt. 1977).
Hovedkasserer; ansat ved Bryggeriet
Ceres 1926–66.

Petersen, Magnus
(19. dec. 1898–14. juli 1977).
Direktør; ansat i Århus Sten- og
Gruskompani 1931–71.

Petersen, Walther Venge
(5. marts 1917–8. maj 1977).
Grosserer i gaveartikler; leder af fir-
maerne Venge Petersen A/S og Nor-
disk Heron A/S.

Porse, Rasmus
(6. juli 1876–21. okt. 1977).
Ejer af Harlevholm 1904–34; medlem
af Harlev-Framlev Sogneråd 1917–
37; sognerådsformand 1923–37.

Chr. A. Olesen

P. Anker Pedersen

Magnus Petersen

Viggo Sørensen

Rasmussen, Harry

(16. okt. 1902–14. feb. 1977).
Tømremester i Åbyhøj 1934–77.

Rasmussen, Reinhold

(25. april 1892–30. jan. 1977).
Lektor; ansat ved Århus Seminarium
1934–62, ved Århus Akademi
1940–59.

Ravn, Holger Kolvig

(4. maj 1910–14. jan. 1977).
Bagermester og konditor i Århus,
sidst i Rundhøjcentrets Bageri.

Rossen, A. P.

(23. okt. 1903–11. okt. 1977).
Lektor; ansat ved Marselisborg
Gymnasium 1929–58, ved Århus
Statsgymnasium 1958–73; undervisningsassistent ved Århus Universitet
1929–58.

Sigurd Warrer

Schmidt, Viggo

(20. jan. 1892–4. feb. 1977).
Oboist; ansat i Århus By-Orkester
1935–62.

Svensson, Helge

(26. dec. 1914–21. dec. 1977).
Lodsformand; ansat ved Århus Havn
1947–77.

Svinding, Einar

(7. maj 1899–23. okt. 1977).
Trafikkontrollør; ansat ved DSB, Århus,
1918–69.

Sørensen, E. Grundvad

(24. feb. 1922–1. okt. 1977).
Frukt- og blomsterhandler i Åbyhøj;
formand for Åbyhøj Handelsstandsforening
1959–67; konsulent i FDM
1964–70; afdelingsbestyrer 1970–77.

Sørensen, Viggo

(9. nov. 1909–2. okt. 1977).
Kæmner i Ormslev-Kolt Kommune
1937–70; leder af Ormslev-Kolt Lokalhistoriske Samling i Hasselager.

Therkildsen, Hjalmar

(12. jan. 1891–11. marts 1977).
Kontorchef; ansat ved Århus Kommunehospital 1918–58.

Thomsen, Christiane

(4. april 1896–9. marts 1977).
Auktionsleder; medindehaver af
auktionsfirmaet Nellemann & Thomsen.

Thomsen, S. K.

(2. okt. 1902–2. april 1977).
Overtrafikkontrollør; ansat ved DSB,
Århus, 1946–50, 1954–72.

Thorsted, Niels Chr.

(9. okt. 1895–18. aug. 1977).
Jernbanepakmester; ansat ved DSB,
Århus, 1929–65; formand for Boligforeningen Vesterbo.

Tønnersen, Jens Chr.

(18. sep. 1902–30. sep. 1977).
Kapelmester, musikdirektør; indehaver af Norgesparkens Kiosk 1962–77.

Warrer, Sigurd

(7. maj 1901–13. feb. 1977).
Direktør for H. M. Erhardis Eftf.

Ingeborg Windeløv

1926–32, for Århus Kul- og Koks-Import 1932–77; formand for bestyrelsen af A/S Mammen & Drescher 1956–66, af A/S Korn- og Foderstof Kompagniet 1956–71, af DFDS 1967–69; formand for Århus Handelsstandsforening 1950–61, for Den Jydske Handelshøjskole 1954–56, for Den Jydske Handelsstands Centralforening 1956–61; norsk konsul i Århus 1948–77; medlem af Vejlbj-Risskov Sogneråd 1937–43; sognerådsformand 1940–43.

Venning, Poul

(7. maj 1927–27. april 1977).
Tandlæge i Århus 1958–77.

Vestberg, Thorkel

(18. nov. 1910–26. dec. 1977).
Direktør for A/S Grindstedværket og A/S Syntetic 1947–75.

Samuel Aagaard

Vigild, Carl

(20. sep. 1913–7. april 1977).
Kontorchef; ansat ved Den Sociale Forvaltning 1941–77.

Windeløv, Ingeborg

(23. dec. 1898–30. august 1977).
Medstifter af KFUK-Spejdernes 1. Århus-trop, Marthaforbundet, Den Kristne Kvindebevægelse og Kvindeligt Marinekorps; formand for Århus Husmoderforening.

With-Pedersen, J. P. A.

(12. aug. 1900–28. marts 1977).
Trafikkontrollør; ansat ved DSB, Århus, 1923–70.

Aagaard, Samuel

(23. juli 1898–30. aug. 1977).
Skoleinspektør ved Møllevangskolen 1946–66.

Navneregister

Ved Ole Düring

- ABC, brevueforening, 70, 73, 76
Abildgaard, N. A., kunstmaler, 82
Abildgården, plejehjem, 45
Absalonsen, Jørgen, arkitektfirma, 125
Adserballe, Hans, overlæge, 44
Afholdsdagbladet Reform, 138
Afholdsforeningen af 1880, 134
Afholdsforeninger, 132-140
Agen, Jens Knudsen, skolebestyrer, 126
Agerskov, Britta, keglespiller, 100
Aggebo, Anker, læge, 166
Aggebo, Jens, lektor, 78
AGF, idrætsforening, 100-101, 102
AIA/Tranbjerg, idrætsforening, 102
Almennyttigt Saneringsselskab, 17
Alstrup, J. A., glas- og læderhandler, 120
Amaliegade, 62, 63, 160
Amdrup, Erik, professor, 13
Andelsbanken A/S, 38
Andelssmør, (Smørekspportforeningernes Fællessalg), 188
Andersen, Anders, folketingsmedlem, 98
Andersen, Bodil, kordirigent, 87
Andersen, Borge, plakatkunstner, 80
Andersen, Boris, pressefotograf, 46
Andersen, Chr. H., premiærløjtnant, 73
Andersen, Eigel S., blikkenslager, tidl. formand for Blikkenslagernes Fagforening, 126
Andersen, Gunnar Aagaard, kunstmaler, 82
Andersen, Hans C., professor, overlæge, 166
Andersen, J., beslagsmed, 74
Andersen, Jens Smedegaard, dommer, 126
Andersen, Jørgen Lumby, lærer, tidl. formand for Det Sociale Boligbyggeri for Århus og Omegn, 126
Andersen, Jørgen M., chefredaktør, 126
Andersen, Poul Lumby, musikpædagog, kordirigent, 85, 87
Andersen, Svend, skrædder, 115
Andersen, Svend Aage Revsgaard, lærer, 80
Andersen, Aage Fredslund, kunstmaler, pressefotograf, 131
Andreasen, M., muremester, 152
Ankersgade, 50
Antoni, Ib, plakatkunstner, 80
AOF, 84
Arbejdernes Andels Boligforening, 44, 153
Arbejdernes Fælleskor, 84
Arbejdernes Fællesorganisation, 13, 14
Arbejdersangforeningen, 92
Arbejdsformidlingen, 41
Arbejdsgivere ved Århus Havn, Foreningen af, 36
Arboe, Thomas, arkitekt, 105, 108, 109
Arentoft, John, folketingsmedlem, 98
Arion, Sangkor, 83, 87
Arkitektskolen i Århus, 14, 39, 47, 79
Armann, Kaj, direktør, 44
Arnfast, Christian, lektor, 98
»Aros«, Fællesforeningen for de århusianske brevueforeninger, 76
Ashkenazy, Vladimir, pianist, 9
Assensgade, 152
Astra-Teatret, 11
ASV, volleyballklub, 102
Auken, Svend, arbejdsminister, 12, 98, 126
Badstuegade, 7, 32
Bagermøllen A/S, 116
Bahl, Arthur, civilingeniør, direktør, 166
Bakkegårdsskolen, 29
Balanchines New York City Ballet, 145
Balcerzak, Alek, polsk kunstmaler, 82
Balle, Ove Hugo, politiassistent, 166
Banegårdens restaurant, 22
Banegårdsgade, 44
Banegårdspladsen, 36, 41
Bank-Mikkelsen, Nis, skuespiller, 144
Baptisternes Afholdsforening, 135
Baunsgård, Bernhard, folketingsmedlem, 98
Bay-Hansen, H. F., kommuncingeniør og bygningsinspektør, 166
Bay-Jensen, Flemming, politiassistent, formand for Dansk politiforbund, 126
Beboeravisen, 35
Beck, Inge, kordirigent, 87
Behrendt, Finn, lektor, 51
Bellevue, 28
Bendix, Per, folketingsmedlem, 43
Bendixen, Bo, grafiker, 78
Bergman, E., speditør, 72
Bering Forsamlingshus, 19
Berlingske Hus, Det, 13, 19
Berlingske Tidende, 12, 19, 141, 146
Berry, Chuck, rocksanger, 25
Bertelsen, Ejler, formand for brevueforeningen Nordre, 74
Bertelsen, Knud, brevueopdrætter, 71
Bertelsen, Thorkild Fischer, kordirigent, 87
Betzer, Mogens, biografdirektør, 20
Bevægelsen mod Kvindearbejdsløshed, 45
Biermann, Wolff, tysk folkesanger, 22
Bigaard Sørensen, B., direktør, 117
Bilka, lavprisvarehus, 32, 48, 122
Biografen, 16
Birch, Søren, kordirigent, 87
Bispetorvet, 147

- Bjerggaard, Hans Christian, lektor, 166
 Bjerggården, plejehjem, 45
 Bjerre, Frans Erik, vognmænd, formand for Århus Taxa, 126
 Bjerre, Hugo, maskiningeniør, direktør, 166
 Bjerregaard, Ib, direktør, 21
 Bjødstrup Mose, kolonihaveforening, 71
 Bjørnbak, Alfred, bogtrykker, 72
 Blaska, Felix, polsk-fransk koreograf og danser, 145
 Blicher, Kai, direktør, 114
 Blaa Baand, Det, afholdsforening, 135
 Blå Fugl, Den, restaurant, 34
 Blaabjerg, Kr., entreprenør- og murerfirma, 120
 Boas, Sophus, tidl. højskoleforstander, 18, 126
 Boberg, Jørgen, grafiker, 82
 Bodøvej, 17
 Boeing, amerikansk firma, 18
 Boliggrupperne og Samarbejdsudvalget mod Ejerlejligheder, 44
 Boligkommissionen, 64
 Bonde, C. J., professor, 50, 52
 Borg, Björn, svensk tennisspiller, 42
 Borges, Harald, direktør, 126
 Borgporten, 51, 53
 Borgportens Andelsboligforening, 51, 53
 Borgvold, plejehjem, 29
 Borsum, Anna, tandlæge, 166
 Borsum, Poul, tandlæge, 166
 Botanisk Have, 22, 28, 29, 31, 34, 37, 39
 Brabrand, 18, 40, 45, 47, 48, 50
 »Brabrand«, brevueforening, 70, 71, 74
 Brabrand Boligforening, 21, 51, 147
 Brabrand Idrætsforening, 102
 Brabrandstien, 19
 Brabrand Sø, 31, 47
 Brande, Marlie, plakatkunstner, 80
 Brecht, Bert(olt), tysk forfatter, 142
 Brems, Bodil, kunstner, 82
 Brendstrupvej, 27
 Breuning, Susanne, skuespillerinde, 144
 Brevuebanen, 68, 69
 Broge, Hans, købmand, 73
 Bruun, Birgitte, skuespillerinde, 148
 Bruun, Hans Herman, civilingeniør, 125
 Bruun & Sørensen A/S, ingeniørfirma, 20, 21, 118, 124, 125
 Bryder, Mogens, plakatkunstner, 80
 Bryggergården, restaurant, 46
 Buchtrup, P. A., købmand, 72
 Bull's Puncture Repair Kit, John, engelsk crazyteater, 146
 Busgaden, 52
 Buttenschøn, Ellen, forfatter, tidl. børnebibliotekar, 126
 Buus, Regin, sognepræst, 126
 Bünger, Chr., stiftsfysikus, 108
 Bækhøj, Poul, kunstner, 82
 Bøgelund-Jensen, Thor, tegner, 80
 Børner, Walter, kordirigent, 87, 89
 Baagøe, Per, kunstner, 82
 Baaring, Maggi, plakatkunstner, 80
 Carlsbergs mindelegat, 43, 46
 Carlsson, Rolf Kenneth, svensk bankrøver, 11
 Carstensen, O. E., oberst, regimentschef, 126
 Centra, kolonialhandlerkæde, 121
 Centrale arbejdsledersudvalg, Det, 49
 Centrum, brevueforening, 70, 74
 Centrum-Demokraterne, 94-95, 96, 97, 98-99
 Ceres Bryggerierne A/S, 15, 42, 117-119
 Charlotttehøj, 11
 Chat Rose, diskotek, 26
 Christensen, Carl, fabrikant, 34
 Christensen, Carl, lærer, 166
 Christensen, Holger, teateranmelder, 143, 145, 148
 Christensen, Ib, folketingsmedlem, 12, 98, 99
 Christensen, John Sparre, kunstmaler, 80, 81
 Christensen, Martin, tømrermester, 163, 164
 Christensen, Olaf P., rådmænd, 8, 21, 27
 Christiansen, Chr. H., læge, 167
 Christiansen, Martha, formand for Vejlbj-by-Risskov Husmoderforening, 167
 Christiansgade, 24, 26, 27
 Christianskirken, 85
 Cirkus Erna, 24
 Clausen, Niels Bygum, arkitekt, 167
 Clausen & Petersens Gadecirkus, 22
 Clemmensen, Poul, skuespiller, 145, 146
 Coward, Noel, engelsk forfatter, sanger, skuespiller, 145
 Cæciliakoret, 87, 90
 Da Camera, sangkor, 87, 89
 Dalsgaard, Bjarne, direktør, 126
 Dalsgaard-Hansen, Povl, afdelingsleder, lektor, 167
 Dam, Jørn E., restauratør, 126
 Dam, Svend, skuespiller, 145, 146
 Damgaard, Erik, lektor, 52
 Danfoss A/S, 118
 Danish Turkey Dairies A/S, 124, 125
 Danmarks Aidel-Fjerkærlighedsforening (Danpo), 119
 Danmarks Good-Templar Orden (D.G.T.O.), 135
 Danmarks Kommunistiske Parti, 12, 24, 94-98
 Danmarks lærerhøjskole, Århus, 36
 Danmarks National Good Templar-Orden (D.N.G.O.), 135
 Danmarks Radio, 40, 43, 44, 88, 93
 Danmarks-Samfundet, 28
 Danmarks Turnéteater, 149
 »Dannebrog«, kongeskibet, 30
 Dannebrog Elektronik A/S, 116, 118, 124
 Dannebrog Værft A/S, 15, 43-45, 116, 118
 Dannebrogsgade, 51
 DA-NO Linjen, 123
 Dansk Brandværnsmuseum, 39
 Dansk Dyreværn's Dyreinternat, 30
 Dansk Flygtningehjælp, 16, 45
 Dansk Radio A/S, 116
 Dansk Supermarked A/S, 118, 122
 Dansk Templar Orden (D.T.O.), 135
 Dansk Typograf Forbund, 20
 Danske Amatørkor, 83, 87
 Danske Brevueforeninger, De, DdB., 71-72, 73, 76
 Danske Dagblades Arbejdsgiverforening, 20
 Danske Jernbaners Afholdsselskaber, 135
 Danske Trælastkompagni A/S, Det, 114, 115, 118
 Danske Trælastkompagni Agentur A/S, Det, 114, 115
 Danske Trælastkompagni Detail A/S, Det, 114

- Danske Trælaskompagni Import og En gros A/S, Det, 114
 Deleuran, Otto, kunstner, 82
 de Mezas Vej, 7
 Denfo A/S, indkøbsselskab, 121
 Domo Boligvarerhus, 122
 Dixen, Hans, lektor, formand for Det Jydske Haveselskab, 126
 Dronning Margrethes Vej, 19, 153
 DSB, 22, 23, 30, 40, 53, 117, 122
 DSB/ASF, skytteklub, 100, 101
 Due-Petersen, P., direktør, 117
 Dybkjær, Kolonihaveforeningen, 71
 Dyhr-Nielsen, manufakturhandel, 49
 Dührkop, Henry, civilingeniør, 167
 Dynkarken, 10, 108, 154
- Eben-Ezer, missionshus, 19, 38
 Eckersbergsgade, 100
 Egner, Thorbjørn, forfatter, 146
 Egå, 35, 140
 Egåen, 8
 Egåhus, behandlingshjem, 139, 140
 Egå Legestue, 21
 Elanka, plejehjem, 12, 25
 Ellegaard, Birgit, afdelingstandlæge, 12
 Ellemann-Jensen, Uffe, folketingsmand, 12, 98, 99
 Ellekærskolen, 45, 46
 Elmose, Sonja, medforstander for Vejlbj Landbrugsskole, 166, 167
 Elsted Kirke, 85
 Elvirasminde, chokoladefabrik, 160
 Engdalsvej, 45, 47
 Enggaard, Emil W., alterdegn, 167
 Enggaard, Knud, fhv. folketingsmedlem, 98
 Engtoften, 34
 Erhardtsen, Aksel, skuespiller, 142, 143
 Eriksen, Bent, skoletandlæge, 166, 167
 Eriksen, J., øjenlæge, 110
 Esben-Petersen, Jenny, tidl. skoleinspektør, 126
 Eskelund Losseplads, 8
 Eskesen, Bente, skuespillerinde, 144
 Espensen, Poul Leth, landsretssagfører, medlem af advokatnævnet, 127
 Esmann, Viggo, professor, øjenlæge, 127
 Exact Maskinfabrikken, 35
- Faglig Ungdom, 42, 43
 Fahrenholz, Henrik, badmintonspiller, 102
 FAK, idrætsforening, 100
 Falck-Zonen, 10, 13, 16, 32
 Falstersgade, 23, 42, 45
 Farmann, Marie, skuespillerinde, 147
 Farrel, Suzanne, balletdanserinde, 145
 Favør, kolonialhandlerkæde, 121
 FDF/FPF, 37
 Filuren, børneteater, 141, 149
 Fjordsgades Skole, N. J., 24
 FOF, 7
 Folke, Sten, folketingsmedlem, 98
 Folkebiblioteket, 15, 17, 34, 46
 Folkemusikskolens pige- og drengekor, 87, 93
 Folkets Hus (nu Kongreshuset), 80
 Folkeuniversitetet, 27
 Folmann Biler, 123
 Folmann & Rasmussen, automobilforretning, 123
 Forbrugermessen, 122
 Forhistorisk Museum, 27, 54
 Foss, Johanne, kunstner, 82
 Framlev, 21
 Frandsen, G. Ørum, distriktschef i Hjemmeværnet, 28
 Fredensgade, 51
 Fredens Torv, 20, 21
 Frederiks Allé, 34, 40, 50, 162
 Frederiksbjerg, 104, 108, 134, 163
 »Frederiksbjerg«, brevdueforening, 74
 Frederiksbjerg Torv, 36
 Frederiksen, Per, blikkenslager, formand for Blikkenslagernes Fagforening, 127
 Frederiksgade, 26, 27, 35, 108, 111, 160
 Fremad, idrætsforening, 101
 Fremskridtspartiet, 11, 12, 95-98
 Fri, brevdueforening, 70, 72, 74-75, 76
 Frich, Søren, fabrikant, 117
 Frichs A/S, 16, 50, 117, 118
 Friis, Anne, g. m. adelsmand Jørgen F., 56
 Friis, Jørgen, adelsmand, 56
 Friis, Niels, adelsmand, 56, 61
 Frikøb, kolonialhandlerkæde, 121
 Frimodt Clausen, R., arkitekt, 151
 Fristed, Bjarne, redaktionschef, 127
 Fuglesangs Allé, 14
 Fynne, Erik, amtsskatteinspektør, 127
- Fælleslevrådet for skolerne i Århus, 16
 Fælleskontoret for Velgørenhed, 160
 Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Håndværk, 156
 Fødselsanstalten i Jylland, 24, 111
 Føtex, Dansk Supermarked A/S, 48, 122
 Fårup Kirke, 20
- Gad, Harald, arkitekt, 112
 Gagliano, Guiseppo, italiensk instrumentmager, 43
 Galgebakken, 108
 Galten, 71
 Gamle By, Den, 8, 34, 46, 51, 90
 Gamles Hjem, De, 110
 Gammelgård, Bent, folketingskandidat, 97
 Gammelgård, Lars P., byrådsmedlem, 40
 Garnisonssygehuset, 108
 Gartneres Salgsforening i Århus (Gasa), 35
 Gasolin, dansk beatgruppe, 8, 10
 Gaudium, sangkor, 87, 88
 Geding, 12
 Gellerupparken, 27, 50
 Gellerup-scenen, 146, 147
 Genet, Jean, forfatter, 143
 Gernes, Paul, kunstner, 82
 Ghiotti, Massimo, billedhugger, 82
 Giber Å, 8, 54
 Gissel, Mogens, kunstmaler, 78
 Giurchescu, Lucian, rumænsk instruktør, 142
 Glasalstrup A/S, glasgrossistfirma, 52, 120
 Glistrup, Mogens, folketingsmedlem, 12
 Gnags, rock-gruppe, 17
 Godthåbsgade, 104, 108
 Grand, Jørgen, skoledirektør, 34
 Granum-Jensen, Alfred, sognepræst, 167
 Grauer, H., apoteker, 72
 Graven, 46
 Gregersen, Hans, opfinder, 17
 Gregersen, Henrik, opfinder, 17
 Grenåvej, 28, 35, 45
 Grindstedværket A/S, 118
 Grisebrønden, 22
 Grove, Jens, kunstmaler, 82
 Grumstolsvej, 34
 Grundfør, 19

Gruppe 38, børneteater, 149
Gruppen, 147, 148
Grünbaum, Henry, folketingsmedlem, 12, 98
Grøfthøjparken, 45
Grønløkkeskolen, 21
Grønnegade, 12, 119, 154
Gudrunsvvej, 27, 40
Guldhornet, restaurant, 41, 42
Guldsmedegade, 158
Guldvang, S. A., tidl. trafikkontrollør, 127
Gyldenkrone, familien, 58
Gyldenkrone, Christian Frederik, lensbaron, 56
Gyldenkrone, Vilhelm, lensbaron, 56
Gyldenløvesgade, 35
Gågaden, 52

Halvgård, Børge, folketingsmedlem, 98
Hami, kolonialhandlerkæde, 121
Hammer-Sørensen, Carl, fabrikant, 125
Hammer-Sørensen, E., fabrikant, 125
Handels- og Kontoristforeningen, 160
Handelsbanken, 11, 20, 38
Handelsbankens Hus, 165
Handelshøjskolen, 34
Handest, Aage, plakatkunstner, 80
Hans Broges Gade, 11, 36
Hansen, Anton, tegner (Sikker Hansen), 80
Hansen, August, rådhusforvalter, 167
Hansen, Ernst, plakatkunstner, 80
Hansen, Finn Egeland, kordirigent, 87
Hansen, Henrik, plakatkunstner, 80
Hansen, Herbert, læge, 167
Hansen, Ib, kordirigent, 87
Hansen, Jens C., dyrlæge, 50, 52
Hansen, Sven, landskabsarkitekt, tidl. formand for Det Jydske Haveselskab, 127
Hansen, Tom B., løber, 20
Harald Jensens Plads, 25
Harlev, 13, 21, 71
Harlev Forsamlingshus, 21
Harmonien, sangkoret, 84, 87
Harris, Poul, formand for Danmarks-samfundets Århuskreds, 28
Hasle, 28, 39, 46, 51, 52
Hasle Skoles børnekor, 93
Hasselager, 19

Hasselager legestue, 21
Have, Jesper, løber, 101
Havnegade, 123, 160
Havnens Fiskehus, 33
Hedemann, Fritze, skuespillerinde, 147, 148
Heide, Erik, billedhugger, 9, 20, 161, 162, 165
Heinsen, Kjeld, kordirigent, 87
Helsingør Theater, 8, 46, 89
Henningsen, Michael, kuglestøder, 100
Henningsen, Ulla, skuespillerinde, 142, 143, 148, 149
Henrik, prins, 30
Henriksen, Ole Bernt, chefredaktør, folketingskandidat, 98
Herningvej, 155
Hesselager, Finn, skuespiller, teaterleder, 149
Hirson, Roger O., tekstforfatter, 144
Hjelmensgade, 42
Hjelt, Povl, generaldirektør, DSB, 53
Hjemmeværnet, 28
Hjort, Chr., biografdirektør, 11
Hjortnæs, Karl, folketingsmedlem, 12, 98
Hjortshøj, 120
Hoffmeyer, Stig, skuespiller, 146
Holger Danske, færge, 123
»Hollænderen«, brevue, 74
Holm, Anna-Dorthea, vicedstadsbibliotekar, 167
Holm, Asger Hoffmann, lektor, 167
Holm, Kim, keramikker, 78
Holm, Knud V., sejlmager, teltfabrikant, 167
Holm, Sven, forfatter, 145
Holm-Andersen, Erik, tidl. skolebestyrer, 127
Holme, 13
Holme industrikvarter, 10
Holme Skole, 24
Holmstrup, 21, 35
Holstein, Jørn, forfatter og instruktør, 147
Holtén, Cai, professor, overlæge, 167, 168
Hornslet, 49
Hospitalslaborantskolen, 24, 34
Hotel- og Restaurationspersonalets Forbund, 41, 42
Hougård, Martinus, plakatkunstner, 78, 80
Hove, Ove, boligminister, 43, 45

Huset, 17, 141, 149
Huslejenævnet, 42, 45
Hvidberg Neess ApS, hvidevarekæden, 51, 122
Hyllested, Orla, borgmester, 27, 28, 43
Høeg, Henri, vægtløfter, 100
Høeg-Hansen, A., arkitekt, 112, 150, 153
Høegh-Guldberg, Ove, stiftamtmand, 104
Høegh-Guldbergs Gade, 72
Høegh-Guldbergs Gades Kaserne, 72, 73
Høgevej, 52
Højbjerg, 29, 36, 38, 50, 119
Højbjerg Badmintonklub, 102
Højbjerg Sangforening, 86, 87
Højgaard & Schultz, ingeniørfirma, 124
Højstrøm, brdr., brevueopdrættere, 74
Hørning, 38
Høyer, Niels, arbejdsformidlingschef, 127
Håndværkssvendenes Rejse- og Sygeforening, 156, 160
Haar-Nielsen, Axel, rådmann, 33, 36, 53
Hårup Skole, 21

Ibsen, Henrik, forfatter, 144
ICO, københavnsk musik-agentur, 39
IHF, idrætsforening, 102
Immervad, 49
Indre Mission, 16, 38
Ingerslevs Boulevard, 15, 33, 108, 112
Ingerslevs Plads, 68, 69
Ingstrup, Alf. M., direktør, 167
Institutkoret, 89
International Order of Good Templars (I.O.G.T.), 135
Interskolen, 34
Iversen, Brian, bokser, 102
Iversen, Palle, E., lektor, 168

Jaco, kolonialhandlerkæde, 121
Jacobsen, Anton, murermester, 168
Jacobsen, Chr., glassliber, 120
Jacobsen, Jens Peter, kordirigent, 87, 88
Jehovas Vidner, 32
JAKA (Jydske Andelsslugteriers Konserverfabrik) A.m.b.A., 118
Jakobsen, Søren Skjødt, vognmand, tidl. formand for Århus Taxa, 127
Jaster, H. C., købmand, 72
Jegsen, Henry, landsrettsagfører, adm. direktør, 168

- Jensen, Helge, seminarielektor, kordirigent, 87, 90
 Jensen, Helge, tidl. chefredaktør, 127
 Jensen, Jacob, borgmester, 137
 Jensen, Jan, kunstmaler, 82
 Jensen, Jens Marinus, forstander, 168
 Jensen, Jens Aage, dyrlæge, 168
 Jensen, Kaj A., apoteker, 168
 Jensen, Keld, bokser, 100
 Jensen, Laust, chefredaktør, 20
 Jensen, Niels, kunstmaler, 82
 Jensen, Palle, restauratør, 127
 Jensen, Poul, direktør, 21
 Jensen Skorup, J., skrædderfirma, 115
 Jensen Skorup Eftf., J., skrædderfirma, 115
 Jepsen, Bent Kim, sognepræst, 127
 Jepsen, Magnus, tidl. forretningsfører, 127
 Jeremiassen, Johs., malermester, formand for Århus Håndværkerforening, 127
 Jernbanesangkoret af 1910, 84, 87
 Jessen, Mogens, tidl. skoleinspektør, 127
 Jeune, Bernhard, folketingskandidat, 97
 Jomfru Ane teatret, 149
 Jubilæumsudstillingen Kunst i skolen, 82
 Juhl, Th., M., farvehandler, 168
 Juno, sangkor, 84
 Juno-Oktaven, sangkor, 84, 87
 Juul Hansen, V., brevueopdrætter, 70, 74
 Juul-Heider, Ebbe, skolebestyrer, cand. mag., 127
 Juul-Jensen, Palle, overlæge, dr. med., 25
 Jyllands Allé, 36
 Jyllands Herregårdsmuseum, 34
 Jyllands-Posten, 19, 20, 26, 35, 40, 46, 98
 Jysk Akademisk Kor (JAK), 87, 88
 Jysk Hærderi A/S, 35
 Jysk Murer- og Entreprenørforretning (JME), 118
 Jysk Racekatte Klub, 38
 Jysk Teknologisk Institut, 25
 Jysk Telefon A/S, 115
 Jysk Væddeløbsbane, 47
 Jyske Asyl, 106
 Jyske Bryggerier A/S, 15, 117, 119
 Jyske Musikonservatorium, Det, 14, 86, 88
 Jyske Opera, Den, 90, 93
 Jyske Opera's kor, Den, 87, 89
- Jørgensen, Anker, statsminister, 12, 13, 94
 Jørgensen, Arne Normann, formand for Brabrand Boligforening, 21
 Jørgensen, Ejnar, maskinarbejder, 168
 Jørgensen, Henrik E., journalist, 168
 Jørgensen, Jesper Grove, kordirigent, 87
 Jørgensen, Niels, koncertmester, 168
 Jørgensen, Søren B., folketingsmedlem, 98
- Kabell, Johannes, organist og kantor, 162, 163
 Kampmann, Jens, folketingsmedlem, 98
 Kanstrup, Erik, skoleinspektør, 127
 Karmeliterklostret i Århus, 26, 27
 Kauffeldt, O., kaptajn, 72
 KFK Fjerkræ A/S, 119
 Kier, Brdr., jernfirma, 20, 21
 Kildegården, 42
 Kirkeby, Per, kunstner, 82
 Kirkegårdsvej, 110
 Kirkens Korshær, 136, 137
 Kirkholt, Holger, læge, 169
 Kirstinesminde Flyveplads, 15, 35, 103, 112
 Kjems, Helge, tidl. socialoverlæge, 30, 127, 136
 Kjær, Werner & Johan Richter, advokatfirma, 36
 Kjær Jensen, J., tidl. skolebestyrer, 127
 Klinikken for Alkoholiddende, 134, 139, 140
 Klitgaard, Mogens, forfatter, 146
 Klok, Per, skuespiller, 147
 Klostergade, 156, 160
 Klosterport, 160
 Klostertorvet, 20, 25, 43, 49, 80, 156
 Knie Andersen, Bent, fhv. folketingsmedlem, 98
 Knudriisgade, 27
 Knudsen, Arne Hübertz, biografdirektør, 20
 Koch, Caspar, instruktør, 147
 Koldste, Niels, telefonformand, 168, 169
 Kolt, 19
 Kommunernes Landsforening, 12, 44
 Kongelige Ballet, Den, 145
 Kongelige Livgarde, Den, 32
 »Kongsvang«, brevueforening, 74
 Konservativ Folkeparti, Det, 94, 95, 97, 98
- Konservatoriets Kammerkor, 87, 88
 Koppel, Anders, pianist, 146
 Korn- og Foderstof Kompagniet A/S, 118, 119
 Kornbeck, Mette, kunstmaler, 82
 Kozniowska, Anna, polsk kunstmaler, 82
 Kristeligt Folkeparti, 95–98
 Kristensen, J., tidl. skoleinspektør, 127
 Krogh, Inge Merete, keglespiller, 100
 Krogh, Line, instruktør, 144
 Kræftens Bekæmpelse, Landsforeningen til, 39
 Krøyer, Esther, sognebibliotekar, 169
 Kubaszewski, Michael, keramikker, 82
 Kullberg, Erling, kordirigent, 87
 Kulturelle forening ved Universitetet, Den (Kulför), 25, 39
 Kunsternes Påskeudstilling, 17, 82
 Kunstnersammenslutningen, 59, 82
 Kvik, brevueforening, 70, 71, 74
 Kvindefestivalen, 24
 Kvindegalleriet, 17
 Kvindegruppen, 17
 Kvægtorvet, 69
 Kaaløe, Sten, forfatter, 146
- Landsforeningen »Mit livstestamente – retten til en værdig død«, 43
 Landsorganisationen af skoleelever (LOE), 45
 Landssekretariatet for Dansk Amatørmusik, 83
 Landsudstillingen i Århus 1909, 165
 Langlandsgades Kaserne, 73
 Langkær Gymnasium, 25, 43
 Larsen, Hans, brandmester, 169
 Larsen, Ludvig M., handelsaktieselskab, 119
 Larsen, Ove-Vedsten, koncertmester, 43
 Larsen-Ledet, Lars, redaktør, 138
 Larsen & Purup, handelsaktieselskab, 119
 Lassen ApS, Ove, 125
 Lauridsen, Henning, skoleinspektør, 127
 Lauritzen, Ib, kunstmaler, adjunkt, 82, 169
 Laursen, Peter Bach, formand for Elvis Presley fan-klubben i Århus, 39
 Leth, Hans K., tandlæge, 169
 Liberalt Centrum, 96

- Liisberg, Henrik Bering, teaterchef, 141
 Lille Torv, 125
 Lindbo-Larsen, Kr., biblioteksdirektør, 28
 Lindebjerg, Torkild, gøgler, 149
 Lindhardt, Holger, arkitekt, 169
 Lisbjerg, 19, 29
 Lohmann, Lars, skuespiller, 143
 Lorentzen, Bent, komponist, 88
 von Lowzow, Oluf, folketingsmedlem, 98
 Lund, Erik Christensen, 169
 Lund, Niels, forfatter, 148
 Lundén, Bertil, instruktør, 146
 Lundstrøm, Vilhelm, kunstmaler, 82
 Lüdemann, August, billedhugger, 82
 Lykke, Lizzi, skuespillerinde, 144
 Lyngbak, Frode, tidl. politiasistent, 127
 Lyseng Stadion, 161
 Lystrup 45, 117
 Lystrupvej, 120
 Læssøesgade, 45
 Løgten, 19
 Løgten-Skødstrup, Borgerforeningen, 18
 Løve-Apoteket, 72
- Mads Ole, hovedperson i filmen »Drenge«, 17
 Madsen, Aksel Meldgaard, socialoverlæge, 30, 128
 Madsen, Freddy, folketingsmedlem, 12, 97, 98
 Madsen, Gurli, byrådsmedlem, 12, 97
 Madsen, Niels Toftegaard, forstander, 169
 Madsen, Stig, skolebestyrer, 128
 Magasin du Nord, 33
 Magdalene Brød A/S, 17
 Magaard, Hans Chr., kordirigent, 87
 Maisie, Ruth, skuespillerinde, 145
 Malernes Fagforening, 84
 Malernes Sangkor, 84, 87
 Malling Skole, 21
 Malmros, Nils, instruktør, 16–17, 18
 Margrethe, dronning, 14, 30, 32, 38
 Maritza, restaurant, 34
 Marselis, Gabriel, finansfyrste, 56
 Marselis, Vilhelm, s. a. Gabriel M., 56
 Marselis Boulevard, 36, 42, 119
 Marselis-løbet, 38, 102
 »Marselisborg«, brevueforening, 70, 74, 76
- Marselisborg Allé, 134
 Marselisborg Gymnasium, 17
 Marselisborg-Hallen, 38, 42, 149
 Marselisborg Hospital, 17, 108, 109, 112, 137, 139
 Marselisborgkvarteret, 111
 Marselisborg Renseværk, 36
 Marselisborg Slot, 30, 32
 Marselisborg Studentergård, 130, 131
 Marstrandsborg, grill-bar, 151
 Marstrandsgade, 44, 150, 151
 Martins, Peter, balletdanser, 145
 Mathiasen, Maria, sekretariatschef, 83, 87
 Matthiasen, Niels, kulturminister, 28, 45
 Maunsbach, Arvid B., prorektor, professor, 128
 Maunsbach, Margareta, svømmepige, 101
 MBK, bordtennisklub, 100, 102
 McLean, Julia, skuespillerinde, 147
 Mejeriselskabet Danmark, A.m.b.A., 118
 Mejlbj, 27
 Mejlgade, 53, 136
 Melchior, Arne, folketingsmedlem, 98, 99
 Metro, selvbetjeningsengroslager, 13, 34
 Meyer, Johannes, skuespiller, 81
 Michaelsen, Vagn Fleischer, journalist, 169
 Midtkraft I/S, 49, 118
 Milbak, Sonja, turistfuldmægtig, 169
 Mindegade, 20, 21
 Mindeparken, 48
 Moesgård, 25, 33, 56, 58
 Moesgård Strand, 32
 Mogensen, Anne-Vibeke, skuespillerinde, 144
 Molino Bar, restaurant, 44
 Molsgade, 32
 Moritzen, Henning, skuespiller, 143
 Morten Børups Gade, 30
 Mortensen, Knud Erik, skoleinspektør, 128
 Mortensen, Otto, komponist, 88
 Mose, Jens Allan, kordirigent, 87
 Motetkoret, 87, 90
 Mougard, A., murermester, tidl. rådmænd og formand for Århus Håndværkerforening, 128
 Mundelstrup, 44
 Munkegades Skole, 108
 Musikstuderendes Kammer-Kor, 87, 88
- Muskelsvindfondens Lunstudstilling og auktion, 82
 Mylius Erichsens Vej, 14
 Mølleparken, 31, 34, 40
 Møller, Amdi, forstander, cand. jur., 128
 Møller, Anna, restauratør, 169
 Møller, C. F., arkitekt, 112
 Møller, John, forpagter, 122
 Møller, Orla, tidl. forsvarsminister, 27, 36
 Møller, Walther, tikæmper, 101
 Møllestien, 154
 Møllevangs Allé, 35
 Mønsted, Otto, købmand, fabrikant, 73
 Mørch, Otto, folketingsmedlem, 98
 Mørke, 24
 Mørksgade, 78
 Mårslet, 22, 36
 Mårslet Borgerhus, 36
 Mårslet Skole, 29
- Nannasvej, 20
 Nationalbankens Jubilæumsfond, 43, 46
 Naturhistorisk Museum, 33
 Nederlands Dans Theatre, teatergruppe, 145
 Neerdal, Wilhelm K., skræddermester, 169
 Nemo Film, filmselskab, 31
 Niels Juels Gade, 8, 9
 Nielsen, Anton C., grovvarefirma, 116
 Nielsen, Bernhard, byrådsmedlem, 18
 Nielsen, Egon Bjerg, kunstner, 82
 Nielsen, Ejvind, lærer, 36
 Nielsen, Erik Bak, sanginspektør, kordirigent, 86, 87, 93
 Nielsen, Holger, statsautoriseret revisor, 169
 Nielsen, Johs., kordirigent, 87
 Nielsen, N. Barslund, borgmester, 51
 Nielsen, Poul, badmintonspiller, 102
 Nielsen, Aage Axel, postforvalter, 170
 Nielsen, Aage C., arkitekt, 70
 Nielsson, Susanne, svømmepige, 33, 101
 Nordgårdsskolen, 18
 Nordisk Flag & Fanefabrik, København, 85
 Nordisk Independent Order of Good Templar (N.I.O.G.T.), 135
 Nordisk Textiltrykkeri A/S, 118
 Nordre, brevueforening, 70, 71, 74, 76

- Nordre Badeanstalt, 29
 Nordre Kirkegård, 163
 Nordre Ringgade, 13, 19, 153
 Norm, Otto, professor, 128
 Norsgade, 21
 Notakoret, 87, 90
 Ny Jydsk Kjøbstad-Creditforening, 62, 64
 Ny Munkegade, 45, 47, 48, 103
 Nygård, Vagn, bryder, 101
 Nyringen, 36
 Nærbanen Århus-Hornslet, 18, 30, 33, 36, 40, 47, 49, 53
 Næringen, 36
 Næshøjskolen, 14
 Nørgård, Bjørn, kunstner, 82
 Nørgaard, Jens, sognepræst, tidl. forstander, 128
 Nørgaard, Johannes, komponist, organist, 170
 Nørgård, Per, komponist, 88
 Nørre Allé, 139, 156
 Nørrebrogade, 13, 19
 Nørreport, 9, 119
 Nørre Stenbros Beboerforening, 10, 26, 27
 Nålémagerens træ, ahorn på Klostertorvet, 25
- Odderbanen, 30
 Odder Trælasthandel A/S, 115
 Oertel, Poul, amerikansk danser, 147
 Oktaven, sangkor, 84
 Olafsson, Clark, svensk bankrøver, 11
 Olesen, Chr. A., maskinmester, 170
 Olesen, H. Balslev, sognepræst, 138
 Olesen, Kjeld, trafikminister, 28, 30
 Olesen, Torben, arkitekt, 152
 Onkel Evald, se Evald Boesen Pedersen
 Ormslev, 28
 Ortopædisk Hospital, 38, 103, 112
 Otto Ruds Gade, 120
 Ovesen, Anton, slagtermester, 73
- Pallesen, P. L., gas- og vandmester, 72
 Paludan-Müllers Vej, 11, 42
 Park Allé, 41
 »Peder Skram«, fregat, 26
 Pedersen, Axel H., landsretssagfører, 13
 Pedersen, Bent K., billardspiller, 100
- Pedersen, Børge Risom, viceskoleinspektør, 170
 Pedersen, Claus, bordtennis-spiller, 100
 Pedersen, Evald Boesen, (onkel Evald), kirketjener, 9
 Pedersen, Inger Stilling, folketingsmedlem, 98
 Pedersen, Jens Arbjerg, rådmand, 21
 Pedersen, John Berger, kordirigent, 87
 Pedersen, Max, tømremester, 155
 Pedersen, Mogens, instruktør, 146
 Pedersen & Nielsen, automobilforretning, 122, 123
 Pedersen, P. Anker, mekanikermester og bilforhandler, 170
 Pedersen, Peter, skoleinspektør, kordirigent, 87, 93
 Pedersen, Poul, fotograf, 79
 Pedersen, Steen, billardspiller, 100
 Pedersen, Thomas, fotograf, plakatkunstner, 78, 80
 Pedersen, Thomas, tømremester, bestyrelsesmedlem i Tømremesterforeningen, 165
 Pedersen, Vagn, kordirigent, 83, 87, 93
 »Peer Gynt«, oslobåden, 27, 44, 123
 Pensionistpartiet, 95
 Permanente Badeanstalt, Den, 29
 Petersen, Gunnar Møller, komponist, 88
 Petersen, Hans, redaktionschef, 128
 Petersen, Harald, gas- og vandmester, 170
 Petersen, Holger Aakjær, hovedkasserer, 170
 Petersen, Leif, instruktør, 146
 Petersen, Lene Adler, kunstner, 82
 Petersen, Magnus, direktør, 170
 Petersen, Mogens Helmer, kordirigent, 87, 88, 90
 Petersen, Walther Venge, grosserer, 170
 Petersminde, gård, 44
 Pilkington Floatgas AB, engelsk-svensk glaskoncern, 52
 Plumrose A/S, 118
 Popescu-Udriste, Ion, scenograf, 142
 Porse, Rasmus, godsejer, 170
 Postens Marchforening, 50
 Poulsen, Monika, kunstner, 82
 Poulsen, Sven, professor, tandlæge, lektor, 128
 Presley, Elvis, amerikansk sanger, 39
- Pressens Hus, 43
 Prinsesse Anne Marie, hurtigfærge, 15
 Projekt Hus, gallerie, 78
 Provinsbank, Den danske, 11, 36
 Præstrud, Kurt, direktør, 120
 Psykiatrisk Hospital i Århus, 38, 44, 132, 136, 137, 149
 Puds, bowlingklub, 102
 Purup, N. J., fabrikant, 119
 Pædagogisk Medhjælper Forbund, 16
- Quist, Preben, tidl. hospitalsdirektør, 128
- Radartronic A/S, 124
 Radikale Venstre, Det, 95, 97, 98
 Rakkertoften, 108
 Randersvej, 105
 Rasch, Thomas, rektor, 128
 Rasmussen, Benny, murermester, byggesagkyndig i Århus området for Byggetriets Realkreditfond, 128
 Rasmussen, Børge, gartneriejer, tidl. formand for GASA, Århus, 128
 Rasmussen, Erik, professor, tidl. rektor, 21, 128
 Rasmussen, Harry, tømremester, 171
 Rasmussen, Karl Aage, komponist, 88
 Rasmussen, Ove, lektor, tidl. prorektor, 128
 Rasmussen, Reinhold, lektor, 171
 Rasmussen, Thøger, dirigent og koncertsanger, senere direktør for Det jydsk musikonservatorium, 84
 Rasmussen, Torben, skakmester, 48
 Rasmussen, Aage, plakatkunstner, 80
 Ravn, Holger Kolvig, bagermester og konditor, 171
 Ravnsbjerg Kirke, 49
 Ravnsbjerg Kollegiet, 94
 Rea Forbrugermarked, 122
 Red Barnet, 9
 Redan A/S, ingeniørfirma, 125
 Reed, Lou, amerikansk rocksanger, 18
 Reginalbygningen, 117, 150
 Reich, Ebbe, forfatter, 146
 Reinecke, J. A., tysk rederi, 44, 123
 Reklametrykkeriet, 77
 Retsforbundet, 12, 95–99
 Richard, Cliff, engelsk sanger, 39
 Ridehuset, 18, 38, 40
 Ringgården, Boligforeningen, 17

- Ringheim, Lise, skuespillerinde, 143, 145
 Ringkøbingvej, 155
 Risskov, 21, 25, 28, 29, 48, 106, 120, 132, 137, 139
 Risskov Amtsgymnasium, 14
 »Risskov-Egå«, brevueforening, 70, 74
 Rode, Ebbe, skuespiller, 145, 147
 Rode, Lone, skuespillerinde, 142
 Rosenbaum, Simon, cabaretkunstner, 148, 149
 Rosenkrantzgade, 83
 Rosensgade, 104, 148, 149
 Ross-Hansen, Kaj, residerende kapellan, 128
 Rossen, A. P., lektor, 171
 Rubæk, Folmer, skuespiller, 142
 Rundhøjskolen, 47
 Rundhøjskolens forældre- og lærerkor, 87, 93
 Ryesgade, 77
 Rytterparken, bordtennisklub, 102
 Røde Kors, 109
 Rønde, 19
 Rønnow, Carl, A/S, 115
 Rådhushallen, 8, 10, 78
 Rådhusparken, 162
 Rådhuspladsen, 16, 20, 25, 28, 36, 40, 51
- Sabro, 40
 Sabro Alderdomshjem, 13
 Sabro Kirke, 11
 Sabro Plejehjem, 13
 Sabro & Co., Thomas Ths., 115, 118
 Saga I og II, 11, 20
 Salling, F., A/S, 122
 Samfundet og Hjemmet for vanføre, 112
 Samsø, 23, 33
 Samsøgades Skole, 36
 Samsøgades Skoles børnekor, 93
 Samvirkende afholdsselskaber i Århus og Omegn, De, 134, 135–136, 137
 Skt. Annagades Skole, 11, 12, 36
 Skt. Clemens Bro, 16, 45, 115
 Skt. Clemens Torv, 148
 Sct. Josephs hospital, 86
 Skt. Joseph Ordenen, 110
 Skt. Pauls Gade, 46
 Skt. Pauls Kirkeplads, 115
 Scala, 45
 Scandia Randers A/S, 50, 117
- Scandinavian Ferry Lines, svensk rederi, 44, 123
 Scanticon A/S, 16
 Schiellerup, Knud, tidl. sognepræst, 128
 Schmidt, Louis, kunstner, 82
 Schmidt, Preben, kunstmaler, 82
 Schmidt, Viggo, oboist, 171
 Schou, Jens Chr., professor, 128
 Schrøder, Peter, skuespiller, 148
 Schwartz, Stephen, komponist, 144
 Seedorff, Hans Hartvig, forfatter, 35
 Seedorff, Stræde, Hans Hartvig, 35
 Sejv, 33
 Selas, kolonialhandlerkæde, 121
 Semler-Jørgensen, A., adm. direktør, 119
 Setterberg-Jørgensen, Birgit, tidl. studielektor, 129
 Silistria, mølle, 8
 Silkeborgvej, 15, 28, 42, 123
 Simonsen, Thorkild, rådmand, 23, 27, 28, 51, 53
 Sindslidendes Klub, 35
 Sirius, brevueforening, 70, 74
 Sjællandsgade, 17
 Sjællandsgades Beboerforening, 26, 35, 42
 Skanderborg Trælasthanhandel A/S, 115
 Skanderborgvej, 15, 21, 28, 112, 120
 Skandinavisk Tobakskompagni A/S, 118
 Skandinavisk Ufo Information, 22
 Skejby, 15, 27, 35
 Skjoldhøjkollegiet, 24, 26, 27, 43, 46
 Skjoldhøjskolen, 36
 Skovbakken, idrætsforening, 20, 101, 102
 Skovbrynet, 36
 Skovgårdsgade, 10
 Skovmand, Morten, kunstner, 82
 Skovmand, Svend, folketingskandidat, 98
 Skovvangsskolen, 50
 Skovvangsvej, 44
 Skriver, Anna Dorith, fhv. folketingsmedlem, 98
 Skumstrup, herregård, 31, 56, 61
 Skytte, Karen, tidl. børnehaveleder, 129
 Skytternes Hus, 100
 Skæring, 10, 15, 19, 24, 32, 41
 Skæring Hede, 40, 41
 Skæring Skole, 14
 Skæring Strand, 29
 Skødstrup, 45
 Skødstrup Kirke, 85
- Skåde, 25
 Slade, Bernard, forfatter, 143
 Slet, 13, 34
 Sluppen, fastelavnsoptog, 13
 Slæbo, Morten, kordirigent, 87, 89
 Sløk, Johannes, professor, 129
 Socialdemokratiet, 12, 94–99
 Socialistisk Folkeparti, 44, 95–98
 Solbjerg, 9
 Solbjerg Borgerforening, 9
 Solbjerg Skole, 11
 Solvang, plejehjem, 29
 »Solvognen«, teatergruppe, 39, 149
 Sommervej, 51
 Sonde, Kunstnersammenslutningen, 82
 Spanien, 32
 Spanier, Nancy, amerikansk danserinde, 147
 Spanning, Søren, skuespiller, 145
 Spar, kolonialhandlerkæde, 121
 Sparekassen SDS, 7, 19, 38, 39, 115
 Specialtandklinikken for narkomaner, 10
 Spørring, 19, 27
 Spørring Hotel, 27
 Stadsarkitektens kontor, 62, 67
 Stakladen, 39
 Standard, brevueforening, 70, 71, 74
 Statsbiblioteket, 10, 28, 33
 Stautrup Bibliotek, 19
 Stavnskjær, Karlo, forfatter, 148
 Stenbjørn, Ulf, skuespiller, 144
 Stilling, Hermann, kunstmaler, 82
 Store Torv, 72
 Storm-Petersen, Robert, tegner, forfatter, 80
 Stougård, Peder, kunstmaler, 77, 82
 Strandvejen, 42
 Strange, Ebba, folketingsmedlem, 98
 Strindberg, August, svensk forfatter, 146
 Strube, Henrik, sanger og guitarist, 146
 Studenterne Hus, 35, 50
 Studsgade, 24, 34, 47, 120
 Studstrup, 10, 19
 Studstrup Strand, 52
 Studstrupværket, 23, 24, 49, 52
 Styhr & Kjær, grossistfirma, 121
 Svalegangen, 141, 146–148, 149
 Swanson, Dorothy M., mrs., 30
 Svensson, Helge, lodsformand, 171
 Svinding, Einar, trafikkontrollør, 171
 Sygekassen Århus, 62

- Sygesikring, Århus, 15
 Søgaard, Helge, tidl. bibliotekar og museumsdirektør, 129
 Sølystgade, 35
 Sømandshjemmet, 160
 Sønder, Allé, 51
 Sønderborggade, 42
 Søndergade, 15, 16, 19, 115, 117
 Søndervangsskolen, 11
 Søndre Kirkegård, 163
 Søren Frichsvej, 117
 Sørensen, E. Grundvad, frugt- og blomsterhandler, 171
 Sørensen, Folmer, stud. mag., iscenesætter, 89
 Sørensen, Jens, universitetsdirektør, 37
 Sørensen, Marinus, folketingsmedlem, 98, 99
 Sørensen, Ove Dalgaard, fabrikant, 45, 47
 Sørensen, Viggo, kæmner, 171
- TABU, patientforening, 139
 Tagskægget, Jazzhus, 46, 160
 Tandlægehøjskolen, 12
 Tangkrogen, 24, 102
 Teilmann, Karl, læge, dr. med., 136
 Terje Vigen II, færge, 123
 Terma Elektronisk Industri A/S, 116
 Therkildsen, Hjalmar, kontorchef, 171
 Thiebaud, Wayne, grafiker, 82
 Thomasen, Eivind, professor, dr. med., 38
 Thomasen, Erik, tidl. ejendomsinspektør, 129
 Thomsen, Chas., tidl. kriminalassistent, 129
 Thomsen, Christiane, auktionsleder, 171
 Thomsen, Emil, formand for Aarhus Sangforening af 1843, 85
 Thomsen, H. E., tidl. arbejdsformidlingschef, 129
 Thomsen, Jane, atletikpige, 102
 Thomsen, S. K., overtrafikkontrollør, 171
 Thor Bryggeriet A/S, 15, 117
 Thorbrøgger jun., H., arkitekt, 159
 Thors Mølle, 46
 Thorsen, G. A. L., fabrikant, 45, 52
 Thorsted, Niels Chr., jernbanepakmester, 171
 Thorup, Knud, vinhandler, 73
- Thorvaldsensgade, 44, 150, 151
 Thruue, Th., boghandler, 72
 Thygesen, Erik, forfatter, 147
 Thykjær, Ilse, restauratør, 20
 Thykjær, Jørn, restauratør, 20
 Thyrre, Karl, tidl. bestyrelsesmedlem, 82
 Tilbuds-Avisen, 20
 Tilst, 15
 Tilsynsrådet for Århus Amt, 44
 Tingshuset, 28
 Tingskoven, 30
 Tivoli Friheden, 22, 32, 37, 86, 134, 149
 Todbjerg, 27
 Todbjerg Udsigtstårn, 27, 28
 Toldvæsenet, 49, 50
 »Tolveren«, spilleklub, 24
 Torps Teater, Jan, 149
 Tranbjerg, 24, 26, 39
 Tranbjerg Kirke, 26
 Tranbjerg Skole, 14, 34
 Trier & Co., Troels, børneteater, 149
 Trige, 19, 27
 Trige Forsamlingshus, 35
 »Trods Katholm«, ejendom, 20, 21
 Trøjborg, 32, 36
 Trøjborg Beboerhus, 51
 Trøjborg-Centret, 11–12, 13, 20, 120
 Tuborg Bryggerierne, 118
 Tulshøjvej, 13
 Tønnesen, Jens Chr., kapelmester, musikdirektør, 171
 Tørning, Dan, formand for Dansk Amatørmusik Union, 83
 Tørring, Jesper, højdespringer, 101
- Uafhængige, De, 96, 97
 Uddannelsessøgendes Samarbejdsudvalg, De, 43
 Ulfeldt, Anne, d. a. adelsmand Just Ulfeldt, g. m. adelsmand Jørgen Friis, 56, 61
 Ulfeldt, Just, adelsmand, 56, 61
 Unge Akademikeres Kor, 88
 Unge Hjem Højskole, 18
 Ungermann Jørgensen, Arne, tegner, 80
 Universitetsparken, 33
 Urban bryggeriet A/S, 15, 117
- Valdemarsfesten, 28
 Valdemarsgade, 44, 108
- Wandel, Carl F., rektor, professor, 28, 129
 Wantzin, Lise, skuespillerinde, 145
 Varna, restaurant, 27, 51
 Warrer, Sigurd, direktør, 171
 »Ved Aen« galleri, 82
 Wegener, Karen, skuespillerinde, 144
 Wegener, Klaus, skuespiller, 148
 Vejlbj, 124, 125
 Vejlbj Bakke, Beboerforeningen, 45
 Vejlbj Fed, 15
 Vejlbj Kirke, 43
 Vejlbj Plejehjem, 29, 45
 Vejlbj-Risskov Hallen, 8, 10, 12, 14, 18, 20, 25, 39, 44, 94, 97, 101
 Vejlbj-Risskov Idrætsklub, 102
 Vejlbj-Risskov sociale Bolig- og Byggeselskab, 44
 Vejlbj Skole, 10
 Vejlbj Vest, 30, 36, 37, 47
 Vennelyst, 134
 Venning, Poul, tandlæge, 172
 Venstre, 12, 95, 99
 Venstresocialisterne, 44, 94–98
 VERI-Parken, 44
 Vermeer, Jan, kunstmaler, 82
 Vestberg, Thorkel, direktør, 172
 Vester Allé, 8, 36, 38, 107, 122, 135, 149
 Vester Allé's Kaserne, 140, 160
 Vesterbro Torv, 8, 69
 Vesterbro Trælsthandel A/S, 115
 Vestereng, 53
 Vestergade, 12, 34, 120, 149, 154
 Vestergaard, Leif, residerende kapellan, 129
 Vestesen, H., ingeniør, fabrikant, 117
 Westhausen, C., tidl. skolebestyrer, 129
 Vestre Kirkegård, 9, 161, 165
 Vestre Landsret, 11, 52
 Vestre Ringgade, 15, 112
 Viborgvej, 15, 28, 30, 42, 45
 Viby, 12, 34, 40, 46, 86, 122
 Viby Andelsboligforening, 37
 Viby Amtsgymnasium, 22
 Viby Bibliotek, 19
 Viby blandede Kor, 85, 87
 Viby Bordtennisklub, 100
 Viby Idrætsforening, 102
 Viby Kirke, 85
 Viby Mandskor, 86, 87
 Viby Ringvej, 24

- Viby Torv, 18
Wied, Gustav, forfatter, 145
Wied, J., ingeniør, fabrikant, 117
Vigild, Carl, korchef, 172
Vigild, Niels, forfatter, 144
Wiinblad, Bjørn, maler og keramik, 80
Viking, bowlingklub, 102
Viking, kajakklub, 8
Vikergården, plejehjem, 29
Vilhelmsborg, 31, 54–55, 56, 58
Villaume, Astrid, skuespillerinde, 143
Williams' orkester, Jerry, 25
Williamson, Malcolm, komponist, 146
Vime, kolonialhandlerkæde, 121
Windeløv, Ingeborg, medstifter af K.F.U.K.-spejdernes 1. Århus-trop, 172
Winther, Richard, kunstner, 82
With, Arne, kaptajn, præsident for DdB., 73
Wieth, Mogens, skuespiller, 145
With-Pedersen, J. P. A., trafikkontrollør, 172
Vivo, sangkor, 85, 87
Voetmann, Niels, skuespiller, 89
Vogelius, Bent, forretningsfører, formand for det sociale forbrugerråd i Århus, 129
Wolthers, Gottfried, kordirigent, 88
Vor Frue Kirkes Cantori, sangkor, 87, 88
Vor Frue Kloster, 103, 154
Voss, Sven, sognepræst, 20
Vulcan, sangkor, 87
Værkstedskoret, 87, 88
- Zieler, Mogens, plakatkunstner, 80
- ØK, 49
Ølsted, 19
Ørskov, Willy, billedhugger, 38, 39, 82
Ørting, 24
Ørum, S., snedkermester, 62
»Øst«, gallerie, 77
Østbanegården, 29
Østerby, Rebekka, studerende, 27
Østerbye, Jesper, kunstmaler, 82
Østergade, 52, 62, 122
Østergades Forsamlingsbygning, 149
Østergades Hotel, 31
Østergård, 54
- Østergaard, Søren, kordirigent, 87
Østjyllands Radio, 86, 88
Østjysk Korn- og Foderstofforretning A/S, 116
Østjysk Musikforsyning, 148
- Åbogade, 35
Åboulevarden, 154
Åby Ringvej, 28
Åbyhøj, 11, 12, 20, 25, 83, 84, 115
»Åbyhøj«, brevueforening, 74
Åbyhøj Boligforening, 15
Åbyhøj Idræts Forening, 102
Ådalsdivisionen DDS, 18
Aae, Hjalmar, byrådssekretær, 80
Aagaard, Samuel, skoleinspektør, 172
Åkrogen, 20
Ålykke, Erik, billedhugger, 82
»Århus«, brevueforening, 70, 71–73, 74
Århus AK, idrætsforening, 102
Århus Amatør Cykelklub, 31
Århus Amt, 17, 23, 38, 98
Aarhus Amts skytte-, gymnastik- og idrætsforening, 101
Århus Amtsgård, 50
Århus Amtskommunes sygehusvæsen, 103, 112
Århus Amtsråd, 35, 50, 52, 103
Århus Amtssygehus, 27, 85, 103, 104, 108, 110–112, 165
Behandlingsbygning Øst, 103
Århus Amtstidende, 72, 131
Århus Atlet Klub, 100
Århus Bagerlaug, 38, 40
Århus Billard Club, ABC, 100
Århus Bio-Center, 39
Århus Bowlingcenter, 100
Århus Brandvæsen, 32
Århus Bugten, 7, 11, 26, 28
Århus By- og Herredsret, 9, 10–12, 15, 16, 18, 21, 32, 36
Århus By-Orkester, 8, 9, 42, 43, 46, 90, 93
Århus By's Jubilæumsudstilling, 79
Århus Byråd, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 18, 19, 21, 23, 25, 29, 31, 33, 35, 36, 42, 45, 46–47, 48, 51, 109
Århus Civilforsvar, 10
Århus Cykelbane, 14
Århus Damekegleklub, 100
Århus Damekor, 86, 87
- Århus Dampmølle A/S, 116
Århus Domkirke, 28, 37, 88, 89, 103
Århus Fattiggård, 107, 135
Århus Fattigsygehus, 110
Århus Festuge, 38, 39–40, 41, 143, 145, 146, 148
Århus Foderblandingsfabrik, 116
Århus Folkeblad, socialistisk avis, 48
Århus Folkekor, 85, 87
Århus Folkemusikskole, 42
Århus Forbrugerkomité, 17
Århus Games (Atletikklubbernes sommerarrangement), 31
Århus Glasimport og Glassliberi A/S, 120
Århus Godstransport, 28
Århus Hallen, 79
Århus Handelsstandsforening, 36
Århus Havn, 7–8, 9, 19, 29, 39, 42, 45, 49, 116, 124
Århus Hospital, 103, 104, 154
Århus Hovedbanegård, 52, 121, 165
Århus Håndværkerforening, 83
Århus Håndværkerkor, 83
Århus Idrætsforening af 1900, 101, 102
Århus Industriforening, 36
Århus KFUM, 101, 102
Århus Kommunale Skolevæsen, 33, 35, 48
Århus Kommune, 54, 61–63, 162, 165
Århus Kommunehospital, 9, 47, 103, 105–107, 136
Radiumstationen, 84, 112
Thoraxmedicinsk afd., 103
Århus Kommunes Forbrændingsanstalt, Nord, 29
Århus Kommunes Sommeraktiviteter, 22
Århus Kommunes Ungdomscenter, 139
Århus Koncertkor, 87, 90
Århus Kongreshus, 9, 13, 14, 26, 43, 44, 62, 80, 94, 149
Århus Kristelige Sangkor, 85, 87
Århus Kunstakademi, 80
Århus Kunstbygning, 17, 38, 39, 77, 78, 80, 82
Århus Kunstforening af 1847, 78, 82
Århus Kunstmuseum, 10, 78, 82
Århus lokalhistoriske Samling, 46, 130
Århus Lærerforening, 43
Århus Maskinfabrik, 19
Århus Motor Klub, 53
Århus Motetkor, 84, 87

- Århus Museum, 85
 Århus Musikhus, 36, 51
 Århus Musikteater, 149
 Århus nye Sygehospital, 105, 106, 108, 110
 Århus Oliefabrik A/S, 118
 Aarhus-Oslo-Linjen, 123
 Århus Papir A/S, 29
 Århus Pensionistkor, 90
 Århus Politi, 16, 23
 Århus Politistation, 53
 Århus Renholdningsselskab, 8, 49
 Århus Rådhus, 19, 30, 38, 62, 69, 82, 162, 163
 Aarhus Sangforening af 1843, 85, 89–91
 Århus Skattevæsen, 50
 Århus Skøjteklub, 102
 Århus Sportsdanserforening, 101
 Århus Sporveje, 10–12, 19, 44
 Århus Social- og sundhedsforvaltning, 12, 13, 33, 40, 45
 Århus Stadion, 23, 32, 101
 Århus Stadionhal, 9, 12, 13, 24, 42, 94, 101
 Aarhus Stiftsbogtrykkerie A/S, 80
 Aarhus Stiftstidende, 10, 12, 14, 19, 20, 21, 43, 89, 94, 102, 106, 111, 141, 143, 147, 148
 Århus Studentersangere (ASS), 87, 88
 Århus Studiekor, 86, 87
 Århus Svendehjem, 157, 160
 Århus Svømme-Stadion, 15, 33
 Århus Taxa, 36, 50
 Århus Teater, 10, 22, 31, 49, 80, 81, 90, 141, 143–147, 149
 Scala, 146
 Stiklingen, 146, 147
 Store Scene, 145
 Studio, 145–146, 147
 Aarhus Tekniske Skole, 34
 Aarhus Tømrermesterforening, 165
 Aarhus Understøttelsesforening for rejsende Håndværkssvende, 156
 Aarhus-Ungdommens Fællesråd, 39
 Århus Universitet, 7, 13, 19–21, 23, 30, 31, 37, 39, 43, 52, 88
 Dramaturgi, Institut for, 21
 Filosofi, Institut for, 21
 Historisk Institut, 20
 Hygiejnisk Institut, 50
 Lægevidenskabelige fakultet, Det, 52
 Musikvidenskabeligt Institut, 88
 Nordisk Filologi, 21
 Nordisk Institut, 43
 Oldtids- og Middelalderforskning, Institut for, 30
 Praktisk teologi, Institut for, 21
 Psykologisk Institut, 21, 23
 Romansk Institut, 21
 Samfundsvidenskabelige fakultet, 13
 Statskundskab, Institut for, 20, 52
 Århus Universitets Trøjborgafdeling, 43
 Århus Vest, plejehjem, 52
 Århus Å, 52
 Å-udstillingen, 82

